2/58

By A. v. HUYSSTEEN op 't Rokkin, en
S. v. ESVELDT over 't Meisjes Weeshuis.

Aen

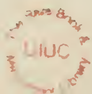
MYN HEEREN
MYN HEEREN
SUPER INTENDENT,
RADEN ende MEESTERS,
AUDITEURS ende GRIFFIER
van ſijne Majeſteyts

Reeckeningen, in 't Vorſtendom Gelder, ende Graefſchap Zutphen, &c.

MYN HEEREN,

ALs Philippus Koningh van Macedonien gingh oorloghvoeren, ende ſtrijt wou leveren tegen die van Athenen; als nu rontſom de trompetten ſtaken, ende dat men dapper de trommels roerde; ſoo de Soldateſque en d'Onderſaten ſich met vlytigheyt toe-ruſteden, ende met een groot gewoel tot den veldt-tocht ſpoedigden; Diogenes den Philoſooph, ſiende al de Wereldt in roeren, is gekroopen uyt ſijn ton, ende heeft dien den bergh op en af gaen tuymelen; ende den heelen tijdt anders niet ghedaen, als het ydel vat van boven tot beneden wentelen, ſeggende, dat als yeder een ſoo beſich was, hy alleen niet en koſt ſtil ſitten.

Is 't dat wy desen tijt met den voorgaende, ende onse oorloge metde Griecksche willen vergelycken, Europa en moet aen Asia, noch Nederlandt aen Griecken-landt niet wijcken. Wat Rijck, wat Republyque, wat Provintie en sit niet midden in den brandt van d'Oorloge, of en staet van over langh al in sijn asschen; Wat Staet isser die niet een bloedige reviere voorby haer en heeft sien passeren? Onsen Nederlandschen Leeuw, Beschermer van het Doorluchtighste Huys van Oostenrijck, heeft nu seventigh jaren langh gheweest den Stafermo, daer soo veel uyt-heymsche ende naebuerighe Koningen ende Princen hunne lancie op hebben gebrooken; ende tegenwoordigh wordt tegen hem met sulck gewelt den oorlogh gevoert, al oft het niet om een kleyn Landeken, maer om geheel Europa scheen te vechten. Terwijl het dan rondsom is in beroerte, ende dat een ygelyck besigh is met de oorlogh, soo sal ick hen ghelyck die van Macedonien, hunne wapens laten wetten ende slijpen; ick sal, naer het exempel van Diogenes, het ydel vat van de Wereldt wat gaen keren ende wentelen, ende een weynigh d'Ydelheydt des Wereldts voor oogen stellen. Desen mijnen arbeydt sal my dies te lichter vallen, als dit vat van sijn eygen selven te meer is ghenegen tot loopen ende rollen; soo dat het gevoelen van Nicolaus Coopernicus, op eenen se-

ſekeren ſin gevat, ontfanghbaer kan weſen: Deſen heeft met ſijn verſtandt willen doordringen tegen het gemeen gevoelen van alle de Philoſophen, dat den Hemel ſtil ſtondt, en de gheen beweginge en hadde; maer dat in tegendeel den Aerdt-bodem anders niet en dede als keeren ende om-loopen. Dit gevoel (ſegg' ick) en ſal ſoo vreemt niet zijn, willen wy 't in een ander ploye ſlaen; te weten, dat den Hemel en de Hemelſche ſaeken; de zaligheydt ende eeuwighe goederen, zijn onberoerlijck ende onveranderlijck, geenen ondergang onderworpen: maer d'aerde alleen, dat is, de wereldtſche ſaeken, die loopen ende rollen; die draeyen en de keeren, die zijn in geduerige beweginge, ende tuſſchen eenen geſtadigen op-gangh ende ondergangh beſloten: ſoo dat het menſchelijck geſlacht, 't welck de Wereldt maeckt, van rijkdommen tot armoede, van eer tot ſchande, van welluſten tot pijnen, van throonen tot de galleyen komt te vervallen. Sat Iob niet op den meſt-hoop met een gebroken ſcherſken, die 's daeghs te voren uyt ſilveren ſervies tracteerde ſijn vrienden? Heeft Roomen niet geſien, dat C. Marius in ſijn ſeſte Borger-meeſterſchap mocht heerſchappije voeren, ende in ſijn ſevenſte moeſt gaen bedelen? Ende wat ſal ick ſeggen van eenen Duc de Luna, die d'ongeſtadigheyt in ſijnen eygen naem voerde. Deſen eerſt den meeſten Favorit

 van

van den Koning, den machtighſten van Spaignien, valt in diſgracie, krijght het hooft voor ſijn voeten, ende blijft het dood lichåem drie daghen op het Schavot met een Houte ſchoteltje, tot dat voor hem ſoo veel geoffert ſoud' zijn; dat het lichaem ter aerden beſteet ſoude konnen worden Ende ghy, O voorbeeldt van alle verwaende Hovelingen, ſpiegel van d'ongheſtadigheydt, ballon van de Fortuyn, exempel ende waerſchouwinge van alle eerſuchtige Vorſten: Ghy Aman, ſegg' ick, hoe weynigh uren zijnder maer verloopen tuſſchen het Koninghlijck bancket daer ghy hebt aen geſeten, ende tuſſchen de galge daer ghy hebt aengehangen; O bedriegelijcke hoope der menſchen! (riep den grooten Orateur) O brooſe Fortuyne, ende ydele gedachten! die in het midden dickwils worden onderbroken ende in het beſte van hunnen loop te gronde gaen, eer zy de Haven van hunne begeerten konnen bezeylen. Wie en ſoud' ſich niet verwonderen, als hy hoort dat eenen die de heele Wereldt om ghezeylt hadde, ende meenigh tempeeſt van den grooten Oceaan was ontkomen, dat deſen weder-ghekeert in het Vaderlandt, ende ſich met een ſchuytjen op een ſpeel hof wat vermakende, in eenen kleynen Vijver is verdroncken? Veel peryckeleuſer is den loop des Werelds, ende meer achterdencken moet ons haere bedriegelijcke ongheſta-

dig-

digheydt geven. Op den ſelven dagh, ende op de ſelfſte plaetſe daer de ſchepen gelaveert hebben, ende de jachten geſpeelt, wordenſe dickwils van de baren te gronde gedrongen. 't En waer geen eynde woud' ick die gaen beveſtigen met het gevoelen der wijſen, met d'ongheluckighe uyt-gangen der Hovelinghen; ſoo dat my dunckt dat Copernicus het Kindt ſoo qualijck niet en ſchijnt gedoopt te hebben, als hy het d'Om-loopende Wereldt heeft geheeten. Op welcken ſin ende manier van ſpreken oock te verſtaen is het teſtament van Diogenes, ende ſijnen uytterſten wil die hy hadde bevolen. Deſen liggende op ſijn ſterven, heeft aen de omſtaenders belaſt, dat men hem doodt weſende, niet op ſijnen rugg', gelijck de andere, maer op ſijnen buyck liggende ſoud' begraven, ende gaf dit voor reden: 't Is nu in de verkeerde Wereldt; ick hoope datſe noch eens ſal draeyen, ende dan ſullen alle d'andere op haren buyck ligghen, ende ick ſal op mijnen ruggh' dan ruſten. Dit was het leſte ghevoelen dat hy hadde van de bedriegelijcke ende ontſtantvaſtige Wereldt, die in een houte tonne woonende ende philoſopherende, geckte met al het geene die de menſchen groot achten, en derfde wel ſeggen, dat de Heeren van Alexander den Grooten, maer en waren Diogenes Knechten.

Myn

Myn voor-nemen is dan dese ongestadige, bedriegelijcke, valsche, ydele Wereldt een weynigh te beschrijven, ende hen Masker op te lichten; ende om dies-wille dat ick mercke, dat alle Schrijvers hunne Patroon ende beschermers tegen alle nijdige tongen verkiesen, soo hebb' ick dit tegenwoordige boecksken UU. EE willen op-dragen, om gelijck als onder UU. EE. schaduwe te schuylen, biddende met eenen dat UU. EE. dit oock gelieve t'ontfangen, tot een teecken van erkentenisse, ende danckbaerheydt van alle weldaden die onse Societeyt alhier van UU. EE. in het gemeen, en ick in het besonder heb genoten,

UU. EE. *Ootmoedigen Dienaer*,

ADRIANUS POIRTERS.

HET

Het Wit en Oogmerck

Van den

SCHRYVER.

EMINDE LESER,

Ghy hebt gesien voor in de Tytelplaet, hoe dat de *Werelt* berooft wordt door de *Goddelycke Liefde* van haar schoon aensicht, daerse mede gewoon is te proncken, ende datse nu sit en kijckt met een leelijck gerompelt ende geploeght back-huys, ende dat in plaetse van haere gepoeyerde ende gefraseerde locken, haar om het hooft een deel fenijnige Serpenten swadderen; waer door sy niet alleen ontstelt en wordt, maer met alle vlijtigheyt toetast om haer opgetooyt Masker wederom te krijgen, wel wetende, dat, soo hare gebreecken in het openbaer komen, sy van haere dienaers minder gelieft sal worden; gelijck van nu af *Cupido* self van haer vervaert is, en wil de vlucht nemen: Een Juffrouw schynt ook in beraedt te staen of sy haeren *Serviteur* af sal dancken: d'andere die in hare ydelheyt noch voort gaet, ende voor den spiegel sit en friseert, en is noch niet verwittigt van den handel die hier wordt bedreven.

Dese Schilderye, goet-gunstigen Leeser, al is het by my een verçieringe, soo is evenwel diergelijck somwijlen wel in der waerheyt bevonden; want *Guillielmus Bisschop* van *Lyons* getuyght, dat

** een

een Juffrouwe, waerschijnelyk van de schoonste niet, haer 's morgens t'eenemael opgeset hadde, ende met het palleren ende blanketten en rosetten een oogh gegeven hadde. 't Gebeurde dat sy dien dagh door de Stadt gingh met de Processie, ende passerende voorby een seker huys, isser een Simme van achter op haer schouderen gesprongen, heeft haer de paruyck van 't hooft geruckt, al haer ghemaeckt çieraet gestoort, ende voor de gansche werelt geschildert met een paer roode kaken, die doen met verwonderinge sagen het bedrogh daerse de schoonheyt, die sy niet en hadd', mede wist te verthoonen, ende de vlecken, die sy hadd', mede wist te bedecken.

Yet diergelijcks te doen aen die valsche en opgetooyde *Me Vrouwe de Wereldt*, docht my nu ter tijt tot vermaeck ende profijt, aengevangen te konnen worden; dies te meer, om datter veel zijn haers gelijck, die men in alle ydelheydt sonder berispinge schier laet voortvaren, al even eens of 't een schoon ende welgepalleerde Juffer de onderwijsinge ende vermaninghe waer boven het hooft gewasschen. Godt gaef! dat niet somtijdts en geschiede met de Biecht-vaders ende Predikanten, datter bevonden wort in de jacht ten tijde van de soete Lenten: Om dieswil dat de velden dan vol van den geur van de bloemen zijn, soo wordt den reuck van de Bracken soo vertwijfelt, dat sy het spoor van den Haes, noch sijnen leger niet en konnen treffen: ende dien-volgens en hoortmense ook niet bassen: Soo soud' het somtijds geschieden, dat de gene die soo beseten zijn van dat volcksken, dat besteecken is met bloemekens, ende met geparfumeerde moden; dát desen soeten reuck, segg' ick, beletten soude het bassen, en veel meer het bijten, uyt vreese van de selfste door hunne vermaningen te verliesen. Doch

dit

dit gemaskert Joffer-goet, al is het met desen quaden tijdt soo overvloedigh, en is mijns oordeels noch niet 't gene dat meest dient berispt: daer zijn andere stucken ende brocken die wel dapper ende vinnigh behoorden deur gehaelt te worden. Dese schijn-heylige persoonen, de geveynsde vrienden, de politique vogels met al hun uytwendigh ghemaeckt vertoogh, ende met hunne inwendighe kromme ende slimme meyningen, al die donckere fronsel hoofden; dunckt u niet dat, dat de maskeraden zijn, die men het momme backhuys soude eerder behooren af te trecken? Den Philosooph *Diogenes* woonde in een ton, ende scheen te gecken met de Palleysen van arduyn-steen, ende van marmer: hy gingh met eenen knapsack, ende yder een geloofde datter maer bisschuyt, en een houte schoteltjen met wat papieren in staecken, ende als men die opende, vont men daer in twee dobbelsteenen, een flesken vol welrieckende wateren, en de schilderye van een Juffer.

Ende op dat wy ook wat van onse tijden hier by voegen: Heeft *Vranckrijck* niet bevonden, dat een van hare Princen sich op de hooghste Feest-dagen van 't jaer, vertock in een Klooster, al of hy een generale Biechte had willen spreeken, ende lijf-kastijdinge doen voor sijn sonden? ende ondertusschen besteede al heymelijk den geheelen tijt in brieven, daer hy mede gaf advijsen van de Rijcks vyanden. Het is lacchens waerdig, ende van minder gewichte, doch dienende tot ons propoost, 't geene dede eenen schalcken Bedelaer om te stelen; want al had hy twee armen, droegh nochtans eenen derden van wasch gegoten; ende in de Kercke komende onder het gedrangh, vertoonde hy altijdt eenen waerachtigen arm met den gemaekten, ende dan speelde hy onder de mantel sijn personagie met den derde;

ende als hy met de twee scheen Godt van het Kruys te willen bidden, dan was desen uyt om beursen te snijden, ende om silvere sleutel-riemen te soecken Wat dunkt u, beminde Leser, van dese dubbele trecken? Doch het waer te wenschen dat het dese alleen ware geweest, die om gegaen hadde met geveynsde perten ende treecken, ende datter hedensdaegs geen gevonden wierden, die oock soo den *Sanctificetur* maecken, die in het openbaer spreeken als Engelen, ende in het duyster leven als beesten. Wy sien voorwaar (Godt betert) onse leste eeuwe t'eenemael tot dubbelheydt ende arglistige verkeeringe, tot een goddeloose conversatie vervallen. Ick weet wel dat het mijn werck niet en is, dese fuyken op te halen, noch sulke pasteyen t'ontdecken; het moeten al andere voorsnijders zijn, die sich dat willen onderwinden: ick bekenn' geerne dat mijn mesken soo veel staels niet en heeft; ick wil alleen ettelijke gebreken hier afmalen, ende dat in, ende onder de personagie van de dubbele ende gemaskerde *Werelt*; ick hoop' dat ick soo voorsichtelijck ben wandelende, dat ick sal wesen buyten opspraek van die het niet en sal gelijcken: Of wel my soud' recht geschieden het geenen aen eenen Schilder gebeurde, den welcken, soo hy eenen *Monsieur* uytgeschildert hadde, die naderhandt het stuck niet en woud' aenveerden, seggende, dat het hem niet en geleeck in 't minst, noch in het meest; oversulks dat hy daer sijn profijt soude mede doen. Den Schilder en viel ook niet slincks, want hy liet het selfste aensicht soo 't was, ende schilderde daer een gecks kovel om, ende doen quam *Monsieur* vloecken en tieren, ende woud' den Schilder goet-ront aen het lijf met den degen. 't Schijnt dat de menschen hedensdaeghs oock soo wat vies zijn; veel dingen laten sy ongemerckt henen gaen; ende isser

yet

yet dat hen schynt te raecken, ende te strecken tot hunder nadeel of verminderinge, dan zijn sy terstont te paert, ende houwend voor een affront al watter gepredickt of geschreven is: zy meynen waerachtig dat zy 't zijn die geschildert staan in den gecks kovel, ende die 't Masker van de Werelt dragen. Dit niet tegenstaende, soo neem ick evenwel de penn' inde handt, met dit voornemen nochtans ende met sulck opset, dat ick niemant en wil raecken: Raecken, segg' ick: want ick weet wel dat die een glasen-huys heeft, dat die op zijn gebuurmans dack geen steenen en moet smijten; veel minder betaemt, dat die selver eenen balck in zijn oogen heeft, dat die sich met de splinter van een ander sal bekommeren, ende zijn eygen leet vergeten. Dat waar recht gedaan gelijck de *Lamiæ* deden, die, als zy in haer eygen huys waren, namen de oogen uyt haar voorhooft, ende slooten die in een doosken, soo dat zy blint waren in haar eygen huysgesin, ende niet en bemerckten de vuyligheidt van de Kamers, de geeligheyt van het lijnwaat, de smodderigheyt van de tinne Schotels, ende dat 'et over al ghestelt was of de verckens daer ghewoont hadden: dit, segg' ick, en wisten sy niet: maer als sy buytenshuys gingen, dan stelden sy die wederom in, en doorsagen tot de beenderen toe de gene die sy op straet quamen t'ontmoeten. Dezen hadd' haar te fraay kleederen, die en behoorde geen Kamenier te volgen, hier woonde een Dochter die haer hadd' laten bedriegen, daar was eenen die heele dagen niet en deden als tuyffchen. Soo sagen sy, segg' ick, geduurigh uyt, ende niemant en sach eens in; ende scheenen genuchte te scheppen datse met haere handen saten in het onkruyt van de ghebuuren, al offer in haren hof niet meer als al te veel en hadd' geweest om te wieden. Evenwel soo daar

yemant waer van die *Kruykens en raekt myniet*, die my aen boort quam, ick heb eenen herden schildt daer ick my ridderlik mede kan beschermen. Want ick lese *Deuteron.* aen het 19. Cap. dat is 'thy aldien datter twee gaen in 't bosch om hout te kappen, ende dat den eenen by ongeluck zijn byl ontschiet, daar den anderen mede gequetst wordt, datter op hem evenwel geen verhael en mach vallen. Het welck den H. *Gregorius* soo toepast aen onse manieren ende zeden: *Wy gaen*, seydt hy, *in't bosch, dickwils als wy ons begeven om onser Ondersaten leven te beschouwen: wy kappen hout, als wy uyt een goet hert hunne sonden snoeyen*: *de byl schiet uyt*, *als de berispinge verder loopt als de meyninge.* Ende dit was d'eenige ontschuldinge van den *H. Augustinus*, als hy gepredickt hadde tegen de geene die soo naer die ontuchtige schouw-speelen loopen. *Alipius* liet sich voorstaan als of het alleen op hem gemunt hadde geweest, ende den *H. Augustinus* nam Godt tot getuygen, dat hy in het seggen op *Alipius* niet eens gepeynst en hadde. Wel hoe! sou men dan in Sermonen, ende inde Boeken niet mogen handelen van de sonden in het generael ende gemeen, om datter yemandt in de wyde wereldt is die syn selven daar in heeft vergeten? Ergo so en soude niemant oock by nacht met een lanteern mogen gaan over straten, om dat hy door 't licht eenen dief, die besich is met een winckel op te breecken, zoude ontdecken. Ghy siet wel, beminde Leezer, dat en geeft immers geen verwe.

Doch dit al te mael, al sluyt het zeer bondigh, is nu noodeloos voor gehouden, aengesien ick meer betrouw op uwe goet-jonstigheydt, als op mijne onnooselheydt; dies te meer, om dat ick mijn naervolgende schrijven t' eenemael zoeck te matigen, ende maar alleen en speel' op een deel vry-tollige

namen

namen als *Claesjen* ende diergelijcke, naar 't exempel van de Godts geleerde die onder *Titus*, ende de *Spanjaerts* die onder *Fulano* hunne propoosten uytwercken. Ick heb oock hier en daer ingeschoten sommige geschiedenissen uyt andere Boecken: andere segg' ick; want ick beken geerne, dat alleen de pylen niet en komen uyt mijnen koocker. Ick en sal dan hier niet schrijven 't geene dede den *Prins d' Oria*, in een gelegentheidt van meerder waerden Desen, soo hy *d' Infante van Spangien* moest ontfangen; en verstaen hadde datter sommige oorblasers hare Hoogheyt wijs gemaeckt hadden dat alleen het kostelickste datse daer sien soude, geleent was; soo heeft den Prince met groote letters doen stellen op den gevel van het Paleys dese naervolgende woorden: *En estas casas por gracia de Dios, y del Rey no ay cosa prestada.* Ick en spreecke soo vermetelick niet, maer bekenne geerne van d'een en d'andere Schrijvers, hier en daer al wat ontleent te hebben: soo nochtans dat ick niet t'eenemael kael en soud' blijven sitten, al quam yeder vogel sijn eygen veertjens wederom halen.

Nu wat belanght den styl, of manier van schrijven, die is klaer, gemeensaam, effen af, sonder veel duystersinnige stop woorden, die den draet van den Leser midden in den gangh stutten. Ick bemin de waerheydt ende waerheydt:

Op de

GEMASKERDE
WERELDT

van

P. ADRIANUS POIRTERS.

DE Wereldt *hadd' ſoo lang geſtaen;*
Dat haere ſchoonheyt was vergaen;
Haer groene jeugt was al gevlucht,
Men ſach aen haer maer ongenucht,
De tempels van dit blondigh hooft,
Die ſtonden van haer eer berooft.
En haer geſicht dat eertydts blonck;
En dreef ſoo menigh minne-vonck,
Waer uyt ſy ſnoode ſtralen ſchoot,
Dat was van lippen dick en root;
De kaecken ſach men ſonder bloos
Die eertijdts ſtreden met de roos,
En haren blanck-yvooren tant
In haren ſoeten mont geplant,
Die waſſer doen wel vier in 't gros;
De dry verrot den eenen los;

Alleen

Alleen soo bleefter schoon getal
Van diepe rompels over al.
Dit hadd' de Wereldt *self gehoort,*
Maar wierde wel te deegh gestoort,
Dies quam sy loopen voor 't gelas,
Daer sagh Madam' *hoe dat sy was.*
Wat souse doen? sy wenschte wel
Te steken in een jonger vel.
Maer desen wensch en holp haar niet;
Schoon sy haar slapen daerom liet.
Doch soo sy nu mistroostig stondt,
Gaf hier Cupido *desen vondt,*
En dede haer een Masker aen,
En seyd' het sou dan beter gaen.
Daer med' soo scheen sy weder schoon,
En ging van nieuws naar haren throon;
Daar sy gelieft is van de jeugt,
Die sich in schoonen glans verheugt:
Maar *soo daar eens* Godts liefde *quam;*
Die haar 't geleende Masker nam,
Soo sat de Werelt *weer ontdeckt;*
Is 't wonder dat ghy met haer geckt?

G.V.E.

Tot het

BOECKSKEN.

GAet *Boecksken* gaet vry uyt;en laet de menschen praten,
Die schorft is op sijn hooft,die sal dē kam wel haten:
Gaet henen evenwel, en spreekt met stouten mond',
Daar sachte meesters zijn, daar blijft een vuyle wond',
Maer dat gy u wel wacht van niemant niet te laken;
Ghy moogt de fouten wel, maer niet de menschen raken.
Straft vry de *Ydelheyt*, en wat de *Werelt* doet,
Maer dat ghy nimmermeer, treet yemant op den voet.
Als gy u daer voor wacht, dan isser geen verwijten;
Maar in den gribbel vat, en in den grabbel smijten:
En of gy somtijts noemt ons *Claesje*, *Griet* of *An*,
Dat is van niemant niet, dat is van *Alle-Man*.
Men mach nu anders niet,soo teer zijn onse ooren,
Dat niemant niet en wil de platte waarheyt hooren.
Al waer het uwen vrient, nypt gy hem wat te fel,
Stracks is hy op sijn paert, en springt schier uyt zijn vel.
Soo dat men hedendaeghs moet als Churgijnen leven,
Die strijcken eerst den arm eer zy een steecksken geven,
En trecken soo het bloedt dat in de ader sit,
Op dat het heele lijf geneese door een lit.
Nu merckt ghy immers wel hoe dat ghy u moet dragen,
Op dat 'er noyt met recht kom' ymant van u klagen.

Daer-

Daerom ſiet wat ghy doet eer dat gy u verbrant,
Want daer is overal ſoo menigh vies verſtant:
Maer wat een *Lichte-veegh* , en *Venus-jancker* ſmallen,
Of wat een *Kieckenhooft* wil van u liggen rallen,
Of yevers een *Doctoor* met herſſen van papier,
En paſt op hunnen klap, en ſnaeter niet een zier.
Spreekt kloeck dan uyt de borſt, geen woorden geven tollen,
Maer watje doet of niet, en ſpaart geen *Sotte-bollen*,
Dat volckje wordt te mal, gaet die eens aen hun vel;
Streelt die op 't hekel-bert, en pluckt de vogels wel.

O Lieve

O *Lieve pyn, ô ſoete ſmert!*
O blyde wonde van myn hert!
O ſuchtjens vol van honingh ſoet!
O druk dat ſuyckert myn gemoet!
Ey! voelt eens hoe myn hertjen jaegt,
Om dat het koele vlammen draegt;
Ey! taſt eens hoe mijn polsken ſlaet,
Het tuygt mijn ſieck-geſonden ſtaat,
Mijn ooren en mijn blindt geſicht
Die ſcheppen binnen klaerder licht.
Den ſmaeck en mijnen bleecken mont,
Die ſuygen honing uyt de wont.
Mijn ſlaeuw gevoelen is verheugt:
Waerachtigh dat is hemels vreugt!
Ey! ſegt mijn Engel *wat ick voel:*
Wie kieſt mijn hert voor eenen doel?
Wie is 't die my neemt metter handt,
En die 't lancet daar binnen plant?
Ick voel de letters, en ick ſpel:
't Is JESUS Naem, *dat merck ick wel.*
't Is JESUS, JESUS, *mijnen* Heer!
Hy ſnydt, hy quetſt, hy wondt al meer.
Beſchrijft het wit van mijn gemoet
Met dierbaer purper van u bloet.
Druckt JESUS Naem *die ick bemin*
Daar hondert duyſent reyſen in.
O Naem! *voor wien de grootheyt beeft,*
Hel, Hemel, en al watter leeft!
O ſchoonder Naem *als dageraet,*
O ſoeter Naem *als honing-raet!*

O

O groender Naem *als 't* Levens-hout,
O rijcker Naem *als 't fijnste gout!*
O sachter Naem *als tortel-duyf,*
O verscher Naem *als wijngaerts-druyf!*
O klaarder Naem *als Sonne-strael,*
O stercker Naem *als louter stael!*
O grooter Naem *als Keysers-rijck,*
O Naem *die noyt hadd' sijns gelijk!*
Duykt Bloemkens *wie gy ook meugt zyn,*
Want ghy verliest hier uwen schijn:
En ghy Revierken *loopt van my,*
Geen silv're nat en heeft hier by:
Ghy trotse Kruytkens *buygt u neer,*
Gh'en rieckt soo soet niet als den Heer.
Sluyt Vogelkens *u becksken toe,*
Ick ben u singen nu al moe;
Al wat ick sagh of heb gehoort,
Dat is vergeten door een Woort.
O JESU, JESU, JESU *soet!*
O Naem *gedruckt in mijn gemoet!*
Ick ben bewaert, en oock vereert,
't Is Vidit, *en* Geparapheert:
Laet vry de Werelt *nu voortaan*
Eens komen met haer Masker *aen;*
En d'Ydelheyt *met soet gevley,*
Ick hou den spot met alle bey.
Al komt Genucht *gelijk sy plagh,*
Ick ben gewapent tot den slagh.
Weet als ick dees Hoog-Namen *draegh,*
Dat ik naer Doodt *noch* Duivel *vraegh.*

AEN

AEN

P. ADRIANUS POIRTERS.

Op het

MASKER

VAN DE

WERELDT.

WOrdt *Ptolomæus* hoogh geleert,
Met reden over al ge-eert,
Om dat hy uyt den diepe nacht
De *Werelt* heeft in 't licht gebracht.
Is 't dat *Armericus* noch leeft
In 't *Deel* dat hy gevonden heeft;
Is 't dat noch heden wordt gehoort
Columbus naem, en van der *Noort*,
Zyn over al om hunne vaert.
Noch *Draeck*, en *Candys* seer vermaert,
Waerom en sal de selfste *Faem*
Oock niet verbreyden uwen naem?
Dees zeylden wel de *Werelt* ront
Daer yeder een nieuw *Rijcken* vont,
Hier in het *Oost*, daar in het *West*;
Maer gy ontdekt de *Wereldt* best.
Al quamen *Spaensche Kraecken* aen
Daer woont den swarten *Indiaen*,
Schoon d'ander vlooten zyn gelant
Aen *Batams*, en *Guineas* strant;
Noch heeft ons noyt *Matroos* geseyt,
Hoe verr' en waer de *Wereldt* scheydt:

Maer

Maer ghy geeft ons beduydenis
Hoe dat met haer gelegen is.
Ghy toont u *Philothea* klaer
De *Wereldt* in het openbaer;
Ghy toontse haer vol van verdriet,
Vol van bedroch, en anders niet,
Vol dobbelheyt, en sottigheyt,
En *Ydel*, *Ydel*, *Ydelheydt*.

G. V. E. 13. *August*. 1649.

Facultas R. P. Vice-Provincialis.

EGo *infrascriptus Societatis* JESU *per Flandro-Belgicam Vice-Provincialis, facultatem, concedo Viduæ* JOANNIS KNOBBAERT, *typis inprimendi libellum, cui titulus*, Het Masker van de Wereldt, *conscriptum Flandricé à* P. ADRIANUS POIRTERS *& à tribus ejusdem Societatis Theologis probatum. In quorum fidem manu propriâ subscripsi & officii mei sigillum apposui, Mechliniæ* 28 *Januarii*, 1646.

JACOBUS LIBENS.

Vidit & approbavit

G. F. L. C.

AEN

AEN DE WAERACHTIGE PHILOTHEA:

DAT IS, De Godt-minnende Ziele.

Et is geschiet buyten mijne meyninge, ende verre boven mijne hope, *Godt minnende Philothea*, dat dit mijn Boecxken, daer ick onnosel aengeraeckt ben, op het verloop van vijf jaren driemael onder den naem van *Ydelheyt*, vijfmael onder den naem van 't *Masker*, t'samen acht mael de Persse sou passeren. Ick wil dit geluck aen u vriendelick onthael, door 't welck ghy soetjens in de ooren van den Leser weet in te vloeden, geerne toeschrijven: ende dienvolgens vinde ick my verbonden desen achtsten en laetsten druck aan u, als aan een Eygenersse op sekere maniere gesproken, op te dragen: soo dat gy het grootelicks soud gevoelen, waer 't dat ick in dit mijn werck yemant anders, als uwen naem quaem te spellen. Al hoe wel wie isser van de menschen, of wie kander komen, die met sy te vergelijken, of die uwen lof kan bereycken? Men vinter veel die verstandt hebben, doch niet vergezelschapt met deughden; andere hebben wel schoonigheyt, maer een seeker geestigheyt komt 'er te ontbreecken; veel hebben uytwendige gratien, maer geen inwendige devotie. In u worden ghevonden, ende de volmaecktheden des lichaems, ende de deughden, het eenig çieraet der zielen: soo dat ick wel een groote onbeleeftheyt, ende als een dorpsonde sou begaen,

waer 't dat ick van mijn eerſte genegentheydt tot u quam af te wijcken. Om dan te betoonen met werken, 't gene ick dreygh met woorden, ſoo kap mijnen ancker af, ende gae op Godts genade dryven, biddende ſijnen H. Geeſt, dat hy met goede invallen mijne ſlappe zeyltjens ſoo doe ſpannen ende ſwellen, dat ick u, *Lieve Philothea*, naer een behouden reys, door deſe wereldſche grondelooſe baren tot de haven van ſaligheyt mach beſtieren.

Het is eertijts het gebruyck geweeſt datter in de Kercken van de Chriſtenen opgehangen wierden raders ende wielen van wagens, ende dat de Leeraers der gemeynte dickwils voorhielen, dat de ſaken van deeſe wereldt ſoo ongeſtadigh ende verganckelijck waeren, offe altemael op wielen gedurigh hadden afgeloopen. Dit was doen ter tijt gelijck het noch is op den dag van heden, een teken ende beduydeniſſe van ongeſtadigheyt: ende is oock eertijts geweeſt een gewiſſe waerſchouwinge aen den Koning *Soſoſtris*. Deſen liet vier Koningen inſpannen die ſijn Karoſſe moeſten trecken; van de welcke den eenen altijdt omſiende, ende daer op gevraegt, gaf voor antwoort: *Heer Koningh, ick ſien dat het radt keert ende draeyt, het opperſte komt onder, en het onderſte komt boven; ende ick denck dat de kans oock eens ſal keren, ende dat ghy ſult dalen, ende dat wy ſullen klimmen.* Op dit radt, *ô Philothea*, loopt ende draeyt de werelt; daerom hebb' ick aen den ingangh van dit Boecksken, dit Sinnebeelt willen indachtigh maecken, om u, haer ongeſtadigheyt, daerſe alleen in geſtadigh is, in te drucken; op dat ghy met deſe *Goddelyke Liefde* u begeerten boven haer ſoud verheffen. Hier ſiet ghy dan verganckelijckheydt van de bedriegelijcke *Wereldt*, over de welke den *Philoſooph Democritus* ſijn geheele leven heefr gelacchen, ende den

Philo-

Philosooph Heraclitus anders niet en heeft gedaen als weenen; soo dat dese twee, al staken sy in de duysternisse van 't Heydendom, hebben nochtans door het licht van hun naturelijck verstant haer valsheyt genoegh konnen door gronden. De *Eerw. P. Joannes de Gouda*, vermaert door sijne Sermonen ende Boecken, plagh te seggen, datter een gaetjen alleen was daer men de *Wereldt* door kost aenschouwen, ende seyde dat te wesen de tralien van de Biechtstoelen: Want daer is 't dat een yegelijck sijn swarigheyt te berde brengt, om sijn benouwt hert een weynig te verlichten. Buyten die plaets en willen wy haer ydelheydt noch so aenmercken, noch soo belijden. Wy zyn, O *Philothea*, gelijck de visschen in de zee, die de brackigheydt van de soute wateren niet en smaken, voor datse naederen den mont van een binnenlandtsche rivier, die haren soeten stroom onder die siltige baren komt te schieten. Soo langh als wy binnen de werelt swemmen ende woelen, soo en bevroeden wy hare bitterheyt niet, noch hare swarigheden; men moet sich een weynigh daer af vertrecken, om die met een vry ende onbelemmert gesicht t'ondersoecken.

Ende min of meer ghelijck die eenen *Almanach* sou willen lesen, moet het boecksken een weynig van sijn oogen houden, ende daer niet op leggen; soo moet men oock de *Werelt* van verre besien om te leeren wat voor eenen *Almanach*, ende *Logensack* sy is, wat quaet weder sy *prognostificeert*, wat tempeesten ende Eclipsen. Dit en sien wy noyt beter dan als wy uyt de *Wereldt* moeten scheyden. Doen heeft het oock gevat sijne Koninglijcke Majesteydt *Philippus* de III. die nochtans met sijne heylighe Huys-vrouwe Godtvruchtelijck gheleeft hadde. Desen, naer dat hy 23. jaren geregeert had-

de, liggende op ſijn ſterven, ende overpeynſende de *ydelheyt* van de *Hofſche Werelt*, heeft tot hem geroepen ſijnen Predikant P. *Hieronymus de Florentia*, van de *Societeyt Ieſu*, ende hem belaſt dat d'eerſte reys als hy op ſtoel ſou ſtaen ſou verkondigen, *Dat hy hadd' ſien ſterven eenen Koningh, die ſoo veel jaren wenſchte Eremyt geweeſt te zyn, als hy Koningh geweeſt hadde*. Diergelijcke redenen dan, *O Philothea*, hebben my beweegt, dat ick u deſe *Ydelheyt* een weynigh tijdts ſoude voor oogen ſtellen, 't geene ick in dit boecksken heb getracht te bewijſen. Ick hebbe al willens ende wetens mijne manier van ſchrijven getempert, ende niet t'eenemael op ſijn geeſtelycks willen ſtellen: gelijck ſommige doen, die heel verheven ſpreecken, ende anders niet by en brengen als het mergh van de verlichte Schrijvers. Mijn ooghmerck ende het wit is de *Ydelheyt des werelts*, by ſoo veel duyſenden beklaeght, by ſoo weynige verſmaedight, een luttel met eenvoudige woorden t'ontdecken: Tot meerdere onderwijſinghe ende naeder uytlegginghe heb ick tuſſchen de dichten ingevoegt een *Aenſpraeck*, om u een weynig te onderhouden, ende om met u als tuſſchen beyde eens te mogen ſpreken, daer in voorhoudende verſcheyde Leeringen ende Hiſtorien, op dat ghy de *Wereldt* eens ſoudt met de voeten ſtooten, ende dan u beginnen te ſtellen om Godt allenghskens naeder ende naeder by te komen; gelijck de Reygers ende Oyevaers doen, die twee of driemael op de aerde met haer voeten douwen, om haer ſelven ſoo om hoogh te dringen; ſoo wenſch ick dat u, *O Philothea*, dit boecksken een occaſie mach weſen om u van de aerde, dat is, van de verganckelicke ghenuchten, eer ende rijckdommen te verheffen, ende dan voortaen als eenen *Paradys-vogel* verre

boven

boven dese *ydelheyt* uwen swier te houden, op dat ghy nimmermeer met u begeerten en komt neder te dalen. Ende is 't by aldien dat het Soontjen van den Koning van *Iaponien* soo opgevoet wierde, dat het noyt de aerde en raeckte, om dat het erfgenaem moest wesen van een Rijck dat nochtans op d'aerde was gelegen, soo siet gy wel hoe voorsichtelick dat ghy uwe voetstappen oock moet setten; ick houd' u voor een Princesse, ghy zijt by my een Konings Dochter: verre moet dan van u wesen, dat ghy aen de aerde vast gehecht soud blijven. Voorwaar, soo ghy den hemel meenighmaal met u gedachten by kondt woonen, dat sal in u een aengenaeme walge van aertsche saken aen doen kleven.

Wanneer het Hert van d'aerde gaet,
En door de blauwe wolcken slaet,
Wanneer 't gemoet daer boven sweeft,
En niet als Hemels voetsel heeft,
Wanneer de Ziel haer keert tot Godt,
Dan is de Werelt enckel spot.

Ick weet wel, ghy zijt al verheven van moet ende couragie, ghy en soud den naem van *Philothea* niet willen voeren, waer 't dat ghy den naem van *Philothea* niet en wout beleven: dat doet my vastelick gelooven uwe zeeghbaerheydt, godtvruchtigheyt, eenigheyt, eerbaerheydt, vreese des Heeren, suyverheydt des herten; met een woordt, alle de deughden die in u worden gevonden: dese segg' ick geven my een vaste hope dat ghy u liefde op d'aerde niet en sult laten spelen, als om den hemel meer te beminnen. Doorwandelt ghy dese wereldt met u verstandt, 't is om de glorie Gods daer alleen uyt te rapen: sijn liefde leert gy uyt het vyer, sijn soetigheyt uyt den douw, sijne barmhertigheyt uyt de grondelooze zee, sijne schoonheyt uyt de bloemen,

ſijne rijckdommen uyt de goude mijnen; daerom alleen, ſegg' ick, wilt ghy deſe wereldt aenſchouwen, anderſins is u nature ende genegentheydt tot verhevender ſaken geſchapen. My dunckt als ghy eens in uwe ziele ſmaeckt de ſoetigheydt van den Goddelijcken trooſt, ende dat ghy eens proeft dien hemelſchen *Nectar*, dat ghy dan roept met duyſent ziel-ſuchten die uyt uwen boeſem vliegen: *Wee my, dat mijn ballinghſchap hier ſoo langh wordt uytgetrocken! wie ſal my verloſſen van dit lichaem des doods; Hoe genoegelijck zijn uwe tabernakelen, O Heere der krachten! mijne ziele beſwyckt, ende ſmelt in het overdenken van uwe ſaletten! waerom en verandere ick niet in een Hert, op dat ick eens magh loopen naer die fonteyne der levende wateren? Wie ſal my geven vleugelen van een Duyve, ende ick ſal vliegen ende gaen ruſten? O wanneer ſal ick eens in eenen Engel veranderen, om die hemelſche genuchten ende de blydtſchap der Saligen te genieten! Gaet daer mijne wenſchen ende begeerten, vliegt derwaerts op mijne gedachten ende gepeyſen, ſie op die vleugelen der winden, ſnydt door die blauwe wolken, gaet eens daer boven genieten dat noyt ooge geſien en heeft, noch oore gehoort, noch gedaelt en is in 's menſchen gedachten. O dat ick hadd' een glinſterken van die eeuwige Sonne! O dat ick hadd' een brieſeltjen van dat hemelſche Manna! O dat ick hadd' een ſandeken van ons Vaderlandt daer boven! O dat ick hadd' een ſtraeltjen van dat Goddelijke vyer ende vlamme! O wat een bewegingen ſou dat geven in mijn ziele! wat een veranderinge en mijne manieren! Ghy zijt eens gedaelt op een Herderken, hy is verandert in eenen Koningh; ghy zijt eens gedaelt op een kleyn Kindt, ende hy is geworden eenen Rechter van twee Ouderlingen; ghy zijt eens gedaelt op eenen Viſcher, ende hy is opgeno-*

men

men tot het hooft der Kercke; ghy zijt eens gedaelt op eene oneerlijcke Vrouwe, ende sy is geworden de genuchte der Engelen. Ende wat een kracht ende stercke en hebt ghy aen de teere ende swacke Maegden niet gegeven? Ghy verweckt Catharina, *datse liever heeft op scharpe raders gescheurt te zijn, als in de geborduerde karosse van den Keyser* Maximinus *gevoert te worden: ghy doet* Agnes *met meeraere vreught staen in't midden der vlammen, ale* Sardanapalus *lagh op de roosen: ghy laet* Barbara *stellen in de yseren boeyen, en sy is schoonder dan ofse waer behangen met goude ketenen:* Pontamiena *wort in het siedende peck gesmolten, ende haer dunckt datse met hemelschen dauw wordt overgooten; ghy doet* Ursula *wenschen om pylen,* Agatha *om nyp-tangen,* Thecla *om wilde beesten,* Clara *om Cruycen: Maeckt, O stercken Geest, dat* Philothea Clara *magh wesen, dat sy met* Ursula *roept om wonden, met* Thecla *om bloedtgierige dieren; datse de voet stappen volge van* Catharina, *datse gelijck magh worden aen* Barbara, *datse met de kloecke Maegden haer ziel sal hebbe in den Hemel, schoon het lichaem hier noch wordt gehouden op der aerden. O geluckigh ende duysentmael geluckig, die van nu af bezeylt hebben de Haven van de eeuwige glorie! die nu zijn buyten perijckel van schipbreuck te lijden, die het vaste landt van hunne salighevt al besitten! Wanneer sal ick eens sien die negen Chooren der Engelen? wanneer sal ick eens wenschen aen de vyerige Apostelen, aen die vrome Martelaren om hunne Laurieren, aen die suyvere Maeghden om haer Lelien? wanneer sal ick daer boven eens gaen genieten die sekere gerustheyt, die geruste stilligheyt, die stille soetigheyt, die soete geluksaligheit, die gelucksalige eeuwigheit, die eeuwige vrolickheydt? O Heere! wanneer sal ick komen ende*

voor u aenſicht verſchijnen? O Heer! wanneer ſult ghy mijn ziel uyt deſe levende doodt verloſſen, ende tot dit onſterffelick leven opnemen? Soo dunckt my, O *Philothea*, dat ik u hert ſie vlammen, diergelijke ziel-ſpraken merck ick in uwen kloecken geeſt te ſpeelen, ſulcke wenſchen en ſuchten ſtiert ghy ſomtijts na den Hemel. Ick weet wel, ghy zijt een welgeboren kint dat anders niet en ſoekt als ſiine ſaligheyt te verſekeren. Dit ſoo weſende, ſoo ſegg' ick u 't gene Chriſtus in 't hofken ſeyd' aen de Soldaten: *Wie ſoeckt ghy?* Sy antwoorden: *Ieſum van Nazareth.* Waer op *Chriſtus: Laet deſe dan gaen.* Soeckt ghy *Jeſum van Nazareth* oprechtelik, *O Philothea*? Laet dan de eere, de wellusten, den pracht, de ydelheyt des werelts, laet die varen: verlaet die, eer dat ſe u verlaten; dat is mijnen wenſch, dat zijn al mijn begeerten: want waerachtigh,

Wie dees Werelt verkieſt,
Soo dat hy Godt verlieſt;
Als 't gaet op een ſcheyden,
Miſt hys' alle beyden.

Hier loopt my als in den mondt, ende in de penne *Gerardus à Campis*. Deſen hadd' een ſchoon huys gebouwt, ende was wel geſtoffeert, waer toe hy ſijne vrienden genoot heeft om dat eens te begieten, ende naer datſe luſtigh geweeſt waren, heeft hy aen hen gevraegt ofter yet was dat ſulck een huys ontbrack? Waer op eenen van al antwoorde ja, datter een gat was, koſt hy dat ſtoppen dat hy dan geluckigh ſou weſen: den welcken ſeyden, dat het gat van de deur was, daer hy doodt door ſou uytgedragen worden, als wanneer hy oock vrouwe ende kinderen, goedt ende bloedt, ende alle vreugt der werelt ſou moeten verlaten; welcke waerſchouwinge ſoo veel

veel ghewerckt heeft in het gemoedt van *Gerardus*, dat hy de *werelt* met haar *ydelheyt* heeft gaen versaken. Hoe weynigh zijnder, *O Philothea*, die dit eens oprecht overdencken? hoe luttel die daer nae hun leven schicken? ende nochtans den *Apostel Paulus* en houd niet op van ons te vermanen; Ick segg' u dan, O *Broeders*, *dat den tijdt kort is*, *op dat de gene die vrouwen hebben*, *zijn of ser geen en hadden*, *ende die weenen*, *offe niet en weenden*; *ende die lacchen*, *of sy niet bly en waren*; *ende die koopen*, *of sy niet en besaten*; *ende die dees wereldt ghebruycken*, *of syse niet en gebruyckten*: *want de figure ende den schyn van dese wereldt die gaat voorby*. *Rolandus* een werelts jongman, wierde dese verganckelickheyt oock op eenen dagh gewaar, want 's avondts uyt een lustige feest, ende vrolick gesellchap t'huys komende, vraegde hy sijn zelven: *Rolandus* waer is nu het bancket dat ghy van daegh hebt genooten; waer zijn die leckere spysen; waer die kostelicke wynen? waer is dat musyk ende instrumenten? waer die lieffelicke stemmen? waar die aardige danzen? waar dat aengenaem ende vrolick geselschap? is dat dan al gepasseert? is dat al te mael voorby? zijn die genuchten soo haast al verdweenen? O nu sie ick dat de werelt gelijck als op een radt schijnt te draeyen ende te keeren, ende alle genuchten tot eenen haestigen en onverwachten ondergang is brengende. 't Geene desen *Rolandus* heeft bevonden Hadd' *Ezechiel* langer tijd te vooren in het schip beschreven, dat hadd' masten van Ceder-boomen, riemen van stercken Eycken hout, ende eene kostelicke campannie ende spiegel, het had zeylen van zijde, ende vlaggen van purper ende meer andere kostelicke toerustinge: maer daer en was geenen ancker aen, die het stantvastigheydt ofte versekeringe soud' konnen geven. Hoewel seydt dan

1 Cor. 7.

Ezec. 27.

Ps. 2. de Godtvreesende ziele, by *David*: *Het is my goet, mijnen Godt aen te hangen, ende in mijnen Heer mynen ancker ende hoope te stellen.* Die wensch ick dat altijdt u toevlucht magh wesen, *O Philothea*, op sijne gratie hope ick dat ghy voortaan sult steunen, en de niet op het ongestadigh radt van *Ydelheyd.* Daar toe hebbe ick de penne in de handt ghenomen, om u in uwe aengenomen Godsdienstigheit te verstercken; verstercken segg' ick, want ick sag al dat, 't gene ick hier gestelt hebbe op 't pampier, dat, dat te voren al in u hert was geschreven, ende dat het al eerder by u waren wercken, als by my woorden: ick bidd' u al evenwel, dat ghy dit mijn Boecksken in danck wilt ontfangen, om wiens wille het alleen te voorschijn is gekomen. Het sal u dienen, 't en zy ick in mijne hope bedrogen worde, tot een *Preservatyf* tegen het lockaes der wellusten, ende met eenen hier ende daer aenwijsen de walgelijcke pillekens die de *Wereldt* soo aardigh weet te vergulden. Ick bidd' neemt het in danck, ende vaart eeuwigh wel.

TOE-MAETJEN.

ICk volge hier in de voetstappen van *Seneca*, die in sijn brieven aen *Lucilius*, op het eynde van sijn *Missiven*, altijt yet aerdighs daer voor een *Toemate* by voeght, hoewel het selve punt-reden met sijn voorgaende niet over een en is komende. U sal dan ghelieven voor ditmael met het naarvolgende gedient te wesen. Een arme Vrouwe die haaren kost met spinnen won, had haer Soontjen om een bootschap uytgesonden, maar desen lang achter geblevenzijnde, wiert in sijn wederkomste onthaelt met slagen. Den Lecker kreet en huylde, ende om de vordere straffe te ontgaen seyde hy: Moeder had ghy daer geweest ende gesien dat ick gesien hebbe,

ghy ſoud daer oock wel ſoo langh hebben blijven ſtaen gapen. Wel, vraegden de Moeder, wat hebje geſien? Hy antwoorden: *Ick heb in een ſchouw geſien eenen hondt, draeyen een wiel, ende hy ſpon al ghebraden vleeſch.* Is dat niet een rijck antwoort voor eenen ſchamelen Jongen? ick geloof dat hem den mondt langh waterden, ende dat hy dickwils noch op den hond peyſden, als hy het radt van ſijn Moeder ſagh draeyen. Doch gelijck Godt vrieſt naar de kleederen, ſoo geeft hy appetijt ende ſmaack naer de ſpijſe: ende den hongher doet honigh uyt een korſtjen broots ſuygen. *Philothea*, om u korfken van alle ſoorten van kruydekens te verſien, ſoo neemt deſe *Spreeck-woorden* noch mede:

Dit voor UEd:

Heyligheydt en leydt niet alleen in den ſchijn,
Maer heyligheydt leydt in heyligh te zijn.

Dit voor de Luyaerts.

De aldernaeſten by de Kercke,
Salmen de alderlaetſte daer in mercke.

Dit voor de Modiſten.

Fluweel, Sattijn en Hoofſche reucken,
Bluſſen het vyer uyt, in de keucken.

Dit voor de Miſtrooſtinge.

Lief vrienden wilt dit wel verſinnen,
Elck huysken heeft ſijn kruysken,
Is't niet van buyten ſoo is't van binnen.
Jae iſſer Godes kruysken niet,
Soo en is't Godts huysken niet.

Tijdt-

Tijdt-verlies dat is kleyn profijtelicken arbeydt van de Wereit.

Naar soo veel tijts
Hoe weynigh profijts?

GOdt vorder' u, Madamoisell',
Gaet dit voor goet, of is 't maer spel,
Sop neerstigh aen dat kloek getouw:
Ghy zijt een peerle van een Vrouw.
Ey, siet eens wat een suyver handt!
Ghy zijt het puyck van heel het Landt,
Die 't met soo menigh vouden draet,
Door een fijn Spaensche kantjen slaet,
Ba! sulcke Lie die worden rijck,
En winnen 't gelt gelijck als slijck.
Maer segg' een reysje, van dit goet,
Hoe veel een vaeyem kosten moet?
Wel! lachte ghy als ick dit vraegh?
Het is misschien voor eenen kraegh.
En voor een, al en weet ghy 't niet,
Misschien die ghy niet noy en siet.
My dunckt dat sy van schaemte swygt,
Om niet te seggen wat sy krijght.
En datse daerom heel den dagh,
Omtrent de Spin *wel wercken magh:*
Want als het al gekropen is,
En als het al geloopen is.
En als het al gekeken is,
En als het al gesteken is,
En als het al geslingert is,
En als het al gevingert is,
En als haer netten zijn gespreyt,
En als haer kanten zijn gebreyt:
Is 't noch een meughsken voor de Spin,
Dat is voor haer noch groot gewin.
Is 't eenen schellingh voor een ell',
Soo gaet de Koopmanschap noch wel:
Want dickwils sit sy dagen langh,
En wacht tot 's avonds sonder vangh,
En dickwils siet men dat den prijs
Hangt aan de Mode *van* Parijs,

Soo weynigh brenght haer wercken uyt :

Maer ſiet wat ick hier uyt beſluyt ;
Ick ſegg', en ick wilt houwen ſtaen.
Dat veel de ſelve wegen gaen ;
Ick ſegg', al hevet geenen ſchijn,
Dat ſy maer Spelle-werckſters zijn.
Door-reyſt de wereldt op en neer,
Siet op Me-vrouw, ſiet op Mijn Heer,
En wat ons Joffer, en haer Maeght,
En wat dat doch ons Heerſchap jaeght,
Gaet, ondervraeght een armen Bloet
Hoe veel, en wat hy niet en doet,
't Is altemael, 't is om gewin,
En ſteken daer haer leven in :
Ick ſegg', al hevet geenen ſchijn,
Ick ſegg' noch eens dat Spinnen zijn.

Daer ſit Me-Juffer heel den nacht,
Maer naer een mager Vlieg' en wacht,
Die feſelt haer wat in haer oor,
Dat is den vangh van onſe Sloor.
't Is wel gevangen waer hy vaſt,
Maer neen, hy is te ſlimmen Gaſt,
Hy is 'er deur, en trompter uyt.
Wat ſeghje nu van onſen Guyt?
Doch ſy en is het niet alleen.
Verlooren arbeydt is gemeen.
Is't dat ghy 't heel de werelt vraeght,
Wie is 'er die het niet en klaeght?
Den eenen wachten naer ſijn Bruyt,
En ſtreeck hem daeghs te vooren uyt :

Een ander was doen wel getrouwt,
Maer 't was hem 's anderdaegs berouwt.

En Floris onſen ergen Loer
Die letten hoe dat Besjen voer,

Hy wachte naer de leste ziel,
Om dat het goet op hem verviel,
En wist dat in het testament
Alleen was zynen naem bekent,
Dies hoopten hy dat s'reysen sou,
En Besjen *sie weer in de schouw.*

Myn Heer *was in het Hof geacht,*
Soo dat hy grooter saecken wacht:
Hy wachte seven jaren lanck,
En scheyde noch met eenen stanck.

Ick ken hier naest een weeldigh Kindt;
Het spitste Eentje dat men vindt,
Het trotste Quantje *van de straet,*
Dat altyt trots en trotser gaet,
Dat quam hier nimmermeer voorby.
Of 't had een Joffer aen de sy,
En gingh spanceren naer den noen,
Want anders had het niet te doen.
En dienden haer voor Valentijn,
En wou, en sou, en moest het zijn;
En dienden haar voor Serviteur,
En droegh een roosken voor faveur;
En aen 't gevest van sijn rappier,
Een lintjen van sijn Venus dier:
En mits hy dit hiel voor geluck,
Soo wou hy vast gaen op het stuck:
Dies schonck hy aen de Kamer maegt,
Een bonte moffel diese draegt,
En aen den voorschoot die soo kraeckt,
Daer isse oock soo aengeraeckt.
Maer siet den windt, en vrouwen aert,
Die keeren dickwils op een quaert;
Men vyert hem niet gelijck men plagh,
Hy krijght niet eenen soeten lagh,
Men laet hem dickwils bellen staen,
En komt dan yemant noch gegaen,

Die

Die seydt: Ons Josser is van huys;
En dat is spitsaert sulck een kruys,
Dat hy gaet druypen langs de Stadt,
Als of hy 't niet wel vast en hadt:
En schoon of hyse somtijdts viendt,
Hem wordt niet eenen stoel gedient,
Men doet hem niet meer sitten neer,
Het is gesteydt: En komt niet weer.
En heb ick dan niet wel geseyt,
Dat al dit volcksken webben breyt?
En soo dees spinnen allegaer,
Soo volghter hun met duysent naer,
Ghy Philolethea, *wijser Kindt,*
Ey, siet eens beter in den windt,
Siet eens voorsichtigh in den Tijdt,
Die vruchteloos daer henen gleydt:
Ghy zijt van nu al wat bejaert:
Wat vruchten hebje al vergaert?
Ey, siet eens Ruth *haar oorjens slaen,*
En scheyden 't kaf van 't suyver graen.
Doet oock soo voorraet eer je scheydt,
Daer is geen tijdt in d'Eeuwigheydt,
Die hoort wat dees trompette slaet,
Sy blaest den Tijdt als Tijdt vergaet;
Sy wackert op ons luyt gemoedt,
Want Tijdt in Tijdt is 't beste goedt.
Wie desen nu onnuttigh quist.
Die heeft sijn goedt voor goedt gemist.

AEN-SPRAECK.

ICk weet wel, *Alderliefste* **Philothea**, sonder vleyinge of pluymstrijckerye gesproocken, dat ghy kloeck van geest zyt, ende niet alleen verstandt en hebt van draeykens aen malkanderen, maar oock van reden aen een te knoopen; soo dat ick my hier in het beginsel ghenootsaeckt vinde, dese mijne *Aenspraecken* soo te voegen, datse niet alleen van een deel ongebonde stof vry en zijn; maer in tegendeel veel spreucken, ende daar op passende materien vervatten, die u mogen vermaecken, ende niet met alle en stelle dat u sou konnen mishagen: al

alhoewel u vonnis of oordeel my niet lichtelijck ver-vaert en ſal maecken; want uwe ſoetaerdigheyt en pleeg in giften geen fouten te willen bekennen, wel wetende, gelijck 't Italiaens ſpreeck-woort luyt, *Dat men geen peerden in den mont ſal ſien die ons werden gegeven.* Waer 't nochtans dat ghy u verwonderde, waerom ick van dit tegenwoordigh Sinnenbeeldt mijn werck beginne, ſoo ſal u gelieven indachtigh te weſen, dat de Joffrouwen van deſen tijdt geerne voor aen de venſter op den terdt ſitten, om te ſien ende geſien te worden; ſo docht my oock dat ick deſe Jof-fer, die met haer ſpellewerck ſoo beſigh is, geen aen-genamer plaets en hebb' konnen geven, als dat ick haer voor aen de venſter van mijn Boeck een ſtoel met een kuſſen ſou aen dienen.

Dit ſoo weſende. om mijne *Aenſpraek* te be-ginnen, ſoo ſegg' ick dat ick altijdt geerne op de Tooren wijſers heb geſien de uuren van den dagh afgeteeckent met goude letters, niet alleen om dat dien glans een heele Stadt door beoogt kan wor-den, maer veel meer om dat die gulde cijffer-letters ons met eenen de koſtelijckheyt van den tijdt ſou-den aenwijſen. Dat rijck ſyn koſtelijck vergulſel be-hoorden ons, ſegh' ick als uuren den prijs van den ſnellen ende onweder-roepelijcken tijdt in te druc-ken, die men nu by veele, jae by het meeſte deel der menſchen vruchteloos voorby ſiet ſchieten. Want gelijck eertijdts vraeghden *Seneca*: *Wie iſſer die hedendaeghs den tijdt waerdeert naer ſijne koſte-lijckheydt? die eenen dagh ſoo groot acht als het be-hoort? Een groot deel van het leven wordt verquiſt met quaet te doen, het meeſte deel met niet te doen, het geheel met yet anders te doen.* Hoe meenige uuren, hoe meenigen ſchoonen dagh wordt 'er alſoo quiſtigh den hals gebroocken? wy ſouden ons kruycen

ende zegenen van verwonderinghe dat wyse eens al te mael by een op eenen hoop saghen liggen. *Nero* was eenen uytsinnigen Tuysscher die met duysenden aen eenen worp van de Teerlingh-steen hongh, ende daer niet meer op en pasten als of hy voor rotte mispelen gespeelt hadde. Op seeckeren tijdt soo hy beval datmen sou brengen ontrent het vierde deel van een Millioen, de Moeder om sijne verquistinge wat in te binden, dede de somme verdobbelen, ende die seffens wijt ende breed over de tafel storten, op dat hy door de grootheydt van den schat, die hy wederom gongh wagen, vermaent zijnde, de lichtveerdighe handt voortaen sou matigen. O, dat wy den verquisten tijdt eens kosten in trecken, wat een moy hoopje sonder te berde komen! doet eens open die oude Historien, gy sult vinden eenen *Domitianus*, die, niet teghenstaende hy den Scepter in de hant, ende de kroon op het hooft hadde, evenwel besteede alle dagen ettelicke uuren, om vliegen met naelden te doorsteken, ende was daer soo besigh mede, of hy de principaelste hoofden van sijns vyandts leger vervolgt hadde. Ende *Hartabus* Koning van de *Hyrcanen* maeckten sijn werck van mollen te vangen, met den selfsten drift ende yver als d'andere Koninghen nieuwe Rijcke jaeghen. *Biantes* Koningh van *Lydien* bestede sijnen tijdt met vorssen aen drayen te knoopen, met sulck een vermaeck of hy sijn overwonnen vyanden aen een geketent in Triumph gevoert hadde naer het *Capitolium* van *Roomen*. *Æropus* Koning van *Macedonien* en dede anders niet dan lanteernen maken, ende noch en sag desen niet dat dit tegen sijne Majesteyts eer was streckende. Dit geschiede in oude tijden; maer my dunckt datter oock al diergelijcke zijn noch op den dagh van heden. Hoe veel wort'er gevon-

Nieremb.

Aulâ sanctâ.

gevonden die hunnen tijdt besteden in te kemmen, en het wasschen van den baert, in het friseren van de knevels, met faveuren te koopen, met schermen, met het ticktack, met piecketen, met het palet, met het racket, met de dans-school, met vryen en courtiseren, met vleyen ende streelen, met verhalen van saken diese noyt gedaen en hebben, met stoffen op hun adelijck bloedt, daerse nochtans maer van gemeyne lieden gesproten zijn, met roemen op hunne goederen, ende maecken geduurigh kasteelen in de locht, ende en souden geen boeren-huys op 't sant konnen richten? Van den anderen kant, wat eene tijt-verquistinge en wort 'er oock onder de Vrouwen niet gevonden? Men sou seggen dat sommige van haer gagie trocken, so besigh zijnse om yets nieus te vercieren; 't schijnt dat sy anders niet en konnen, of weten als van de *Nieuwe Mode* te spreken, van de poeyer-doos, van den friseer-priem, van den spiegel daerse hondert-mael by loopen om te sien hoe dat de locken krollen, ende souden liever hebben, (gelijck eenen seydt) *dat de heele Republijck, als eene van al de hayrkens ontstelt sou worden*; ja souden met *Hortensius*, wel yemant een proces leveren, die by ongeluck een kroocksken in haer kleedt geployt sou hebben. Ick geloove dat den *H. Antonius* langen tijd sou gaen voorby diergelijke huysen, eer hy boven op het dack ('t welck tot Milanen gebeurde) de Engelsche sou vinden. Dese besteden een vierendeel van haer leven in palleren, een ander vierendeel in visiten, het derde in danssen en springen, de rest in slapen en droomen. Wat dunckt u, sou ick dese niet by de Vliege-vangers, ende benessens de Lanteern-makers mogen stellen? *Keyser Carel* voorwaer vry wat wijser als de boven-gemelde Koningen, droegh eenen gouden ring, ende in de plaetse van 't

gesteente stont een Horlogiken met alle sijn raderkens, ende dagh ende nacht dienden 't hem tot eenen wecker, om den kostelijcken tijt in acht te nemen; den welcken by hem ook neerstelijk waergenomen wiert, en placht desen onsterffelijken *Keyser* te seggen: *Yo y el tiempo para dos otros.* Hy heeft den selsten oock soo besteedt in sijne eerste jaren, dat het *Vranckrijck* en den *Groote Heer* langh sullen gedencken, en in sijn leste, dat het sijne ziele in der eeuwigheyt sal genoegen. Hy sag de kostelijkheyt beter in, als dese tijt verquisters daer wy af spreken, die welcke altemaal oock wel reden souden hebben om met groote letteren in hunne Saletten te schrijven 't gene eertijts eenen dede, alhoewel te laet voor sijn eygen selven, maer vroegh genoegh voor de geene die hy daer door onderwees ende waerschoude:

Dama fleo rerum, sed plus fleo damna dierum;
Rex poterit rebus succurrere, nemo diebus.

Dat is seggen:

Mijn gelt en goet al ben ick 't quijt,
Noch mis ick meer verlooren tijt,
Want gelt en goet dat krijgt men weer,
Maer tijdt die wegh is nimmermeer.

Dit seggh' ick, soudender veel met groote letteren mogen schrijven. Ende op dat wy klaerder sien dat hunne klachten in de reden souden bestaen, laet ons eens afmeten den tijt van ons leven. Men seght dat den ouderdom van dry tuynen is den ouderdom van eenen hont, en den ouderdom van dry honden, den ouderdom van een peerdt, en van dry peerden, den ouderdom van eenen mensch. en van dry menschen, den ouderdom van eene swaen, en van dry swanen, den ouderdom van een hert, en van dry herten, den ouderdom van eenen draeck, die leeft wel duysent jaren, oock naer 'tghevoelen van den

H. Au-

H. Augustinus. Sommighe gedierte overtreft den mensch dan in langheyt des levens, sommige gaen den mensch te boven, 80. a 90. jaeren konnender loopen tusschen de wiege ende de doorkist: en seecker, 't waer al langh genoegh geleeft, waer het wel genoegh geleeft; altijts genoegh, waerder profijts ghenoegh; maer neen, die schoone jaren worden verspilt, gelijck den Propheet *Aggeus* seght, ende loopen vruchteloos daer henen.

In de wiegh is 't snoterbel,
Op de straet is 't kinderspel,
In de jeught is 't malligheyt,
In de wijste ydelheyt,
In de oudtste Suffery,
Siet soo gaet den tijdt voorby.

Dat is te seggen, het heel leven wort ydelijck verquist? en soo wy al den tijt eens hekelden, weynigh fijn vlas, veel grof werck souder gevonden worden? Den Keyser *Heliogabalus* nam eens sijn vermaeck, dat hy in geheel *Romen* dede oploecken hen gewight van alle de spinne-webben, ende isser tot duysent pont gevonden. Dat men in een heel groote Stad, ghelijck als *Romen* was, sulck een menighte by een heeft konnen rapen, dat en is geen wonder; maer dat een mensch alleen, ondersoeckende alle sijne ydele wercken, een groot meenighte op sijn eygen handt soud' konnen leveren, dat is meer te verwonderen. Ey, evenwel het geschiet soo, wy spinnen als Sinnekoppen, niet als Sydewormen, dat is, wy mergelen ende putten ons uyt om vliegen te vanghen, wy breyden netten voor de muggen; maer suyver sijde te wercken, om hemelscher saken te jagen, om deughdelijcke wercken op te setten, dat geschiet by ons weynigh, ende seer selden Daerom zijn eertijts, en niet sonder goede opmerc-

 kinge,

kinge, verschenen voor *Saturnus*, den Godt van den Tijdt, ende dienvolgens Rechter van dese sake, drie soorten van Uuren, sommige heel lang, sommige middelmatig, sommige heel kort: de minste klaegden over de meeste, want dese waren uren van affairen ende besoignien, die de Raden, Cantooren, en Packhuysen aengingen: de middelste waren uuren van tijdt passeringe, die meestendeel met den teerling steen, kaerten, danssen, ende baletten, met den *Tour a la Mode* verquist wierden: de derde ende de kleynste nautjens van uurkens, waren uuren die in den Godsdienst besteet wierden, in een *Requiem* of Slapers-misse, die maer van een kort gebedt ende langen maeltijt wisten te spreken. Dunckt u, beminde *Philothea*, dat het de leste qualick voor hadden, ende dat sy niet met recht over de ongelijcke deelingen en mochten klagen? ik versekere u dat ick er heb gevonden van haer eygen tegenpartye, die seggen datse niet dan al te veel gelijcks en hebben, die selver bekennen dat haren tijdt in sulcken of noch onrechtveerdiger partye is gespleten. De belijdenisse van een geleert persoon sal standt doen aen mijne woorden. Daer is geweest eenen Secretaris, die liggende op sijn sterven, ende overslaende met een droevig herdenken het misbruyck van sijnen tijt en van sijn dagen, toonde een rouhertigh leetwesen over het voorgaende, ende dat gepasseert was: niet dat hy yet onrechtveerdighs aengevangen hadde, oft yet onbehoorlicks had willen uytvoeren; maer dat hy sijnen tijdt so onnuttelick verquist hadden in 't tijdelick, en niet eens gepeynst en hadde op 't eeuwig. Ick hebbe (seyde hy) by mijn leven beschreven 24 riemen papiers, dat is, by de 600 boeken, ontrent de 15000 bladers, ende dat tot processen, rekeningen, quitancien, obligatien, ende andere schriftu-

P. Barry la Solitude.

ren,

ren, ende ick en hebb' niet een half bladt besteedt om daer mijn sonden op te setten, ten eynde ick een goede biechte sou konnen spreecken Dit seyd' desen als hy lagh op sijn sterven, als hy de gewijde keersse in de handt hadde, wiens vlam bequaem is om onse oogen te verlichten, om al tijdelicke, verganckelicke, onprofijtelicke saken met eenen anderen dagh te aenschouwen, als wy deden doen wy gesont waren ende alleen naer de ydelheydt, ende het werelts gevoelen vonnis streken. Ongetwijfelt in sulcke gelegentheydt souden wy wenschen een vruchtbariger bestedinge des tijts, ende wy en souden soo vremt niet vinden, noch buyten reden dese spreucke, wel verstaende, voor die Godt middelen ten naesten by verleent heeft, en hunnen kost met den tayen hals niet en moeten halen.

Dient Godt, want dat betaemt, twee uuren alle dagen,
En nut u spys en dranck drie uuren naer behagen,
Vermaeck twee uuren langh den stijf gespann'en sin,
Slaept seven uuren langh want daer steeckt voordeel in.
En past op uwe winst thien uuren vol gemeten,
Soo hebje dagh en nacht verstandelick gespleten.
En segt dat ick 't u segg', wie soo den tijt verkiest,
Dat sulk een nimmermeer noch tijt noch ziel verliest.

Of yeder een dit voor eenen stock-regel sal goedt vinden, daer twijffel ick aen, soo veel isser af, dat ick geloof dat den voorgemelden *Secretaris* dit soud' onderteeckent hebben.

't En soud' niet mogelijck wesen, *Lieve Philothea*, dat ick al de Tijt-verquistinge hier wijt ende breet soud' verhalen, of wel ick souder een groot deel van mijnen tijdt moeten in verliesen. Met uwen goeden oorlof, wil ick alleen hier den *Tour van á la Mode* een weynigh door den hekel halen, om dieswil dat het oogh-schijnelijck ende tastelijck is, dat

daer menige kostelicke uren wordt verreden, welck verlies naderhant misschien oock wel bemerckt en beklaegt soud' worden: gelijck seker reysende man, die in een vreemt lant, ende in eenen grooten bosch getreden, wiert overvallen van den avondt, sonder dat hy de stadt kost winnen. Hy dan vermoeyt en vervaeck, socht een heuveltjen om op te slapen. 's Morgens ontwakende, stont hy t'eenemael verset om de veranderinghe der plaetse. Wel, seyd' hy, droom ick dan noch, of is dit toverye? waer is die rotse die hier gisteren avont noch stont? waer is dat Kasteel dat ick van verre sagh ligghen? Ten lesten vattende den rechten grondt, sagh dat hy op den rugge van een Schilt padde geslapen hadde, en die had hem 's nachts vervoert, dat hy 's morgens de plaetse niet en kende. O dat onse *Tourristen* eens de oogen open deden, en eens ontwaeckten, om te sien waer dat hunne oogen, sinnen herten, dagen, maenden en jaren gedragen worden. Desen *Tour*, beminde *Philothea*, geschiet kruys-wijs, om dat de Jonckers de Joffrouwen in 't aensicht souden ontmoeten. Eenen vont, so ick geloof, van den duyvel, om *Venus processie* wel te ordonneren. Daer was eertijts eenen Sot binnen *Roomen*; die ging staen op de brug van *S. Angel*, waer over met duysende menschen dagelicks, passeerden die van het *Vaticanum* gaen naer de stadt, of van de stadt naer het *Vaticanum*; soo dat dese brug gemeynlijck vol volcks is die onder malkanderen swermen, met gaen en komen. Desen Sot dan stelde sich op 't midden van de brug, en rustende op sijnen stock, geveynsde sich of hy had gesluymert, en terstont wacker opschietende, en nemende sijnen stock, slaet hy altemael die daer passeerden over hals en ooren, seggende: Waer toe al dit onder een loopen, af altemael van het *Vaticanum* naer de

De l'Ancre.

de ſtadt, of van de ſtadt naer het *Vaticanum*? ick en wil niet langer gedoogen dat men dus ſal onder malkanderen verwerren. Lieffte *Philothea*, 't en is geen ſotten werck al de menſchen eenen wegh te doen wandelen. De ſeven *Wijſen* van *Griecken-landt* ſouden hier met al hun vernuftheydt te kort ſchieten. Maer wat ſoud' deſen Sot geſeyt hebben, had hy eens te *Parijs* geſtaen op de *pont-neuf* in de Vaſten-avondt dagen, ten tijde als daer eens reſideerde den Ambaſſadeur van den Grooten Turck? den welcken geſien hebbende de wulpsheyt en broodtdronckerye van den Vaſten-avont, en op Aſch-dagh merckende de zeeghbaerheyt ende de geſtichtige manieren van de Borgerye, ſich vaſtelijck liet voorſtaen datter t'eenemael nieu volck in de ſtadt gekomen was, en dat die dagh van te vooren al vertrocken waren: ſulck een verſchil was 'er tuſſchen de manieren, dat het niet en ſcheenen de ſelfſte menſchen te weſen. Doch wat is het van noode dat ick diergelijcke waren, gelijck ick ſegge, binnen Romen, of van Parijs te gaen halen? Den *Tour van à la Mode*, die hier te Lande is ingevoert, heeft dien oock niet wel ſoo veel tijt-verlies, ydelheyt, ende lichtveerdigheydt, dat wy oock wel eenen Sot, ja wel een wijs man op de Vaert brugh van Bruſſel mochten ſtellen, om die Lanter-fanters altemael eenen weg uyt te doen rijden, ende hunnen tijdt, eer ende ziel in acht te nemen? ick hebbe 't principalijck, ende met reden, tegen een deel kale Pluggen, die evenwel den Joncker maecken, ende tegen ſommige Vuylvodden, die uyt een quaede meyninge tot ſchandael ende val van d'andere, hen ſelven hier als gaen veylen ende ſchoon voor doen om yemant te bedriegen. Ick ſegge dan:

Corn. à Lapide.

EN waer het niet wel tydt dat Momus soo verrijssen,
Om yeder een van ons sijn feylen aen te wysen,
En douwen met den neus, gelijck het spreeckwoort seyt,
Ons in ons slim bedrijf, en in de vuyligheyt?
't En is niet meer dan nood' dat hy sal aen de menschen,
Of vensters by het hert, of glasen moeten wenschen:
Of dat hy op 't Comtoir, of in 't Salette gaet,
Hy vint al wercks genoeg tot Brussel op de straet.
My dunckt de keyen selfs, datse maer kosten spreken,
Sy klaeghden over-luydt, en tuygden ons gebreken:
Sy sien 't den helen dagh, maer watter 's nachts geschiet,
Dat weet een ander oogh die alle dingen siet.
Dat Momus in de Munt gingh sitten voor de traljo,
Of dat hy daer ontrent ging liggen op een balje,
Wat sou hy doch al sien: hy keeck syn selven suf,
Met al dat nieuw' fatsoen, met dese Hoofsche snuf,

En als hy 't hadd' gesien, hoe sou hem dat bevallen?
Ick kender al een deel, daar viel wat op te smallen,
Die hebben 't hier soo breedt, en 't huys eylaes? soo nouw!
Men vindter qualijk pot, of ketel in de schouw,
Wilt ghy een staaltjen sien van dees gewisse klachten?
Ick bidd' u, blyft wat staen, wy sullen hier wat wachten;
Sy moeten hier voorby, s'en konnen 't niet ontgaen;
De koetsen zyn daar al, ey, siet het speeltjen aen.
Terwyl den Tour passeert soo moetj' op eenen letten,
Die schijnt wel wat te zyn, en heeft niet by te setten,

Hy

Hy sit daer in 't portael, siet daer, daer is den Gast,
Die, als hy eens bonceurt, wel seven dagen vast.
En seker dat moet zijn, waer sou hy 't anders halen?
Want dees gehuurde Koets moet hy daer med' betalen.
Den knecht die achter loopt, en draegt Monsieures sweert,
Die heeft hy noch voor niet geleent van sijnen Weert.
Maer wat doch hier al komt, en wil den Joncker maken!
Die qualyk van 't een broodt, aen 't ander kan geraken,
Dat rijden is soo fraey, dat staet hem soo wel aen,
Al soud' hy naderhandt noch moeten barrevoets gaen,
Dat Koetsken dat moet voort, Monsieurken dat moet Toeren,
Al sou 't hem op 't eynd noch naer het Gasthuys voeren:
Men weet wel wie hy is, en wat hy hebben kan,
Den Vader weet, en is den Stroyen-Edelman.
Hy raeckten op 't Comptoir, daer kreegh hy wat te schryven,
De winst die was soo groot, hy kost niet langer blyven,
Hy flux den degen aen, en leersen aen den voet,
't Kapotjen op een zijd' en 't pluymken op den hoet;
En datter overschiet, dat wordt hier juyst vervaren:
Ick meen al 't op sal zijn, dan sal hy eerst gaen sparen.
Wat volckskén dat men vindt! wat hier al komt te beert!
Sy willen zyn het hooft, en zyn noch qualijk steert:
En soo als desen is, soo zijnder slechte Slooren,
Die immers alsoo klóeck haer laeten sien en hooren;
Het spel is onvolmaeckt of sy en zijnder by,
Siet eens daer komter maer een paerken op een ry.
't En kan niet anders zijn of dese gaen verlooren,
Sy hebben alle bey het seel doch op de hooren;
Noch Vader isser by, noch Moeder daer omtrent,
Dees Koets wordt op het lest noch van den dijck gewent.
Wat wonder is 't, eylaes, dat 't schaep loopt voor de honden?
De Ouders zijn dick oock aen 't selfde seel gebonden;
En dat de Dochter stoockt, dat blaest de Moeder aen,
Hoe kan den wagen dan, hoe kan hy effen gaen?
Gelijck doen Phaëton eens wou gaen avontuuren,
Den Wagen van de Son den Tour op d' aerd' te stuuren;
Soo hy wat reed' te hoog, den hemel die gingh aen,
En hadd' op korten tydt in vuyr en vlam gestaen.
Soo hy wat joeghte leegh, en deed' hem neder sincken.
Begost het aertryck oock stracx na den brandt te stincken.
't En was geen jongh-lie-werck den algemeynen brandt
Te stellen op de macht en in een Leckers handt.
Soo gingh 't met Phaëton, en meenen om Sybillen
Met Koetsen langhs den Tour den heelen dagh te drillen.
Gewis Seignor Dol-hooft, daer toe een lichte Dant,
Die jaeght op eenen dagh de heel Karos in brant.
Wat doet ghy Vuyl fatsoen, ontrent dees sotte bollen?
U hayr dat is gestrickt met vijf-en-twintigh krollen,

En langs u bloote borst daer hangt het peerle snoer;
Mirakel is 't voorwaar wordt ghy hier niet een Hoer.
Ghy speelt den Muggentour in 't midden van de Hansen.
Wat doen die in de Son als swieren ende dansen?
En 's avonts in 't Salet, als 's nu al is gedraeyt,
Dan vliegt men in de keers, en daar is 't al bekaeyt.
O Tour ô ronden Tour! hoe recht loopt ghy ter hellen?
Wie sal het groot getal van zielen konnen tellen,
Die om den nieuwen Tour maer weynigh tijts gedaen,
Zyn van den ronden Tour recht na de Hel gegaen?
Maer kijckt eens wat dat daer soo staetigh komt gereden,
Dat 's een parmantigh Dier, hoe persset al sijn leden?
Siet eens hoe kakelbondt dat dese joffer gaet,
En 't was een Kamenier noch t' jaren in ons straat.
Me joffer 't is een spreuk dat yder een sijn teeringh
Moet stellen naer sijn winst, en voegen naar sijn neeringh;
Maer ghy Tourt alle daegh, en rijt heel Brussel ront,
Al hadje alle jaer een rent van duysent pont.
Lief Kint men kentje wel, ghy soudt u konnen lijden,
Al quamt ghy dagh op dagh den Tour niet om te rijden;
Ghy weet het selve wel, 't is tegen u geslacht,
't Is buyten uwen staat, 't is boven uwen macht.
Ick vrees' dat van nu af de saeck is al verloopen,
En dat ghy sonder gelt al menigmael gaet koopen;
Al watter is geborgt en is noch niet betaalt,
Den man wacht naer sijn gelt daer ghy u stoffen haelt:
Gaet rijdt den Steenwech op, door snuffelt eens de boecken,
Ghy vint daer uwen naam, en sonder lang te soecken,
Hier staet een groote somm' van lang geborgt satijn,
Hier, *Item acht of thien van zy en armosyn:*
En dersde ghy dan noch voorby de Winckels varen,
Daer ghy soo onbeschaamt gaet placken uwe waren?
Ick bid u, hebt ghy dan u Masker aen u sy,
Dat ghy 't daar aen wilt doen, en ryden stracx voorby.
Ghy meent gy zijt heel schoon, en 't is doch niet met allen;

De

De Maer die liet u eens in kriecken-ſteenen vallen :
Nu draeght ghy duyveltjens , en mouchen op u vel ,
Maer watje ſtopt of niet , men ſiet de putten wel.
Dat ghy u locken hebt vol Cypers poeyer hangen ,
En dat ghy altijdt ſtrijckt blanckets els op u wangen ,
En dat naer Muskiljaet ſoo rieckt geheel u kleedt ,
Men weet wel ſomtyts op wat moeder dat dat leedt.
Dit moeſt ick u in 't kort uyt louter liefde ſpreken ,
Niet dat ick grauwen wil op u of u gebreken ;
Och , dat zy verr' van my ! 'k en heb dat noyt gedaen ,
Dies wou ick u alleen met vrientſchap ſpreken aen :
Het waer my ſeker leedt dat ick u ſou geraken ,
Dat ick u ſetten ſou een paer beſchaemde kaken.
't Is onder ons geſeydt , verſwijgt ghy maer u leet ,
Ik maeck van mijnen kant , dat niemant niet en weet.
Hier med' wil ick naar huys , al tijdt genoegh verlooren ,
Maer waer 't dat Momus waer in onſen Tijdt gebooren ,
Hy bleef tot 't avondt toe , en wiſt van genen gaen.
Maer ſiet , wat Koets komt daer met witte paerden aen?
Dees heeft haer volle vracht van een dofijn Monſieurkens
Die vol van pluymkens zijn , vol ſtricxkens en faveurkens.
Dit is de rechte ſchool , op dat ghy metter tijt
Eens Caſars altemael of Alexanders zijt.
Ick kenn' u ſchermſchool , zy paſt op ſulcke Elen ,
Ghy hebt daer met de Pop heel wacker leeren ſpelen ;
Nu lighje hier by daegh , en elders 's nachts en jaegt ,
En onder heel den hoop is maar een dege maegt.
Dat ick aen uws gelijcks moeſt eygen wapens langen ,
Ick ſou u aen de zyd' maer geel Karoten hangen :
Doch dit 's oock niet geraen , ghy waertſe ſeker quyt ,
Om dat ghy altemets ontrent de Verkens zijt.
Sa voort eens hebje 't hert , gaet vecht daer ander ſterven ,
Men kuſt malkandren daer met houwen en met kerven ;
Als op des Vyandts helm den blanken Sabel klinckt.
Dat dan eens u Maiſtreſſ' op u geſontheyt drinckt,

En

En is 't niet laggens waert, en waerdig oock te klagen,
Dat sulcke blijven t'huys, die konings degen dragen;
Wie daer sijn vendel laet maer om een Ydel-tuyt,
Ick vaegh den Edeldom van sulcke Jonker uyt.
Zijn vogels sonder beck, 't zijn Leeuwen sonder klauwen,
Zy hebben peys met Mars, en oorlogh met de Vrouwen,
't Is Basiliscus Rot, sy vechten met 't gesicht,
Foey Venus Jonckers foey, ghy zijt veel aes te licht.
Hoe langh door-wandelt ghy den Tour van à la Mode?
En gaet niet eens voor goet den wegh van Gods geboden?
Versaeck den Soeten Tour soo vol van ydelheyt;
Peyst op den grooten Tour, den Ringht van d'eeuwigheyt.

Siet, beminde *Philothea*, soo wort den Tijt ende het leven tot dienst van de Ydelheyt, ende welbehagen van de Wereldt afgereden, sonder dat men eens eenen verrekijcker voor de oogen soude setten, daer wy de toekomende klachten, ende het verr' gelegen leetwesen mede souden ontdecken. Ick segge dan:

De jonckheydt is wel onbedacht,
Dat sy den Tijdt niet meer en acht,
En noyt gedenckt den ouden man,
Die leeren noch gewinnen kan.
Men voert, men toert, men rijt in 't wilt
Soo quistigh wordt den Tijdt verspilt,
Wie tijdt heeft, en den Tijdt verbeydt,
Den Tijdt komt, dat hy Tijdt beschreyt!

Ende als dese *Lecht-missen* den Tijt so schandigh overbrengen; ende den selven niet alleen met heel ellen, maer met lange pijken aen de Ydelheyt uytmeten; dan zijnse soo karigh, datter qualijck een half-vierendeel tot Godts-dienst of een Slapers-misse is te vinden. Voor de Wereldt ende de *Maistressen* en isser niet te groot, niet te swaer by dagen, of by nachten. Min of meer gelijck sommige Rabbinen seggen, dat de Israëliten den heelen dag dansten voor de Arcke (daer het Manna met de Roede van Moyses in was) sonder immermeer vermoeyt te

wor-

worden: ſo maken deſe van hunne *Maiſtreſſe* gelijck als een Arcke; ende God geve wat arbeyt ſy om die Arke doen, evenwel en ſchijnen ſy hunne leden niet te vermoeyen. Dan de voorſichtigheydt Godts beſchickt ende beſtiert alle ſaken ſoo, dat, daer ſy hen anders niet als louter Manna in een verbeelden, datſe gemeynlijk dapper oock van de Roede van Moyſes moeten mede eten. Ende dit ter opſicht van onſe tijtverquiſterts, en die jaer uyt, jaer in, den *Tour* rijden.

Nu heb ick hier een kleyn pratende vlaegje met u, *O Philothea*; want gy ſout het miſchien u aentrecken dat ick u liet ſtaen, ende dees Tijdtverquiſters waer onderhoudende. Ick ſegge dan dat my op dit propooſt wel bevalt ('t gene ſommige ſchilderen) eenen Santlooper met twee Vleugels aen: want my dunckt datſe willen ſeggen, niet alleen dat den tijt ſnel is, maer oock dat den tijt die hier verloopt, ſoo moet beſteet worden, dat wy door de vleugels tot de Hemelſche goederen moeten gedragen worden. Ende aengeſien dit de plicht is van alle Chriſtenen menſchen, hoe veel te meer wort dit van u verſocht, O *Philothea*, dewelcke zijt een Godt minnende ziele Noch gy en kont hier geen *Empeſchementjens*, *Companiekens*, *Entretientjens*, ende diergelijcke vieſevaſerijkens, tot verſchoninge of ontſchuldinge bybrengen; want ick ſoud' my terſtont daer tegen in poſtuur ſtellen. Mannen die ten ooren toe geſteecken hebben in de gewichtigſte ſaaken van heel Europa, en evenwel hunnen Santlooper hadd' vleugels, dat is, ſy gebruyckten ſoo den tijt, dat al gongen ſy op der aerden met de voeten, met de gedachte warenſe evenwel alle uren ontrent den Hemel. Het ſoud' u, ende my dienen om roode kaken te maken, ſoo wy wilden opwegen den tijt die *Carolus* V. beſteede in het gebedt, midden in het ſlaen van trompetten

ende

ende trommelen, in 't marcheren van de Leegers, als alles schijnt overhoop te lopen. Hy won op den selven tijdt de Aerde, ende stormde met eenen op den Hemel. Doch wat kander uytmuntender zijn, als eenen artijckel van sijn *Codicille*, waer in hy uytdruckelijck begeert, dat hy met de Keyserinne in S. *ruste* (de plaetse van sijn *Solitude*, ende vertreck) sal begraven worden onder den voet van den Autaer; soo nochtans dat de helft van het Lichaem soude wesen onder den Autaer, d'andere helft onder de voeten van den Priester, die Godt de onbloedige Offerhande dagelijcks op soude dragen. 't Is waer, sijn Soone Philippus heeftse verandert, maer andersints dit was sijnen wensch ende begeerten. Reden van dese vremde begravinge was, dat den Keyser ende de Keyserinne, gelijckse seer Godtvruchtigh waren, eertijdts een vast opset gemaeckt hadden, van soo ras hunne Kinderen groot souden wesen, offstant te doen van alle Rijcken, om Godt in een kloosterlijck leven vyerighlijck te dienen: maer soo de Keyserinne vroeger quam te sterven, ende dat *Carolus* van d'eene oproerige Oorlog verviel in d'andere, soo en hebben sy hunne begeerten niet konnen uytwercken. Op dat sy dan ten minsten doot zijnde, onder de voeten als onderworpen onder de gehoorsaemheyt souden berusten, so wiert den voet van den Autaer tot haer gemeen graf verkosen. Ende wat is het wonder dat desen onsterffelijcken Keyser doen met den wil, naderhant met der daedt, sulcke aertschen Rijcken kost verlaten? van dat hy naer den *H. Doop* gedragen wiert, en heeft hy (want daer een heerlijcke gallerye uyt het Princen-hof tot de Kercke gemaeckt was) niet met allen van de verganckelijcke Werelt of aerde betreden. Als ick dit en diergelijcke uytmuntende hooftstucken

Chronica del Rey.

Strada dec. 1.

Meerbeck.

ſtucken in deſen *Plus Oultre* bemerck, dan en ſtell' ick hem niet met het Sweert in d'een handt, ende eenen Boeck in d' ander handt, maer met een kroon op 't hooft, ende met een kroon onder de voeten, ende ick ſtell' deſe devijſe: *Alciatus.*

EX UTROQUE CÆSAR.

Dat is te ſeggen, niet alleen *Dobbelen Arent*, maer *Dobbelen Keyſer*; Eens om dat hy de kroon heeft verkregen, eens om dat hy deſelfſte kroon vrywilligh heeft neder geleydt.

Die Koninckrijcken won, en Legers heeft verſlagen,
Die mach vry van Laurier een trotſe kroone dragen;
Maer die noch boven dat ſyn ſelve wennen kan,
Geeft die de hooghſte kroon, dat is de ſterckſte man.

Siet eens wat een kleynachtinge van aertſche ſaeken datter woont in een ziel, die haer hert ende haren tijdt met vleugels doet oprijſen. *Philothea*, dat is klaer, die Godt heeft in het herte, ende den ſchoonen Hemel in ſijne oogen, die ſal de vuyle aerde haeſt onder de voeten hebben; daerom beminnen wy noch ſoo ſeer de *Ydelheit*, om dat wy ons gheluckigh Vaderlandt niet wel en kennen. Gelijck de Valcken, die met het huyf ken d' oogen hebben overtrocken, blijven op den arm van den Weyman ſitten, ſonder eens genegentheydt te toonen om yet boven in de locht te jagen: ſoo ſchijnt ons belemmert verſtant in een blinde duyſterniſſe te ſteecken, ſonder gewelt te doen met den Apoſtel *Paulus*, die begeerde ontbonden te zijn, ende met *Chriſto* te weſen. Dit Hemel ſien heeft ſoo meenigh jongh, eel, maeghdelijck hert, wellusten, eer, goet, ende rijckdommen, dat is, de droeve ende onſtantvaſtige aerde doen verlieſen, om den blyden

ende eeuwigen hemel te winnen? Och, hoe hoogh souden wy wesen, dat wy de wereldt met haeren pracht eens onder de voeten hadden liggen, en daer boven op stonden! soo dat wel seyde de Moeder van-den zal: *Aloysius.* Sy toonde hem het beelt van *Alexander* den *Grooten*, ende seyde: Lief Soon, desen heet *Alexander* den *Grooten*, om dat hy de werelt met wapenen heeft overwonnen, ende daerom draegt hy die in sijn handt; maer veel grooter soud hy wesen had hy de werelt versmaet, ende onder de voeten getreden. Daer is d'eygen plaetse, beminde *Philothea*, daerse behoort te liggen, en ondertusschen wat en doen wy niet om haeren 't wille? *De werelt die vlucht, ende wy loopen haer nae; sy valt, en wy blijven daer aen vast houden; het wanckelbaer eynde heeft getuygenisse van hare geveynsde stantvastigheyt. Overpeynst dit wel, ende wilt voortaen vast inde eeuwigheyt u hert gaen hechten,* want:

Gregor. tom. 3. hom. 28. in Euf.

Al light de aerd' soo vast gegront,
Wie is 't die daer stantvastigh stont?
In u, O Hemel, waert ghy mijn,
Schoon ghy nu loopt, sal ruste zijn.

Dit bevroeyde den *H. Ignatius*, en was by nachten sijn gedurige meditatie: want als hy de sterren sagh flickeren, dan wiert hy inwendigh so beroert, dat hy wel in tranen soud' wegh gesmolten hebben. Hoort hier, *Philothea*, een weynigh van sijne wenschen, die hem van de aerde naer den Hemel voeren.

ALs nu het sterren licht schoot duysent helle stralen,
En dat den goude nacht quam uyt den Hemel dalen?
Als nu in duysterheyt de aard' verdroncken lagh,
Dan wiert Loyolas *hert bestraelt met eene dagh:*
Hy sloegh sijn oogen op; hy sagh de sterren blincken,
Hy voelt dat hemelsche allengskens tot hem sincken:

Dies

Dies leyt daer wat in't hert, en in de ziel en woelt,
Dat hem is onbekent, en noyt en heeft gevoelt,
Hy worter door geraeckt, het treft hem heel van binnen:
O wat een ſoet verdriet is't vier van ſuyver minnen!
Dan ſiet hy naer het Weſt, dan ſiet hy naer het Ooſt,
Sijn blijtſchap wort bedroeft, en weent uyt enkel trooſt.
Soo langh als hy den brandt koſt in den boeſem ſluyten,
Soo ſprack 't gemoet alleen, men hoorde niet van buyten;
Maar wie heeft lang gemint en ſprakeloos geſtaen,
Hy ſucht, hy vlamt, hy blaekt, het vyer gaet ſeffens aen;
Hy ſter-oogt wat hy kan, en roept met groot verlangen:
Laet aerde, laet my los, wat, hout ghy my gevangen?
Het principaelſte deel is buyten u gebiet,
En d'ander vreeſt de doot noch hare pijlen niet.
O Hemel ſendt u vyer! en weert die my beletten,
En wilt den aertſchen romp geheel in polver ſetten.
Ach! wierdt ick meer gewont, ſoo waer de pijn gedaen;
Dan ſoud' myn ziele zijn, daer nu myn oogen ſlaen:
Moet ick dan om dit pack doch onder blyven ſuchten,
En leven hier in pijn, en derven dan genuchten?
Soo roep ick: Lieve Godt, hoe ſeer is hy verblint,
Die deſe Hemel ſiet, en d'aerde noch bemint!
Als ick op d'aerde ſie heel beken tranen vlieten,
En boven een rivier van wyn en ſuycker ſchieten;
Dan roep ick: Lieve Godt, hoe ſeer is hy verblint,
Die deſen Hemel ſiet, en d'aerde noch bemint!
Als ick hier boven ſie een leven ſonder ſterven,
En hier een doncker graf, en bleecke doodt te erven;
Dan roep ick: Lieve Godt, ſoo ſeer is hy verblint,
Die deſen Hemel ſiet, en d'aerde noch bemint!

Wat is hier al ons vreugt, als alle dagen kruyskens?
Wat is hier al ons goet, als slechte kinder-huyskens?
Men schraeffelt dagh en nacht, men bouwt van boven neer,
En wat is doch ons huys? Vier planken en niet meer.
Wat Tagus *gulde vloet oyt heeft aen strant geschoten.*
De Mijnen van Peru, *den Cargo van de* Vloten,
Wat is't als aerd' uyt aerd': die noch om aerde vecht?
Ghy Hemel die so blinckt, maeckt dese aerde slecht.
Adieu dan aertsche dal, adieu Mars *en* Bellona;
Adieu dan Aragon, Biscayen, Pampelona;
Adieu, O Konings Hof, adieu, adieu voor al.
My lust een schoonder plaets, als dit vuyl aertse dal:
Gy Hemel sult voortaen alleen mijn hert verwecken,
Gy zijt mijn Vaderlant daer ick wil henen trecken.
Daer rijt de gulde Son, daer loopt de silv're Maen;
Laet aerde, laet my los, laet aerde, laet my gaen.

Soo spreeckense die met het lichaem zijn op de Aerde, ende met hunne wenschen in den Hemel: Geluckigh zijnse die desen windt vatten, ende de selfste streecke houden, sy sullen in de haven der saligheydt anckeren.

TOE-MAETJEN.

LIeve Kinders, gelijck als ghy zijt, *Philothea*, die moet men soo al wat in de handt douwen, daer zijn de onnoseltjens mede te houden Op de maniere dan van *Seneca*, aen *Lucilius*, soo schenck ick u dit naervolgende voor een slotgiftjen. Binnen *Luca* in *Italien* was een Moselaer, die den heelen dagh op de sack pijp gespeelt hadde voor alle de Borgers deuren, ende niet of weynigh ontfangen hebbende, is mistroostigh gegaen naer de Kercke, ende staende voor een silveren beeldt van eenen *Sal-*

Salvator, seyde hy: Heer, ick heb den heelen dagh gespeelt voor die ondanckbarige Wereldt, nu wil ick liever voor u speelen. 't Welck doende, heeft het beelt eenen silveren schoen, of platrijn, voor den Speelman laten vallen, die men het beelt nimmermeer weder aen den voet en heeft konnen stellen; al of den *Salvator* had willen te kennen geven, dat hy, de diensten die t'zijnder eeren geschieden, al ghetrouwelijcker sal loonen als die men voor de werelt is aenvangende. Die de werelt dient, dient eenen ondanckbaren Heer; daerom wensch ick, *O Philothea*, dat ghy den arbeydt, die ghy dagelijcks moet uytstaen, ter eeren Godts ende zielen zaligheydt wilt omhelsen: stelt een paer vleugels aen uwen Sandtlooper, ende laet het u niet verdrieten; want hoe dier dat ghy den Hemel zult koopen, noch sal hy u meer weert wesen.

Philothea, om hier geen ydele en naeckte plaetse te laten op het papier, soo sal ick die met sommige Leerrijcke *Spreucken* bekleeden. Vyf Jonghmans waren buyten spelen gereden, onderwegen vragende wie het gelagh soud' betalen, quamen sy hier in over een, dat die de aerdighste ende uytmuntenste *Spreuck* voort soud' brenghen, schadeloos ende vry soud' zijn; den slechtsten sou 't al uytvagen. *Philaretus* die goet van leven was, seyd':

Daer is geen silver of vergult,
Soo schoon als leven sonder schult.

Gerardus die eerst uyt zee quam, ende in een rouw tempeest ende gevaer uytgestaen hadde, seyd' tot sijn maets:

Hollandt, Bollant,
Zeelandt, Geenlandt,
Ick houdt aen de Heykant.

Arſenius die de ydelheydt des Wereldts, ende de Hooffche treken moed' was, boeſemde uyt in deſer voegen:

Geen Heer, geen Eer,
Geen Excellentie,
Gaet 'er voor een goed' Conſcientie.

Bernardus die van ſin was eenen winckel op te ſetten, die fluyten naer dat hy gebeckt was:

Soo ghy eenen Koopman wilt zijn,
Soo handelt met granen, en wijn:
Maer wilt ghy zijn noch wijſer,
Soo handelt in ſtael, en yſer,

Florentius dat eenen Rechtgeleerden was, vergelijckende de Advocaten, die de proceſſen geduurigh uyt trecken, by de Seeldrayers, ſeyd' met een goet fatſoen:

Den draeyer gaende achterwaerts.
Gaet dan in winſt meeſt voorwaerts.

Wie dunckt u, *Philothea*, dat hier den eerſten prijs haelt, en wie dat hier de beurſe ſal open moeten doen?

Nie-

Niemant en heeft twee Hemels.

Kieſt een
Alleen.

DAer hangt ſoo veel aen, wat men kieſt;
Want ſoo men in de keus verlieſt,
En dat men ſlaet een blinden ſlach,
Die niemant niet herdoen en mach,
Ghy zijt gewis u voordeel quyt,
Den keus die geldt voor alle tyt.
Wat dunckt u, als ghy raden ſoudt,
Wie is 't die ghy voor wijſer houdt,
Die hier ſtaet aen de rechterhant,
Of die ſtaet aen de ſlincker kant?
Den eenen kieſt de Son en Maen,
Met duyſent ſterren die daer ſtaen,
En neemt den Hemel met de handt:
Maer d'ander Kindt verkieſt het landt,
En ſeydt: De Werelt die is mijn,
Daer meed' ſal ick te vreden zijn:
En houdt ghy dan den Hemel vry,
De aerde die neem' ick voor my.
Het mijn dat is al veel meer weert,
Daer ryd' ick op eenen houten peert;
Daer maeck ick huyskens in het ſandt,
En leer' een musken op mijn handt,
Of met den vlieger aen den draet
Loop' ick geduerigh achter ſtraet;
Siet ſulcke ſpelen vindtmen hier,
'k En acht den Hemel niet en ſier;
En daerom blijv' ick by het mijn,
Ick vrees ghy ſult bedrogen zijn.
En is dit niet wel Kinder-praet,
Die ſeſſens buyten reden gaet?
Doch kinders hebben kinders ſin,

En meer en sleeckter oock niet in;
Maer dat een Man die is bedaeght,
En 't hooft vol grijse hayren draeght,
Dat die oock noch soo is gesint:
Ick segg', dat is een dobbelt kint.
Dat die hier acht des werelts goet,
En stoot den Hemel met den voet,
En als sijn vreught hier is gedaen,
Meent naer een ander vreught te gaen;
Ick segg' het is veel slechter praet,
Als kinders hebben op de straet.
Hy bouwt kasteelen in de locht,
Die hier en daer den hemel socht;
Want 't is een wet voor al die leeft,
Dat Godt maer eenen hemel geeft;
Maer een hemel hier, of daer,
Dit is gestelt voor allegaer;
Eer ghy hem boven dan verliest,
Siet hoe ghy hier beneden kiest.

AENSPRAECK.

GEmeenlijck die keus heeft, *Godtvruchtige Philothea*, die heeft anghst, om dat hy twijffelachtigh gestelt is tusschen de goederen daer hy een af heeft te verkiesen, ende een te verliesen. Maar in desen tegenwoordigen keus daer ons Sinne-beeldt af spreeckt, soo wy rijpradigh en met verstant willen voortgaen, wie isser soo verblindt, of sal ten eersten opsicht sonder veel te weghen den Hemel verkiesen, ende de Aerde, dat is de onstandtvastige Wereldt ter zijden setten. Om hier nochtans wat lichts in te geven, soo sal ick hier in schieten een

averechts gevoelen van *Nicolaus Coopernicus*, doch kan in dese materie, in een heel bequamelijke ploy geslagen worden. Desen Philosooph was van ghevoelen, dat den Bol van de Aerde geduerigh draeyde en keerde, en in tegendeel, dat Son, Maen, Sterren, jae den heelen Hemel stil stonde sonder te roeren. Dit gevoelen, komende tegen de ooghblijkelijcke ervarentheyt, en is niet ontfanghbaar ge. weest in de Schoolen: maer soo wy sijn seggen geestelijck willen uytpluysen, ick segg' dat *Coopernicus* in 't wit heeft geschoten: want wat staet 'er vaster als den Hemel, ende de eeuwige Saligheydt daer boven; ende wat isser veranderlijcker als de Aerde, dat is, de aertsche saecken, goet, eer, wellust, die anders niet en doen als gaen en komen, draeyen ende keeren, soo datter geen, oock niet de minste bestandigheyt in en is te vinden? Ende dies al niet te min, Aerde wil van Aerde niet, de Wereldt wort verkosen, ende den Hemel staet ter zijden. Hier biet my sich aen een sinrijcke verçieringe, daer ik onse onverstandige Keysers mede kan af-maelen ende beschrijven. Daer was een Hert dat maer een oogh en hadden: op dat het dan van den kant daer het blint was, door de Jagers of wilt-schutters niet en soud' bekropen worden, so gongh het gemeynlijck langs den Oever van de Zee weyen, keerende die zijde naer het Landt daer het sijn oogh ende gesicht hadde, ende d'ander zijde naer de Zee daer het blindt was, op dat het soo van verre de menschen Landtwaerts in soud' ontdecken. Dese voorsichtigheyt is evenwel vruchteloos geweest; want den Weyman quam met een bootjen aengeroeyt, en heeft uyt de Zee sijn onverwachte pijlen in het Hert gedreven. Soud' ick uyt dese jacht dit voor mijnen vang niet mogen mede dragen, dat ick hier van een gelijckenisse

nisse tot een leeringe soud' opnemen? Hoe menig wereldts Hert isser, dat naer het Landt speelt den siende, en naar het Water den blinden? Hoe menigen mensch isser, seggh' ick, die hondert oogen keeren naer de Aerde, naer de aerdtsche saecken, naer aertsche goederen, naer aertsche wellusten? en aen den anderen kant, daer een grondeloose Zee overvloeydt, van alle Hemelsche, eeuwige, Goddelijke goederen, daer zijnse blinder als de mollen, kiesende het tijdelijck voor het eeuwigh, de vuyle Aerde voor den schoonen Hemel, sonder eens te bevroeden datse hunnen onbedachten keus so scherpelijck sullen betalen. Ick en moet niet verre gaen om diergelijcke te soecken; men kanse binnen ons *Nederlandt* wel vinden. Isser niet geweest by onse tijde een persoon van groote middelen, die tot sijn vermaeck hadd' eenen Hof, daer in te sien waren alle rariteyten van bloemen, vogels, fonteynen, rotsen? en hadd' sijn hert daer so vast en so breet opgestelt, dat als hy nu sieck was geworden, ende dat hem het leven van de Medicijnen ontseydt wierde, dat hy hem met eenen stoel heeft in den Hof doen dragen, en met eenen droeven sucht geseydt dese goddeloose woorden: Heer, waerom benijt gy my mijnen Lust-hof? ick en heb u noyt na uwen Hemel gevraeght, laet my dan oock mijn aerde behouden. In dit vyerig schiet-gebedeken heeft hy sijnen ongeluckigen geest gegeven. Wat dunckt u van desen Siende blinden, *Lieve Philothea*? Sijnen Hof was hy seecker quijt, ende of hy den Hemel bekomen heeft, daer soud' ick grootelijcks aen twijffelen. Maer behalven dit, so dunckt my dat desen sijn rekeninge niet wel en maeckte; want hy scheen te wesen van sulck gevoelen al of den Hemel, hadd' hy 't begeert gehadt, naer hem hadd' staen wachten, ende

P. Tollenare Spec. Vanitat.

ende dat hy met kouſſen ende ſchoenen uyt ſijnen Luſthof in 't Paradijs ſoud' hebben getreden; al of hy van d'een vreucht in d'ander ſoud' hebben konnen trecken: daer het nochtans ſeker is, dat twee Hemels te willen hebben, eenen hier, ende eenen hier naermaels, een ſoo grot ende onbedacht voornemen is; dat het eenen blinden ſoud konnen taſten Den *Patriarch Iacob* ſagh dit wel, al ſcheemerde ſijn oogen van ouderdom, doen voor hem ſtont *Ephraim* aan de rechte zijde van *Ioſeph*, ende *Manaſſes* aen de ſlincke; op dat ſoo de rechte hant op *Manaſſes*, de ſlincke op *Ephraim* ſou vallen. Maar neen, *Iacob* die kruyſte ſijn ermen, ende leyde ſijn rechte hant op die aen ſijn ſlincke ſijde ſtont, en de ſlincke op die ſtont aen de rechte. My dunckt het was te ſeggen, dat, ſtelt u de werelt aen de rechte zijde in voorſpoet, eer, en welluſten, u hanght wat ſlincks en ongelucks boven het hooft; ende veracht ſy u, ſtelt ſy u op de leege ende ſlincke hant, den geluckigen zeegen ſal haaſt op u hooft komen dalen De droefheydt volgt de blyſchap, ende de blyſchap is achter op de hielen van de droefheydt. Hebt ghy wel oyt geſien, *Philothea*, twee nachten, twee winters, twee dagen die malkander volghden, twee ſomers achter een? Alſoo is het oock onmogelyck datter twee Hemels aen malkanderen palen, noch de ſonden van den booſen en verdiennen altijdt te lacchen, noch de deuchden van den rechtveerdigen en verdiennen altijt te weenen. Dit behoorden een wereltſch en uytgeſtort menſch ſomtijts in 't herte te ſpellen: want de gedachteniſſe van ſulcke merckelijcke veranderinge, kan een opgeblaſen de achterdenckende vreeſe aenjagen; en in tegendeel ſouder een katijvigen ſijnen aeſſem door herſcheppen, ende een blijde hope door winnen; want dit woort

Gen. 48.

alleen:

alleen: 't *Sal verkeeren*, heeft 'er meenige soo versterckt, datse sich vastelijck inbeelden, dats'er noch eens boven op souden geraken. Op dat ick van *Sosostrates* niet en spreke, sekere Koningh van *Vranckrijck* had een Turckschen *Soliman* verwonnen, ende gevangen genomen, ende uyt sijn Vaderlant mede gevoert in *Europa*. Desen melancholiseerden boven maten, om sijn ongheluck ende quade fortuyne. Den Koningh geboodt sijn Edellieden, alle middelen te gebruycken om den gevangenen een weynigh te vermaecken: waer toe sy alderhande oeffeningen, spelen, en komedien oprichten, om te sien of sy dit melancholijck humeur een weynig souden konnen verlichten; maer hy sagh de schouwspelen aen, sonder beweginge, min of meer of daer eenen steenen beelt had geseten. Op eenen tijt, liggende boven in sijn venster op een root fluweelen kussen, heeft hy van selfs beginnen te lacchen; en de oorsaeck daer af gevraegt zijnde, gaf voor antwoort, dat hy op de vesten eenen meulen sagh drayen, en dat de opperste roede beneden gong, en de onderste rees boven; waer door hy sijn selven inbeelden, dat hy noch wel eens sijn vyanden op den hals sou konnen treden, en dat de kans lichtelijck soude keeren: Het loopen van die meulen-zeylen, ende het overdencken van een moghelijcke veranderinghe, troosten hem midden in sijn gevanckenisse. Dit en sal evenwel niet altijt geschieden onder de menschen, maer by Godt sal 't seecker gebeuren: en dat was dat de Heydenen wilden beduyden, als sy *Jupiter* stelden tusschen twee vaten, d'een gevult met honingh, d'ander met gal, en dat hy anders niet en dede, als d'eene en d'ander over de menschen storten; soo nochtans die eerst gal had ontfangen, over dien sou 't dan honigh regenen; maer die eerst met

Caus. in Symb. Ægyp.

honigh

honigh was overſproeyt, die werdt naderhandt met gal overgoten: Altijdt honigh ende ſoetigheyt te hebben, dat en wilden *Jupiter* nimmermeer gedoogen. 't Is ſo, *Philothea*, alſo veel hebbenſe, ja meer, de geene die na lacchen, als voor lacchen: *Den tijt ſal komen*, ſeyt den *H. Auguſtinus*, *daer de goede geen quaet, en de quade geen goet en ſullen vinden.*

Godt Almachtigh ſpeelt met ſijn vrienden verkeeren, en die in droefheyt ſaeyen, laet hy in blyſchap maeyen: den onderſten verheft hy boven, den bovenſten druckt hy beneden: en daer de werelt het meeſte werck af maeckte, die wort als onnut verſtooten; daer in tegendeel, den katijvigen tot eer en ſaligheyt wort op genomen. Belieft u hier van, *Philothea*, een beveſtinge die ick buyten op eeen Jonckers huys ſal gaen leenen? Hebt ghy noyt ghekent eenen Edelman, die ſijn tijdt-paſſeeringe nam met den Vogel te gaen vliegen! wat een werk en maeckt men daer in niet op 't Slot van den Valck? die eet lecker beetjens, die wordt gedragen op den arm, die heeft een kappeken met een pluymagiken, die ſet men op de rug'leen van eenen Spaenſchen leeren ſtoel, ende of die 't ſalet wat bemarmert ende vuyl maekt, dat moet het ſchommelmeysjen aenſien met goede oogen. Maer in tegendeel ſoo daer een henne in komt, om de briſeltjens op te picken, die afgerolt zijn van de tafel, daer is 't te roepen en te tieren op de henne, die en wilt men geenſins lijden, die wort met den beſſem ten huyſe uytgedreven. Voorwaar een groot verſchil tuſſchen de onthalingen van den geluckigen Valck. en de ongeluckige Henne. Doch en ſtrijkt noch geen vonnis hier over, den eerſten prijs is noch te geven. Let op de uytkomſte van alle twee, en ghy ſult bekennen dat ick een ganghbare en ontfangelijcke ghelijckeniſſe hier

hebb'

hebb' ingeschooten: want siet, den aengenamen ende liet-ghehoofden Valck komt te sterven; ende wort achter op den vuylen stinkende messthoop uytgeworpen; ende ons verstooten Henneken, naer dat het ontpluymt, gesoden, ende leckerlijck ghestooft is, wordt in een silver schotel voor *Mijn Heer* ende de *Gasten* opghedient, in 't midden van de tafel. Onsen *Rijcken Vreck* (daer wy beneffens *Lazarus* terstont af sullen spreecken, dat is sulcken wilden ende trotsen Voghel een; maer het scheyden nogtans, ende den uytgangh van *Lazarus* sal hem overtreffen. Soo dat den *H. Hieronymus* den naegel op het Hooft heeft gheslagen, als hy seght: *Het kan qualijck geschieden, jae het is onmogelijck dat yemant de tijdelycke ende eeuwige genuchten sal genieten, dat hier het lichaem ende daer boven de ziel sal in vreughden leven, dat hy van d'een wellusten treden sal in d'ander wellusten.* Godt heeft de saeken so geschickt ende besneden, dat niemant noch het quaedt op beyde de plaetsen en moet vreesen, noch het goet op beyde de plaetsen en mach hoopen. Daer wierde eens van een kint gevraegt, of het liever kiesen soud' in den Hemel te wesen, oft op d'aerde te blijven? ende antwoorde, dat het wenschte het hoofd in den Hemel om daer suycker te eten, ende de voeten op d'aerde om daer te speelen. O Godt vreesende *Philothea*, segt liever met *Paulus*: *Als ick was een kint, ick sprack gelijk een kindt, ick oordeelde gelyck een kindt, ick wenschte gelyck een kindt, maer nu ick groot ben geworden, hebb' ick alle myne kindtsche begeerten laten varen.* Ende voorwaar wy en konnen twee hemels seffens niet besitten, noch den eenen naar den anderen niet genieten. Ende dat was den grouwelijcken donderslagh, die daar scheurde ende ruyschte over het rampsaligh hooft van den *Ryc-* 1 Cor. 13.

Rycken Vreck: Zyt gedachtigh, Soo, *dat ghy 't wel gehad hebt u leven*, *en* Lazarus *quaet*; *maer nu wordt hy verblijt, als gy word gepynigt*. De ongestadigen kans moet voor een yeder eens keeren, en naer het blijdste leven volght het droevighste sterven. Was dit niet 't gene de conscientie van *Marten Luther* soo dede drevelen, als of hy alreets op heete kolen hadde geseten; kloppende somwylen op sijnen buyck als hy die met spijse ende dranck hadde gevult. *Martine*, *Martine*, seyd' hy, *nu gaet het wel*, *maer hoe sal 't daer na afloopen?* Eylaes! *Soo veel als geweest is in wellusten*, *soo veel tormenten doet hem aen en pijnen*. Gelijck de Tyrannen sommige met honingh deden bestrijcken, en hongen in een ysere kevie uyt eenen tooren, in 't braden van de Son, om van de bien en wespen bestraalt te worden; en hoe sy vetter besmeert waren; hoe sy ook dapperder en vinniger aengetast wierden, alsoo die hier leeft in wellusten en genuchten hoe hy in de selve dieper steeckt, en daer mede als doorhonigt is, hoe hy oock meerder voetsel vergadert voor sijn tormenten. *O Philothea*:

Gaet vry dienaers van de Werelt,
Stijf van Goudt, en dicht bepeerelt,
Soeckt hier over al in rust,
En wat dat het herte lust;
Al u vreught hanght in twee schalen,
Klimt se hier, daer sal se dalen;
Hier in pijn, daer in geluck;
Hier in vreught, en daer in druck.
Siet den rijken Vreck eens blaken,
Die hier gingh in 't root Schaarlaken,
Die sat midden in het spel,
Die light midden in de hel.
Hoort hem in de vlam eens kermen,
Dat hem Abram souw' ontfermen!
't Is, eylaes, het is te spaey,
Daer en is nu geen genaey.
Maer als Lazarus gaet scheyden,
Siet waer d' Engels hem geleyden,
Siet die hier van sweeren stinckt,

Het

Hoe hy daer van glorie blinckt.
Daer, door Abraham *daen rusten,*
In het midden der Wellusten;
Daer men siet een hof prieel,
Toegevlochten van Caneel,
Daer de klare silv're beken
Uyt Cristal de roche leken,
Daer men heel palleysen bout
Van het alderfijnste gout,
Daer geen straffe Noorde winden
Noch geen buyen zijn te vinden,
Daer geen heete Son en brandt,
Midden op het dorre landt;
Maer daer altijdt staen en bloosen
Op de hagen soete roosen,
Daer de witte Lelie bloeydt,
Daer den lieven Balsem vloeydt;
Rijcken Vreck *daer rust den* Armen,
Die ghy voor u deur saeght karmen,
Daer sit hy in overvloedt,
Als ghy hier soo bidden moet.
Weeldigh mensch, wilt hier uyt leeren,
Dat de werelt speelt verkeeren.
Vat ghy wel wat dat ick meen?
Siet hier in den dobbelsteen.
Gaet de Six *haer boven setten,*
Wilt dan eens beneden letten;
Siet daer eens den teerlingh steen,
Ghy vint daer een Aes *alleen:*
Maer is 't dat de Six *leyt onder,*
Boven is het Aes *besonder:*
Smijt hem op, en smijt hem neer;
Dit verschil blijft in den keer.
Hoort dees les dan, aerdsche Heeren,
Godt sal uwen teerling keeren:
Godt verkleynt hem naer sijn doot,

Die was in sijn leven groot.
Die hier hunnen hemel kiesen,
Sullen hem hier naer verliesen:
s'Eten 't Wittebroodt hier voor,
Soo gaet hunnen hemel door.

De kanse dan van den *RijckenVreck*,die is gekeert, *Godtvruchtige Philothea*,en aen die sijn goet erven, sal hy soo haest zijn uyt der herten, als uyt de oogen. Van nu af, en isser niet eenen soo danckbaer, of soo beleeft, die hem eenen Serck op sijn graf sou laten stellen Op dat nochtans sulcke gedenckweerdige waerschouwinge van den tijdt niet en worde opgegeten, soo sal ick tot eeuwige gedachtenisse stellen dese luttel woorden:

GRAF-DICHT
van den
RYCKEN VRECK.

STAET
DIE HIER VOORBY GAET,
ENDE OP HET KERCKHOF
DAER VERANDEREN IN HET SELFDE STOF
DE LYCKEN
VAN ARMEN EN RYCKEN:
LEERT
HOE DE KANSE KEERT.

Hier onder leydt den Rijcken Vreck,
Die brandt in solfer en in peck?
Hy leefde hier in weelde groot,
Daer moet hy sterven sonder doot;
Siet hoe de weeld' in spijs en dranck,
Is oorsprong van den hellen ganck.

Hier

Hier siet ghy den droeven staet van eenen die ongeluckigh heeft verkosen, en in tegendeel het saligh sterven en 't eeuwig verblijden van den Brootbidder *Lazarus*. Op dat uwen keus strecke tot profijt. *O Philothea*, prent dese weynigh woorden in uwe memorie:

Laet Hemels vreught, en Helle pijn,
Altijdt in u gedachten zijn:
Denckt hoe het wesen magh aldaer,
Daer eenen dagh duurt duysent jaer!
En peynst eens hoe 't daer wesen magh,
Daer duysent jaer is eenen dagh!

EEN TOEWERPJEN OP DEN HOOP.

MY dunckt, *Philothea*, dat ghy hier op het lest al om siet, offer naar beloften noch een puntje bygevoeght sal worden: Ja, en is dit naer volgende.

Binnen *Parijs* wiert over 13. a 14. jaren een treffelijcke Bruyloft gehouden, de Maskeraden naer gewoonte zijn tegen den avont gekomen, om de nieuw gehouwden met de vrienden te vereeren. Sy danften aerdig, tot groot vermaeck van het geheel geselschap, so dat den Bruydegom heel nieusgierigh sijn best dede om een mommen packhuys op te lichten; dan sy beten hem in d'oor, datse voor die daer tegenwoordigh waren, vermomt wouden blijven: maer soo hyse in het naeste Salet alleen wilde kennen, dat sy hun daer bloot soude geven: hy gaat dan voor, doet spijs ende wijn halen, ende zijn lustigh vrolijk: weder keerende in de Bruyloft, so gaense den dooden dans dansen; hebben-

Poorte des Hemels Fol. 509.

de tot dien eynde oock eenen dooden op hunne ſchouderen, dieſe plat ter aerde nederleyden, ende ſongen ende ſprongen daer rondſom met ſulck een voldoeninge van al de wereldt, dat het eenen luſt om te ſien was. Deſen dans duerden ſoo een poosje, tot datſe d'een voor en d'ander naer het Bruylofts-huys uyt-danſten, achterlatende die man die den dooden ſpeelden. De vrienden dan ſiende datſe vertrocken waren, ſeggen tegen den dooden, dat hy ſou opſtaen, dat ſijn Kameraden voorgegaen waren: maer watſe riepen of niet, hy en hoordenſe niet. Sy doen hem dan het doots kleedt met het mommentuygh af, ende ſien, 't is den Bruydegom ſelfs, die daer doot bleef liggen. Men gelooft dat ſy uyt afgunſt en nijdigheyt hem in het ſalet met een ſervet geworght hadden, om dat hy hun de Bruydt ontvrijt hadde. Edoch wieſe waren, waerſe verſtoven of vervlogen waren, 't was en bleef onbekent, ende is altijdt met den dooden begraven gebeleven. Siet eens, *Philothea* hoe lichtelick het radt van wereltſche ſaken is draeyende: op eenen dagh Bruyt, en Weduwe; Bruyloft ende Uytvaart; blijſchap in huys, droefheyt daer buyten. In den hemel ſoo wy wel kielen ſal 't altijt *Gaudeamus* weſen. Beminde *Philothea* hier ſoud ick hebben moeten, of konnen ophouden; maer om dat ſich hier een have vertoont die niet en is voor by te zeylen, ſoo ſal ick het op dit naervolgende aenſtieren.

Vier jonge Joffrouwen hoorende de eerſte krieken uytroepen, en bevangen zijnde met een ſnoepende luſtjen, ſtemden ſamen, datter die vier pont ſoud moeten koopen en betaelen, die in treffelickheyt van *Spreuck* ſoud overwonnen weſen.

Cæcilia willende ſpelen op het ſpreeckwoort: *Alle Vrijers zijn rijck, ende alle gevangenen zijn arm*, ſeydt aldus:

Veel

Veel Serviteurs maken kasteelen in de locht, ende souden geen Boerenhuys op't sant konnen setten.

Catharina gaf een leck, aen de gene die selver vuyl zijnde, aen ander een kladde willen by setten:

Die een glasen huys heeft, moet geen steenen op sijn Buurmans dack werpen.

Francoise nijpende de onbedachte jonckheyt, die de eenigheyt der plaetsen ofte donckere avonden tot quaet misbruycken, seydt:

Niemant en sal sijn vyerken soo leeg stoken, of sijnen roock sal om hoogh klimmen.

Anna tegen de eerloose Linckaerts, die aen komen met fluwele woordekens en gesuykerde redekens, om een onnosel Kindt te bedriegen, sprack op de naervolgende maniere:

Als den Vos de passie preeckt,
Boeren wacht u gansen.

Hier moet ghy, *Philothea*, oordeel strijken wie de kriecken verbeurt sal hebben.

Het quaedt exempel van de Ouders, Medegeſellen, &c. druckt in de jonckheyt quade manieren.

Het quaet ſet voort;
Gelijck een woort.

Ick print hier Boecken heel den dagh;
En druck wat dat ick drucken mach,
En heb mijn letters recht gestelt,
En al de Woorden wel gespelt,
Soo datter 't minste niet en schort;
Want waar't te lang, of waar't te kort,
Dees fouten soud ick naderhandt
Oock vinden op 't papier geplant;
Soo dat ick grooten ernst behoef
Op dat ick heb een suyver Proef:
Een suyver Proef *daar hanget aan;*
Want anders moet het qualijck gaan.
Alwaar 't papier noch eens soo schoon,
Al hadd' den Setter *dobbel loon,*
Al hadd' ick knechten noch soo sterck,
En Calepinus *by het werck,*
Ontbreecker yet in 't Principaal,
Soo is 't bedorven altemaal.
Dat soumen voelen met de tast:
't Is wonder hoe 't een foutje wast.

Maar dit en is hier niet alleen,
Het is de Ouders *oock gemeen,*
En 't quaet Geselschap *alsoo kloeck:*
Dees drucken oock al eenen Boeck:
Dees drucken in de teere jeucht
Een leering die niet veel en deucht.
Exempels, wat en kondy niet!
Gelijckmen in de werelt siet;
Daar komt een slecht onnosel kindt,
Dat nergens in geen been en vindt,
Dat vat terstont een boefken aan,
En seydt hem; Laat ons t'samen gaan.
En leydt den Soetert *hier en daar,*
En leydt hem ick en weet niet waar:
Men kaart en dobbelt even seer:
Men drinckt, en klinckt van boven neer,

Hy siet daer alle boevery,
Hy leert daer alle schelmery;
Daer wordt het gelt hem afgevist;
Hy is een Boefken eer hy 't wist.
En daer maer eerst was eenen Guyt,
Daer komt 'er nu een paerken uyt.
De booskeyt die is haest geleert,
Voor die met boeven was verkeert;
Want selden keerde sonder vleck
Die was geweest ontrent het peck.
O Kinders! siet wel wat ghy doet,
Al wat men leert en is niet goet;
Besonder Kinders van de straet
En leeren anders niet als quaet.
En gy O Ouders! watje doet,
En schent doch geen onnosel bloet;
Maer viert de jongheyt waerje meugt,
En print haer in oprechte deugt,
En datter in u niet en zy
Tot hinder van de Druckery:
Want quaey manieren setten voort,
Gelijck een Druckfaut in een woort;
Dus Vader corrigeert *u* Proef,
Of Hansjen wordt oock eenen Boef.

AENSPRAECK.

SOmmige Dochterjens, van datse uyt de wiege komen, soo beginnen sy te poppen, en te blijven poppen, tot datse hier een levende Pop op den schoot hebben: alhoewel *Philothea*, 't poppe lustjen dan somtijts haest vergaet, om datse bemerken, datse den oorspronk van veel sorg en ongenuchten opvoeden, Kleyne kinderen zijn hooftsweer, en groote kinderen zijn hert-sweer, 't en zy datse in alle eerbaerheyt, deugtsaemheyt, gehoorsaemheyt op gevoet worden, dan zijn sy eenen troost en vermaeck voor Vader en Moeder. So scheen het eertijts te verstaen een *Romeynsche Matrone Cornelia*: gevraeght zijnde van een treffelijcke *Dame*, die by haer gelogeert was, datse haer kostelijcke juweelen en gesteenten eens wilde toonen; heeft op staende voet hare kinder-

derkens, die wel gemaniert waren, in het Salet geroepen, en geseyt: Dit zijn mijn kostelijcke gesteenten die het meest blincken, ende mijn thresooren die ick het grootste achte. 't Zijn lieve en kostelijke panden, als 't wel wil lucken; maer een huys vol kinderen, is eenen korf vol eyeren. en daer Godt aen Job alles dobbel wederom gaf, voor thien verlooren kinderen, zynder maer thien wederom gegeven: den grooten hoop en is altijdt niet de groote benedictie, om het gevaer soo van eygen boosheyt, als quaedt ghefelschap, &c. datmen moet uytstaen. Tot dien eynde sal ick hier aenwijsen, wat dese groene jaren meest kan hinderen, en beschadigen, ende namelick hier by brengen, hoe dat quaet geselschap, ondeugende Memmen, ongeschaefde Ouders, hunne quade manieren en gewoonten, de Kinderen als in prenten, en indrucken; dat een groot achterdencken aen alle Ouders moet geven. 't Is also, quaet voetsel, quaet broetsel? en de vrucht is gelijck de sucht is: quaet ey, quaet kiecken: met een woordt: Soo voorgepepen, soo naer gedanst: de manieren van de Kinderen, beschuldigen de manieren der Ouderen.

De Historien melden, *Liefste Philothea*, dat *Keyser Carel den V.* uyt dry P P P datelijck kende de policie ende goede ofte quade regeeringe van de Steden. d'Eerste P was *Pulsus*, dat is, oft de klock wel sloegh. De tweden P *Porta*, dat is, of de poorten op haren tijdt open en toe gingen. De derde P *Pueri*, dat is, of de jonckheyt wel onderwesen wierden. Ende dese onderrichtinge der jonckheydt, en wierdt van sijn Majesteyt niet alleen ghepresen in de Borgers kinderen, maer oock door sijnen Soone *Philippus* beneerstight. Eenen aerdighen greep baende den wegh aen seker Hoveling, om Seden-meester van den Prince te worden. Sijn Majesteyt in 't ghe-

ſelſchap van de *Keyſerinne*,en andere *Dames*, ſpeelden een roemſteecxken met deſen Hoveling. Den Keyſer en had maer een of twee meer te wiſſen, gelijck oock ſijn party. 't Geviel dat ſijn Majeſteyt kreeg twee *Heeren*, en noch andere goede kaerten: waer op hy datelijck ſeyd: Ick ſweer by het hooft van mijn Keyſerin, dat ick het win. Den anderen,die oock maer een ſchreefjen of twee en hadd' te vaegen, kreeg dry gelijcken, of trits: dat van de *Keyſerinne*, en andere geſien was, evenwel ſtack ſijn kaerten onder, en gaf aen den Keyſer gewonnen. Hier op ging een ſtille mompelinge, die van *Carolus* gemerckt wiert, vraegt wat 'er geſchiet is,hy verſtaende de ſaeck, woude weten de reden waerom hy met ſijn recht, en ſpel niet en was voort gevaren. Doch gaf voor een bevallijcke antwoorde, ende ſeyde, Sijn Majeſteyt had twee *Heeren*, ende ſijn Majeſteyt was ſijnen derden *Heer*, ende dat hiel hy te ſamen voor den grootſten trits die'er geſpeelt kan worden. De diſcretie van den Hovelingh beviel ſijn Majeſteyt ſoo wel, dat hy hem tot Pedagoge van den *Prins Philippus* heeft verkoſen, op dat die hem in alle goede manieren, zeden ende konſten ſou polijſteren. Doch gelijck ick ſegge, *Carolus* en ſocht niet alleen de goede onderwijſinge ſijns Soons, maer van gelijcken het gemeene beſte, ende dien volgens, nam hy in alle Steden een oogmerck, op de gene die de Jonckheyt is bevolen, om datſe niet alleen aen de ſelfſte, de deught en geleertheyt moeten inplanten, maer oock geduerigh tegen de quade manieren aenwercken, op dat de Jonckheyt allengskens van het quaet afgeſondert, in een rijpe onderwijſinge en treffelijcke borgerye mocht opwaſſen. Godt ſy gelooft, daer zijn Meeſters die de ſaeck ter herten nemen, om geleertheydt, en principalijck

lijck goede manieren in te planten. Doch om dieswil, dese oogh niet altijdt over haer en kan waken; ende tusschen dien tijdt ander mede ghesellen hen weder afleyden, soo bevinden wy dat het ingeworpen goet saet dickwils verdruckt wordt, ende vruchteloos gaet sterven. Seker, het quaedt geselschap is een onkruyt dat nimmermeer en vergaet, maer voor de voeten aenwast, ende sijne rancken uytschiet, dat het op korten tijdt eenen reynen hof van een goet huysgesin soude doen verwilderen. De jonge sinnen zijn gevoeghsaem ghelijck het wasch, daermen alsoo wel een duyveltjen als een Engeltjen afkan maecken. Daer is dan ten hoogsten aen gelegen, wel gemanierde *Philothea* in wat gheselschap de kinders komen te vallen; want men siet gemeynlijck datse aennemen de gebreken van hunne speelgenooten. Gelijck de rotheyt het fruyt, en de schorftheyt de schapen ontsteeckt, soo setten de quade zeden dapper voort onder de jonge lieden, Die met kreupelen omgaet, die leert hinken. En het geduerig aen sien van een mank been, heeft in *Alexander den Grooten* veroorsaeckt, dat hy zelver niet recht en ging op sijn koten. En of misschien de gebreecken des lichaems, sulcke kracht altijdt niet en hadden op onse leden, de gebreken der ziele doen niet te min sulck gewelt op onse zeden een voorbeelt van onkuysheydt, ende gierigheyt doet veel quaets; eenen leckeren mont leert 'er veel snoepen; eenen geltsuchtigen gebuur verweckt onse begeerlijckheyt; eenen boosen medegesel kan den eenvoudigen sijne quade manieren genoeg aenplecken. God gave dat diergelijke gebreken veel Ouders in 't beginsel of weerden! sy en zijn in 't eynde, gelijck een diepe schaers, niet uyt te wetten. Men kan wel sijn oude schoenen uytwerpen, maer niet sijn oude manie-

Hieron. epist. ad Latam.

Prov. c. 22. manieren : Want *den jongeling en ſal niet af wijcken in ſi nen ouderdom, van den wegh, die hy in ſijn jonkheyt heeſt bewandelt.* Wat moeyten en dede den *Cauſſ. t. 1. lib 1. ſect. 8.* *Landt-Grave van Heſſen* niet, om een kindt, dat onder de Wolven opgevoet was, ende kroop als de Wolven, ging ter jacht met de Wolven; om dat kint, ſegg' ick, ſijne wolfſche ende wilde manieren af te wennen: hy heeft hem ſijne handen doen ſpalcken, om het kruypen te beletten; ende noch brack het dickwils de koorden, en viel al weder op ſijne poorten ſoo dat het waerachtigh is, dat in teere ſinnen opvoedinge natuur kan verwinnen.

Seght my met wie dat ghy verkeert,
Soo hebb' ick uwen aert geleert.

Baſ. hom. 9. Van waer meynen wy dat het komt, dat menigh deugdelijcken mans kindt ſijn ſelven ſoo verloopt, dat het aen een galge waeyt; of op een radt geſlingert wordt? Oorſaeck van alle quaedt, is het quaedt Geſelſchap. Gelijck in een beſmette plaetſe de locht die men heraeſſemde binnen haelt, d'edelſte ende 't eerſte deelen af teert, en doet verrotten; ſoo laden wy in het quaedt Geſelſchap veel *Pater Schoondonckus.* ſchadelijcke aeſſemen, die ons naderhant een droef eynde doen beſuuren. Dat vreeſde eenen goede Vader, ende ſocht alle middelen om ſijnen Soone van het quaedt Geſelſchap af te trecken: maer te vergeefs. Op eenen avondt dan, hem ſtraffelijck beriſpende, ſeyde hem: Soone, men ſeght: Wijſt my eenen logenaer, ick wijs u eenen dief; ende wijſt my eenen dief, ick wijs u een galge. Waer op den Sone onbeleeft ſprekende, heeft den Vader de lampe genomen, ende die den Soone naer het hooft geſmeeten: ende ſiet, ô wonderbaere geheugeniſſe! d'olie wierde ſoo geſpreydt ende gedreven, datter eenen galgh op de muur uytgedruckt

drückt wierdt, met eenen dief, die daer aen scheen te hangen: welck een voor-boycken is geweest? want hy naderhandt met sijn quaedt Geselschap is gehangen. Den Vader hadd' het rijsken van jongs af moeten buygen, ende al hadd' hem sijn Moeder, als hy kleyn was, suycker onder 't hemd gegeven, 't sou hem gesonder geweest hebben.

——— ——— En 't is van oudts geseyt:
't Is beter dat het Kindt, als dat de Moeder schreyt.

Van het beginsel af, dan moeten die geoeffent worden, hun indruck ende d'ongeluckige uytkomste van een Quaedt-geselschap, waerom sommige de kleyne Kinderkens oock mede dragen, alsser yemandt moet gehangen worden, op dat sy met een salige vreese souden bevangen worden. Men behoort die Onnooseltjens (seyd' eenen wel) te fatsoeneren, gelijck men de ruet-keersen maeckt, al soppen en doppen van langerhand, tot datse vroom worden ende in deugt beklijven.

Ende dit, aengaende het eerste deel, nopende het Quaed-geselschap. Het tweede schijnt in het eerste aensien weynigh te belangen; even-wel soo segg' ick, ende voor gewis, dat 'er veel aengelegen is; of de Voedster niet alleen met lichamelijcke ongesontheydt, maer veel meer met gebreecken der ziele, ende met quade genegentheden besmet zijn: Want het is buyten alle twijffel dat de jonge Kinderen dezelve met de melck in drincken. Hier op, geloof ick, hebben gesien sommige overtreffelijcke Moeders, namentlijck de Huysvrouwen van *Cato*, die ervaren zijnde in de opvoedinge, hebben oock de Kinderen van haere gebuurte, willen suygen, om haer eygen kinderen te verseeckeren van een geselschap dat geen quaeden aert ende manieren, uyt een lichtveerdige *Memme*, oft boose Moeder,

Arist. lib. 4. de gen. Moeder, soude ingenomen hebben. Het sogh ende het melck, deelt sijnen aert alsoo sterck mede, als het bloedt selver. Dat een lammeken, moederloos zijnde, naderhandt een geyte komt te suygen, de wol sal allenskens uytvallen, en daer sal rouw hayr in de plaetse komen uyt te schieten. Ja is't niet geschiet, dat een treffelijck Man sich sommige uuren des daegs moest vertrecken, ende in sijn kamer opsluyten, om daer tusschen vier muuren te huppelen en te springen, gelijck de geyten doen, en dat alleen ter oorsaecke dat hy met geyten melck opgevoedt was, ende had alsoo den wilden aerdt met eenen ingesoogen. Waer het van noode, ick soude daer noch konnen by brengen de opvoedinge van *Caligula*, die, om dieswille dat hy borsten gesogen hadde, met bloedt gestreecken, als hy groot was, vermaeck nam in bloedige sweerden af te lecken. De sake gaet al te vast, dat een boose Memme het suygeling na haer doet aerden; en men heeft in *Tiberius Cæsar*, diese spotwijs noemden *Biberius*, geen ander oorsaeck van dronckenschap konnen vinden, als dat sijn Memme te seer tot den dranck genegen was Dit besluyt ick met eene geschiedenisse van *Vranckrijck* daer wy noch een ander ongemack nopende dese opvoedinge sullen uyt trecken. Eenen *Raets heer* van *Parijs* had sijn jong dochterken besteedt by de vrouwe van sijnen Pachter om gevoet te worden. Het kint wordt buyten verongeluckt, en valt in 't vyer, brandt sich tot groote mismaeckheyt. De Boerinne, vreesende groot ongemack ende de gramschap van den *Raets-heer*, stelt haer dochterken, dat van den selven ouderdom, ende seer naer gelijck van gedaente was, in de plaets van de verbrande, wordt daer voor aengenomen, en tot Parijs geoeffent in alderhande konsten ende speelen die een Joffer be-

Marchant in Candelab. Mystico.

taemde,

taemde, ende ten leſten aen een rijck Edelman ten houwelijck gegeven. Hier op heeft de Boerinne haer t'eenemael beſwaert gevonden, ende haer bedrog den Raetsheer te kennen gegeven, en alle gelegentheyt gaen ontdecken. Ick laet u, *Lieffte Philothea*, de reſt peynſen, ende eens overdencken wat droefheydt dit in den Vader, en wat onluſt in den Bruydegom veroorſaeckt ſal hebben.

Een woordeken noch, *Philothea*, rakende de ſorge over de opvoedinge, 't ſal u met eenen tot vermaeck dienen. Twee Lovenſe Juriſten Gentenaers, hadden in den neus, dat ſekere geſellen van hun gebuurte 's avonts luſtigh ſouden vrolijck weſen, ende datſe onder andere geregten een groote paſtey hadden doen backen: ſy, die malkanderen aenhitſten om aen een kantje mede te lecken, bergen ſich in 't doncker onder de luyve van een boeckhuys, om op de wacht en op de jacht te paſſen, want daer langhs moeſt de meyt met de paſtey voorby komen. Tuſſchen 10 en 11. uren komt 'er een meyt ſnel aen met een paksken onder de armen: ſy, geloovende datſe de paſtey droeg in doeken om werm te houden, ſettenſe af, loopender mede in huys, doenſe open, en ſiet, ſy vinden daer in een ſchoon Kindeken. Sy met eenen ten huyſen weer uyt, om te ſien of ſy dat ſchoon *Juweel* noch ſoude vinden, maer neen, ſy was als een pijl uyt een boog verſchoten. Sy wouwen 't kint het Weeshuys dan aenplacken, maer het wierdt hun beyde aengeweſen. Sy hebben 't dan op hun beurſe doen opvoeden in goede manieren, en in hun Vaderlant op 't neerſtighſte bekoſtight, daer naer beſteedt by eenen Koopman die op Liſſebon koophandel dreef, alwaer deſen *Theodon* (ſoo hieten ſy hem) ſijns Meeſters en ſijn eygen ſaken ſo beneerſtight heeft; dat komende in ſijn jonckheydt te

ſterven,

ſterven, thien duyſent ducaten by teſtament heeft achter gelaeten uyt te deelen aen ſijn Meeſter, ende deſe twee op-voeders, en dat tot herkenteniſſe van de onverdiende beleeftheyt en ſorgvuldigheyt. De ſaeck ſcheen ſoo geckelijck, datter in de Univerſiteyt gheweeſt zijn dier bleynen met van hert hebben gelacchen, ſelver tot *Juſtus Lipſus* toe. So veel iſſer af, datſe beneerſtight hebben een goede opvoedinge. Ende van den anderen kant hy ghetuygde door ſijn teſtament dat hy aen hun-lieder ſorghvuldigheyt t'eenemael was verbonden, ende dat hy een man ſoud' zijn gheworden door die hem een Kindt zijnde ſoo beſorght ende beyvert hadden.

Belieft u nu oock in het kort te verſtaen, wat de exempelen der Ouderen wercken in de Kinderen? Men ſeght hier van: Dat het Appeltjen gemeenlijk nae de boom ſmaeckt, ende dat het Kindt

Heeft een aertje,, Naer ſijn Vaertje.

Toneel der veranderinge.

Jae ſeker 't gaet ſoo, noch men ſal niet lichtelijck duyven uyt ravens neſten haelen, noch vinckskens winnen van kiecke dieven.

Soo dat den *H. Chryſoſtomus* wenſchte, *dat de Ouders gelijck een gecorrigeerde proeve* (ſoo de Druckers dat heeten) *ſonder fonten ende ghebreken ſoude weſen.* Anderſints dat de ſelve kinders overgeſet ende ingedruckt worden. Ende ſoo het gaet met *Libri* boecken, ſoo gaet het met *Libri* kinderen. Bevindtmen dagelijcks niet, datter veel kinderen zijn die meer occaſie hebben van leeren vloecken ende ſweeren, als van hunne *Pater noſter* te leſen? 't En is noch ſoo langh niet geleden, dat een kindt binnen *Luyck* verloren, gevraeght zijnde, hoe dat hy, en hoe dat ſijn moeder hiet, voor antwoort gaf, dat ſijn Moeders naem was *Carognie*, ende den ſijnen *Petit dial.* Dit waren de geſuyckerde namen daarſe

P. Maillard de matrim.

dage-

dagelijcks alle-bey mede begroet wierden, ende die het hadd'onthouden.

Quaey Vader, quaey Moeder,
Quaey Suster, quaey Broeder,
Quaey klock, quaey klepel,
Quaey pot, quaey lepel.

Doch dat quade naervolginghe alleen bestondt tusschen de palen van woorden, sy waren altijdt minder berispens weerdigh; maer neen: sy nemen aen quade zeden, dronkenschap, tuysschen, wraekgierigheyt, ende zijn malkanderen soo gewisse oorsaeck van zielen-verlies, ende verdoemenisse.

Is het niet gebeurt dat twee Soontjens (siende hun beyde Vaders sich met de rapieren inloopen) oock de speten uyt de keucken gehaelt hebben, ende malkanderen den buyck doorboordt, datter de darmen uytstorten? *Constantinop. Belgica.*

Daerom de H. Schrifture hout voor een mirakel, dat *Core* is verloren gegaen, ende dat sijne kinderen behouden zijn. Den Vader dan is onder sijn huysgesin't gene den Admirael onder de Vlote: daer dien henen zeylt, 't zy Oost oft West, daer sietmen dat de reste van de schepen oock henen stieren. En de reden waerom dat vele kinderen geene goede Have bezeylen, is, om dat hunne Ouders selver eene quade streeck houden. Als den Herder vanden rechten weg afwijkt, hoe en souden de schapen niet dolen? Dat leerde den Propheet *Elisæus* aen de Borgerye van *Jericho*, als sy klaegden over d'ongesonde wateren die door de Stadt liepen: hy dede hen sout langen, en is daer mede gegaen buyten de Stadt daer den spronck was, en heeft 't selve in de fonteyne gestort, waer door de wateren, die daer voortaen uyt vloeyden, gebetert zijn Als Vader en Moeder wat soudt gebruycken, hunne ongesonde lusten tempe-

ren, ende hunne wilde manieren wat besnijden, dan sullen de kinderen, die van hen voortkomen, lichtelick versoet ende verbetert worden; ende soo langh als d'Ouders daer niet toe en komen, so sullen alle onderwijsinge, vermaningen, ja ook alle kastijdinghen vruchteloos wesen. Wat seyden de *Ionge Creeftjens*, als sy van hunne vader berispt wierden over den slimmen gangh? Sy wisten, al stilswijgens hem door den neus te vrijven, dat hy met het selfste sop overgoten was. Leest de vercieringhe t'samen met d'aenwijsinge op onse manieren:

DEn Creest die sat op strant, en sagh sijn jongskens kruypen,
En sagh haer slimmen gangh, en sagh haer vreemde sluypen;
Hy sey: Hoe gade soo? wel kinders dit gaet slecht;
Niet een van al te mael, niet een en gaet er recht:
't Waer schande dat men 't sagh, soo leelick gaen de pooten.
Gh'en weet niet waer ghy gaet, ghy soud wel yemant stoten.
Foey! dat en mach niet zijn, dat is een vuyl manier.
Sa fraykens, gaet eens recht, of packt u strax van hier.
Sy seyden al te mael, en met gewisse reden:
Lief Vaerken gaet eens voor, toont hoe wy moeten treden.
Den ouden gast die kroop, en op sijn alderbest,
En als men 't wel besagh 't was erger als de rest.
Is 't dat ghy my nu vraegt, wat dit al is te seggen.
Ick neem de vryheyt aen, ick wil 't u uyt gaen leggen.
Ghy Vader zijt den Creest, dat konje wel verstaen:
Het jongsken is het Kint, dat ghy leert qualick gaen.
Hoe dick en hoort men niet de Ouders sich beklagen,
Dat naer haer straf verbodt de Kinders niet en vragen?
De moeder roept en tiert, den Vader buyscht 'er op,
En niet te min den Soon blijft eenen harden kop;
De woorden zijn voor niet, de slagen gaen verlooren,
Wat kan u Soontjen min? ghy doet het hem te vooren.
Den Vader vol en sat die wil de Moeder *slaen,*

En

En Claesken in den hoeck die siet het speeltjen aen;
Wat doet hy's anderdaeghs? hy wilde Iongers smijten,
En krijgt daer een blauw oog, en komt by Moeder krijten,
Den Vader swijgt al stil, en springt van sijn getou,
En valt den Iongen aen, en geeft hem noch een krou.
Een ander vloeckt, en sweert door duyvel, doot en aerde,
En waer lang wech gevoert, 't en waer hem God bewaerde;
En spreeckt soo onbeschoft in 't midden van de straet,
Dat yeder een die 't hoort, sijn hayr te berge staet.
Dan vraegt men sijnen Soon, waer hebdy Leeren vloecken?
Den meester, lieven vrient en is niet verr' te soecken;
Ghy heb'et hem geleert, ghy zijt den rechten man;
En vraeghde ghy dan noch, van waer hy vloecken kan?
Men ticktackt heel den dag, men doet niet als verkeeren,
En meent gy dat u Kint den school-boeck dan sal leeren?
Als ghy speelt met de Kaert, en roept: Sa lustigh troef!
Baent ghy dan niet den wech voor eenen kleynen boef?
Soo ras als sy u sien met heele glasen drincken,
Soo halen sy den kroes om oock daer in te schincken,
En severen daer in, en minnen oock den dagh,
En Vader en het Kindt die drincken een gelagh.
Wat sou den Vader doen? sou hy den Iongen smijten?
Dan moogt den swarten pot den ketel wel verwijten.
Het is al Creeften werck, het wordt hem voorgedaen,
Den Iongen siet den gang, en sockelt achter aen,
Het voor doen leert soo veel; want soo de oude songen,
Dit siet men alle daegh. soo pijpen oock de jongen:
En soo de Moeder is, soo vindt sy oock haer Kindt,
Gelijck men van grof vlas noyt fijnen draet en spint,
Dat gy van hun begeert, leert hun dat eerst met wercken,
Wilt ghy dat 't schapen zijn, en leeft niet als een vercken,
Ghy weet'et selver wel, en sie het in u huys,
Al wat van katten komt is happigh naer den muys.

De kinders dan, *Lieve Pilothea*, zijn als jonge Creeften; ende gelijck als de Apen die alle dingen

naboetſen, en gemeenlick treden in de voetſtappen van die hen voorgaen, en aenleyden. Het ſtaet de Ouders dan toe, niet alleen die af te ſcheyden van ſchandelick gheſelſchap; maer oock te beſorghen datſe van hen niet en leeren of aennemen, dat qualijck ſoud' luyden. Min oft meer, gelijck in de *Inſtrumenten* van de Muſieck, (ick gebruyck deſe gelijckeniſſe, *Philothea*, om dat ghy u wat van de Luyt, Chijter en Viole verſtaet) wilt ghy dat de ſnaren onder den boogh goeden toon en accoort geven, ghy moet die in 't hooft van de Viole of Inſtrument loſſen of ſpannen, hoogh of leegh ſetten? daer zijn de ſleutels die fijn of grof doen klincken.

TOE-MAETJEN.

SIet ghy wel, *Philothea*, dat ick mijn beloften houde; ick en twijffel oock niet of dit ſal u en meer andere ſeer wel bevallen. Seecker Advocaet hadd'boven de deur van ſijn kantoir gheſchreven deſe twee woorden: *Omnia de ſuper*. Dat is te ſeggen; *Al van boven*. Het ſtondt gheſchreven op de naervolgende maniere.

O JA DE SUPER.

SOo daer nu eenen Boer met eenen haes quam om ſijn Proces te recommanderen, vraeghde den Advocaet of hy geen Latijn en koſt: den Boer antwoorde, Neen: maer dat hy wel koſt leſen. Hier op vraegde den Advocaet anderwerf of hy ſoud' konnen leſen datter boven de deur ſtondt gheſchreven? Den Boer de letteren beſiende, ſeyde, Waerom niet? want dat en is geen Latijn: dat is te ſeggen:

O. JAN DE SUYPER.

NOteert *Philothea*, den Advocaet hiet *Joannes*, ende hiel veel daer van alſſer wijn in de kan is. Godt geve datter geen Rechtsgeleerden gevonden worden, die hunnen text oock, gelijck deſen Boer, op eenen verdraeyden ſin trecken, dat is, recht krom maecken.

Vier gebuurkens en Suſterkens ſittende 's avonts by 't vyer, ende ſiende het wafel-yſer te voorſchijn komen, baden al gelijck Mamére om op te blijven. De Moeder ſtondt het toe aen den geenen die yet fraeys ſoud' onthouden hebben.

Tiſtjen ſeyd':

Boter in de pap, leugens in de mont,
Verraden hun eygen ſelve terſtont.

Belleken ſeyd', van haer Meeſterſſe gehoort te hebben:

's Morgens bleecke Sonne ſchijn,
En een Kint dat drinckt de wijn,
En een Vrouw die ſpreeckt Latijn,
Sal het eynde droevigh zijn.

Jaco had een quinckſlaeghsken, hoe dat de Kinders ſich van 't quaet geſelſchap moeten wachten:

Die met den honden gaet ſlapen,
Die ſal van hun vloyen rapen.

Catoken prijſende de neerſtigheyt, ſeydt, 't geene ſy dien dagh noch de Maert onder het haſpelen hadd' hooren ſingen:

Alle daegh oock maar een draeyken geſponnen,
Op't eynde van't jaer een hemsmouw gewonnen.

Dit alle gelijck opgeſeydt hebbende, verlanghden yeder een om 't ſeerſte wie op ſoude blijven. Wie dunckt u, *Philothea*, dat den eerſten prijs, ende d'eerſte wafel verdient ſal hebben, en op te mogen blijven?

De Schoonheyt verganckelick.

Het verdwijnt
Soo 't ſchijnt,
En 't vergaet
Daer 't ſtaet.

Komt

KOmt Joffers, *siet dit kinderspel,*
En kebje tijdt, besiet het wel,
En leert eens uyt mijn ongeval,
Het gene dat u dienen sal.
Ick blaes hier met een pijpjen op
Dees bobbels uyt het zepe-sop.
Een yeder seydt: Hoe moy is dat,
En is dit maer een druppel nat?
't Heeft sijnen luyster hier en daer,
Al oft eenen kleynen hemel waer.
Het Christalijn, hoe schoon het zy,
En heeft 'er niet met allen by.
Maer 't gene dat my dapper spijt,
Een oogenblick ick bense quijt:
Sy schijnen wat, en gaen te niet;
Daer vlieght het speeltjen soo ghy siet;
Daer vlieght dat mooy en lustigh dingh,
Waer aen ick al mijn sinnen hingh.
En als ghy mijnen handel kijckt,
Besiet dan eens waer 't u gelijckt:
Ick weet, ghy zijt van allegaer
De alderschoonste, dat is klaer.
Ghy hebt een Alabasten wit,
Waer op een vermiljoentjen sit;
En zijt soo soet, en geestigh Kindt,
Dat ghy wel eenen Prins verdient:
Maar weet dat dit oock soo vergaet,
En dat de schoonheyt niet en staet.
Als ghy dan siet u schoon couleur,
En komt u somtijdts niet eens veur:

Y! Waer op draeg' ick mijnen roem?
Wat is het anders als een bloem?
Een Tulpant, Roos, een Lely root,
Van daegh heel fris, en morgen doot!
En waer toe dan soo hoogen moet,
Al of het waar een eeuwigh goet?
En waer toe al dees kramery?
En dese spiegel aen de zy?
En braseletten aen mijn handt?
En stricken schier aen alle kant?
En nu het voor-hooft eens gegomt?
En dan de wijnbrauw weer gekromt?
En bey mijn wangen geblanket?
En altijdt aen het nacht packet?
En altijdt isser wat te doen,
En alle daeg' een nieu fatsoen,
Dan kragen à l'Egiptieen;
En als dit weder is gemeen,
Dan komter wat à la Croaet,
Besiet eens hoe de wereldt gaet,
En waer toe al dit poppen-goet,
Voor 't lichaem dat haest rotten moet?
Ick sie hoe dat den snellen tijdt
Allengskens door de jaren bijt;
Die soetste stemm', het schoonste haer
Die worden al den tijdt gewaer.
O Schoonheyt, dat ghy dit verstont,
En waer u jeugt op staet gegront,
Het sou met u al anders gaen;
Ick sweer' u, ghy soudt vaster staen,

En

En steunen op u schoonheyt niet;
Want sy is brooser als een riet.
Sy is, myn alderliefste Kint,
Een bobbel opgejaegt met wint,
Die maer een oogenblick en schynt,
En op een oogenblick verdwynt.

AENSPRAECK.

IN het schelpje van desen *Soetaert*, is noch recht so veel seep-sop om Joffrouw *Lier-Lauw* een weynigh het hooft te wasschen, en haer af te spoelen die groote ydelheydt diese toont over haer verganckelicke schoonheydt. En soud' die dan niet eens gedachtigh wesen het voorgestelde Sinnebeelt, om in de broosheyt van een bobbel, en verganckelikheyt van een bloem te lesen de sterffelikheyt, en teerheyt haerder coleuren? Hebt ghy hier op noyt dit raedsel gehoort *Philothea*? *Een glas schonck een glas aen een glas.* Dat is te seggen: *Een schoon Joffrouwe schonk eenen spiegel aen een andre schoone dochter. De* sin deser woorden is klaerder. als dat hy breedere verklaringe van doen heeft. *Helena* verstont 'et eens wel, tot haer groot leetwesen; haren glans ende schoonheydt in haer frisse jeugt was soo uytmuntende, datse daer door heele Rijcken overhoop trock, en menig duysent Ridders door jaloersheyt dede sneuvelen.

Jae *Priamus* selve in het thien-jarigh belegh van *Troyen*, klimmende op den hooghsten toren van de Stadt en weenende over de doode en bloedige rivieren, heeft op staende voet sijn tranen afgevaeght, soo ras hy daer boven oock de uytgelesen *Helena* sag verschijnen: seggende dat het de pijn weerdt was, en eenen oorlogh wel besteedt, als sulck een schoone Princesse daer door ghewonnen ende verseeckert

mocht worden. Maer hoe korten tijdt duerde dit vonnis, ende deſe weerdeeringen? weynigh jaeren. Haer eygen woorden konnen dit getuygen, als wanneer ſy miſtrooſtigh voor haren ſpiegel geſeten, ende in grondige hertſuchten is uytgeborſten:

Eylaes! waer is mijn jeucht, waer is mijn aerdig blooſen,
Helena *wit als ſneeuw met ingeverfde rooſen?*
Helena *uwe glans mocht trotſen een Goddin,*
Daer is nu enckel ſchroom, en niet als grouwel in.
Waer is Helena *nu?* Helena *ſoeckt* Helene:
Want ſy en is nu niet gelijckse heeft geſcheenen.
Was ick Helena *doen, ende nu* Helene *niet?*
Ach! niemant ſiet my nu als die my meeſt beſiet.
Mijn Schoonheyt *heeft gelyk, als met een oorlogs-wagen,*
Het vuur, en vlam, en doodt door Grieckenlandt *gedragen*
Ick ſtelde met een oog heel Legers in het velt,
En trock rontſom mijn koets ſoo menig kloecken Helt.
Maer ſiet, ſoo ras als my de Schoonheyt *heeft begeven,*
Soo zijnſe altemael van my als wech gedreven.
De jonſte van den menſch gaet vluchten als een ſtroom,
En mijnen ſoeten glans verdweenen als een droom.
Veel beter waer 't cieraet dat noyt en ſal bederven,
Veel nutter deugt en jeught die nimmermeer ſal ſterven.
Sit ghy dan voor een glas, ſoo ſpiegelt u doch wel,
Want onder u ſchoon hair ſit een verrimpelt vel.

Soo ziel ſuchtende deſe wijt-beroemde *Helena*, naer dat hare bloemkens verſlenſt, ende haer aengename verwen waren geſtorven. Ende twijffelt daer niet aen, *ſchoone Philothea*, of elcke *Helena* heeft haren *Paris*, die gelijck de Biekens ſoo langh by de korf blijven, alſſer den honing van ſoete *Schoonheydt* in het kaer (dat is, in haere *Kaere*) wordt gevonden. Ende miſſchien ſult ghy'er ſelve al ghewaer worden die van ſulcke weſpen geſteken u, ſullen opſetten, vleyen; lief-kooſen, terwijl u hofken ſtaet vol lieffelicke bloemen. Dat die eerloſe pluymſtrijckers

ſtrijckers, die een roosken prijſen om een lelie te plucken. Op dat dan u ſchipjen, en dat van *Juffrouw Lierlauw* door diergelijcke winden van vleydinghe die in u zeyltjens worden gedreven, niet en gae onder, ſoo wil ick deſe waerſchouwinge hier in ſtorten, die u beyde voor ballaſt ſal konnen dienen.

Ick ſegge dan, dat alle het geene dat ick in u prijſe, en dat andere in u ſoo verheffen, dat altemael is broos verganckelijck, onſtantvaſtigh, dat door den tijt wordt verſleten, door de ſieckten, door poxkens, &c. op 24. uren wordt benomen, of ſeker tot den grondt toe geſonden. *Heden root, morgen doot.* De bloſende appeltjens zijn 't die het eerſt vallen. Al waert ghy een *Venus*, al waer hy uytnemender ende aengenamer voor het geſicht als eenen *Abſalon*, al waert ghy ſoeter van ſtem als eenen Nachtegael, hoe lang ſal 't duren? Het was een aardigen quinckſlagh van ſeecker *Bruylofts gaſt*, die hy gaf op vier letteren H. L. H. L. geſchreven van den *Bruydegom* boven het hooft van de *Bruyt*, willende te kennen geven, *Hoe langer hoe liever.* Maer den Quant ſeyde: *Hoe langer hoe leelijcker. Schoon hayr en fraey ſingen, zijn al verganckelijcke dingen.* Daer was in *Spangien* eenen Ezel-drijver die naer de merckt gingh, deſen hadden geladen twee hotten: eenen van ſijn vrinden ontmoete hem in 't geberghte: deſen vraeght hem: wat hy naer de ſtadt voerde? hy antwoort *Niet met alle.* Hy vraeght het hem anderwerf: hy antwoordt als voren, dat hy *niet met allen* en hadd' geladen. Waer op ſijnen vriendt antwoorde: Ghy en placht noyt ſonder vracht naer de Stadt te komen, overſulcks laet my doch weten wat koopmanſchap dat ghy hebt in u korven. Gepraemt zijnde, antwoort hy met deſe woorden: *Want ghy komt te vallen, ſoo en is 't niet met allen. Nota,* hy hadd' in beyde *P. à Caſtro.*

de

de korven glasen, ende den wegh was sorgelijck hadd' den Ezel gevallen, de stucken van de glasen er kosten geensins meer dienstigh wesen. Siet ghy wel waer dat ick hier mede henen wil, *Philothea*? Alle *Schoonheyt* is broos als glas, jae glas kan langen tijdt bewaert worden, ende daer zijnder nu geblaien die naer vijftigh jaren even schoon sullen wesen; ende naer vijftigh jaren *Philothea* waer sal men uwe glans dan moeten soecken? Doch wat seggh' ick van vijftigh jaren? het kan op soo korten tijdt veranderen, ende men siet 'er onder de gehouwden soo veel, die weynigh jaren haren eersten luyster behouden.

En op dat ghy niet en soude peynsen dat dit alleen van teere *Joffertjens* geseydt moeten worden, *Gustavus* den *Koningh* van *Sweden*, roemde ende beleedt van sijn selven, *dat hy een yseren gemoet droegh in een glasen Lichaem.* *Lux Evangelica.*

Och de bloeme van *Schoonheyt* is sulck een teer gewas; wie isser die niet de selfde klachten met seecker *Joffrouw* mach laten hooren, die sy uyt sloegh op 't verslensen van hare bloemen?

't Was heden op den morgenstondt,
Dat Valentijn *dit tuyltjen sond;*
Vol soete peereltjens van den douw,
Ick spectend' 't lustigh op de mouw;
Het was soo aengenaem van geur,
En noch veel soeter van couleur:
Ick was 'er heel met opgeset,
Men roocket door ons gantsch salet:
Ick hebbe 't daerom wel gemijt,
En noch ben ick 't genuchtje quijt;
Want 't is verslenst op eenen dagh,
Daer ick noyt schoonder tuyltjen sagh.
Al bloost ghy Maeght *dan noch soo fris,*
Leert hier wat van ons bloemkens is.

Soo

Soo dat ons wel den *Wijse-man* waerschouwt: *Bedriegelick is de lieffelickheyt, ende ydel is de schoonheyt: een vrouwe die Godt vreest, sal gepresen worden.* Welcke spreucke my dunckt t'eenemael te passen op *Ioanna* Princesse van *Portugael*, dewelcke hadde eene verheven ende Konincklijke ziele, maer die oock vergesellschapt was met een lichaem, soo uytnemende in schoonheydt ende volmaecktheydt, dat de treffelijckste Schilders van de naburige Koningen naer *Portugael* af-geveerdight, om haer uyt te beelden, op eedt verklaert hebben, dat sy haer konst te boven gingh, ende dat het principael de aerdige Princesse op den doeck in verre niet en kost treffen. De nature scheen in haer mildelijck uytgestort te hebben alle soorten van gratien: haer redenen waren overgeestigh en als doorhonigt: den snee van het aengesicht met een soete ende seeghbare volmaecktheyt uytgewerckt; in witheydt ende blankheydt en moest sy de versche gevallen sneeuw niet wijcken. Met een woordt, sy hadd' een lichaem als eenen Engel, en een Ziel als eenen *Seraphin*; *Ludovicus* den XI Koningh van Vranckrijck, siende haer schilderye, is op sijn knien gevallen, ende heeft Godt bedanckt, dat hy soo schoone Schepsel gemaeckt hadde. Ende om dieswille dat de gene die schoon geboren wordt, half getrouwt ter wereldt komt, soo wierde sy van alle de Vorsten versocht ten houwelijck; maer heeft de schoonheydt door beloften van suyverheydt aen Godt den Koningh der Koningen toe geheylight ende op-gedragen. Ende is bemerckens weerdigh, dat als haer lichaem voorby haeren hof naer het graf uytgedragen wierde, de bladeren van Citroenen ende Granaten afgeresen ende dorre geworden zijn, niet alleen om haer genegen te toonen van op sulck een

Prov. 31.

P. Vasconcel.

graft

graft te willen gheſtroyt worden, maer of ſy hadder willen te kennen gheven, dat de ſchoonheydt met haer haeſt *Fueille-morte* wort, en geenen ſtant in hare groene jeugdigheyt en had behouden. Overpeynſt
Cant. 1. dit met de Bruydt, die den Bruydegom ſeer prijſt, om dat ſy is gelijck een Koets-peert, dat met gevlochten manen, en eenen gebooghden hals, gedurig ſiet naer ſijn voeten, ende ſchijnt te letten op de aſſchen die over al opvliegen, en komen ſelver de Ioffrouwen, die in de Caroſſe ſitten, beſtuyven. Derwaerts is 't dat wy onſe ooghen moeten ſlaen; daer behooren wy ons hooft ſomtijts te laten hangen. Soo dan, *Alderſchoonſte Philothea*, als ghy ſtaet voor uwen ſpiegel, peyſt dat uwe ſchoonheyt brooſer is als glas: als ghy een welrieckende tuyltjen op u borſt ſteeckt, peyſt dat ghy ſult verſlenſen als de bloemen: als ghy u locken poeyert, peyſt dat ghy aſſchen ſtroyt op aſſchen. O! dat wy eens hadden mogen openen de graven en kiſten van de aerdige *Rachel*, van de ſchoone *Eſther*, van de gratieuſe *Iudith*, van de welbeſneden *Suſanna*; wat en ſouden wy daer al niet gemiſt hebben; dat voorhooft ſoo blanck als yvoir, de ſtralende oogen, de blooſende wangen, de corale lippen, de ſuyvere tanden, den lieffelicken mond, hoe vol wormen ſouden wy die hebben ſien krielen; wat onverdragelicken ſtank! wat afgrijſſelickheydt ſouden wy daer hebben ontgraven? wy en ſouden *Rachel* in *Rachel*, noch *Eſther* in *Eſther* niet hebben konnen vinden.

Hier van hebben wy een bekenteniſſe en waerſchouwinge by de *Annuntiaten*, dewelcke hare brieven eyndigen ende ondertekenen in naervolgende of diergelijcke maniere: by exempel:

JOANNA van HOVE.
Stof der aerde, en ſpijs der wormen, alſt Godt belieft.

Deſe

Dese Godtvruchtige Religieusen willen seggen, dat in haere kleedinge de blonte en gekrolde vlechten en locken afgesneden zijnde, sy de schoonheydt in het aensicht wel behouden; maer dat die t'allen stonden en tijden *als 't Godt belieft* bederven kan, verslensen en verrotten.

Dat is het eynde van alle glans en schoonheyt; so dat met goede redenen eenen jongelingh, gelijck eenen *Absolon* sich t'eenemaal weygerig hiel, en niet en wilde laten uytschilderen terwijl hy leefde, maer alleen ettelicke dagen naer sijne begraffenisse; en dat noch met bespreck, dat de schilderye voor alle de werelt soud' getoont worden. 't Welck alsoo geschiede, en was den schoonen *Narcissus* op korten tijt sooleelick geworden, met soo veel stancks ende wormen over goten, dat niemant ontrent het graft en kost geduren. Eyndelick het beelt, soo het was afgemaelt, vol van vervaerlicke afgrijsselickheydt, is tot eeuwige memorie en waerschouwinghe in de Kercke opgehangen. Maer wat isser in dese materie uytnemender, oft gedenkweerdiger, als de verbaestheyt van den Edeldom, namentlick van den *Viceroy* van *Catalonien*, *Borja* als wanneer *Isabella*, de huysvrouw vanden victorieusen *Keyser Carel*, moest begraven worden; die van de schoonste creature de leelickste was geworden, en op korten tijdt soo verandert, dat niemant ontrent de kist en kost gheduren: altemael door de afgrijsselickheyt stonden verslagen. Soo het u belieft, *Philothea*, sal ick u in weynigh dichten een Christelick bedenken hier op voorhouden. Peyst dat ghy den Viceroy selver in persoon hoort spreken:

P. Boonaert in Eccl. c. 10.

HOudt Tagus *uwen vloet, en stelpt u gulde sanden;*
En schiet geen rijcken stroom door soo bedruckte landen.

Ghy

Ghy Seger *waerje loopt, gaet met een droef gerucht,*
Wat oever dat ghy spoelt, stort daer oock eenen sucht.
Ghy rotzen die hier leght, ghy bergen soo verheven;
En wilt geen blijde jacht aen eenen weyman geven;
Maer dat het wilt gediert met droeve stemmen huylt,
En Echo *tegen haer die in de klippen schuylt.*
Ghy velden van Guadix, *ghy bosschen van* Granaden,
En wilt geen jeughdigh kruyt noch groene bladers laden:
Houd uwen silv'ren vloet Fonteynen *van het Rijck.*
Of soo ghy loopen wilt, stort tranen al gelijck.
En ghy, O machtigh Vorst, *vergeet wat u Laurieren,*
Die u Europa *schonck, en* Tunis *toe most stieren?*
Legh af die groote kroon strooyt asschen op het hooft,
Ghy zijt op desen dagh van uwe helft berooft.

Wie sal soo droevighlijck en met bedroefde kaecken?
Wie kan in dese rouw' sijn bitter tranen staecken?
Weent Elementen, weent; Locht, Water, Aerde weent:
Wie noch blijft onberoert, die is geheel versteent.

O Doodt!

O Doodt! *o felle doodt! komt ghy dan uwe wetten*
Oock aen een machtig Hof, *en aen Paleysen setten?*
En isser niemant dan, voor wie u wreetheyt swicht?
Hebt ghy de kroonen self dan binnen uwen schicht?
Ick meende dat ghy hadt al tweederhande pylen,
En somtijdts yser schoot, en goudt op ander wijlen,
En dat ghy altemet quaemt in het wit satijn,
Als moest een groote Ziel van hier geroepen zijn:
Maer neen, u stalen boog wil groot noch kleyn verschonen,
't Zy datse aen den ploeg, 't zy datse zijn op throonen,
Daer is geen onderscheyt; ghy velt een Keyserin,
En sleept haer naer het graf al waret een Boerin.
Siet hier dees Isabel, *den roem van al die leven,*
Aen wien dat Paris *had den appel moeten geven;*
Siet eens op dees Princes, nu sy licht in de kist,
Ghy hebt hier dat ghy siet, gh' en siet niet dat ghy mist.
Is dit de schoonste Vrouw, die Spangnien heeft betreden?
Is dit den rooden mondt? zijn dit haer witte leden?
Is dit den eersten glans? zijn dit haer handen teer?
S' en is niet diese was, of ick en bens niet meer.
Sy die voor desen had de lieffelyckste roosen,
Die met een soete verf op yemandts wangen bloosen:
Sy die uyt hare oogh maer enckel stralen schoot,
Siet eens hoe dat sy is geschonden van de doot!
Het is altemael wegh! het voorhooft sonder luyster,
De lippen sonder spraeck, de oogen in het duyster,
Het aensicht vol van schrick, het lichaem vol van stanck,
Den etter en het vleesch, die sypen door de planck.
Is dit den vasten gront waer op de ydel Vrouwen,
Den wanckelbaren roem van hare schoonheyt bouwen!
Is dit den eersten steen, waer op soo menig Heldt
De lusten van sijn oogh, en al sijn vreugden stelt?
Siet hier het nietig vleesch, 't is swacker als de bloemen,
Hoe jeugdig datse staen, wie sal sich derven roemen?

Siet op dees Keyserin, *op dees schoon* Izabel;
En segt eer 't is te laet: vaert werelt eeuwig wel.
Wel aen dan mijne ziel, en wilt niet laeger dwalen;
Ghy moet u Hofs gewoel aen dese kiste palen:
Dit is voor u een school, leert sterven eer gy sterft,
Op dat gy als ghy scheyt, een schoonder leven erft.

So sprack den machtigen Prince, en trok daer uyt dit profijt, dat hy door de verganckelicke Schoonheit bekende de ydelheyt van al dat de werelt aenprees, en dat de menschen soo komt vleyen en bedriegen. Doet oock soo, bid ick *verstandige Philothea*, om dat ghy door uwe schoonigheydt niet en komt te verdeylen, maer in deugdelicke wercken u wilt blijven oeffenen, op dat u passe 't gene den *H. Chrisosthomus* seght, *dat een wijse ende verstandige dochter, die de schoonheyt voeght met de Godtvruchtigheyt, van soo groote weerde is, dat sy in een balance tegen de geheele wereldt mach opgewogen worden.*

Maer hoe dikwils geschiet het, dat de schoonheyt sich naer de Godvruchtigheyt niet en wil voegen? want veel *Joffrouwen* hedendaeghs meenen dat sy haer selven te kort souden doen, waert datse haere Schoonheyt tusschen vier muuren; of onder een stil swart kleedt quamen te verbergen: soo dat se haren verganckelijcken glans, schoon hayr, bly coleur, en aengename verwen dikwils stellen boven de verseeckeringe van haren roep en saligheyt. Men seght dat de *H. Elisabeth* eens in 't Gasthuys onder andere siecken vondt een bovenmaten schoon en uytmuntende Dochter: aen dese, om de groote pijne des hoofts en sorgelicke geswellen, wierdt van den Medecijn geordineert, dat men haer hayr, dat aen het *Absalons* niet en moest wijcken, soude affnijden, het welk ook datelik volbrocht wierde. De *H. Elisabeth* wasser

waſſer doen tegenwoordigh, aen wie deſe dochter bekende, dat dit ſchoon hayr tot dien dag toe hare bekeeringe belet hadde, en dat haer de werelt by de locken gevat, ende daer mede als met eenen toom wederhouden hadde: maer datſe nu een vaſt opſet maeckten van voortaen hare ſchoonheyt, en ſuyverheyt Godt op te dragen, dien voor eenen onſterffelicken Bruydegom te kieſen, en voortaen alle vlijtigheyt voor te wenden, en door eenen luyſter, en glans der deughden (de waerachtige ſchoonheydt) aen ſijn Goddelijcke oogen te behagen.

Waerachtige ende ſtantvaſtige Schoonheydt ſeg ick; want het ander blommetjen verſlenſt voor onſe oogen, en dan verdwijnt:

Coleur
En geur,
En menigmael oock Serviteur.

Een verſtandighe en Godtvreeſende ooge en ſal dan nimmermeer alleen ſien op den brooſen glans, ende het opper-vlies van de ſchoonheyt, of wel ſy moet ſich getrooſten, dat ſy dagelicks yet van haer vermaeck ſal miſſen. Want gelijckmen gemeenlick ſeght, als yemandt een Slecht-hooft neemt om ſijn middelen:

Die eenen Sot
Trouwt om ſijn kot,
Verlieſt de kot,
En houdt den Sot.

Soo ſegg' ick in tegendeel:

En die een Wijf,
Trouwt om 't ſchoon lijf,
Verlieſt het lijf,
En houdt het Wijf.

Laet ons hier by voegen, *Beminde Philothea*, een ghefchiedenisse om het voorgaende te bevestigen en te bekrachtigen, te weten, dat als de Schoonheyt heel of ten deel geschonden wort, dat dan ook de sotte, en de blinde *Amourettekens* vervliegen. So dit punt eens wel gevat wiert, gelooft my, men sou die schoon zijn, niet altijdt schoon, en die onbegaeft zijn, niet altijt onaengenaem oordeelen: maer de deught tegen den glans in de waeghschale geleyt, soude schale van hare partye ophalen.

Een fris Edelman *Raymundus*, gebooren in 't Eylant *Mayorca*, was door 't minnen soo ingenomen, dat hy sommige stucken aenvongh, die niet weynig en strekt tot nadeel en verkleyninge van sijn reputatie. Een Joffrouwe was 'er, niet alleen om haer schoonheydt, maer veel meer aensienelijk om hare eerbaerheyt: op dese is de liefde van *Raymundus* so sterckt gevallen, dat hy sich noch door de vreese Gods, noch door de op spraeck van den Edeldom en kost bedwingen. Op eenen tijt rijdende door de stadt, so hy haer van verre siet in de Kerk gaē, geeft hy sijn paert de spoor, en komt haer met vollē galop in de Kerk na gereden. De Ioffrouwe, gelijck sy d'eere ter herten hadt, wierdt van beschaemtheyt root tot achter haer oorē, ende resolveerde op staende voet, als haer de vluchte niet en baette, door een sellsame manier den brant van dese min te blusschen. Op eenen sekeren tijt dan doet sy dese Edelman bidden, dat hy haer d eere sou willen doen van haer eens te komen besoeken. *Raymundus*, die om diergelijck geluck langen tijdt gewenscht hadde, komt dese Ioffrouw groeten en sijnen dienst presenteren. Naer de maeltijdt leyt sy hem in een glorietteken, en vraegt hem na de oorsaeck van sijn liefde. Hy antwoorde dat het is hare uytnemende schoonheydt, waer door dat hy so gewont

Caussin. Tom. 4.

wont

wont is, dat hy fonder hare trooft fal moeten fterven. Hier op trekt fy open haren boefem, en toont hare borft die van eenen afgrijfelijken kanker was opgegeten; voegende daer by defe woorden: Siet wat dat ghy al mint, en waer naer dat de menfchen loopen. Hebt ghy een edel hert om te minnen, fo ftiert uwe liefde na Godt, wiens fchoonigheyt nimmermeer en fal verminderе. Defe weynige woorden, gefprooken uyt eene gekanckerde borft, hebbe *Raymundum* foo diep in 't hert gefneden, dat hy de werelt heeft verlaten, en is geweeft een van de heylighfte perfonagien van fijne eeuwe. Wat dunckt u hier van *O Philotheа*? Ick wenfchte wel dat dit alle Ionkerkens, die de Ioffrouwen niet te peerde in de Kerke na en rijden, maer geleerft en gefpoort heele dagen naer loopen, ja achter die gelijk eenen Kermis hont gaen jancken. Ick wenfchte feg ick, dat diergelijcke eens gefonden en rijpen raet volgden gelijck al defen *Raymundus* gedaen heeft, voorwaer fy fouden wijfer zijn, fy fouden hunne ongebonden driften wat meer bepaelen, ende dat vlugh *Boefken* van de *Liefde* wat meer kort vlercken.

Maer eer moet defe *Matroone* hebben, ende verdient tot eenen fpiegel aen alle *Ioffrouwen* op ghehangen te worden; om van haer te leeren hoe dat men in tijt van noodt fijn felven moet ontwerken uyt de netten van een fchadelijcke aenfpraeck, daer ons de *Venus Ionckers* mede komen ftreelen. Aengaende my, ik fou derven fweeren dat de Schoonheyt, daerfe mede begaeft is geweeft overtreft fal hebben alle andere Ioffrouwen. Ick kan fpeuren uyt de grootheyt haerder couragie: Want defe twee uytnementheden, vergefelfchappen malkanderen, ende volmaekte Schoonheydt, ende overwindelijcke Sterckheydt zijn twee ghetrouwe gefufteren. Soo dat *Pallas* niet te vergeefs met den

ſchilt ende lancie in de hant en ſtaet; om voor haer ſchoonen Maegdom te vechten. Ja deſe kloeckheyt en gaet niet alleen ſoo verre dat ſy een gekanckerde borſte, en eenen verrotten boeſem derft open rucken om beſien te worden, maer geeft het ſelfſte herte bloot aen het wreet rappier van de eerlooſe Tyrannen, om tot het geveſt toe doorgraven te worden, liever als geſchonden te worden. Niemant en weet wat een manlijck bloet in de Maeghden melck is ſpelende, ſy vliegen in de doot om ſchoonheyt en eer te bewaren.

Strada In proluſ. Academ. Kan ons dit het Rijck *Cyprus* niet genoegh bewijſen, ende de Hooftſtadt daer van getuygen. *Nicoſia* was van de Turcken naer een hart belegh verovert, 't wiert 'er al te vyer en ſweerde gegeven, uytgenomen de ſchoonſte *Joffrouwen*, ende koſtelickſte goederen die verſchoont wierden, om die aen den *grooten Turck* te vereeren. De rijcke plonderinge wierde geſcheept beneffens het uytgeleſen puyck van alle de maegden. Soze nu afgeſteken waren, en ontrent twee mijlen diep in zee, ſoo is een (die wel de kroon ſpande om hare *Schoonheyt*) gekomen op de Campagnie van 't Schip, en ſlaende voor het leſt noch een droef geſicht naer het Vaderlandt, dat rontſom ſtondt in diepe vlammen, ende met eenen overleggende dat haer ſuyver lichaem noch ſchandelijcker ſoude miſhandelt worden door het vyer van onkuysheydt, ſoo is ſy vol ſwaermoedige gepeynſen wederom afgetreden in 't ruym van 't ſchip. en ſiende dat eenen van de Conſtabels de ſtucken klaer maeckte, en beneden in het *Arcenael* gonck om buſpoeder te halen, ſoo heeftſe meer als met een manlijck gemoedt, (O Sterckheydt! O Suyverheydt!) het vyer in een ton geſteken, en de twee ſchepen met allen den buyt in de locht doen ſpringen. So ick oyt die zee quam te

be-

beseylen, ende daer een rotse ontmoete, my dunckt ick sou tot haren onsterffelicken lof dit graf-dicht daer wenschen ingesneden:

Wie dat hier zeilt voorby die moet sijn vlagge strijcken,
En voor dees kloecke Maegt *moet heel sijn* Vlote *wijcken:*
En of sijn gantsche vracht puer gout of silver waer,
Soo heeft den Cargo *noch in 't minste niet by haer.*
Ghy winden, en ghy storm, ghy baren, en tempeesten,
Ghy hebt de lichaems wel, maer boven zijn de Geesten,
Het vuur dat was haer doot, het water is haer graf,
Den Hemel is haer kroon, die haer den Bruygom gaf,
Daer sit ghy boven aen, ghy Maget *vol Laurieren:*
Maer seght eens wie heeft u soo konstigh leeren vieren?
En Engels sagen 't aen, en riepen all' gelijck.
Dees schip breuck geeft aen haer de haef van 't Hemel-rijck.

Het was waerachtigh een Romeyn-stuck, dat dese kloecke Maget heeft aangevangen om haer suyvere Schoonheyt tegen de Turcksche honden te beschermen en te versekeren; gevende hier in een gedenckweerdige waerschouwinge aen alle eerbaere Maegden, ende u, ô *Philothea*, in besonder, met wat een mannelick gemoet de swacke *Joffrouwen* gewapent moeten zijn, sou haer krijgh ter eeren wesen. Niet dat ick wil seggen, dat ghy den grooten Turck hebt te vreesen, of dat ghy perijckel loopt van uwen onnoselen hals onder den bloedigen sabel van den Tyran te buygen; ey neen, yser of stael en sal u niet krenken, maer de gulde pijlen soude u hert eerder konnen quetsen: gelooft het vry *Philothea*, ghy staet eenen harden strijt uyt, als ghy in de hitte van u jonck bloedt; in het groenste van uwe jaren niet alleen soete vleyinge, schoone beloften, maer duysenden contanten die men u in den schoot wil stor-

ten, als ghy die (ſeg ick) met vinnige woorden en met een ſtuere noortsheyt weet af te ſchermen: ghy thoont waerachtigh dat ghy die zee gelijck zijt, die al de rijckdommen die van de verloren ſchepen daer op drijven, aen haer oevers wederom te lande is werpende. Is dat voor u niet eenen onſterffelijcken lof? dat ghy in u Maegdelijcken ſwackheyt dat gout, daer de Koningen ſich kroonen af maken, en op 't hooft doen blincken, dat ghy daer op ſtaet met de voeten ſoo veel verhevender, als de beloften grooter zijn, die ghy hebt vertreden; Peyſt dat dit den fijnſten Diamant van u kroon is, en datter geen rijker ſtralen een welgebore Maget in helderen glans konnen ſtellen als een Engelſche ſuyverheyt. Och oft ick nu eens met mijne ſwacke penne een deftigh lijſdicht aen den dagh koſt ſchencken, om daer mede uwen naem uyt te trompetten, die de vergankelijcke Schoonheyt (daer u Godt ſoo rijckelijck mede begaeft, en t'eenemael begraeyt heeft) aen den ſelven als aen de fonteyn daerſe uytgevloeyt is, door duyſent aenlokſelen, geſuyckerde bekoringen (daar ſy u de genuchten mede komen verbloemen) dat is, door de goude rapieren God heb opgedragen.

Noch een Handt-volleken op den hoop toe, nopende de nieuwe Mode.

ICk en ſal hier niet verre buyten ſchreef loopen, is 't dat ick in het voorby gaen met een woordt aenraecke de Mode, de eenige palleerſter van de gefallicerde Schoonheydt. Men ſeght dat de wetenſchap ende letteren geboren zijn in Italien; de wapenen in Spangien; de beeckers, kroeſen ende meſſen in Duytſchlandt; de proceſſen en de *Mode* in Vranckrijck. Met goede reden wort den Franſch-

man

man dan geschildert met eenen lap lakens onder de armen, en met een scheire in de hand; want altijt wat nieuws, en selden wat goets. 't Is ongeloovelick hoe dat dese *Mode* op korten tijdt geheel *Europa* is doorgevlogen. De *Polackers* selver die tot noch toe gesteken hebben tot de ooren in het bont en in Beerenvellen, die gaen nu in de lichste stoffe, al offer genen winter of sneeuw in *Polen* meer en sou vallen. Doch ick en hoef hier geen buyten-heemsche *Mode* voor te halen, wy hebbense t'huys niet dan al te veel, en in onsen eygen hof valt genoeg te suyveren. 't Is nu soo verre gekomen dat men sich sottelick inbeelt al of het kleet den man kost maken, so dat *Geldorpius*, Recteur van de Scholen tot Delft, gaende voorby de sijde winckels sijne hoet af dede, om de stoffen te eeren al eerder de mans in staken. Daer en is nu geen onderscheyt meer, Hacxken pacxken pronckt als de beste; soo meynen Mosschelen datse visch zijn als sy uyt haer schelpen geraken: Maer wat dunckt u van eene Me-vrouwe, die laestmael noch vijftigh pattakons gegeven heeft om eenen kraegh te doen wasschen, stijven, ende setten; My dunckt dat sy, en veel met haer, voor dat geldt veel nutter doeck souden gekocht hebben, om haere onbeschaemde naecktheydt daer mede te bedecken. Dese *Mode* streckt t'eenemael tot nadeel van de gesontheydt, gelijck uyt de Medecijnen betuyght *P. Ballinghem*, ende is weynigh profijtigh tot haere meyninge; want men trouwt 'er hedensdaeghs niet om het velleken, maer om het gelleken, Ick weet wel datmen gemeynelick seght: Schoon voort-doen is half verkocht. Maer, gelooft my, de gelijckste stoffen zijn in de besloten winckels. Ende dit openhertigh volcksken meent dat alle dingen wel zijn, als sy een gouden crucifix op de borsten dragen, dat

P. Teylingen in Paradiso, fol. 393.

P. Drex. tom. 1. Trismeg. l. 3. c. 5. Sect. 4.

Triomphe de la chastete.

is, als sy Christum tusschen dese twee moordenaren hangen, en soo komt men oock in de Kercken, soo hoortmen het woort Godts, soo knielt men aen de tafel des Heeren, soo verdient men d'Aflaten. Maer wat seggh' ick; verdiene? Godt geve dat diergelijcke somtijts niet eerder twee zielen in de Helle en brengen, als dat vier eene uyt het Vagevyer souden verlossen. Ick weet een passie-beelt is goet als het wel gebruyckt wordt, gelijck dede een Joffrouwe, de welcke achter haren spiegel hadde doen schilderen Christum met de doornekroon, ende so veel spellen als sy spetrede in haer te palleeren, soo veel stackser in 't hooft Christi? en haer ten lesten meer in de beweegelicke ende bloedige schilderye spiegelende als in het glas van Venetien, is door de doorens in het herte geraeckt, ende heeft haer ydel hooft met hare tuyten, en vlechten op een zeechbaere maniere voortaen beginnen te setten. Dese dochter, die haer soo gespiegelt hadde, die soud ick al d'ydele Joffrouwen wel voor eenen spiegel mogen voorstellen, namentlick aen de groote Ydeltuyt *Clotildis*, die soo versot was op 't hayr van haere twee neef kens, dat se liever sagh het sweert door haren hals loopen, als de scheere over hunne locken. Maer wilt ghy noch meerder sottigheydt hooren? Men heeft 'er gevonden die niet een hayr op haer hooft en hadden, en nochtans de Poëten een geltvereeringe gedaen hebben, om dat sy haer schoone vlechten en locken met veersen en dichten hadden gepresen, Segt dan vry:

Gregorius Turonensis.

Op 't hooft geheel verrimpelt oudt
Draeghts' een paruyck soo geel als goudt?
En seght het is haer eygen haer:
Het is gekocht, is 't dan niet waer?

Wat

Wat dient hier noch voorder bygevoegt, *Liefste Philothea*, als dat ick lichtelick sou gelooven dat het met veel vrouwen gaet, gelijck met de mans persoonen: van de welcke *Aristoteles* seght dat onder hen de beste deelinge en scheydinge die 'er geschiet is, de uytdeelinge der verstanden: want een yeder laet hem voorstaan dat het beste lot op hem is gevallen. Past dit tot de Vrouwen nopende haere schoonheyt, en ick geloof dat ghy uyt het gene ick wil seggen. Dat is, veel Joffrouwen staen boven maten wel in haer eygen gratie, en goetduncken en als sy gepreesen worden, sy geloovent of het Euangelie waer, en sy zijn van dry derde deelen meer als over de twee en een half bedrogen, en belogen. Dat hondeken *Trotske Laetduncken* heeftse so gebeten datse sich inbeelden dat sy 't zijn alleen, en anders geen. Ten gaet soo grof niet met dese daer ick nu af spreken sal, edoch soet windeken van ydel behagen, is het heveloos dat Meysken oock dapper in den hul geslagen. 't Is een

D*Ie yeder* Fier Margrietjen *hiet*,
En was nochtans de schoonste niet?
Doch sy friseert, en krolt, en draeyt,
Soo datse selden spint of naeyt.
En vuyl-bruyt die wil-proncken gaen,
Heeft altijdt veel parerens aen.
Haer Vader is wel machtigh ryck,
En heeft 'er weynigh sijns gelijck;
Maer daer der veel zyn aen den dis,
Weet dat daer dunne spoeling is.
Daer sitse nu om trotsse Dant,
En is van nu af van den tant.

Met

Met oorlof Joffers van de Stadt,
Ick wensch dat ghy de saeck eens vat;
En let eens op u pauwen-voet,
En minder moet, of meerder goet.
Ghy pronckt gelijck een pauwen-steert,
En't stof is dickwils weynigh weert;
En gaet met anders hayr, en roemt,
Misschien van een die is verdoemt:
Ghy draegt chappijnen aen de voet,
En een pluymagie op den hoet;
En ghy, en pluymken dat'er is,
Ick twijffel wie het liebste is.
Ick bidd' u, eer u naeckt verdriet,
En steunt doch op de werelt niet,
En veel min op u purper roodt;
Want dat is voor de bleecke doodt.
Hoe aerdigh dat een dochter singt,
Hoe geestig dat een jongman springt,
De wereldt die speelt banckeroet,
En licht ons altemael de voet.

En als wy daer liggen, dan is het liedeken uyt, en de ydelheyt van gelijcke Soo gevoelde een Godtvruchtige Moeder: Dese gaende met haer dochter na den Kleer-maker *à la Mode*, die neffens eenen Timmerman woonde, daer een doodt-kist voor de deure te koop stondt: Dochter, seyd' sy, Siet daer staet de oude Mode, die wy noch eens naer alle dese nieuwe Mode sullen aentrecken.

Aengaende faveurkens en couleurkens. *Philothea*, die worden oock al gedoopt *à la Mode*, want sy seggen dat.

Wit	beteekent	Onnoſelheydt.
Blaeuw		Getrouwigheydt.
Gombien		Vriendtſchap.
Geel		Vermaeck.
Root		Wraeckgierigheit.
Incarnaet		Liefde.
Groen		Hope.
Tarneyt		Miſnoegen.
Grijs		Arbeydt.
Feuille mort		Wanhope.

Wat belangt de kleedinge van het geheel huysgeſin, ſoo geven ons de *Rabbynen* eenen grondtregel: Kleedt u Wijf, ſeggen ſy, boven uwen ſtaet, uwe Kinders achter-volgens, u ſelven beneden uwen ſtaet.

Ende die tot noch toe van de *Mode*: eer ick evenwel hier afſcheyde, ſoo moet ick voor onſe Joffrouwen noch een ſtaeltjen op hangen, dat boven maten ſchoon ſal ſtaen, als't gemaeckt is, en gedragen wordt *à l'Angelique*:

Want dat het ſchoonſte ſtaet,
En alle rijck-cieraet
En glans te boven gaet;
Dat is noch ſacht ſattijn,
Noch Dyamanten ſchyn,
Maer dat is eerbaer zijn.

Van dit mijn gevoelen was ſeecker Madame in Vranckrijck: want ſoo *Henrick* den IV. haer eens ſeyde: Mevrouwe waer langs gaet men in u ſlaepkamer: Sy antwoorde: *Sire*, langhs de kerck deur. Willende te kennen geven dat ſy buyten den Houwelijcken-ſtaet, al waren 't Koningen ſelfs het minſte faveur niet en ſoude willen gedoogen.

Waer blijven nu onſe lichtveerdige *Laudaetjens*? die ſonder trouw, voor de onder-trouw als het Jae-woordt

woordt is gegeven, haer selven leelick vergeten, vergrammende Godt niet alleen doodelick, maer loopende groot perijckel van Moeder ende geen Vrouw te worden. Voorders laet ick u eens peysen, *Philothea*, wat daer voor benedictie, of zegen in het huys kan wesen, daer den eersten steen afgeleydt wordt in doodt-sonde.

Ick sluyt dit altemael *Philothea*, met vier corte waerschouwingen.

De eerste voor Vader.

Die syn meettjen laet ouwen,
En syn brootjen laet kouwen,
En syn graentjen kan slouwen.

De tweede de Moeder.

Geen beter loogh
Als vrouwen oogh:
Geen beter zeep
Als by den reep,
By kuyp, en mas,
Dat suyver ras.

De derde voor de jongen Sonen die tegen den wil ende raet der Ouderen in een quade spoor slaen.

Men siet als wellust is volbrocht
Hoe't bitter is met soet omvrocht,
Hoe vreugden zijn niet als den schyn,
Van't gene datze niet en zijn.

De vierde voor de Dienstboden.

Zytje Maert, of zytje Knecht,
Hout u handen altijdt recht:
Zytje Knecht, of zytje Maert,
Siet dat ghy u eertje spaert.

Den gierigen ſpaert daer een
ander wel af vaert.

Hoe vrecker
Hoe gecker.

Als

ALs Tantalus heel dorstigh sat
Ten ooren toe in't vluchtigh nat,
En dat hem terghden aen den mondt
De appels die hy voor hem vondt;
Doen is hy tot een Sinne-belt
Van eenen Vreckaert voort-gestelt;
En sooje vat den rechten sin,
Daer steeckt de louter waerheyt in.
Maer even wel wort sijnen aert
Door desen Esel best verklaert,
Die draegt wat biers, en heel veel wijns,
Het wilt-braet, hiesen, en conijns,
Kalkoenen jonck, en nochtans vet,
Cappoenen die zijn opgeset,
En snepjens met een langen beck,
Die lecker zijn om haeren dreck,
En steene-vysens versch, en groot,
Daer toe het witste witte broot.
Dit draegt den Esel wat hy kan,
En heeft 'er niet met alle van,
Als dat men hem met stocken slaet,
Soo dat den rugg' vol wonden staet,
En sijnen dranck moet water zijn,
Als d'ander droncken Rijnschen wyn.
En distels eet het mager dier,
Als d'ander maecken lustigh cier.
En gaet den Vreck sijn leven lang
By naer niet al den selfsten gang?
Den ouden Focker heeft sijn gelt
Op alle bancken uyt gestelt.
En heeft Facteurs aen alle kant,

En wiſſels oock in alle Landt.
En ſchepen die zijn in de Straet,
En een dat op Guinea gaet;
Behalven dat hy by ſich houdt
Noch heele koffers vol van goudt,
En is ſoo rijck naer yeder gis,
Gelijck het diepſte water is;
En evenwel den ouden Geck
Blijft even vroet, en even vreck,
De kleeders van ſijn eygen lijf
Die ſtaen van dobbel lappen ſtijf,
Te merckt te gaen is verr' van daer,
Dat doet hy qualijck op een jaer;
En dan is't noch om penſery,
Dat houdt den gaſt voor leckerny;
Sijn ammelaecken is een tijck,
Is deſen Focker niet wel rijck?
Eylaes die ſoo maer gelt vergaert,
En altijdt pot, en altijdt ſpaert,
En maer het ſien daer af en heeft,
Dat is den armſten die 'er leeft,
Het ſien en maeckt den rijckdom niet,
Want anders hadd' den blinden niet;
Maer het gebruyck op ſijnen tijdt:
Soo heeft men rijckdom met profijt.
Daerom ſoo deert my deſen Bloet;
Want ſchoon hy wint noch goet op goet,
En kiſt en kaſt noch alle daegh,
't Is nadeel van ſijn eygen maegh:
Want als hy af-gereden is,

En moey en mat van leden is,
En nutten ſou wat ſpijs en dranck,
Dan vaſt hy heele dagen lanck.
Of eet hy wat, 't is ſlecht en ſchaers;
Veel erger als de Bedelaers:
Daerom is hy (dat ſieje wel)
Een Eſel *in een menſchen vel.*

AEN-SPRAECK.

SOmmige ſpitſvinnige verſtanden waren eens beſigh, om eene bequamen ſtatue van den *Rijcken Vreck* te vinden. Naer veel peynſens en herpeynſens ſeyd eenen: My dunckt dat men een behoort te maecken van yvoir: want dat is eenen Olifants tandt die ſal op deſen Vaſtelavont vogel wel paſſen: want hy heeft in ſijn dagelijckſche banckettten luſtigh gheſpeelt op die kaecksbeenderen. Diergelijck gedenckbeeldt of ſtatue en ſoud' op onſen tegenwoordigen *Vreck*, daer ons Sinnebeelt af ſpreeckt, geenſins paſſen. 't Is by hem in den Hemel, men eet daer, noch men drinckter:

Hy graeſt goudt
Met ſijn tanden.

Dat is, uyt ſijnen mondt ſoo ſpaert hy; en voor een ander vergaert hy, en niet tegenſtaende dat hy geladen gaet met gelt en gout, en heeft den muylbant aen, en kan, noch en wil ſijnen arbeyt genieten. Zijn dat niet wel Eſels, ja erger als Eſels trecken? aenſiende de beeſten ſelfs gebruycken de velden dieſe meſten, en eten van 't hoy dat ſy hebben getrocken; maer neen, hy en weet niet eens van op ſijn ſtoppelen te gaen weyden, oft van ſijnen arbeyt te genieten; ſoo dat ick wel magh roepen:

Een

Een Rijcken Vrek
Heeft meer gebrek
Terwyl hy heeft,
Als lyden kan
Een schamel man
Die weynigh heeft.

Ja, want hy besit sijn goet sonder sijn goet, dat is sonder sich selven goet te doen; 't is hem ghenoegh dat hy magh potten, en sijn gelt soo diep graven daer het van Son of Maen niet en sal verraden worden. Eylaes! *Wat sal doch* segt den Wijseman *aen* Eccl. 24. *sulcken begeerlijcken en houwvastigen Gierigaert alle sijn goet baten?* Die anders niet en droomt als van vergaderen en opsluyten? Dat yemant met de voeten in 't nat sit, en daer en tusschen stickt van dorst, wat sal hem de overvloedigheyt der wateren baten, is't dat hyse niet en wil nutten? En wat deught heeft den Gierigaert dat sijn schatten ghewonnen zijn, is 't datse blijven begraven? en nochtans daer is dit ermhertigh volck op uyt om schraeffelen, winnen, vergaderen, bewaren, opsluyten, begraven, en verbergen: soo dat eenen gevraeght zijnde, waerom dat het goudt soo bleeck sagh, voor bequame antwoorde gaf, dat het was, om datter veel op het selve uyt waren, ende dat het vreesde opgesloten te worden, ende dan nimmermeer, of naer seer langhen tijdt eerst sou verlost worden. Juyst op den selven sin diende een kint eenen ouden *Vreckaert*, den welcken gaende over straet daer veel kinders waren, een van die ongeduldelijck krijtende, soo hy van den Gierigaert berispt wierde met dreyghementen, dat, so hy niet en quam op te houden van dat vuyl leelijck schreeuwen, dat hy hem mede sou dragen; een ander kindt vattende hem het woort uyt de mondt, seydt: Bestevaer, als ghy my oock

eens wech ſult nemen, dat ghy my dan in u kofferen niet en wilt ſluyten; want ick hoor dat al watter eens in geraeckt, dat het daer niet weder uyt en kan komen. Soo afgrijſelijck ſtinckt de gierigheydt, dat het de kinders op de ſtraet ſelver konnen riecken. Alleen beklaegh ick dat de middelen, die Godt aen den *Gierigaert* verleent heeft om te genieten, ende om een leer daer af te maken naer den Hemel, dat hy die gebruyckt tot ſijn achterdeel in dit leven, en hier naer tot eenen trap om in den afgront neder te dalen. Want om kortelijck en bondelijck te ſpreken: Het gelt brengt den menſch in de Hel, en het blijft 'er ſelver buyten. Soo dat het mijns oordeels wel is geſeydt, voor alle ſoorten van *Gierigaerts*:

Het geldt koſt moeyten te vergaren,
Het gelt koſt moeyten te bewaren;
Maer die 't heeft vergaert, en bewaert,
Moet ſonder gelt gaen onder d'aerdt.

In teghendeel hebben de Bermhartighe daer van hier het gebruyck, en hier naer den Hemel. Ende ghelijck die van Iſraël uyt de rivieren van *Ægipten* ſchepten koele wateren, die van *Pharao* louter bloet: ſoo gaet het met den *Gierigen*, en den *Milden*; met de *Ricken Vreck*, en met *Abraham*: den eenen haelt 'er laveniſſe, den anderen verdoemeniſſe.

Dat meer is, de gierigheyt en is niet verſaet, voor dat ſy den mont vol aerde heeft; dat is, tot dat den *Gierigaert* begraven is.

Doch wat ſeg ick, begraven! Als den *Vreck* doodt is, ſo leeft noch ſijnen hondt, en met eenen ſijn gierigheyt. So gebeurde 't met eenen die verſtaen hebbende dat den Velt-overſten *Ziſca* in ſijn uyterſten beval, dat men hem het vel na ſijn doot ſoud' afſtropen,

pen, en daer een trommel af maecken, om door 't gherucht in de Veldt-ſlagen moedt te geven aen ſijn Soldaten. Dit verſtaen hebbende (ſegg' ick) eenen *Gierigaert*, gheboodt dat men van ſijn vel beurſen ſoude maecken, om naer ſijn doodt met geldt vervult te worden. De gierigheydt dan, en vreckheydt zijn niet alleen met den *Crocodil*, in eenen gheduerigen aen-was ſoo langh die leven, maer ſy gaen ſitten op de kiſt, en boven den overleden. En ſoo veel als het geldt aen-waſt, ſoo veel neemt de begeerlickheydt oock toe. Nieuwe winſt, nieuwe Olie in de vlam; ende gelijck de ſchapen tegen den avondt veel gretiger knabbelen, alſoo ſiet men d'oude lieden veel hittigher ſchraeffelen, ende ſoo het gemeenlijck met den ouderdom plagh te geſchieden, de ſenuwen krimpen ende de vingers worden ſoo krom datter niet en is uyt te krijghen; d'oude vogels willen altijdt qualijck uyt haere vederen.

Sparen, ſorgen, klagen
Waſſen alle dagen.

Eylaes! ſy ſorgen voor een broodt, ende ſouden met een ſtuck ghenoegh hebben; want om eenen kleynen wegh te doen, en moet men gheen groot teer geldt hebben. Maer het is de pijne weert te verſtaen, van waer deſe ſorghvuldighe begheerlyckheyt haeren oorſpronck heeft genomen. Sy ſegghen dan dat den Hemel, d'Aerde ende de Sorghe, ſiende dat de wereldt in 't beginſel onbewoont was, hebben gheſlooten, den menſch te maecken, die heerſchappye daer van ſoud' hebben. Den Hemel gaf de ziele, d'Aerde het lichaem, en de ſorghe maeckte den bant tuſſchen ziel ende lichaem, ende ſoo van twee eenen menſch. Dit aerdigh ſchepſel beviel ſoo wel, dat een yeghelijck daer op verlieft wierde, ende het ſtuck voor ſijn ſelven wilde in-

trecken ſonder yemants recht te herkennen. 't Verſchil wierde *Iupiter* aengedaeght, die de ſaecke diep ondertaſt hebbende, en rijpelijk overwogen, vonnis in deſer voegen heeft uytgeſprooken: Den Hemel ſou de ziele hebben, en d'Aerde het lichaem na het affterven; maer om dieſwille dat de ſorge dees twee by een gevoegt hadde, ſoo quam 't maeckſel de ſorge toe ſoo langh als ſy by malkander bleven. Van dien tijt af, *Alderliefſte Philothea*, hebben de Menſchen beginnen te ſorgen: doen is de *Gierigheyt* ingebroken; doen is de begeerlickheyt ſoo ontſteken, datſe niet en is te bluſſchen. Den gierigen is gelijk de hel, want al is 't dat ſy dagelijcks ſoo veel verdoemde inſlockt, en den gierigen ſoo veel ſchatten, niemant en weet 'er van verſaetheyt te ſpreken. Ende als het ſoo gaet met onſe mannelijcke, dat is, met onſe vernuftejaren, wat deel van ons leven kander goet weſen? Want wy ſien

Hoe dat ons kindsheyt eerſten tijt
Met wiegh, en ſuygen henen glijt,
Ons Jonckheyt mal, en dol vergaet
In ſonden en in overdaet:
En als wy rijp zijn van verſtant,
Dan ſchraeſelt men om lant en ſant.
En in den ouden krommen dagh,
Is 't kreunen, kneuter en geklagh:
Soo leeft, en ſterft den armen menſch,
En noyt verſaet hy ſijnen wenſch.

Doch om tot onſen *Vreck* weder te keeren: Is 't niet een maledictie van eenen *Gierigaert*? waerachtigh ja 't: want als ſy ſoo rijck zyn als 't water diep is, dan ſitten ſy daer tot d'ooren toe in, gelijck eenen *Tantalus*, ſonder die te genieten. Gierigen *Geeraert* en ſijn wijf, telden die malkanderen niet de beten uyt de mondt, ende dwongen malkanderen

deren den ſack toe te binden eer hy half vol was? *Prov.* 31.
Dat is Eſels werck, die droeg op ſijnen rugge koſtelijcke ſpijſen, en at ſelver diſtelen. So weet ick noch *P. Vaſ. concil.*
een Stadt binnen ons Nederlandt, alwaer een rijck man woonachtigh was die overvloedigheyt hadd' van alles, behalven van mildtheyt, en van een Chriſtelijcke wijsheyt: hy hadd' niet alleen ſacken vol geldts op den ſolder, kiſten vol in ſijn ſalette, maer hadd' noch boven die ſijn bedſtede onderſtrijck vol van louter ſchellingen, en des al niet te min, ſoo hy ſieck te bedde lagh op de vaſtelavont dagen, dede hy voor ſijn ſelve koken abberdaen met appelen, en dat hiel hy noch voor eenen maeltijt by kans overdadig. Ick laet u eens peynſen, is 't dat het daer ſoo toeging op die bly dagen, hoe dat het ſchouken het heel jaer door geroockt moet hebben: Deſen vogel was immers vergenoeght om ſijn eygen ſelven te bedruypen. Maer wat is 't? 't ſchijnt datſe een ribbe uyt het lijf trecken alſſe eene ſtuyver moeten uytgeven. Ick geloof, koſten ſy hun kele toebinden ende de gierige mage wijs maecken dat den man gehangen waer, ſy ſouden 't doen. Leeft den duyvel met dit volck niet gelijck de Sineſen met de vogels, die ſy op de viſſcherye winnen? Sy binden haer de kele toe datſe konnen aſem trecken, maer geenen viſch deurhalen, ſoo dat den vanck een ander te paſſe komt, ende moeten ſelver ſpaer-becken. Ick hebbe ghekent, ſegh den eerweerdighen *P. Tollenaere*, door ſijne geleerde ſchriften vermaert, een die over de hondert duyſent gulden aen ſijnen Sone ſoud achterlaten, en was nochtans ſoo vreck dat hy wel in de herberge een pintjen biers derfde doen tappen, en trock een korſtjen broodts, ende wat kaes uyt ſijnen ſack; ende als hem de weerdt ſeyde dat hy ten minſten eenen heelen pot ſoude doen komen,

men ; ende dat hy soo nauw niet en moeste sien, aengesien dat'er wel af mocht,

Vette vogels gladde veeren,
Die veel wint, mach wat verteeren.

Dies te meer om dat sijnen Sone acht dagen van te voren met de Karosse daer voorby gereden was, en thien goudt-guldens op eenen noen verteert hadde, maer hy en vatte dit niet; 't was voor een dove mans deur geklopt: hy bleef in sijn vreckheyt leven, gelijck den mol onder d'aerde de twee voorste poten vol aerde houdt, uyt vreese oft hem die quam t'ontbreken, daer hy nochtans 't geheel element tot sijn gebruyck heeft; so vroet den *Gierigaert* in 't aertsche goet, ende vreest gebreck in 't midden van sijn overvloedigheyt. Ick laet u eens peynsen hoe noode dat die sterven; want hoe eenen tant dieper in 't vleesch staet, hoe hy met meerder pijne wort getrocken.

Het tijdelick goet
Dat menigmael doet
Het hert bekoren,
Wort met moeyt' vergaert,
Met sorge bewaert,
Met droefheyt verloren.

En Godt geeft dat dit verlies van goederen dickwils niet en zy vergeselschapt met verlies van ziele. Dese twee en zijn soo verre niet van malkanderen gelegen, of sy konnen somtijts wel by een komen. Hoe qualijck was beraden in sulcke gelegentheydt eenen sekeren gierigen woekenaer die op sijn dootbed' self van geen restitutie en wilde hooren, ter tijt toe dat sijnen Biechtvader door eenen aerdigen, en nochtans gewichtigen vont hem sijn dwaesheyt heeft voorgehouden. Het leven was hem ontseyt, oversulx gaet den Biechtvader aen den Doctor wijs maecken dat waert datter van den patient noch eenige

nige vragen voorvielen nopende de hope van op te komen, dat hy hem ſoud ſeggen datter noch een remedie tot geſontheyt reſteerde en over was: te weten, koſt hy hem ſmeeren met het vet van ſijn naeſte bloet en kinderen. Den woeckenaer verquikt door deſen trooſt, roept ſijn kinderen te ſamen, hout hen voor oogen ſijn weldaden en groot goedt; vraeght overſulcx tot vergeldinge een druppel vets of twee om ſich daer mede, naer de ordonnantie van den Doctoor, te ſmeeren. Sy ontſtaken tot dien eynde een keerſſe, hielen hunne vingers in de vlam tot dat daer een druppel ſmouts of twee mocht af-druypen: maer niemant en had de couragie van de vlam ſoo lang uyt te ſtaen en te verdragen. Waer op den Biechtvader bouwende (want't was gemaeckt werck) onderrichte wel ſcherpelick den ſiecken, ſeggende: Is't mogelick, dat ghy om u kinders rijck te maken in der eeuwigheyt wilt in het helſche vier branden, en niet een van u kinders om u geſont te maken, wil eenen *Pater noſter* en *Ave Maria* langh ſijnen vinger in het vlammeken van de keerſe houden? Overpeynſt eens het korte eyndeken van u leven, en die langhdurigheyt van d'eeuwige pijnen; lecht eens het tegenwoordig met het toekomende in een oprechte weeghſchale, ende ghy ſult bevinden dat goedt verloren, is weynigh verloren, maer ziel verloren, is al verloren: door deſe onwederleggelijcke reden heeft hy den ſiecken gewonnen, ende ghebracht tot afſtant van ſijne onrechtveerdige goederen. Wel ſeydt dan den *H. Bernardus*, *dat de rijckdommen zijn quaedt in het verkrijgen, erger in het beſitten, alderbooſte in het verlieſen. Verlieſen*, ſegh ick, ſoo voor den genen die ſe achter-laet, als die 'er erfgenaem af wort, want ſulck goedt is ſonder zegen, ende en kan niet bedyen, behalven dat het ghe-

meynlijck placht te geſchieden, dat 't gene met lepels is gehaelt, dat, dat met emmers wort uytgegoten: ende dat met ſtuyvertjens is gewonnen, wordt met guldens verteert. Sien wy dat niet dagelijcks in ſoo veel huysgeſinnen, dat altijdt naer een *Spaerderken* komt een *Verquiſterken*?

Soo lang als 't vercken is op ſtal,
Soo baetet vercken niet met al?
Maer als 't gekeelt is heeft men ſpeck:
En ſoo ſal 't gaen met onſen Vreck.

Voorwaer gelijck men 't ſpel maeckt van de penſen van de doode beeſten, ſo wort de meeſte vreugt ende ſlemperye gehouden op de goederen van de overleden; als die 't hooft neergeleyt hebben, dan komen hun Neefkens, en doen luſtigh gaen op alle ſnaren. En al den lof en 't gebruyck dat den Vreckaert krygt voor al ſijn moeyten, is een oudt ſlaeplaken, en ſomtijts een ſchimpdicht in de plaetſe van een grafdicht, gelijck als deſen:

Hier onder leght begraven Jan van der Scharen,
Die ſtierf voor den noen om de koſt te ſparen.

En is dat niet wel een groote dwaesheydt? Den *Wijſeman* ſeght, *dat het getal der ſotten is ontelbaer*. Op welcke woorden ick dit naervolgende verſjen uyt de penne laet vloejen, ſo nochtans dat ick meyn dat den Vreckaert meer de helle verdient, als die in hun herſſen zijn geſlagen; want, *hoe Vrecker, hoe Gecker, en hoe Gecker hoe Vrecker.* Ick ſegge' dan, onſe *Euclio* mach 't wel hooren; want het is om hem gedaen;

ALs ick de werelt wel beſie,
Al ſchyntſe vol van wijſe lie,
Vol overvliegers van verſtant,
En kloecke Rabbi's voor de handt,
Dee weten Thomam *op een draet,*
En watter al in Baldo *ſtaet.*

En

En die een Bibliotheeck geheel
Besluyten in een beckeneel,
Al schynen sy noch eens soo wys,
En halen verr' den eersten prys,
Noch segg' ick, dat ick onder haer
Oock slagen somtyts word gewaer;
Oock ick en oordeel hen te straf:
Waer isser kooren sonder kaf?
En wyse lien met brillen op
Die hebben grillen in de kop:
En in de tabberts van sattyn
Bevindt men datter kuren zyn:
Alwaer het noch soo enge mouw,
De quinten sitten in een vouw.
En hoejet knoopt of hoejet sluyt,
Het Geckjen wilder somtydts uyt:
Want yeder een heeft sijn gebreck,
En daer in is een yeder geck,
Veel van de menschen zyn versot
Op kinders die noch zyn besnot:
Veel van de menschen zyn versot
Op een ontuchtig hoeren-kot:
Veel van de menschen zyn versot
Op hunnen buyck der slempers Godt:
Veel van de menschen zyn versot
Op goudt, en silver datmen pot;
En dese sotheydt, soo ghy siet,
Is nu ter tydt de minste niet,
Want dit geschiet doch alle daegh,
(En't is des Vreckaerts eygen plaegh)
Dat wat sy delven in den gront,
En sparen uyt hun eygen mont,
En trecken uyt hun eygen tant,
Dat kryght een Deurslagh *in de hant.*
Hoe dickwils riep ick: Lieve Godt!
Wie satter nutter in een kot,

Als

Als Euclio *den ouden geck?*
Die ryckdom had, en leed gebreck,
En potten al wat dat hy vondt,
En hiel ſoo veel van ſijnen hondt,
Dat hy ſich eens verhangen wou,
Op dat hy niet meer eeten ſou.
Terwyl den Tayart ſommen paſt,
En rontſom ſijn ducaten kaſt,
En beſich is met 't Gout-gewicht,
Den Taerpot wordt de voet gelicht,
Daer licht hy die noyt penning ſchonck,
En niet als ſlechten kuyt en dronck,
En altydt arrem leven wou,
Op dat hy eens ryck ſterven ſou.
Syn Neefken is een wonder Haen,
Die ſlaet Gramperens vosken aen,
En trouwt terſtont een lichte Tuyt,
En ſmyt 'et huys ten venſter uyt.
Hy geckt met Besjes *ſuure ſweet,*
En bevet over al ſoo breet;
Want een ducaetjen, ſes of acht
Is ſpeelmans gelt op eenen nacht:
't Moet doch op alle ſnaren gaen,
Soo bont ſet hy 't by nachten aen.
En komt 'er yemant naer den noen,
Gelyck men plach, viſiten doen,
Die wordt terſtont geregaleert,
En met een ſchoon bancket vereert:
Men ſchenkter driederhande wijn,
Koſt dat het koſt, het moet 'er zyn;
En ſoo is hy in korten tyt
Twee van ſijn beſte Hoeven quijt,
En brockt daar in geheel het jaer,
Het een huys voor, en 't ander naer.
Laeſt kreegh hy met den teerlinghſteen
Noch hondert kroonen aen ſijn been,

En

En 't jaren hadd' hy in de Swaen
Syn koetſe met vier paerden ſtaen:
't Geſelſchap vont hy daar ſoo goet,
Hy quam te paert, en gonck te voet.
Dan heeft hy t'huys een Venus-dier,
Dat oock niet veel en houdt van bier;
Maer als hy buyten ſit en teert,
Dan ſitſe luſtigh t'huys en ſmeert,
En is geduurigh in den wyn.
Siet eens wat komt van Vreck te zyn?
Daarom lief Bede-vaertjen *hoort,*
En ſegget vry aen d'ander voort:
Dat die ſijn goet aen ander geeft,
En ſelver in ellenden leeft,
Dat die is ſulck Couſyntje *weert*
Die 't al op korten tydt verteert.
Daerom geniet dat Godt u geeft,
Ten minſten van de blading leeft:
En ſchaft daer naer een wyſen raet,
Aen wie dat ghy u ſchatten laet:
Want ſooſe krygt een dolle kop,
Die helptſe ſamen ſchandigh op.
Maer ſoo ghy dat een Neefken geeft
Die in de vrees' des Heeren leeft,
Die ſal u ſuur gewonnen goet
Noch aen doen waſſen voor de voet,
Dit is mijns oordeels wijs beleyt
Voor een die ſchatten heeft bereyt:
Maer wie naer 't goet blijft even Vreck,
Die houd' ick voor den meeſten Geck.

TOE-MAETJEN.

DIt vraegjen, *Philothea*, leg ick noch in u ſchuyt-jen eer ick u laet varen 't Is een gedenckweerdige geſchiedeniſſe, die ten naeſten by ſtaet op mij-

ne voorgaende redenen, en al wort dit verhaelt by eenen Biſſchop van Vrankrijck, ſoo ſal Nederlant evenwel (vrees ick) daer al part en deel in hebben. En 't gene deſe *Franſman* over quam, ſal miſſchien al menigen Vader of Moeder naer hun afſterven zijn gebeurt. Hoort dan: Eenen Vader hadd' dry Soonen: leggende dan op ſijn ſterven, riep den oudſten, hem vragende, wat hy ſal doen voor de ziele van ſijnen Vader, die hem ſoo ſchoonen goedt achter laet? Hy antwoorde: Mompere, ick ſal een Cappelleken doen ſtichten, en daer alle Vrydagh een zielmiſſe laten ſingen. Hy vraegt aen ſijnen tweeden Sone, wat Godvruchtige wercken hy tot trooſt van ſijnen overledenen Vader ſoud op ſich nemen? Hy gaf voor antwoort, dat hy twee Cappelkens wou doen timmeren, en alle Vrydagh twee Miſſen in 't Muſijck doen ſingen. Ten leſte riep den Vader ſijn jongſte Soontje, ſijnen lieven *Benjamin*. Hoort gy wel de danckbaerheyt, en ſorghvuldigheyt uwer broederen? (ſeyt hy) gy en moet u Vader dan oock niet vergeten. Och Mompere, ſprack deſe, verre zy dat van my, ja dat meer is, ick ſal alleen ſo veel voor u doen, als ſy alle beyde te ſamen. Wel lief kint, ſeyt den Vader, dat is goet jonſtelijck geſproken; ſeker ghy toont dat ghy uwen Vader met groote danckbaerheyt zijt beminnende. Ick en twijffel oock niet of gy ſult uwe beloften met groote ſtantvaſtigheyt uytvoeren: evenwel ſoo ben ick keurig om te weten hoe ghy deſe dry Capellekens ende dry Miſſen te wege ſult brengen, aengeſien ghy, gelijck ghy den jonghſte zijt, oock minder erfdeel als yeder een van uwe broeders ſult ontfangen. Waer op hy met korte woorden antwoorde, dat ſijn twee broeders wel beloofden, ende niet met allen ſouden doen, ende over ſulcks dat hy dan lichtelijck ſo veel

als

als ſy, koſt geloven : en ſoo gebeurde 't. Men ſeght, *Lieven Philothea*, dat ſotten en kinders de waerheyt ſeggen : ick geloove altijdt dat deſen niet verre over den doel en ſal hebben geſchoten ; want 't gaet ſo, en de erfgenamen en ſullen van het hun niet veel uytgeven, aengeſien ſy noch wel derven (Godt betert) de Legaten van de Weeſen, en van Gaſthuyſen achter houden. Peynſt hoe dat die moeten krijten als ſy achter ſulck een lijck-kiſte na de Kercke volgen, wiens koffers ſy te vooren al naer huys hebben doen ſleypen. De biggen ſchreeuwden dat de Sogh' was gheſtorven ; maer als ſy hoorden datter in het teſtament ſtont, dat ſy eeckelen ſouden eten, doen lieten ſy het vercken ligghen, ende zijn met blijdſchap naer de back gheloopen. Jae de broeders ſelfs van *Joſeph* ; als ſy hem in den ſterf-put hadden geſonken, gingen ſy doen niet ſitten om te eten? Ick ſegge dan, om te ſluyten, dat den *Vreck* my al te geck is, om dieswil dat hy ſijn ſelven geen goet en doet, dat nochtans loffelijck is ; en dat hy het ſijn verſpaert voor eenen ſlampamper ; dat beriſpelijck en beſpottelijck is.

Om uwe vermoeytheyt in het leſen wat te verſetten *Philothea*, ſo moet ick u vier *Raetſeltjens* uytgheven.

Ten Eerſten.

Welck is de alderſterckſte letter van den A. B. C.

Ten Tweeden.

Wat is dit? *Godt en ſagh het nimmermeer, eenen Boer ſiet het alle dagh, eenen Koninck als het gebeuren magh.*

Ten Derden.

Daer is wat in Parijs, dat het in Parijs niet en waer, Parijs en ſou geen Parijs zyn, maer het ſou pays zijn.

Ten

Ten vierden.

Wat plaets isser op aerden, die de Son maer eens en heeft beschenen?

Philothea, soo gy u opgeeft als aen de uytlegginge niet konnende geraken, so seg ick om u den wegh te banen, het is: *De O. Sijns geltjck. De R. Den gront van de Roode Zee.* Doch is al te veel geklapt.

Dit naervolgende is treffelijck geseyt:

Vin sur lait c'est souhait;
Lait sur vin c'est vinin.

Dat is:

Wijn op melck genomen
Sal u wel bekomen?
Maer melck op wijn
Dat is fenijn.

Sedelicke en breedere uytlegginge hier van.

Als yemant van eenen kleynen staet (daer hy maer pap en moes, en melk at) kan op komen tot een rijker fortuin, so dat hy nu eenen maeltijt tereeren mag houden, en sijn gasten met den wyn beschenc-ken, dat gaet wel, dat is wyn op melck: maer als yemant uyt sijn goet en middelen (daer hy dagelyks eenen moyen pot wyn op mocht verteeren) vervalt in armoede, soo dat hy met pap en melck moet op-springen, dat is slechten tyt, dat is melck op wyn nutten, dat is niet alleen om sieck van lichaem, maer oock om in benouwde en gedeurige ziel pyn te vallen.

Ont-

Onſtantvaſtigheydt van onſuyvere Liefde.

Dient my monſieur,
Een goet van geur.

MYn Heer terwijl de keucken-meyt
Voor ons de spijse vast bereyt,
En dat hier eyers zijn geset,
Ick bidd' dat ghy een weynigh let,
Hoe dat het met de eyers gaet
Wanneer die yemant open slaet.
Den netsten kost van heel den dis
Ghij weet hoe 't een versch eyken is.
Want d'ander spijsen allegaer
Die krijgen licht wat hier en daer,
En d'een die heeft te stercken vyer,
En d'ander bracden niet een sier,
Een derde is heel aengebrandt,
Dees is besmockelt met de handt,
Daer stuyven d'asschen op 't gebraet;
Men weet wel hoe het koken gaet.
En in de boter steeck' et haer,
En so van d'ander allegaer.
Maer een versch eyken uyt de schael
Is 't suyverste van altemael.
Al isser een vuyl Schommel-maeght,
Die d'asschen door de keucken jaeght,
En die soo mondig koockt, en smoockt,
Soo dat de beste spijs beroockt;
Nochtans een ey blijft even net,
En weet van roock van asch of smet?
En daerom is 't dat menigh vriendt
Is geerne van een ey gedient,
Maer soo het ey oock eens vervuylt,

En dat daer rotheyt binnen schuylt;
Dan spreyet sulcken swaren stanck,
Die dickwils duurt veel dagen lanck.
En principalijck blijvet rouw,
Dan stincket dat men bersten sou.
Ick weet Monsieur, *dat geenen gast*
Aen tafel sulcke reden past;
En evenwel het dient geseyt,
Niet tot berisping van de Meyt,
Maer tot een leering' van die malt;
Eer dat hy noch in schanden valt:
Want Liefde *is gelijck een ey,*
Soo d'eene gaet, zijns alle bey.
Als ghy geniet een suyver Min,
Ghy vint'er trouw en voordeel in:
Sy sterckt het hart, en voet u eer,
Noch sy een walgt u nimmermeer.
Maer is't dat eenen lichten Quant
Door vuylen lust in 't herte brandt,
En u onteert met uwen danck;
Gewis die scheyt met vuylen stanck:
Daerom soo bidd' ick voor het lest,
Laet niemant schenden uwen nest,
Of ghy krijgt eyers vuyl, en rot,
Tot uwen spijt, tot anders spot.

AEN-SPRAECK.

AL is het saecke, *Lieve Philothea*, dat men seght dat de *Liefde* bloeyt Winter ende Somer, en den *Cupido* vleugels draeght, *Venus* op een schildtpadde gedragen wordt, om te beduyden dat de *Liefde* snel komt, traegh vertreckt; soo is 't nochtans seker dat onsuyvere *Liefde* geensins en is te betrouwen; maer van een eerbare Maget met allen heus-

heydt verſonden moet worden. 't Is beter dat wy dees Venus-janckers laten met eer, eer dat ſy ons verlaten met ſchandt; want daer op ſal het uytkomen, datſe van een vuyl bruydt, gelijck als van een vuyl ey ſullen walgen. 't Welck eer ick bethoonen, moet ick voor uyt ſetten de couragie van een eerlicke, ende ſeer ſchoone Maghet binnen Napels: Deſe wierde van eenen Franſchen Edelman verſocht, maer niet tot haere eer; hadd'hem daerom altijdt af-geſlagen. Op eenen ſeeckeren tijdt ſoo ſy met hare Ouders ten platte lande gingh ſpelen, ende dat dit ter ooren gekomen was van deſen Serviteur, heeft hyſe buyten gaen wachten. Vader ende Moeder die wandelden voetjen voor voetjen in't groen; maer ſy, om dat de jonckheydt ſpeelachtigh, ende wat minder geſet is, liep voor uyt, ende quam by het bygelegen boſchken; ſy was gekleedt *à la Bergere*, ende door het excercitie hadd' ſy een blooſken gekregen op haer wangen. In ſulcke geſtelteniſſe dan valt ſy alleen in ſijn handen. Hy haer ontmoetende in een weeghsken dat ter ſijden af liep, ſeyd' dat hy langen tijdt gewenſt hadde om ſulck een buſcade te treffen. Deſe eerlijcke Joffrouw t'eenemael verſtelt, wetende dat korten raedt daer moſt goeden raedt weſen, geveynſde kloecke, en haeſt bedachte woorden: *Monſieur* ſeydſe, is't dat ick oyt weerdigh was een trapken van uwe jonſt te winnen, diergelijcke gelegentheydt hadden wy eerder konnen vinden, of maken; ick verklaer u dat het aen my niet en heeft gehangen: het is de ſchult van mijn moeyelicke Ouders, die mijn groene jaren willen paſſen, ende af meten naer hunnen ouderdom, en ſchijnen vergeten te hebben wat men hen in hunne jonckheydt heeft toegelaten. Dan ſoo ghy my uwen dienſt

wilt

wilt jonnen, van daegh maeck ick een eynde van hunne onverdraegelijcke viesigheydt, ende een vast beginsel van onse getrouwigheyt; leent my voor een weynig dit blank sweert dat gy draegt op u zijde, en gy zult sien dat een vrouwen hant kan manlijcke daden uytwerken, principalijk alsser hope is van sijn alderliefsten hert te genieten. Hy door dese onverwachte beloften t'eenemael opgewackert, geeft haer sijne rappier, met het welck sy ontsteecken van gramschap, recht toe recht aen naer haer Ouders is gelopen. Den Edelman, om alle onheyl af te weren, voegt sich aen haer sijde. Staende nu tusschen hem en de Ouders, geeft den eerlosen Serviteur een snee of twee door de kaken, seggende: Leert op een ander tijt noch aen d'eerbaerheyt van Jonkvrouwen, listen en lagen leggen. Hier mede spronk sy in de naeste revier om sijn handen t'ontgaen, de kleederen hielen haer boven, en is aen d'andere kant gedreven So dit ruchtbaer wiert in de stadt, is sy triumphantelijck in gehaelt, als die haren vyandt had verslagen. Mach ick dit kloek feyt niet stellen by de *Amazones* die haer rechte borsten af sneeden, om de pees van haren boog tegen de vyanden beter uyt te trecken? Voorwaer een vroom stuck tot luyster van de suyverheydt, tot schande van alle de Susanna-boeven. Dese eenen is geteeckent geweest, maer datse altemael een schrabbe, ende lijkteken droegen die 't selfste of gedaen hebben, of in 't sin gehadt hebben, hoe veel en soudender niet hedensdaeghs gepickeerde backhuysen dragen? Het is dan meer als tijdt *Philothea*, dat ick u, en de Ionckheydt waerschouwe het perijckel datter gelegen is in een bedeckte klippe, waer op so menig onnosel Maeght schip-breuck van haren besten schat heeft geleden. Dese klippe is de onstantvastige, en oneerlicke *Liefde* van de meynee-

dige Serviteurs , die in hunne vryagien ende brandtbrieven anders niet voor en doen als den schijn van een oprechte gunste, en geveynsen, jae bevestigen dickwils met eedt en bloedt een stantvastigh hert, welcke versekeringe, ende beloften niet langer en duuren als tot dat sy een eerlijck kindt tot val, ende onder de voeten gebrocht hebben, tot schimp, ende een rugh-spraeck van de gansche wereldt.

Als de Bruyt
Is in de schuyt,
Liefschippertjen dan is't vleyen uyt.

Hierom hebben de wijsen van Ægypten, de Liefde vergeleken by een brandende lampe, die lichtelijck kan uytgeblasen worden: geschencken ende gitten zijn de vettigheyt daerse mede gevoet wort, en een woort averechts opgenomen, is genoeg om de vlam van de *Liefde* uyt te blasen, en een grooten stanck te veroorsaken. Daer en is hedensdaegs niet gemeender als dat de minne-brieven onderteeckent worden: Mijn Goddin, mijn Hert, mijn ziel,u slaef so lang als ick leef, totter doodt toe, tot in het graf. Met sulcke sotternyen vullen wy onse papieren, en peynsen niet eens dat brieven van Lieven met boter bezegelt zijn: soo dat my dunckt, dat sy 't niet qualijck voor gehad en hebben, die de *Liefde* met vleugels geschildert hebben: want in der waerheyt het dertel *Boefken* en kan niet stil sitten, en vlieght dan van ons, als wy meenden dat wy hem vast hadden. Reden hier van is, om dat de wellusten zijn van dien aert, datse groote begeerte in ons verwecken eer wy die besitten, maer als wy die genooten hebben, dan verwecken sy in ons een misnoegen, ende walginge. (Als de muys sat is, dan is het meel bitter) en volght op den staenden voet dickmael een afgekeertheyt, ende haet van den persoon die men eerst soo uytsinnigh

ſinnigh bemindt hadde. Wacht u, *Philothea*, van te grooten liefde; want ſy ſal met eenen ſtanck ſcheyden. Siet gy dit niet in u eygen keucken? als den pot te ſterck geſtoockt wordt, en dat hy over-ſiedt, het water ſchuymt uyt, het vyer wort gebluſt, d'aſſchen die ſtuyven, de ſpijs vervuylt, en niemandt en kan daer naer een eerlijck gericht daer af maecken, Siet, ſoo ontſteeckt, ſo brant, ſo vergaet, ſoo leydt de vleeſſchelijcke liefde haeſt in d'aſſche. Reden dan waerom dat'er vele zijn, die hen hier verbranden, is, om dat ſy niet en volgen den raedt van den Philoſooph *Ariſtoteles*, die begeerde dat men de liefde en de wellusten niet en moeſt beſien als ſy met genucht aen-komen, maer als ſy met ongenucht ſcheyden. Een goet ende ſoet begin heeft wel een goet behagen, maer het eyndeken moet de laſt dragen. Onſe rivieren binnens landt zijn in 't beginſel ſoet, maer ſchieten haren wateren ſnel af, tot datſe in een bracke en ſiltige zee voor altijt worden ontfangen. En *Salomon*, die eerſt de korte ſoetigheyt, en naderhandt de lange bitterheyt geſmaekt hadde. ſo dat hy met eygen gevoelen daer af getuygeniſſe koſte geven, bekent die niet dat het lacchen met pijnen vermengt ſal worden, ende dat het eynde van de blijſchap in droefheydt wordt verandert? Met een woort geſeydt, de lieffelijcke rooſen verſlenſen en druypen af, maer de ſcherpe doornen blijven ſtaen, en wonden.

P. Heſius l 3. embl. 34

Laertius.

Tot breeder verklaringe van dit, heb ik een klippel versje gedicht gehad op het ſinnen-beelt daar de wereldt omgedraeyt en op haer kruys gelijk als eenen top gedreven wort, en geſlagen hier van de *Haet* met een geeſſel van ſerpenten, daer van de *Liefde*, die haren boog en ontſpannen pees gebruykte tot een ſweepjen van eenen top, met deſe deviſe:

Soo vergaet
Min in haet

Het Dichtjen dan paſſende op deſen ſin, hadd' ick geſtelt met deſe naervolgende woorden:

W*El hoe Cupido toornigh kindt!*
Wel! ſult ghy ſlaen die ghy bemind?
De Wereldt, die ghy hebt geviert,
Is met u ſlagen niet verciert.
Waer heeft u booghsken dat geleert?
Hoe is het in een ſweep verkeert?
En ghy die tegen over ſtaet,
My dunckt ghy zijt al even quaet.
Wel felle Hex, *wat peynſt ghy dan?*
Dat dit de wereldt herden kan?
De Wereldt loopt genoegh verdraeyt;
Al wordtje met geen ſweep bewaeyt.
Vraeght ghy my Leſer, wat bediet
Het ſpeeltjen dat ghy voor u ſiet;
't Is anders niet, in 't kort geſeyt,
Als hoe de vuyle liefde ſcheyt,
En hoeſe duert een weynigh tijdt,
En dan verkeert in Haet *en* Nijdt.
't En is niet langer als een jaer,
Dat dit doch yemandt wierd' gewaer.
Het deert my van het geeſtigh kindt
Dat haer den Lichtmis *heeft bemindt.*
Hy ſchreef haer menigh Minnen-brief,
En ſwoer hy hadd' haer dapper lief:
En op het ſmeecken van den Quant
Soo waeght de duyf haer beſte pandt.

Ter-

Terstont het minnen was gedaen,
En stracks soo ging het haten aen.
Eylaes! ick kende 't Boefken wel;
't En soeckt doch niet als katten-spel.
Siet, die men eerst in weerden hiel,
Daer voor men op sijn knien viel,
En gaen sou in een wreede doodt,
Die liet men sitten in den noodt.
Doen sey den Quant: Adieu Mon cœur:
En toonde haer met een de deur:
En sey, 't waer tegen vrienden danck:
Soo scheyde sy met eenen stanck.
Doen was den boog geen boogsken meer,
Maer sloeg daer me al even seer,
En dreef haer stracks ten huysen uyt.
Wat dunckt u van den valschen Guyt?
Ick segg' dan jongheydt, jongheydt leert,
Hoe haest dat hier de liefde keert:
En als den boogh ontspannen is,
Ghy weet wel dat 't een geessel is.

WAerschouwt ons dan niet wel den Wijse-man? Dry dinghen vallen my swaer om te verstaen, maer het vierde en kan ick niet begrijpen. Den wegh van eenen Arent door de locht: Den wegh van een schip door de zee: Den wegh van een serpent over den steen: ende (gelijck den Hebreeuwschen Text seydt) Den wegh van eenen Iongh-man tot een Jonghe dochter: want al is 't dat men in 't beginsel siet waerse hebben gevlogen, gevaren, gekropen, gecourtiseert, sy vertrecken en men weet van hen niet meer te spreken.

Ende Godt gave dat dese ontstandvastige Liefde bleef tusschen de palen van afgekeertheyt, ende van haet, ende niet somwijlen door de wreedtheyt voorts gedreven wierde; so dat al sijn reden schijnt te hebben dat men in den tempel van *Venus* slaeplakens plagh te verkoopen, om de doden daer mede te begraven: niet alleen om dat d'onkuyscheyt het menschen leven dapper verkort, ende merkelijk af-slijt, maer ook om dies-wille dat, als de Liefde in eenen grooten haet verandert is, datter dan sommige wel al stillekens van kant geholpen worden. Dunkt u dat so vremt, dat de soete Venus yemandt eene vijge soud' derven koken? Seeker van dien tijt af dat de Doodt ende de Liefde eens zijn gaen vernachten inde selfste herberge, so isser dikwijls groot ongeluk ende wreedtheyt uyt de Min geresen. De geschiedenisse, seggen de Griecken, is dese: Soo sy 's avonds by malkanderen slapen gingen, leydē sy hare pijlen by een op de tafel, 's morgens al vroegh was het Boefken in de weyr (so dat het van hedē of van gisteren niet en is, dat de gene die minnen, weynig slapen;) ende niet nau-keurig zijnde op de pijlen, heeft den pijl van de Doot genomen in de plaetse van den sijnen. Buyten komende heeft een jong hert getroffen, ende geschoten. Sy meende dat sy haest de bruyloft soud' houden, maer eylaes! 't is op een uytvaert aengekomē. So gink 't met de schone dochter *Irena*, binnen de stadt van Constantinopolen: want naer dat *Mahomet* eenigē tijt op haer verlot was geweest, so heeft den Edeldom hem de oogen open gedaen, ende hy heeft haer naderhandt met sijnen eyghen sabel het hooft af gesmeten. Een droeve geschiedenisse, *Lieve Philothea*, die ick tot waerschouwinge van de sotte ende domme jeught hier in dicht gae verhaelen.

Plutarchus.

Als

ALs Mahomet *den Vorst sich hadd' te veldt begeven,*
En deê des vyands lant door sijne wapens beven,
En met een machtigh heyr trock na den Oosten aen;
Om voor een hooft-stadt self sijn leger neer te slaen,
Niet een soo stercken slot, 't zy op een rots gelegen,
Of in een weeck moras, men brocht den sleutel tegen;
De vrees die wasser in, men vluchted' over al,
En niemant weet gewis waer dat het gelden sal:
Tot dat hy met gewelt quam voor Bisansen rucken,
En stack sijn leger af, en planten hondert stucken,
En binnen korten tijdt in 't diepste van de nacht
Quam hy dicht aen de wal logeren in de gracht.
Hy velt de muren neer, de stadt die wort beklommen,
Na datter menigh Helt had in syn bloet geswommen;
Sy vliegen op de wal, en stormen vinnig aen,
En planten hier en daer het vendel by de maen.
Men sagh op staende voet het noodt-vyer op den tooren,
De poorten zijn al in, de stadt die gaet verlooren;
Dus snijdt een koude vrees de borgers door't gemoedt,
En schijnen al vermoort eer sy noch storten bloedt.
O wat een droeven tijt, als man en vrou moet scheyden!
En als een moeder siet haer dochters van haer leyden!
O wat een diepe wond krijgt vader in 't gemoet,
Als hy sijn kinders siet gewentel in het bloet!
Maar 't droefste noch van al, dat is het jammer suchten
Van menig eerbaer Maegt, die niet en kan gaen vluchtê;
Niet een van altemael of sy was liever doot,
Als met verlies van eer te worden noch soo groot.
d' Een haelt een droeven bast om 't leven mee te korten;
Een ander wil haer ziel gaen in de baren storten,
En seyde met een sucht, en met een bleecken mondt,
Die eer die is bewaert, die sincken sal te grondt.
Daer was een frissche Maegt van edel bloet geboren,
Maer had een ruymen tijdt haer ouders bey verloren;
Den Vader was een Helt, en stelde 't lijf te pandt

Ten

Ten dienste van den Princ', en van het Vaderlandt;
En hadsich menighmael in 't strijden wel gequeten,
En wist aen sijn rappier een man of twee te speten,
En ging met desen lof tot in het duyster graf,
En lieter na sijn doodt noch brief noch zegel af.
Sy was een aerdigh kindt met wel gemaeckte leden,
En hadd' een schoonen glans, en aensicht wel besneden,
Soo dat een yeder een wel in haer wesen las,
Dat daer een schoonaer ziel noch in besloten was,
En daerom vreest sy meer, eylaes! waer salse blijven?
Wie sal haer bleeke vrees, wie kan haer droefheit schryvē?
Wie sal haer bang gemoet eens brengen aen den dagh
En haer verstorven oogh die vol van tranen lagh?
Soo ras sy weerdt gevat om tot den Vorst te leyden,
Soo scheen haer droeve ziel van haer te willen scheyden;
Want als een schoone Maegt gaet by een weeldig Heer,
Die waegt (na mijn verstant) haer leven oft haer eer.
Sy wordt hem dan gebrogt met tranen overgoten,
Dit is den eersten pijl daer hy met wierd' geschoten:
Hy siet haer schoon gelaet, en leydt 'er op en speelt,
Terwyl sy door de vrees staet als een sneeuw wit beelt.
Hy seyd': En vreest niet Kint, u wordt gejont het leven;
U wordt noch boven dat den trouw-ring oock gegeven:
De Kroon die is voor u, ick maeck u Keyserin;
Daer op geef ick de handt, en sweer' u vaste min.
Hier quam het eerbaer root op haer beschaemde kaken,
En seyd' in haer gemoet: O Heer, wat sal ick maken!
Wat sal ick hier in doen? wat uyt-vlucht, of wat raet
Voor een die in de doodt, oft in de schande gaet?
Ick trouwen een Tyran, den schender van ons landen?
Veel nutter waar ick doodt, veel liever wou ick branden.
Oft datter een Trouwant nu sabelt mijn jong hert:
Een Maegt sterft out genoeg die noyt geschonden wert.
Hier mede viel sy neer, de kracht ging haer begeven,
En sprack, voor die 't verstont, s'en wou niet langer levē;

Ja

Ja wenschte d'aerde selfs dry voeten op haer lijf;
Veel beter een droef lijck, als soo een weeldigh wijf.
Hy siet haer sincken neer, hy siet haer bleecke wangen;
Hy doet een gouden vat met krachtigh water langen:
Maer wat men sproeit, of niet, men vinter wynig baet;
Want buyten is den troost, en binnen is het quaet.
Hy troost haer wat hy kan, hy weet haer soet te praten;
Hy doet een wijt verhael van Rijcken en van Staten;
Hy vraegt naer haer geslacht, en naer haer edel bloet,
En seyd' dat hy den stam noch meer verheffen moet.
Hy seyd: Mijn Koninckrijck paelt verder als Afriecken;
Ick heb een machtig lant, ick heerschap binnen Griecken,
Soo menigh kloecke vloot seynd' ick ter wereldt uyt,
En keert tot boven boort geladen met den buyt.
Hebt ghy niet eenen Neef, oft Broeder meer in 't leven?
Die wil ick maecken Baes, oft noch yet hoogers geven;
Ja over heel mijn heyr stell' ick hem Generael,
Of is 't een man ter zee, ick maeck' hem Admirael;
U vrienden zijn de mijn, mijn landen zijn u landen,
Den Scepter en de Kroon, die stell' ick in u handen:
Ick schenck 't u altemael noch heden op den dagh;
Ick ben al rijck genoegh als ick u hebben magh.
Hy ruckt' sijn keten af om die aen haer te hangen;
My dunckt het is geseydt: Nu zijt ghy mijn gevangen.
Dit weet een dochters hert te locken met het goudt,
Die sou een houw'lijk doen, en worden noyt getrouwt.
Och onbedachte jeugt! doet eens u oogen open:
't Is sorgelijcke waer' den maeghdom te verkoopen.
En neemt den prys niet aen; maer blyft in u geheel;
Want als hy is verkocht, dan speelt den Koopman heel.
En of ghy desen Prins een dieren eedt hoort sweiren,
De saeck en gaet niet vast, de Liefde die heeft veiren:
Het Boefken is te vluch, al sit het somtydts neer,
Den Quinksteert neemt de vlugt, en selden keert hy weer.

Leert

Leert dit uyt onſen vorſt; hy ſtelt den kryg ter ſyden:
Die peys met Venus *maeckt, ſou tegen* Mars *die ſtryden?*
Hy neemt een ſnoden luſt, en booſen handel aen,
En laet ſijn machtigh Ryck en Landt verlooren gaen:
Syn havens die ſtaen leegh, ſyn oorlogh-ſchepen ruſten,
Daer ſeilt geē Koopvaerdy', nog vloot na vreemde kuſten;
Men neemt'er geen beleg, noch veldſlag meer ter hant,
Het ſchijnt een vollen peys te water en te landt.
Gelijck Alcides *heeft met vrouwen ſitten ſpinnen,*
Die Hyders, Stier, en Leeuw, en Reuſen koſt verwinnen,
En die't fortuynen radt nu treede met de voet,
Die ſloeg de hand aen't wiel gelijck een ſpinſter doet.
Soo wordt den Prins verwijft, hy laet 'et t'ſamen varen
En ſmoort ſijn domme jeugt, en ſchent ſijn groene jaren,
Als of hy waer vergift door eenen minnen dranck,
Soo doolt, en dolt ſijn hert met heele dagen lanck.
En die eerſt hadd' genucht, in't kriecke van de dagen
Een ſwijn, of t fellen Leeuw de bergen af te jagen,
Die met een ſpitſe Lanc' ſchoot toe een wilden beer,
Draegt nu Cupidos *boogh, en diergelijck geweer.*
Die eertijdts was gewoon ſich in ſijn ſweet te baden,
En door een heete Son reedt in't curas gebraden,
Die ſtickte in het ſtof, en ſwert was van den dorſt,
Die door een harnas ſloegh, verwint een bloote borſt;
En die hadd' ſijn vermaeck in't ſteken van trompetten,
En ging een ys'ren bergh ſlagh-wijs in orden ſetten,
Die loſte het Canon en branden een Cartouw,
Die loopt nu naer de luyt, en 't ſingen van een vrouw;
Noch hem een weder-houdt 't perijckel van den lande,
Noch ondergang van't Rijk, noch ook ſijn eygen ſchande,
Maer blijft al even ſeer tot geylen luſt geneygt,
Oock als den vyandt roert, en eenen inval dreygbt.
En al is heel het Hof met al de hooghſte Raden
Hierom in groot gevaer, en om het ſtuck beladen;
Niet een en is ſoo ſtout die eens den grooten Heer
Derſt treden op den teen, en taſten op ſijn ſeer; *Als*

Als eenen die met hem van jongs was opgetogen ,
En die oock met hem had wel eer de borſt geſogen ;
Die wil den Vorſt aenboort, en treed'er recht op aen,
En ſeggen eens rondt uyt , waer op de ſaecken ſtaen.
Daer was aen het Palleys een Luſt-hof vol genuchten ,
Die rondſom was beſet met uytgeleſen vruchten ,
Daer Conſtantin *de Groot wel eer vermaeck in nam,*
Als hy van groote ſorg' , oft Raet van Staten quam.
Het was een ſchoonvertreck, daer duyſent vogels ſongen,
Daer in een gulde back de ſilv're waters ſprongen ,
Daer menigh ſchoon prieel rondſom was in gebout ,
Van altijdt even groen , en even jeughdigh hout :
Daer kruydt van ſoeten geur , daer lieffelijcke bloemen,
Daer hondert planten ſtaen die niet en zijn te noemen,
Daer een Laurieren boſch groeyt aen een ſtille ſtroom,
Daer ſoeten balſem ſweet van boven van den boom ,

Daer haren milden ſchoot Natuur heeft als ontſloten ;
En heel den Luſt-hof deur haer ſchatten heeft gegoten ;
Daer

Daer 't soo is t'alle kant, soo lustigh over al,
Of 't waer een Paradijs, en niet een aertsche dal.
Hier was den grooten Vorst, en ging een luchtjen rapen,
Naer dat hy was verseeuwt van wellust en van slapen:
Den Prins die treed hem toe, en toont sich onberoert,
En heeft hem desen lof met klachten ingevoert:
Ghy zijt, ô machtigh Helt, den blixem van ons tijden,
Den tweeden Hannibal, *of* Cæsar *in het strijden;*
Ghy sult den Tyber *noch eens verwen in sijn bloet,*
En met den dooden self gaen stutten sijnen vloedt,
Ghy sult voor Rhodus *gaen met duysent kloeke masten,*
Om met u heele vloet het Eylandt aen te tasten,
En swermen door de hav', en sluyten haer de zee,
En brengen u geschut, spijt hen, tot op de Ree.
En hoe sal Britten landt, hoe sal noch Vranckrijck schroomen,
Als uwen oorlogs-man sal kruyssen op haer stroomen?
Wat Koningh ost wat Rijck is 't dat u deeren kan,
Al sy u landen sien met hondert duysent man?
Ghy sult den Donauw *op met uwe heyr-tocht rucken,*
En daer den Arent gaen sijn beste veiren plucken:
Ick sie het Roomsche Rijck door u noch eens verrast;
O wat een Lauwer-krans staet daer voor u en wast!
Maer dit kost sweet en bloedt: een Keyserdom te winnen
En is geen kinder-werck, of voor de geen die minnen:
't Is een manhaftig stuck, voor die sijn leven waegt,
En die in eenen stryt na doot noch duyvel vraegt.
Wat sit ghy hier dan noch in 't midden van de wijven,
Terwijl u heele vloot moest naer Egypten drijven?
Terwijl ghy met de pijck moest dringen op een schans
Springt ghy hier op de maet, en leyt den heelen dans.
Hoe lang sult ghy in vreucht den tijdt en leven slyten,
Terwijl een vroom Soldaet het spits moet af gaen byten?
En vringen hier u lijf, terwijl de snaren slaen,
Als ghy moest in het velt stijf in u harnas staen!
Het ginck er anders eens als wy de stadt besprongen,

En

En als u bloedig heyr de poort quam in-gedrongen.
Let op ons ſluyers eens, ſiet onſe wapens aen,
Ghy vinter rontſom op met duyſent ſcheuten ſtaen.
Dit is dat heel het Hof, dit voelen al de Standen;
Sy roepen, dat het ſtreckt tot nadeel van u landen:
Sy hebben vaſt bericht hoe dat den vyandt loert,
En heel Europa *door de trommel wordt geroert.*
Waer is de groote ziel die u is ingeboren?
Waer is dat moedigh hert dat ghy hadt van te voren?
Waer is dat edel bloedt van Ottomans *geſlacht,*
Dat altijt maer naer eer en nieuwe Rijcken tracht?
Ontwaeckt eens, groote Vorſt, en laet een weynigh ruſten
U rancken die ghy leyt, u ongebonde luſten;
Het is, geloovet my, den alderſterckſten man,
Die midden in den luſt, den luſt verwinnen kan.
Den Vorſt die ſiet hem aen, en hoort ſijn vinnigh kallen,
En twijffelt of hy hem wilt ſtracks aen boort gaen vallen
En ſabelen den kop, en toonen metter daet
Dat ſulck een trots verwijt hem geenſints toe en ſtaet.
Maer hy geveynſt ſich koel, en geeft hem goede woorden,
En kropt ſijn gramſchap in, of hy ſich niet en ſtoorden,
En doet voor 's anderdaegs de Standen altemael
Op den geſetten tijdt verſchijnen in de Sael.
Zoo ſcheyden ſy van een. Wat ſal den Vorſt beginnen;
Hem ſteeckt diep in de ziel de wortel van het minnen,
Als hy maer eens en peyſt dat hy haer laten moet,
Dan leyt hem aen ſijn hert het ſwaer geronnen bloet.
Zijn tranen berſten uyt, en dwingen hem te weenen;
Hy voelt ſijn innigh mergh verſtijven in ſijn beenen:
Daer ſinkt ſoo ſwaer gepeys in't diepſte van ſijn ziel,
Dat uyt ſijn bleecke mont dees droeve klachte viel:
Zal ick naer een ſchavot Irena *konnen leyden?*
En met een wreede ſlagh de lieve ziel doen ſcheyden?
Zal ick met deſe handt den kop haer ſnyden af,
Daer ick haer niet in't eerſt myn echte trouwe gaf?

Zal ick den nutten hals met bloet sien overgoten?
Ach! soo hebb' ick een hert wel uyt een rots gesproten;
Soo is myn wreede ziel gesmeet uyt enckel stael,
En heel myn ingewant gegoten van metael
'k En kan'k en sals niet doen: Irena *ghy sult leven;*
Noch ick en sal myn gunst aen niemant anders geven.
Sou dit meyneedig hert gaen breken voor het graf
Den ring die ick u eens met dieren eede gaf?
Eer moet den donderslag my duysent-mael verpletten?
Eer moet het blixem-vyer my heel in polver setten;
Dat eer de aerde scheur tot aen de droeve hel,
En slick met huyt en hayr een trouweloos gesel.
Soo spreeckt hy voor de trouw, Maer gaet hy overleggen,
En wat dat heel het Hof, en al de Staten seggen,
En dat des vyands heyr van dag tot dage groeyt,
En tot een groot beleg of vroegen velt-tocht spoeyt?
En t'samen overweegt den korten lust der vrouwen,
Dan voelt hy aen syn hert de liefde heel verflouwen,
Dan wou hy dat hy noyt de Maget hadd' besint,
Dan wou hy dat hy noyt Irena *hadd' bemint,*
Dan wenscht hy om haer doot, en seyt dat sy moet sterven,
Dat hy wil in haer bloet den blancken sabel verwen:
Syn ongestadig hert is nu vol heete min,
Dan hevet droeven haet en enckel bloet sucht in.
Gelyck in een tempeest daer scheepen t'samen varen,
De vloot word oost en west geslingert van de baren:
Daar naar een harde klip, dan weder naar het strant:
Soo wort het Vorsten hert gesmeten t'alle kant,
Onseker waar hy sal ten langen lesten landen,
Soo leyt hem in de krop het verwyt van de Standen,
Dat maeckt hem heel beroert, dat stelt hem ongerust;
En evenwel den Vorst keert tot syn ouden lust.
Ja op den gantschen tydt van dry geheele jaren,
Is hy noyt sonder toom soo schandig voortgevaren:
Hy springt als uyt den band den lesten dag en nacht,
Terwyl

Terwyl het heele Hof daer van den uytgang wacht.
Hy doet haer 's ander daegs haar beste kleeders langen,
En rondsom styf van goudt, en vol juweelen hangen;
En vlechten van haer hooft zyn aerdig om-gekrult,
En tusschen bey met lint van schoon couleur gevult:
Sy draegt een hals-çieraat dat soo veel zou beloopen,
Dat yemant voor den prys heel steden wel zou koopen,
Behalven dat op 't hert een groote bagge honck,
Die met een helle schyn gelyck de Sonne blonck:
Haer kleedt vol geborduurt, met hondert moye dingen,
Dat wort haer naer geleyt van twee schoon Iongelingen.
De uytgelesen stof, en al het fraey gewaet,
Toont datter niet een vrou, maer een Godinne gaet.
Terwyl dat dit geschiet, de sterren gaen verdwynen,
Een dageraet komt aen, de Son begint te schynen,
Den Edeldom treckt op, en komt met groot getal,
Onseker wat de Vorst hier doen of laten sal.
Het heele Hof verwacht met al de hooghste Leden,
Tot dat hy met haer is ten laetsten ingetreden:
Sy komen handt aen handt en toonen bly gelaet,
Gelyck een echte paer dat naer de Bruyloft gaet.
Wie dat Irena *sagh, die krygt in haer behagen;*
Wie dat Irena *sagh, die is gelyck verslagen:*
Een eenen pryst de snee, een ander het çieraet,
Een derden haren glans die 't al te boven gaet.
Sy wenschten hem geluck wou hy met haer gaen paren,
En seyden dat hy moest haer voor syn Bruyt verklaren.
Sy selver, als sy haer vondt in dit ryck çieraet,
Geloofde dat den Vorst haer stellen wou in staet,
En dat hy niet alleen haer eens en wou gaen toonen,
Maer dat hy haer voor al wou Keyserin gaen kroonen.
Dies quam sy, soo het scheen, heel vlytig na de Saal
En toonde meer als oyt haer soet en lief-getael.
O wispeltuurig radt! wie sal op u betrouwen?
O ongestadig Hof! op u is niet te bouwen;

Die gy het sachtste streelt, die ghy het meest verheft,
Die is't die ghy daer naer op't onverwachtste treft,
Den Vorst dan die begint met voorbedachte reden,
Die haer diep in de ziel, en door het herte sneden.
Hy seydt dat hem misnoegt dat trots en spits verwijt,
En dat hy't daerom houd voor enckel wrock en spijt:
Hy seyd' dat eenen Prins, en grooten Heer mach leven,
En niemant daer en heeft afrekening te geven.
Voorts dat hy heden noch wil toonen op den dagh,
Hoe weynigh vrouwen lust op sijne ziel vermach,
Stracx greep hy haer by't hooft, en doet den sabel blincken.
Irena *die verschiet, haer swacke leden sincken:*
Den heelen Edeldom die wort'er door verschrickt,
En niemant is soo stout dat hy een woort eens kickt.
Soo hy den sabel hief om haer den slach te geven,
Soo stierf haer rooden mondt, en scheen als sonder leven.
Doch met een tranend' oog, die sy noch op hem sloeg,
Daer sy wel eer een pijl met door sijn herte joeg,
Ach! seyd se, grooten Vorst, waer toe ben ick gekomen?
Wat onlust: oft wat haet heeft u doch ingenomen?
Ey! spaert mijn jeugdigh hert, ach! wat ick bidden mach,
Hebt ghy my oyt bemindt, vergeeft my desen slach.
Dit seydse, en viel neer, met tranen overgoten,
En tusschen bey soo quam een woort noch uytgeschoten;
Daer gong een droeven sucht rondsom de heele Sael:
't Is jammer om te sien het weenter al te mael.
Maer dies al niet te min heeft hy het sweert geheven,
En haer met alle kracht den wreeden slag gegeven.
Het hooft, terwijl het viel, sprack met gebroken sin:
O kort, ô droeve vreugt! ô trouweloose Min!

Dit is den droevigen uytgang van *Irena*, ende de groote liefde die haer *Mahomet* in het eerst hadde gedragen. Soo verandert den soetsten wijn in den scherpsten ende vinnighsten azijn.

Siet de Huysvrouwe van *Potiphar*, siet *Amnon*, siet *Henricus* VIII. Koning van Engelandt, siet alle

de

de geene die in desen honingh geseten hebben, hoe datse hunne angels hebben doen proeven. Een vernuft verstant seyd' eens:

Dies Sabbaths tondet, *Silvæ*
Dies Veneris diglubit. *Concept.*

Dat is: *Den Saterdagh scheirt* (want dan gaet men gemeynlijck om gebarbiert te worden) ende *den Vrydagh vilt.* Want Vrydagh, dat is dagh van Vryen, en *Venus* dagh. Ja *Mars* dagh; want men vilter niet alleen, maer men kapter, en men kerfter; jae men doodt 'er en men moort 'er.

Kost'er yemandt onnooselder aen den dans geraken, als *Actæon*, die van de jacht weder keerende, by geval sijnen wegh nam daer *Diana* met de Nimphen haer baeyden? evenwel hoe weynigh part en deel dat hy in het spel hadde, hy heefter niet alleen van sijn hayr, maer lustigh van sijn huyt gelaten, en is verscheurt geweest van sijn eygen honden, die hem plachten te streelen, en te quispel-steerten, tot een leeringe dat Godt geve wie ontrent dese vogellijm komt, hy sijn selven noyt so behendigh noch voorsichtigh en sal ontwerren, of een deel veiren ten minsten, dickwils oock 't leven sal hy daer moeten bysetten. Laet ons hier van een proeve halen in Italien. Daer was tot Venetien in 't jaer 1567. in 't Klooster van de Capucinen een Religieus; niet alleen eerlijck van manieren, maer oock t'eenemael schoon van aensicht: desen soo hy ginck van deur tot deur om sijn broodt te bedelen, is gekomen aen een huys daer 2 lichte courtisanen by een woonden: dese veynsende als of sy hem een goede aelmoesse wouden vereeren, roepen hem binnen, en trecken het nachtslot af, ende beginnen hem te vleyen en te streelen, seggende opentlyck dat sy met liefde tot hem ontsteken waren. Den Engelschen Jongelingh

Ovid. Metaph.

vermaende haer tot de eerbaerheyt, hiel haer voor oogen de leelijckheyt der sonden, de eeuwigheydt van de helsche pijne; maer door het weygeren wierden sy meer tot onkuyscheyt aengedreven. Hebben hem oversulcks vast gegrepen, en twee messen op sijn borst geplant, met dreygementen van op staende voet door-steecken te worden. Hy, die wel wist dat men meer moest vreesen die niet alleen het lichaem, maer oock de ziel kan dooden, koos liever 't leven, als de suyverheyt te verliesen. Waer op ontfangende ettelijcke doot steecken, daer sy hem met terten, heeft met sijn bloedt den toekomende brandt van onkuyscheyt verhoet, en uyt sijn onbesmet lichaem een suyvere ziel opgeoffert aen God Almachtigh. Sy hebben hem onder den trap in haer eygen huys begraven: noch men heeft nimmermeer geweten waer desen jongelinck gebleven was, als dat een van dese twee door leetwesen van dit moortdadigh stuck gekomen is in den Biecht-stoel van eenen van de Societeyt, met namen *P. Egnatius*, en heeft daer met bloedige tranen hare sonden sitten beweenen. Mach ick dan niet wel seggen dat de onsuyvere *Liefde* hare wreetheydt bedeckt gelijck vyer onder d'asschen, fenijn in een gulden vat. eenen strick onder roosen, en eenen sweer onder den balsem. De *Liefde* en kan maer alleen het katte-spel, dat is, van vooren soetjens streelen, en van achter vinnigh krabben. En offer altijt geen bloet, en de doot naer en volght, soo veel isser evenwel af, dat wy onse eer, naem en faem, gerustheyt der herten, reputatie, ja de saligheydt onser zielen daer in komen somtijdts te verliesen, al tijdt te haserderen; soo dat my dunckt datse verstandelijck gedaen hebben die de *Liefde* stelden tusschen den *Tijdt* ende tusschen de *Uren*, de welcke over-handt trocken de draeyen uyt den doeck, daer

de

de Liefde mede verblint ſtont, tot dat ſy 't heel ontboot hadden, en ſy koſten ſien in wat ſtaet ſy door haer verblintheyt was gekomen. Waer op ik ſegge:

DE Liefde is een dertel kindt,
Dat met een doeckſken ſtaet verblindt:
Den Tijdt die aen ſijn ſijde ſtaet,
Die pluyſt den doeck van draet tot draet;
En als ſijn oogen open gaen,
Dan ſeydt hy: Wat heb ick gedaen?

Dan is 't eylacy! och ermen! dan ſit men met ſuchten in den boeſem, met klachten in den mont, met handen in het hayr: dan worden onſe oogen ſoo groot als kaets-ballen, die te vooren ſoo kleyn waren als ſpellen-hoofden: dan ſiet men duyſendt ſwarigheden en ellenden. Gaet alleen in u ſtraet, *Philothea*, ghy ſulter af vernemen.

TOE-MAETJEN.

MAer om dies wille *Philothea*, dat deſe materie veel te droef is, ſoo laeter ons een blijder *Toemaetjen* overgieten. Eenen jongen *Leck-ſpit*, eenen wel gemaeckten *Rodemontado*, die nimmermeer den Vyant hadd' onder d'oogen geſien; deſen willende een heel geſelſchap van eerlijcke Joffrouwen een leck geven, ſeyd': *Ick wedde dat niemandt van u lieden my hier een Maeght ſal konnen thoonen.* Terſtont een Joffer van den hoop die wel ghetandt was, en gheen herſſens van papier en hadde, nam hem het woordt uyt den mondt en ſeyd': *Monſieur met uwen goeden oorlof, uwen deghen is noch Maeght, want die en heeft noch niemandt geſchonden.*

II.

Een ander vrouwe die in den winckel ſat, toonde op een andere gelegentheydt dat haeren mondt oock in geen mael-ſlot en was gevallen: Want ſoo ſeker Edelman yet ſtondt en kocht, dingende den

leeghsten; ende den minsten prijs, daer by voegende dat sy vrienden waren, dat het die soo dier niet en moesten betalen. De Joffrouw gaf voor antwoordt: *By de vrienden moeten wy den kost winnen; want de vyanden en komen by ons niet koopen.*

III.

Jock en Ernst. Dit navolgende dunckt my is noch wel soo aerdigh: Joffrouwe *Lucrece* hadd' eenigen tijdt van Monsieur N. aenspraeck, besoeck, ende eerbare gunste genoten. Dan gelijck men seght: *Wintersche nachten, Vrouwengedachten, gunste van Heeren, siet men haest verkeeren. Lucrece* vermoedde dit spreeckwoort in haer plaetse te nemen, en dat de *Liefde* van N. verflouwde; oversulcks op eenen tijdt met de kaert spelende, soo hy vraeghde wat haer beliefde dat hy opslaen soude, soo seyd'sy: *Herten.* Hy antwoorde dat hy'er geen en hadde. Waer op sy datelijck uytschoot: *So gy my geen Herten en speelt, soo sal ick u dan schuppen geven.* Verstandige lieden, *Philothea,* sullen desen greep voor goet keuren.

IV.

Ick sluyt met een dichtje:

Malle luy, verrotte peeren
Boecken die geen deught en eeren,
En vuyl eyeren over hoo
Hoe meer om geldt, hoe quader koop.

V.

Sappiger is 't gene dat volght:

Biecht sonder rouw,
Vrient sonder trouw,
Gebedt sonder innigheyt,
Is al verlooren arbeyt.

VI.

En dit mach oock passeeren, niet waer?

Wou den avondt sorgen, gelijck den morgen doet,
Veel souden al rijden, die nu noch gaen te voet.

Perijc-

Perijckel tusschen ongelijcke Persoonen.

Van kant,
't Is brant.

SIet eens hoe dit onnoosel lam
Blijft sitten slapen in de vlam!
OP, op, lief Kindt, 't is al in brant,
De vlam ontsteeckt aen alle kant;
En lighdy hier noch soo en ronckt,
Daer 't vyer tot aen u rocksken vonckt,
Den brandt die wast al even seer,
't En is geen tijdt van slapen meer.
Op, op, oft ghy blijft langer hier,
V zieltjen raeckt noch heel in 't vier.
Geloost het my, hy wordt verrast,
Die op de voncken niet en past.
Ey siet eens wat een botte Maert,
Als sy de keers niet wel bewaert,
Wat datse niet al spels en maeckt.
Hoe licht een huys in brandt geraeckt,
Wanneer ontrent den strooyen tas
Alleen een vonck geresen was.
Maer waer is dan soo slechten hooft:
En van-sijn sinnen soo berooft?
Die niet en vlucht met alle macht
Eer dat sy in het vyer versmacht?
Eylaes! lief Kindt, het gaet alsoo:
Maer 't hert vonckt eer noch als het stroo.
Wat is het meer als eenen spronck?
Wat is het meer als eenen dronck;
Wat is het meer als eenen lonck?
Wat is het meer als eenen vonck;
Ja eene vonck, en anders niet.
Daer ghy het hert dan branden siet.
Seght eens hoe haest dat Joffer-vlas
Van Joncker-vlam *ontsteken was;*
Een Dertel oogh, een lossen praet,
Een soeten lagh. een vriendt gelaet,
Een dit, en dat, 'k en weet niet wat,
De jonckheydt die is haest gevat.
't En is dan geensins dat u mindt
By 't vyer te spelen, liefste kindt:
Maer wie by 't vyer noch slapen gaet,
Die roept om hulp als 't is te laet,
Die niet en waeckt terwijl hy malt,
Gewis dat die in 't vyer eens valt.
En als hy leelick is verbrandt,
Is 't sijn, en al sijn vrienden schandt.

AEN-SPRAECK.

HEt is ſeecker bemerckens weerdigh, *Philothea*, dat dry principaelſte deelen des werelds haeren naem hebben van Vrouwen. *Aſia* de Huysvrouwe van *Promotheus*, heeft haeren naem gheleent aen *Aſien*. *Europen* heet naer *Europa*, die van den ſtier onverſiens opgevat wierdt, ende door de zee gedragen. *Lybien* heeft den naem van ſeecker *Lybia*. Siet de heele werelt ſchier is verwijft, doch wat ſeggh' ick *verwijft? vermandt* ſoud' ick moeten ſeggen. Ende diesvolgens moet ſich een yeder op het hooghſten wachten over dry Latijnſche M. M. M. dat is, *Muſtum*, *Mulier*, *Militia*. Ende in onſe Tale voor dry W. W. dat is, voor Wijn, Wijfs, Wapenen: 't en zy hy van haer of door ſoetigheyt, of door kracht wil verwonnen worden, en gaen verloren. Noch hier en is onſanckbaer de ontſchuldinghe van ſommige, die ſegghen datſe in diergelijcke aenſpraken, ende ſorghelijcke converſatien alleen de tijdt paſſeringhe ſoecken, ende datſe voorſichtigh en ſterck genoegh zijn het by-gelegen perijckel te ſchouwen. Dat is effen ſoo veel te ſeggen, als dat ſy, gelijck de viſſchen doen, het aes alleen willen af-byten, en het hoeckxken ofte angel laten hanghen. Een ſaecke die alſoo qualijck om te doen is, alſſe licht is om te ſegghen. Want daer de viskens meenen dat in gevangen te zijn, is geleghen hun doodt, daer verbeelden wy ons in, dat in vaſt te zijn, is te vinden een geluckigh leven. Wat wonder is 't dan dat ons het net wordt over het hooft getrocken? Ende van dit perijckel is 't dat ick u hier tegenwoordigh ſal eenige profijtelijcke bemerckinge voorhouden; *Godtvreeſende Philothea*. Ende op dat ick 't niet te langh en maeck, ſoo ſal ick keeren den

Laurenus Siiva Conccp.

den Sandt-looper van ſeecker Joffrouw die ſy ge- maeckt hadde van de aſſchen van haren mallen Serviteur, als hy overleden was, ende naer de gewoonte der Heydenen verbrant, ende gepulveriſeert. Daer ick noch dit Latijns dichtjen ſal opſchrijven.

Irrequiete cinis, miſeros teſtaris Amantes
More ſuo nulla poſſe quiete frui.

Dat is te ſeggen naer onſe tael, en mijne ſin die ick hier uyt gaen trecken. Peynſt dat ghy den Serviteur hoort ſpreken in den Sandt-looper:

HOe ongeruſt mijn leven was,
Blijckt naer mijn doodt in dit gelas,
Want ſiet ick loop hier dagh, en nacht:
Waer heeft een Vrouwe my gebracht!
Hoe kleyn is 't gaetjen (doet het niet;)
Daer ghy my door-dringen ſiet!
Maer d'aſſchen zijn ſoo fijn als ſandt,
Om dat ick twee maal ben gebrandt.
En ſullen dan mijn beenders bloot
Geen ruſte vinden in de doot?
Siet wie dat loopt terwijl hy leeft,
Dat die geen ruſt in 't ruſten heeft.

Deſen Sandt-looper ſoud' ick mogen keeren, om daer mede deſe tegenwoordighe aanſpraeck af te meten.

Ende om in deſe ſaecke, die van groot gevolgh is, wat dieper in te treden, ſoo dient gemerckt dat ons de natuure ſelver hier in ſchijnt te waerſchouwen: want tweelingen daer d'een een knechtjen af is, en d'ander een dochterken, worden van hunne ontfangeniſſe met een beſonder velleken geſcheyden, dat de tweelingen van de ſelfſte nature niet en hebben. Ja den Propheet Job vreeſde de verſaminge oock onder de lidtmaten van ſijne doode kinderen. Daer ſat den waerachtigen ende ſtercken Dyamant-ſteen den ſaligen Job, ende onderſcheyde

Barrad. l. 7. P y. ſiolog. c. 12. Cyr-ſeſ. com. 2. in Job.

de

de lidtmaten van ſijne verplette kinderen, verhoedende, dat ſijner dochteren leden aen de lichamen ſijner ſonen niet en ſou vervoegen. Is de nature dan beſorght voor d'onnoſele, ende ongebooren kinderen, Job voor d'overleden ſonen ende dochters, tuſſchen welcke geen beweeginge en kan weſen? wat ſtaeter te vreeſen, *Eerbare Philothea*, alſſer is tuſſchen twee perſoonen eene loſſe ende vrye gemeynſaemheydt, aenſpraecke vleydinge, ſtreelinge, ſmeeckinge? 't waer wonder datter geene voncken en reſen. Hoe dickwils en bevindt men niet dat daer uyt een vlam komt te ontſtaen, ſonder dat het langhen tijdt te vooren moet roocken, of dat het ſterck wordt aengeblaſen? Voorwaer ſommige branden als ſy het vyer maer en riecken. Een Frans Edelman die in den oorlog eer gekavelt, ende in Nederlandt tot Antwerpen een vrouw' getrouwt hadde, keerde wederom naer ſijn Vaderlandt, al waer hy van een van ſijn beſte vrienden begroet zijnde, ende wellekom gheheeten, is het ſelve oock aen ſijn huyſvrouwe geſchiedt. Deſe gelijckſe ſchoon was en vol perfectie: is deſen vremden Edelman door haere liefde terſtondt de eerſte reyſe in ſijn hert geraeckt geweeſt: in de tweede viſite liet hy ſijn vyer blijcken, in de derde verklaert ſy haer weder liefde, ende wandelende door den hof, mangelen ſy met malkanderen de Trouw-ringen. Ondertuſſchen vertreckt den echtigen man wederom met ſijn huyſvrouwe naer Antwerpen, al waer ſy naer korten tijdt gevallen is in doodelijcke ſieckte, daerſe oock af is geſtorven. Deſe droeve tijdinghe heeft den anderen Edelman ſoo verſlagen, ende tot ſulcke deſperate miſmoedigheydt gebrocht, dat hy meer als eens de reſolutie ghenomen hadde, ende op een leer geſtaen om ſich te verhanghen.

P. Zebentner in Promontorio l. 2. Sect. 3.

'tWelck

Welck ghesſchiedt ſoude hebben, hadden ſijn knechten niet altijdt tuſſchen bey gekomen. Doch al bleef hy leven, nochtans ſcheen hy geduyrigh te ſterven; ſoo dat hy geen genuchte meer en nam. noch in de jacht, noch in de wapens, noch in de Academiën, noch in het geſelſchap der menſchen. Heel Vranckrijck was hem te kleyn, hy en koſt niet ruſten voor dat hy geſtolens-wijs vertrocken is naer Antwerpen, ende daer veel dagen op het graf ſitten weenen, ende den kouden Serck gewaſſchen hadde met ſijn lauwe tranen. Ende ſiet door deſe overvloedigheyt en is de vlam noch niet gebluſt geworden. Hy doet ſoo veel dat hy aldaer bekomt een conterfeytſel van haer, ſooſe was naer haere doodt uytgetrocken; te vooren hadd' hy een ander bekomen daer ſe afgemaelt ſtont naer het leven. Hier mede keert hy weder in Vranckrijck, van daer naer Italien, ende ſoo over de middelandtſche Zee naer Ægypten, om in een Eremytagie ſijn leven voort te beſteeden. Maer gelijck wel *Seneca* ſeght: Ghy moet veranderen van gemoet, ende niet van locht; wat baet 't u dat ghy vlucht, is 't dat ghy u ſelven over al zijt mede dragende? Soo hy nu in Ægypten was, heeft hy een Celleken gemaeckt ende dat van alle kanten toegeſlooten, alhoewel die onſuyvere *Liefde* daer noch ſpleten genoegh vondt om in te kruypen, Jae is de blinde ſottigheydt van deſen onſen ſchijn-heylighen Eremijt goddelooſer gheworden op het eynde als ſy was in 't beginſel: want ſoo hy opgericht hadde een *Oratorium* of bidplaetſe, om daer ſijn gebeden, ſijn ſuchten en ſijn traenen te ſtorten, ende tot dien eynde daer op geſtel. hadde een Crucifix, met de heylighe Maget, en S. Jan; (O vermaledijde onkuyſcheyt hoe verre en derſde gy u handen niet uytſteken en misbruycken!)

ken !) hy ſmijt de beelden van de H. Moeder, ende van den lieven Diſcipel af, werpt die in den hoeck, ende hangt in haer plaetſe de twee contrefeytſels; ende in ſulcke devotie is hy belijder van Venus, en martelaer van den duyvel gheſtorven. Dit ſoo weſende, *Lieſſte Philothea*, ſoo en ben ick niet verwondert dat Godt Almachtigh de onkuyſcheyt van Sodoma en Gomorrha geſtraft heeft met peck en ſolpher, diergelijcke kleefachtige materien, om te betoonen dat die 'er eens aen vaſt wort, qualijck ſijn ſelven daer van oprecht, ghelijck het betaemt, ſal ontbinden. Maer tot onſen propooſt; op hoe korten tijdt, door hoe weynighe woorden is deſe Edelman gevangen? hadde die eenige jaren langh by malkanderen verkeert, dan en waer het niet te verwonderen. Waer uyt dat ick ſluyt: Wordt yemant met den eerſten aſſaut overwonnen, hoe perijckeleus is't te moeten onderſtaen een lange ende gedurige belegeringhe? Hoort wat dat is gheweeſt hier van het ghevoelen van den heyligen *Bernardus*: Altijdt met eene vrouwe te zijn, ende dat u dat niet en ſoude beſchadigen, dat is meer als eenen dooden te verwecken; ghy ſit ſijde aen ſijde met haer aen tafel, u bedde ſtaet aen haer bedde in de kamer, uwe ooghen ende hare oogen ſpeelen ende ſterren op malkanderen in uwe t'ſamen-ſprake, ghy ſtreelt haer handen; en wilt ghy my wijs maecken dat u dat niet en ſal hinderen? Een Godtvruchtigh perſoon weſende by een van ſijn Biechtkinderen, nam uyt vryigheyt ende ſinnelijckheydt die ſomtijdts met de handen, ſeggende dat hy goet was, ende ſy oock, ende overſulcks datter geen onghemack af en koſt komen; maer ſijnen Overſten ſtrafte hem met harde woorden, ende ſeyde: d'Aerde is goet, ende het water is goet; maer aerde ende water

Gen. 19.

Bern. ſerm. 64.

water onder-een dat is slyck ende modder. En of ghy hier door noch aen ziel, noch aen lichaem besmeurt en wierde, (het welck evenwel so qualijck kan geschieden als dat het vyer dan solpher-steck sal raecken en niet ontsteecken) uwen naem ende faem soud' ten minsten een kladde vatten: want al waert ghy soo kout, ende onberoerlijck als eenen steen, nochtans gelijck alsmen een brandende keersse plackt teghen een muer, men naer jaer en dagh weet te seggen dat daer een keersse heeft ghestaen, om de swarte placke diese daer heeft gelaeten, soo sal oock yemandt, alwaer hy onnoosel, door den onbehoorlijcken, sinnelijcken ende lichtveerdigen handel een kladde blijven aenhangen. Dan niemandt en bedriege sijn selven; wy en zijn niet sonder gevoelen gelijck de steenen: ons herte is gemaeckt van polver, ende d'oogen ende onse sinnen zijn het beloopende vyerken daer de mijne met wort ontsteken. Op dit propoost valt my in een schroomelijcke passagie die ick geleesen hebbe by *P. à Lapide*. Desen vermaerden Schryver, handelende van de perijckelen die hier verborgen zijn, seght verstaen te hebben dat seker Mevrouw, willende hare Vriendinnen waerschouwen van den brandt die hier kan rijsen, seyde: Dat sy, hoe weinigh gaven, wel sprekentheydt, ende gratien datse hadde, evenwel souse op een quartier uurs eenen sorgeloosen met voncken konnen bestuyven. Men soude hier aen twijfelen, en had men 't oock niet sonder spreecken sien geschieden. Van waer is *David* soo hoogh gevallen? Hy klom op sijn *Belveder* ende liet alleen sijnen oogen weyen, ende op *Barzabee* speelen. Hy besmeurde sijn ziel; sy wiesch haer lichaem, sy sat in 't water, hy ontstack in vlammen; het sien verweckte de begeerte, de begeerte het consent, het con-

Salvianus.

P. Corn.

consent d'overspel, het overspel den doot-slag. Een kleyne vonk, een groot vyer. Hy hadd' beter naer den oorlogh getrocken, en soud' dan gelijck *Cæsar* naderhandt hebben mogen seggen *Vini*, *Vidi*, *Vici*. Maer om dat hy op de asschen bleef sitten, stekende sijn selven noch boven dien in de occasie, so heeft hy geroepen als 't te laet was *Vini*, *Vide*, *Perij*. Dat is, *Ick ben gekomen*, *Ick heb gesien*: *Ick gonk verloren*. Leert hier uyt *Philothea*, hoe waerachtigh dat het Fabeltjen is van *Strooyken*, *Kooltjen vyers*, *en Boontjen*. Dese dry gaende uyt wandelen, quamen aen een plasken water: *Strooyken* ging liggen als een brughsken, *Kooltjen vyers* goncker over, *Strooyken* branden in twee stucken, *Kooltjen* viel in 't water, *Boontjen* begostse alle beyd' te begecken. En liep het soo niet met *David* en *Barzabee* aen 't water van de fonteyn niet af? is hy niet geworden den spot van sijn vyanden? en wie soude dit van een man naer het herte Gods hebben derven vermoeyen? *Laet ons so verre* Sen. Ep. 117. *gaen van de slipperachtige plaetse als het mogelijck is: want oock daer 't met sandt ende met asschen gestrooyt is: sullen wy qualijck konnen staen sonder te vallen.* Noch yemant en moet sig versekert houden als hanterende met de geene die leelijck zijn, en *Remedia amoris* genoemt worden. Geen so slimmen houdt of den duyvel weet daer eenen pijl uyt te draeyen: so dat eenen aerdighen vondt van eenen Abt, hier toe dienende, te werck gestelt is: 't Was doen de manier dat de huys diensten, als wasschen, plasschen, smooken en koken door Vrouwen gedaen wierden. Den Prelaet wetende dat dit gesellschap niet meer goet en kost doen by de Religieusen, als rispen by de koolen, heeftse afgedanckt en door-gesonden: sy in tegendeel seyden, dat het van vrouwen wou gedaen worden, en soo hy perijckel sagh by de voor-

gaende, dat hy liever onghesien en leelijcke oude vrouwen soud' hueren. Maer om te betoonen, dat dese hunnen voorslag oock gevaer kost gheven, doet hy 's avonts een Portie van t'eenemael ghesouten vleesch geven, en gebiet alle de kelders, bier, wijn en water op te sluyten. Sy gaen aen tafel, daer naer slapen, staen 's nachts op, singen de Metten, klagen malkanderen hunnen dorst, gaen naer den kelder-weert; maer noch bier noch wijn, noch pomp vindende, hebben sy genootsaeckt geweest vuyl water te drincken. Waer over soo sy 's anderdaegs hunne klachten dede, antwoorde den Abt: Als den dorst groot is, siet men niet aen oft water schoon is? en so kan 't gaen met leelijke vrouwen oock onder goede ende Godtvruchtighe Religieusen; den dorst en de occasien, Godt geve wie wy zijn, souden ons doen vallen. Ende is soo by sijn voorige resolutie gebleven. Wat menen wy dat te seggen is, dat dien kloeken *Hercules* gaende door de kercke van *Venus*, ende stootende sijnen voet aen eenen oneffen steen, leelijck is gestronckelt, en noch leelijcker is gevallen? 't Is een waerschouwinge voor ons dat niemant op sijne kracht mach betrouwen, oft wel daer hy hem het minste voor hoedt, daer sal hy sijn selven vinden liggen. Het was een sluytenden, ende bondighe reden van *David*, als hy *Goliath* soud' gaen bespringhe: *Ick hebbe de Leeuwen verscheurt, ende de Beyren versmacht; oversulcks sal ick desen onbesnedenen op de selve maniere onthaelen.* Staet te bemercken dat *David* was een lieflick jongelingh, blondt van hayr, schoon van sneed', bloosende van couleur, soo dat men eenen *Cupido* niet anders en soud' konnen afmalen. Maer ghelijck *Cupido* heeft een ghedaente van *David*, soo mach hy sich oock wel roemen als *David*, ende segghen: Leeuwen ende Beyren, dat

P. Mendoza.

1 Reg. 17.

is, ſtantvaſtige en vrome Heyligen heb ick verwonnen, en meende ghy, die ſwack en teer zijt, genegen tot den val van u eygen ſelve, dat ghy ſult konnen wederſtaen aen mijne krachten? Gy zijt noch verre van de ſterckte van *Samſon*, van de heyligheyt van *David*, van de wysheydt van *Salomon*; en ſiet deſe groote Reuſen zijn door deſe kleynen Campioen verſlagen En wie iſſer oyt meer gewapent geweeſt als den *H Iacobus* Eremyt, behalven 't voordeel van de plaetſe die hy in een woeſtijne hadde verkoſen, verre buyten alle aenſpraeck en geſelſchap der vrouwen? hy droeg een hayren kleet, hy temde ſijn vlees met vaſten, hy ſliep op harde ſteenen, hy nuttede weynigh wilde kruyden, hy dronck koudt water, hy was overgoten met tranen, en noch heeft hy den brant van onkuyſcheyt niet konnen bluſſchen. Hy hadde uyt een dochter den duyvel verdreven ende wierde ſelver met een booſer duyvel beſeten: want aengelockt door gelegentheydt van den tijdt, ende eenigheyt der plaetſe, is hy in ſijn bekoringe te ſwack geweeſt, ende neder gedreven. Den droeven val geſchiede op deſe maniere: De vrienden van de dochter vreeſende of miſſchien ſy niet t'eenemael verloſt en hadde geweeſt, hebben hem gebeden dat hy haer voor eenigen tijdt in ſijn hutte ſoude willen ontfangen, ende laten vernachten, om by aldien het quaet weder keerde, de hulpe oock terſtont by de wercke ſoude weſen; ſoo is het Schaep aen den Wolf bevolen Wie ſoude ſulck vermoedt hebben? want wat geſchiedt 'er? 't geene dat een yeder in verkeeringe met ongelijcke perſoonen een achterdencken mach geven, want den Eremijt een man ſoo geconfijt in de vreſe Godts, die ſpeelt in dit geſelſchap met ſijn oogen, die ſpeelt met ſijne gedachten, ſijn herte begint te

In vita.

 voncken,

voncken, ſijnen ſinnen beginnen te vlammen, ende dat hy eertijds niet en ſoud hebben derven peynſen, dat gaet hy volbrengen met de wercken. Waer op een gedenck weerdige waerſchouwinge ons den geleerden *Olkot* heeft achter gelaten. ſchrijvende op de paſſagie van *Geneſis*, daer geſeydt wordt dat Godt heeft een ribbe genomen uyt *Adams* ſijde ende daer een Vrouwe afgemaeckt, ende in de plaets van het been teer vleeſch heeft doen waſſen, ſoo zijnder ſommige, ſeydt hy, die vrouwen onderwijſen, leeren, verſtercken, tot de ſtandtvaſtigheydt aen leyden, en ſelver door haer converſatie komen zy te verſwacken, ende van geeſtelijcke veranderen zy in vleeſchelijcke menſchen. Soo geſchiedet met *Jacobus*. Doch dit niet genoegh weſende, gelijck *David* van het overſpel met *Barzabee* gevallen is tot den doot ſlagh van *Urias*, zoo gaet dezen Eremijt de dochter eerſt haer eere rooven, ende daer naer het leven oock benemen, willende de ſaecke ſoo verborgen houden: maer eylaes! ſijn eygen conſcientie en dede anders niet als wraeck roepen. Hy wierde dan overvallen met vreeſe, anghſt, benauwtheden, hy wanhoopte aen ſijne ſaligheydt, hy wil ſijne Eremijt-kap, op den thuyn hangen, ende den vollen toom geeven aen alle welluſten: dies maeckt hy een opſet van weder naer de wereldt te keeren. Doch onderwegen ontmoetende een ſpeloncke vol doodts-beenderen, ende geraeckt weſende van Godt, heeft ſich daer in begeven om ſijne ſonden daer te beweenen. Ick ſal den goet-gunſtigen Leezer ſijne droevige klachten hier in dicht verhaelen:

EYlaes! waerom ben ick oyt tot een menſch geboren?
't Waer beter noyt geweeſt, als zyn, en gaen verloren!
Ick vrees het eeuwigh vyer, 't is mijn verdiende boet;
My dunckt ick draeg een hel van nu af in 't gemoet.

Waer zijt ghy blixems dan? waer blijft ghy donder-slagen?
Ghy hebt al lang genoeg dees boose ziel verdragen:
Scheurt aerde, scheurt eens op, en opent uwen schoot,
Ick weet mijn vonnis wel, al ben ick noch niet doot.
Doch soo ghy niet en scheurt, en my komt neder smacken,
Ick kan door mijn gewicht in eenen afgrondt sacken.
Daer is geen hooge rots, geen klip van grove steen,
Of wel mijn groote sond' weegt swaerder noch alleen.
En schoon ick hier noch bleef, en my kost wederhouwen,
'k En ben niet waerdigh meer den hemel aen te schouwen;
'k En hebbet niet verdient dat ick mijn oogen slae
Waer dat een ander mensch gaet bidden om genae,
O droef, O bitter vreugt! die my soet quam bekoren,
Den hemel ben ick quijt, en u hebb' ick verlooren.
Erf voor een kleynen lust, die t'samen komt en scheyt,
En ick een groote pijn tot in der eeuwigheyt.
Maer 't meeste dat my spijt, en dat ick moet beklagen,
Is 't dat ick word' gewont in 't eynde van mijn dagen.
Ick keerde alle reys verwinner uyt den strijt,
En heel het duyvels heyr weeck voor een Eremijt.
Ick hadd' tot mijn rust een steen om op te slapen,
In mijnen hongers noot ging ick wat kruyden rapen:
De geessels die noch zijn door droncken van myn bloet
Die konnen heden noch getuygen mijn gemoet.
Daer quam een siltigh nat langs mijne wangen leken,
Ick storte daegh en nacht met heele tranen beken:
Een rou scherp hayren kleet droegh ick staegh over my.
En noch en was de borst van desen pijl niet vry.
Wat baetet dat ick hadd' verlaten wulpsche steden,
En dat ick eensaem hier quam in een bosch getreden?
Wat baet doch mijn vertreck soo verr' van allegaer?
My volghde in een vrouw de heele wereldt naer.
Ick wil van heden af soo verr' en diep gaen dwalen,
Daer my noyt Sonne meer sal volgen met haer stralen
En gaen daer ick noch plaets, noch mensch, noch dier en ken:
Het pijnt my dat ick hier noch by my selven ben,

Doch waer ſal ick al gaen? hoe ſal ick konnen ſchuylen?
Waer is ſoo diepen hol, ſoo grondelooſe kuylen?
Blijſt liever verr' van hier ghy Son, ghy bleke Maen,
Soo ſal ick onbekent, een beeſt met beeſten gaen,
Wat ſegg' ick onbekent? de tacken en de bladen
Die ſullen my by nacht, en over al verraden,
Dit grof en leelijck ſtuck, dat ick hier hebb' volbracht;
Dat ſchijnt als licht hout doet in 't midden van den nacht.
Daer is geen bergen aen voor een die leeft in ſonden,
Waer dat hy ſteeckt of niet, hy wort'er al gevonden:
Al loopt hy wat hy mach, den worm die 't herte knaegt
Die komt hem, waer hy vlucht, te poſte naer gejaegt.
Ick moet my ſelven dan, mijn booſe ziel gaen laten:
Want ſonder die en kan geen ſnelle vlucht my baten.
't Is dan genoeg gejaegt, ſtaet droeven ſondaer, ſtaet
En daer ghy zijt gewoont, ſoeckt daer oock weder baet.
Hier by is een ſpelonck, daer ruſte dorre beenen:
Waer kan een doode beeſt als by de dooden weenen?
Gaet in dit duyſter graf, ſtelt u beneffens haer,
En ſoeckt wel in de doot, ghy vindt u leven daer,
Hy gaet 'er in met vreeſ', en ſou ſchier haeſt beſwijcken,
Soo dunckt hem dat rontſom de hoofden op hem kijcken?
En of het ydel been geen oogen meer en heeft,
Nochtans het hol geſicht maeckt dat ſijn herte beeft.
Hy ſiet daer over loop de beenen van de lijcken,
En onder een gemengt de armen en de rijcken;
Hy ſiet daer menig Helt, en menig Ridder aen,
En denckt, gelijck als dees ſoo moet het al vergaen.
Hy ſiet een heel geraemt met al ſijn magre beenen,
Oock tot de minſte toe, aen handen en aen teenen,
Met ribben en met heup met dorre ſchenckels aen,
Hy ſiet daer op de muur dit Graef-dicht *onder ſlaen.*

ICk was in mijnen tijt de ſchoonſte van de ſteden
Door mijnen hellen glans, en wel-gemaeckte leden,

Ick

Ick hadd' de ſoetſte ſtem, ick hadd' het fraeyſte haer,
En mijn ſneeu wit couleur ging boven allegaer.
Nu ben ick die ghy ſiet, de ſchoonheyt is verſleten,
Mijn teer en jeugdigh vleeſch, is van de Wormen g'eten
Mijn ſpraeck en ſoete ſtem die namen eerſt de vlucht,
En datter over blijft, is ſchrick en ongenucht.
Waer zijnſe altemael die my ſoo vyerig minden?
Niet een van allegaer is aen mijn grafte vinden:
Daer ſtaet een droeve baer, daer is een ydel bert,
Ach! wie uyt d'oogen is, is oock haeſt uyt het hert.
Ghy die noch hebt u jeugt, wilt ghy die eeuwigh houwen,
Gaet met een Koninghs Soon, met *Jeſu Chriſto* trouwen.
Gelooft den dooden mont, de waerheyt ſteek'er in.
Daer yemant lieft het vleeſch, daer is geen vaſte min.

Jacobus *leeſt het dicht, en gaet het overleggen,*
En ſiet eens op een nieuw, wat dit al is te ſeggen:
Hem dunckt hy wordt geraeckt, het ſchijnt op hem geſeydt,
Soo dat hy droevigh ſucht, en bitter tranen ſchreyt.
Wel aen dan, goede Godt, hier wil ick, ſeyd hy, blijven,
Tot dat mijn ſondigh vleeſch ſal in een romp verſlijven,
Hier wil ick voort in druck mijn leven ſlijten af,
Die doot is nade ziel betaemt een duyſter graf.
O! koſt ick alle daeg my in mijn tranen waſſchen!
Terwijl ick leg geſtreckt op beenen en op aſſchen!
Voor een vervuylde ziel en is geen beter loogh,
Als die een rouwigh hert perſt uyt een bitter oogh,
Een traentjen datter rolt langs mijne droeve kaken,
Dat kan my weder wit, en weder ſuyver maken.
O goedertieren Godt! als ghy ons droefheyt ſiet,
Dan weegt ghy ons miſdaet, en uwe gramſchap niet.
Soo kermt hy alle daegh, ſoo ſucht hy heele nachten,
Men hoort van buyten 't graf gedurig droeve klachten:
Hy heeft ſoo langh geweent en langer weenen ſal.
Siet vvat een ſwaren druck komt van een lichten val!

Wie ghy zijt, die ghelijck als wasch te naer gekomen zijt aen dat vyer, by het welck ghy die helsche vlam gevat hebt, stelt u voor dit exempel, ende lost die sluysen van uwe oogen, om met eenen overvloet van bittere wateren dien brandt te blusschen, en met dien bekeerden Eremijt uyt te wasschen die groven vlek in de welke ghy misschien oock door het geselschap van ongelijke persoonen zijt gevallen. Het waer beter dese remedie niet van doen te hebben, maer aen gezien de wonde daer is, so dient de medicijne waer genomen en de plecken met sterck water uyt gebeten. Is dat niet u sorge, *O Philothea*! dat ghy u so soeckt te suyveren dat ghy het sneeu-wit kleedt van onnooselheyt wederom hoopt te verkrijgen?

Maer hoe soud' ick u hier konnen voorby gaen, *O Theodora*! u leet weesen, en u penitentie, die langhduurige verstervinghe hebben Alexandrien meerder stichtinghe ghegeven, als uwer val vergernisse. Ghy waert den roem van alle de Jof-*Metaphr. in vita.* frouwen, en hadd' dien lof konnen mede tot u graf dragen, 't en waer een koppeleresse u die met u eerbaerheyt hadd' gaen berooven. Eenen nacht hebt ghy gesondight, ende ghy hebt geweent u gheheel leven: gy hebt verandert van vrouwen kleederen, op dat ghy onder die, mannelijcke daden uyt soud' wercken, ende hebt in heyligheyt soo uytgescheenen, dat de Crocodillen selfs haren dienst u aengeboden hebben om over den *Nielus* te voeren. Maer wie soud' doch uwe standtvastigheyt, ende onverwinnelijke langhmoedigheydt konnen schrijven? als gy een vrouwe sijnde valschelijck beschuldight wiert een ander vrouwe bevrucht te hebben; ende daerom seven jaren langh met het kleyn kint voor de poorte van het Klooster over eens anders sonde peni-

penitentie doende, in groot ongemack ende ſtrengigheyt hebt blijven ſitten, ter tijt toe dat ſich den Vader ſelver veropenbaert heeft: 't welk regt voor u doodt geſchiede, wanneer men u, en u onnooſelheyt heeft gaen ontdecken: Ick ſluyt, en ick ſegg' tot uwen trooſt, en tot blijdſchap van alle de gene die met u zijn gevallen, en met u zijn opgeſtaen; dat het leetweſen is een ſoorte van onnooſelheyt, en dat men naer den val ſulcken herten rouw kan hebben, die Godt ſo wel bevalt, al of wy nimmermeer door aenvechtinge ons en hadde laten overwinnen. En dit bekrachtige ick met *Clemens Alexandrinus*, dat licht van de H Kercke: *Even ſeer behaegt Godt de deugt van de rechtveerdige, ende oprechte penitentie van de gene die ſondigen.* Ende wat is dit anders als 't gene ons figuurlick verbeeldt wort door de Koninginne *Saba*, van de welcke ſtaet geſchreven dat ſy ſoo veel giften en gaven aen *Salomon* vereert heeft, datter niemandt in ſchenkagien haer oit en heeft konnen overtreffen. Staet te bemercken, dat deſe *Saba* was een moorinneken, om te beduyden dat een ziele door de ſonde leelick en ſwert geworden, ſo ſy haer tot leetweſen, en bekeeringe wil begeven. God tranen, ſuchten, en kermen toe te ſenden, zijn d'alderkoſtelikſte ſchatten om op te offeren.

Ick en weet niet hoe het geſchiedt, *Lieve Philothea*, dat deſe materie, ende het ſtof ſoo onder de handt aen-waſcht, dat ick verder met mijne penne uytloope als daer ick geſteldt hadd' de leſte palen. Tot ſlot van de perijkelen die 'er zijn in den ſorgeloofen handel en wandel met ongelijcke perſoonen, ſoo druckt u in dat den wijſen *Salomon* boven op die groote colommen geſtelt heeft Lelien, en daer by gevoeght netten, om dat wy daer uyt een onderrichtinge ſouden vatten, dat geen eerbaer-

heyt of ſuyverheyt ſoo hooge verheven is noch ſoo verre buyten perijkel, of daer en konnen noch netten ontrent komen, ende en is nimmermeer t'eenemael buyten ghevaer, van gheſchonden te worden. Gaet het dan ſo met de gene die ſich affonderen, en in een heyligh vertreck willen verſekeren, hoe ſlecht moet het dan afloopen met de geene die midden in het perijkel op geen perijkel en peynſen, en ſorgeloos by het vyer ſitten en ſlapen. Voorwaer de katten die het meeſt aen den heert liggen, die bevindt men dat oock het meeſtendeel hare pelſen verbranden. Den beſten raet dan is te vluchten, en ghelijck de *Parthen* al loopende vechten. Kan dat aerdigher beveſtight wörden als door 't vernuftig Sinne beelt van mijne lofweerdigen en geleerden Mr. *Sidronius de Hoſſche*? Als hy ſchildert *Apollo* vervolgende de ſuyvere Maget *Daphne*, die in hare vlucht verandert in eenen Laurier, ſijn deviſe is

Fuga laurigeros Paris, illa triumphos.

't Welck ick in ons Nederlandts ſoo heb ſoecken naer te botſen:

Die ſtaet, en waeght,
Blijft ſelden maeght.

ALs Phœbus *in den koelen Mey*
Gaet jagen aen de groene hey,
Daer thymus en het jeuchdich kruyt
Ontrent de ſoete Lenten ſpruyt.
En heeft de pijlen bloedigh root
Van Python *die hy heeft gedoot:*
Soo wiert den jager ſelfs geraeckt,
Eer dat hy weer ſijn huys genaeckt,

Want

Want ſoo hy dwaelden hier en daer,
Soo wordt hy een Goddin gewaer:
Sijn herte wordt geheel ontſtelt,
Wanneer hy Daphne *ſiet in 't velt.*
Hy ſendt voor uyt eenen ſoeten lach;
En biedt de Maget goeden dach,
En offert haer te doen geley,
Of door het boſch, of langhs de hey;
En heeft puer honigh in den mondt,
En ſeydt ſijn herte was gewondt.
Terwijl hy leyt, en vleyt, en ſucht,
Die ſuyver Maget neemt de vlucht?
En ſy loopt voor, en hy loopt naer,
En daer loopt dat oneenigh paer:
Het ſcheen hy was ſoo dapper vlugh
Al hadd' hy vleugels op den rugh';
Doch ſoo hy haer nu hebben ſouw,
En dat hy haer nu vatten wouw,
Soo is terſtont het aerdigh Dier
Verandert in een groen Laurier.
En Phœbus *ſtonter open keeck,*
En ſagh van ſpijt, en ſchande bleeck:
Want ſy en wierter noyt de Bruyt:
En hier me i's de fabel uyt.
Den Maget die niet vallen wil,
En mach niet veel zijn op den dril.
En dan is 't beter eens gevlucht,
Als veel en langen tijt geſucht:
Want ſiet op een verbrande vlaey
Daer ſtrooit men ſuicker al te ſpaey;

Een

Een Maeghdom en verlooren eer
En komen met geen krijten weer;
Daerom soo schouwt dit vliegend vyer,
En ick kroon u met groen Laurier.

Met de blaederen van desen boom, *Lieve Philothea*, wil ick u niet alleen in den Mey, maer het heele jaer door *groenen*; om in u geduurigh te ververschen de gedachtenisse van de Maegden plicht, welcke door het vluchten victorie krijght, en door wederstant komt ten meestendeel te beswijcken, of soo niet en wordt overwonnen mach het met de heylige *Iudith* haren Engel bewaerder toeschrijven, als een werck datter gaet boven menschelijcke krachten, ende sterckheyt der vrouwen.

TOE-MAETJEN.

ICk moet hier ten naesten by voegen de leeringe van een geestigh Sinne beelt, gevonden by sijne *Excellentie Don Diego Saavedra*, kortelinks, vol machtigh Gesandt tot Munster in de algemeyne Vreedehandelinge. Desen (om uyt te drucken het bekent versje:) *Symbola Saavedra.*

Omne tulit punctum qui miscuit utile dulci.

Dat is te seggen:

Een dien treft alleen de saeck,
Die winst kan mengen met vermaeck,

Schildert twee biekens die de ploegh trecken: welck hem getoont zijn geweest van sijne *Heyligheydt Urbanus den* VIII gegraveert in kostelijck gesteent, gevonden ten tijden van de oude Romeynen. De biekens voegen de soetigheyt van den biekorf, by 't profijt van de ploegh en landtbouwinge. Dese leeringe dan soeck ick in dit boecksken te volgen; hier wat profijtelicks, daer wat geneugelijcks;

lijcks: uyt onſe voorgaende *Aenſpraeck* kont ghy *Philothea*, ſoo 't u belieft, profijt raepen: hier in 't *Toe-maetjen* moogje een lacchent blommetje leſen.

Ettelijcke Jonckers en Joffrouwen quamen ſeker Edelman op ſijn huys, dat een mijltje van de ſtadt lagh, onverſiens beſoecken. Hy hiet het geſelſchap datelijck wellekom, en ſeyde datſe nu eens ſamen moeſten uyt de borſt luſtigh vrolijck weſen. Tot dien eynde riep hy ſijnen knecht (die den naem hadde van een boodtſchap met alle ſpoedigheyt te volbrengen) dat hy op ſtaende voet het peert ſoud' ſadelen, en met eenen vollen galop in de ſtadt ſoud' gaen halen 't gheene den Kock noodigh ſoud' oordeelen, om de maeltijt tot genoegen der gaſten op te richten. Den jonghen en hadt geen vierendeel uurs uyt de kamer geweeſt, of den Huysheer ſeyde tot het geſelſchap: nu is hy al half wegen. Korts daer naer ſprack hy weder: nu geloof ick dat hy aen de ſtadt moet weſen Een oogenblick daer naer: nu denck ick is hy in 't wederkeeren met de proviſie. Een half uurtje daer naer ſeyde wederom: nu reken ick dat hy niet verre van hier en kan weſen. Maer een korte pauſe, al of hy den knecht hadde ſien af ſitten, riep hy, ſeggende: Jan waer zijt ghy? Jan verſcheen op den ſtaende voet tot verwonderinghe van de gaſten, en ſeyde: Meeſter ick en kan den toom niet vinden. Ick laet u eens peynſen *Philothea* of daer lacchens heeft ontbroken. Hoe dickwils geſchiet diergelijcks in de oorlogh tijdingen? als de Legers in 't velt zijn? men roept terſtont! de ſtadt belegert, men is beſig met mineren. Daer is een convoy geſlagen, 't guarniſoen wil ſich overgeven met beſpreck datſe voor geen *priſoniers de guerre* aengehouden ſullen worden: Dit roept men: dit ſchrijft men, dit ghelooft men, en als den kreupelen bode

De Bruyn.

komt

komt die feght: Meefter ick en kan den toom niet vinden, en ons Leeger licht noch in de eerfte place d'armes.

Sou je hier noch wel een woordeken oft twee mede dragen *Philothea*? kom ick fal 't kort maken. Een oud Beftemoertjen dat om geenen dooden Koninck en fou hebben willen fterven, fat de Vrienden overal in de wegh, want fy verlangden om haer hondeken wat te vloyen, fy feyden datfe haer moeft haeften, datfe van *S. Peter* fou bekeken worden. Maer neen, beftjen, als half Meert gepaffeers was, feyd' altijt datfe wederom eenen nieuwen pacht gemaeckt hadde: voorders dat Godt geen gegeven vleefch en nam. En tot fiot:

Stae ick op het rolleken
Soo koft het my myn bolleken,
En ftae ick op het rolleken niet,
Soo en koft het my mijn bolleken niet.

Een ander voor de Herbergiers.

Hy moet gauw zijn die wil tappen, en wijn verkoopen,
En noch veel gauwer die met het gelagh wil deur loopen.

Voor u als ghy werckt.

Hy befteet hier wel fijnen arbeydt,
Die fynen koft wint ter faligheyt.

Voor u gebuurinneken.

Daer en was noyt foo quade Moeder,
Of fy en had noch geerne een goede Dochter.

Noch een onnofelen, maer fnedige beantwoordinge.

Een jongh Knecht ien gevraeght zynde inde Chriften leere, welcke het befte Geloof was dat van Luther, of Calvinus, &c. of het Roomfche? hy antwoorden, Het befte Geloof is gereet gelt. Den Lecker die treftender fommige, die meer houden van het Kiften Geloof, als van het Chriften geloof.

Wel-

Welluſten zijn vol leetweſen.

Soetigheydt,
Sottigheydt.

WEl snoeper seghje niet een sier?
En is den soeten inval hier.
Meent ghy te vullen heel den schoot
Met lecker dingen sonder broot?
Ba! guytjen, ghy taft wonder toe,
En valter aen 'k en weet niet hoe.
En Joffer die daer by u staet,
Die wil oock aen den honigraet.
Jae soo! ghy hebt al diep getast,
Nu zijtje van de Bie verrast.
Jae, boefken; jae, ick peynsden 't wel,
Sy zijn van nu af aen u vel.
Al eer als ghy aen 't hon'graet:
Siet eens hoe dat, dat backhuys staet.
Ach! kijck eens hoe den slechten bloet,
Hoe dat hy 't al bekoopen moet:
En hoe dees Biekens even dicht,
Me-Joffer vliegen in't gesicht,
En straelen haer met steeck op steeck,
Soo datse siet van vreese bleeck.
Ey, seght my eens, ghy Fijn Juweel,
Is dit al suycker en caneel?
Hoe smaeckt u dese snoepery?
't Begin was soet, waer 't eynde bly?
Ghy bad om in den hof te gaen,
En sagt daer wonder lustjen staen;
Maer uwe lustjens, , sooje voelt,
Zijn door u traentjens haest gekoelt;
En daer ghy socht een soeten mondt,
Daer werdt ghy schrickelijck gewond.
En dit en is noch niet met al, *Maer*

Maer peynſt eens hoe dat ſwillen ſal,
Wat ſeghje Leſer van Laudaet,
Dat ſy daer ſoo benepen ſtaet?
En wordt geſteken heel het lijf,
En ſtaet ſchier van de angels ſtijf.
Voorſeker dit gaet veel te ſlecht:
En lachtje oock niet met deze knecht?
't Is lacchens waerdigh datje ſiet,
Maer krijtens waerdig dat 't bediet.
Want ſoo ghy vat het Sinne-beelt,
Het leert hoe dat de jongheydt ſpeelt.
Hoe dat de jongheydt leydt en ralt,
Hoe dat de jongheyt leydt en malt,
En gaet op roof, en ſoeten buyt,
En 't komt al op een kryten uyt:
En daer ſy ſochten honigh-raet,
En vinden niet als enckel quaet.
Genuchten duurt doch geenen tyt,
Als ſy begint ghy zytſe quyt;
En ſy en laet u anders niet,
Als kleynen moeyt, en groot verdriet.
Verlooren Soon, O weeldigh kindt,
Ghy waert in't eerſt oock ſoo verblindt,
Maer naderhandt hebt gy geleert,
Hoe 't alderſoetſte 't meeſte ſeert.
Ghy voelden 't hoe genuchte ſtack,
Als gy laegt aen den verkens-back.
Een leering dan hier tot beſluyt,
En treckt daer nutter honig uyt.
Wilt gy zijn van de ſtralen vry?
Soo wacht u van de ſnoepery.
Want wie hadd' oyt in't eerſt genucht,
Die niet en heeft in 't laeſt geſucht?
De bien korven, en de Min,
Die hebben altydt angels in.

AEN-SPRAECK.

PHilothea, de domme jongheyt die haer vermaeck neemt langs de lieflijcke padekens der genuchten, die en wandelt niet alleen in eenen dool-hof, maer veel meer in eenen dolhof, ſoo dat ſy eerder het eyndeken van hare ſinnekens, als van haren *Labyrinth* ſal vinden. Niemant en iſſer, ick laet ſtaen van de blinde jeugt, maer ſelver niet kan de kloekſte herſe-beckens, ende die het ſcherpſte in de wint ſien, die onder het beleyt van *Venus*-ſterre de haven van wijsheyt heeft konnen beſeylen. So dat eertijts by de Heydenen een lanteerne met een uytgeblaſen keers aen de *Tegen-liefde* opgedragen is, ende als
Silvia Sencept. toegewijt met dit opſchrijft: *Soo wie goet kan doen, en de doceren, dat hy ſittende op de vleugels van de liefde, een rechte ſtreeckc heeft gehouden, dat hy kome om de keerſe t'ontſteeken.* Ende niemandt en waſſer doen ter tijt, ja niet op den dagh van heden gevonden, die ſich daer af roemden. *Amare & ſapere*, ſeyd'dien, *vix Diis conceſſum eſt.* Dat is teſeggen: *Men vint'er qualijk onder de Goden die ſamen konnen wys zyn, ende Liefde dragen.* Hoe ſullen, ende moeten dan onſe jonge ende beſtoven Sotte-bollen waggelen? Ick moet 'er hier een half dozijntjen tot preuve in het voorby gaen aenwijſen. Ende voor het eerſt, let op eenen die ſijn keel ſmeerde met het ſpeeckſel van ſijn Maiſtreſſe. Eenen andere die een glas wijn op haer geſontheydt uyt-dronck, ende den roemer noch knouwde, of hy van ſuycker Candijn hadde geblaſen geweeſt. Eenen derden, willende ſchrijven aen ſijn Lief, die maer van eerlijcke ouders was, ſoo hy ſagh dat dit opſchrift. *Aen de eerbare, ende verſtandige, &c.* Te ſlecht was, ende *Aen mijn doorluchtige,* eenen

eenen thoon te hoog, ſoo ſchreef hy: *Aen mijn bykans doorluchtige Maiſtreſſe, &c.* Eenen vierden ſtack in ſijnen minne-brief een lidt van ſijnen vinger. Ick weeter die op haer doodt bedde begeerden dat men haere minne-brieven neffens haer in de kiſt ſoude leggen, ende daer mede begraven. Daer zijnder gevonden, die het hayr van d'overledene deden affnijden, om daer hunne rouw-kleederen mede te boorden. Siet hoe onbepaelt deſe blinde ſottigheyt is voortloopende. Ende gelijckerwijs dat de dronkaerts niet en gevoelen de ſlagen of nepen terwijl ſy met den dranck zijn bevangen, maer de blauwe placken ſien ende de pijn gevoelen als ſy de kelder-koorts hebben uytgeſlapen: ſo oock deſe broot droncken *Venus* janckers en worden hun droefheydt en ongeluck niet gewaer als op het eynde: en als de oogen eens voor goet open gaen, dan beginnen ſy hare ſnoeperyen met duyzent en duyzent ſuchten te vermaledyen, en te vervloecken.

Maer laet ons dit een weynighje wijt-loopender aenraken. Ende voor het eerſte, ſoo valt my in de gelegentheyt in de welcke ſich den ſuyveren *Joſeph* dagelijcks was vindende. Op hondert jaren en ſoud ſich ſoo ſchoone occaſie niet konnen aenbieden die eenen dief ſoud maken als deſe. Een jonge vrouwe, een ſchoone vrouwe, een machtige vrouwe, een verliefde vrouwe, een ſmekende, een vleyende, een ſtreelende, een ſuchtende, een ſchenkende, ende dat in het afweſen van alle getuygen, ontrent haer ledikant, ter ſijden geſet hebbende de ſchaemte, de trouw, de vreeſe des Heeren. Hoe is 't mogelijck dat deſen jongeling ſich heeft konnen uytwercken uyt ſoo veel netten en ſtricken? Tot mijnen propooſt, ſoo is *Joſeph* verwinner gebleven door een opmerckkinge, onder andere die hy nam op 't bitter

eyndeken der wellusten. Want de Rabbinen seggen, Contin. dat, als *Potiphaers* Huysvrouw aan *Joseph* vereerde sommige Regales, ende heel schotelen met bancket en succaden, dat hy op den grondt van de schootels sagh een grammoedigh aensicht, ende een bloodt sweert liggen. Ende hy, die Godt met een kloeck verstandt begaeft hadde, vatten terstont niet alleen den grondt van de silvere schootels, maer veel meer den grondt van de bekooringe en wellusten. Ay en sien wy 't niet, *Philothea*, dit gront-sopje is het onderste ende het laeste van alle genuchten. Die rooskens en zijn sonder dese doorens niet te plucken; noch dat honigh sonder stralen te rooven. Misschien hebben sy daer op gesien, die reessems van ajuyn hangende achter op den rugge van Venus-beelt, om een verdere bedenckinge ende waerschouwinge te geven, dat, als men de schellen ende Rockskens af doet, sy tranen naderhandt sullen verwecken, ende onse oogen overvloedelijck doen loopen.

De wellust komt ons in 't gemoet,
Soo aengenaem en suycker-soet,
Om soo de sinnen te bekoren.
Maer als sy van u wegh sal gaen,
Besietse dan van achter aen,
Of sy soo schoon is als van vooren.

Soo dat ick de lustwillighe jonckheydt wel de selfste lesse mach geeven, die den Engel *Raphael* gaf aen den jonghen *Tobias*, als hy den visch ghevanghen hadde; te weten, dat hy de gal daer uyt soude nemen, ende die voor sich wegh legghen. Van ghelijcken moghen onse wulpsche Quanten doen, als sy meynen eenen grooten visch ghevangen te hebben. Wat sullen sy daer af meer mede dragen, als de galle ende bitterheyt, ende een droevigh naerdencken? Hoe menige Joffrouw, hoe menigen

nigen jongman, hoe menig gehout persoon kent gy in dese stadt, misschien in uwe straet daer gy woont, die dit met een bittere getuygenisse souden konnen bevestigen? dat alle de traentjens die door het spae berouwen gestort zijn. by een vergadert waren, daer soud een moy fonteyntjen af komen te springen, en dit is noch de minste droefheyt die haer ten oogen uyt kan storten en verlichten. Daer sit, daer sit in 't hert, eertijdts woonplaetse van de liefde, eenen moort-priem die met een bly gepeys gedoogt daer in te dalen.

Doch onder alle de droeve uytgangen en heb ick nimmermeer grouwelicker geleesen als desen naervolghende. Een Me-vrouwe gheprickelt door een ongeoorlofde liefde, en hadd' het verstant niet met het Kuyperken, *Selfstrijt.*

Van den brandt,
Te houden in den bandt,

Van den huwelicken staet: maer door een dertel oogh op een ander als haar bed genoot verslingert, is uytgeborsten in vuyle lusten. Den echtigen man kropten sijn vermoeden en gramschap in, ter tijt toe dat hy het wildt verraschten in sijnen leeger: doen heeft hy dit ongehoort stuck aenghevanghen. De lichte-kooy doet hy metselen in eenen donckeren kercker, en sluyten tusschen vier mueren. Den Pol poignaerdeert hy, treckt hem de huydt af, van 't gheraemt maeckt hy eenen setel voor Me-vrouw om op te sitten, het beckeneel dient haer voor een schroef om uyt te drincken; 't vel boven haer hooft ghespannen is 't pavilloen by daghe, en by nachte het decksel van haer bedde. Peynst eens, Godtvruchtige *Philothea*, ofter wel een doot soo schroomelick kan wesen als sulck een leven? Ende als sy

nu ſat in een zeer van bitterheydt, ſoo en hadſe niet eene druppel van hare voorgaende genuchten.

Gaet nu, gaet blinden menſch, volbrengt u vuyl genuchten,
En koopt voor luttel vreugts een millioen droeve ſuchten.
Siet hoe dat Venus *luſt de ſtraf volgt op de hiel,*
Soo datter ſchier een hel woont in een booſe ziel.

Somma iſſer yemandt die de wellusten een weynigh geproeft heeft, en haren bitteren naerſmaeck noch indachtigh is, van die (geloov' ick) machmen
Mat. 27. ſeggen, dat van de galle ſtaet: *Et cum guſtaſſet, noluit bibere*: *Ende als hy't geproeft hadde, heeft hy't niet willen drincken.* Den vuylen luſt, dat is de gedroomde ſtatue of 't beeldt van *Nebuchodonoſor*: het hooft en de borſt ſchijnen koſtelick en goet, maer de voeten en het eynde is vol broosheyt en ongeluck: Soo ſy haer begeven, ſoo ſietmen terſtondt oock den glans van 't eerſte, dat wat ſcheen te weſen, t'eenemael verdwijnen. Ick ſegh dan, en ſoo ick meen, met goede en bondige reden, dat volkomen playſier en contentement te willen haelen uyt de wellusten, even ſoo veel is, als midden in de hel, by maniere van ſpreken, eenen hemel te willen maken.

Maer als ick deſe hier ſoo beſigh ſie ontrent deſe bie-korven, en dat ick bemerck dat deſe ſnoepers ſo vinnig van de Biekens onthaelt worden, dan dunckt my dat ick de weergae ſie van onſen *Verlooren Soon.* Een korte en valſche ſoetigheyt heeftſe alle drie gebrocht in groote ellenden. Weet ghy wel, *O Philothea*, hoe datter onſen *Verlooren Soon* geraeckte? De blinde *Liefde* leyde de blinde *Iongheyt*, en als den eenen blinden den anderen leyt, dan komen ſy beyde in de gracht te vallen. Hy oordeelde naer den ſalt dat hy by eerlick geſelſchap was, en als het verſtant

ſtant met de oogen open gong, doen vond hy hem by de vuyle verckens liggen, daer hy te vooren by hadde geſeten. Hy teerde in 't eerſt van den hoogen boom tot den leegen boom, maer ſoo ras de beurs ydel was, was het vleyen uyt, en die geldeloos was, wierdt vriendeloos: min of meer gelijck men de Orangien Appelen in weerden houdt, ſoo langh als daer ſap in is; maer als dat uytgeperſt is, dan worden die geworpen op de ſtraten. Van gelijcken ſoo langh alſſer by den *Verlooren Zoon* wat te haelen was, was hy wellekom; maer ſoo het gelt begoſt te ontbreken, is hy ten huyſe uytgedreven, ende heeft ſich uyt hongers-noot voor een vercken drijver moeten verhueren, daer hy geen drafs genoegh en had om ſijn holle maegh te verſaden. Ondertuſſchen ſoude ick dan hier ſo qualick ſeggen, waer 't dat ick waerſchouwde dat men ſich moet wachten van te gaen daer men:

Den verlooren Maendagh viert,
Daer een vaentjen hangt en ſwiert,
Daer men heele potten drinckt,
Daer men in 't prieeltjen klinckt,
Daer men met den bierbas vrijt,
Daer men ſchrijft met dobbel krijt,
Daer de venſters ſtaen vol groen,
Daer den Weert heeft veel te doen,
Daer de Maert loopt op en neer,
Daer de Vrouw tapt even ſeer,
Daer een Dochter ſit en vleyd,
Daer men maer by nachten ſcheyd.

O Philothea, daer men vleyt, daer men tapt, daer men ſcheydt als de klock een ſlaet, als het haentjen kraeyt, O dat zijn ſorgelooſe plaetſen! dat zijn

bancken daer het geldt en de eerbaarheydt dickwils schipbreuck lijden, en daer en tusschen, men soude alsoras Meulensteenen doen vliegen, als die gasten daer oplichten. Den dranck treckt, 't ghelelschap treckt, de sonde treckt, het treckter altemael om het seerste. Hoewel seght hier op den Wijseman *aat de lippen van een oneerlicke Vrouw honingh distilleren.* Geen schadelicker fenijn, *Philothea*, als dat met honigh wort genomen: want om dieswille dat de mage den honig niet en wil overgeven, soo wortse samen van het vermengelt vergift overwonnen.

Maer hier valt een kleyne vrage, hoe den Verlooren Soon op so korten tijdt een soo grooten erfdeel heeft konnen verquackelen? oft wel, hoe hy niet eens gewaer en is geworden, dat sy hem soo pluymden; en sijne beste veeren uyt trocken? Op dese vrage so sal ick antwoorden met een andere vrage. Als

Iudic.16. *Samson* lagh op den schoot van *Dalila*, ende sy door eenen Barbier hem dede scheeren, hoe en isser *Samson* niet wacker afgeworden? want oft sy rasceerden hem met warm water, oft niet; soo jae, hoe en is hy door de heete vochtigheyt niet uyt sijnen slaep geschoten; soo neen, de pijn die hy leedt, overmits het hayr hart was, soude genoegh geweest hebben om hem te doen ontwaken. Ick antwoorde hier op, en t'samen op 't voorgaende, als yemant sijn hooft leyt in de schoot van een oneerlicke vrouw, die wort geschoren dat hy 't niet en sal gevoelen: so dat onsen *Verlooren Soon* is getreden inde voetstappen van *Samson*, en op den selfsten kam geschoren: en gelijck als *Dalila*, naer datse *Zamson* geschooren hadde, hem heeft van haar beginnen te stooten; soo is oock den *Verlooren Zoon* naer dat hy kael was, ten huyse uytgesloten, en is gevallen in eene uytwendige behoeftigheydt en inwendige droetheydt: soo dat ick hier

wel

wel mach toepassen het Spaensch spreeckwoort, dat het lichtveerdigh ende oneerlick geselschap is *een paradys voor d'oogen, een vagevyer voor de beurse en een hel voor de ziele.* Dit lest is't gene het Sinnebeeldt aenraeckt, te weten:

Hoe dat den aert van alle Min
Wel schijnt in't eerst een soet begin, Boetius.
Maer prickelt op den staenden voet
Het dom, en blindt, en dol gemoet;
En daer en blijft van altemael
Niet anders als een bitter strael.

Soo dat midden in de vreugt ongenucht wort gevonden. *Paulus Manut.* Waer op de Heydenen oock gesien hebben, als sy in den Tempel van *Volupia*, dat is, van de Goddinne der wellusten, het beeldt van *Angenora*, dat is, van de Goddinne des droefheydts, gestelt hebben? soo dat nu niet alleen waer en is, dat daer de blijdtschap in huys is, daer de droefheydt voor de deur staet; maer sy zijn t'samen by een, en gemengelt onder malkander, soo dat men d'een sonder d'ander niet en kan genieten. Eenen Prins in Duytschlandt *Paulus Zesentner Vermis conscientiæ.* had eenen tammen Beer. gelijk dit beest seer snoepachtig is, gaf hy se honing in een schotel die siedende heet was. Als den Beer daer quam opgevallen, ende begost te slabben, moest hy nootsakelick sijn tonge verschroeyen. Het en kan niet anders geschieden, of aen de soetigheydt van wellusten sullen wy ons leelick verbranden, jae meer verdriet als geniets daer af mede t'huys dragen. Tot bevestinge van dien sal ick de vryigheyt gebruycken van in eens anders keuken te snuffelen, niet om spijse des lichaems, maer om voetsel des verstandts te haelen. Een Huysvrouwe hadde den vleesch-pot aen 't vyer gesteldt, die nu

was in het fieden ; niemant en waffer in de keucken als eenen grooten dogg' , en een kleyn kindt Defen hondt fiende een groote ribben ftuck uyt het water kycken . hapten vinnigh daer op , ende wouwer heel greetigh fijn tanden in drucken , maer te vergeefs, want hy douden 't onder , ende aen het fiedende fop fich leelick verbrande, grimden hy , ende liet fijn tanden fien. Waer op het onnoofel kind uytfchoot defe woorden : *La gby dief als gby zyt , ick fal 't myn Moederken feggen, dat gby het vleefch uyt de pot wilt ftelen, ende dat gby daer noch om lacht.* Hy foud dat lachgen wel hebben konnen derven , en ick geloof dat hy naderhandt gedaen heeft dat men gemeenlick feght, *Een hondt die hem eens verbrand heeft , die vreeft oock het koude water* Wat hier af is of niet, dat is gewis , alle vleefch- beetjens , geftolen beetjens en zijn geen lach beetjens , veel minder lecker-beetjens , om den naerfmaeck Dies waerfchouwt den *H. Barnardus*: *Het vergaet op eenen oogenblick dat ons verheugt, ende het duurt fonder eynde 't gene dat ons pynight.* En hadde *Jonathas* niet wel goede reden om te klagen dat hy moeft fterven , om een

1Reg.16. weynigh honinghs die hy gefmaeckt hadde ? *Al proevende hebb' ick gheproeft een weynigh honings op het eynde van myn roede, ende fiet, ick fterve.* De fententie des doodts was van den Vader over hem uytgefprooken ,ende foud ongetwijffelt volbrocht geweeft hebben , hadden de Soldaten niet tuffchen beyde gekomen. Bemerckt hoe dat de honigh by de roede is , dat is, de ftraffe by de genuchten. *Wat fal ick*

Boet. l 3. de consol. Philos. *feggen van de lichamelijcke genuchten ? als dat den drift , daer wy die mede vervolgen, is vol anghft ende benauwtheydt : het befitten ende genieten vol rouw' en droefheyt. Dat een yegelijk eens wel ondertafte fijne welluften, en hy fal bekennen datfe altemael een*

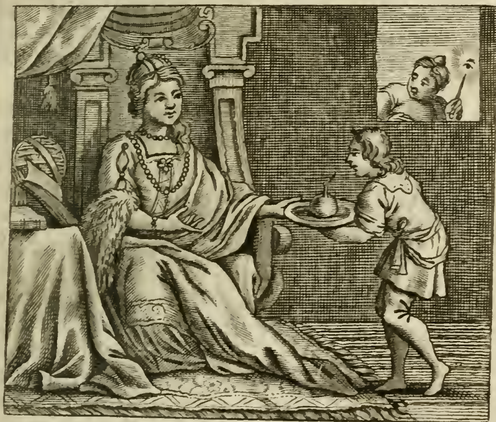
droe-

droevigen uytgang hebben. Overloopt de Historien van allen eeuwen, ende ghy sult bevinden dat den eenen met sijn goet, den anderen met sijn bloet, altemael met leetwesen hunne wellusten hebben moeten bekoopen; sy vergaderen met blijdschap, die met droefheit scheyden. Ick moet hier by voegen, *Philothea*, 't gene dat eens aen eenen Eremijt gebeurde. Hy gingh door de woestyne, en dorstigh wesende, ontmoete hy een klare beke; hy schepte het water met het hol sijnder handen: en proefde dat het soo soet was, als of het door een bosch van kaneel, ofte uyt een rots van suycker-kandy had gesproten? hy nieuwsgierigh wesende, is tegen den stroom opgegaen, om te sien den sprong daer dese lieffelijcke wateren uyt quamen vloeyen. Hy vondt op 't eynde een vuyl stinckende carognie, uyt wiens backhuys de beke quam geschoten: en die siende, heeft de voorgaende soetigheyt door dese tegenwoordige vuyligheyt beginnen te walgen. Dit was het eynde van dien aengenamen teugh, die hy hadde gedroncken Ick weet wel dat de lichtveerdige Vrouwe by den Wijse man seydt. *dat gestolen waters soeter zijn, ende dat gestolen beetjens leckerder smaeckt.* Al even eens, of inde val een mooy *Prov.21.* brocxken waer, om de muys daer op te nooden, die den droeven beet niet en kan bekomen, 't en zy sy selver gaet verloren. Ick seg dan met den Propheet *David, Sonen der menschen, hoe lang sult ghy swaer van gemoet, beminnen d'ydelheyt, ende waerom soekt gy leugen-tael?* Wat kander meerder leugen wesen, als dat men gelooft dat droefheyt blijdtschap is? het bitter soet, swert wit, benauwtheydt des gemoets gerustheyt des herten? Ick seg dat het daermede gaet gelijck de kinders hasenoten kraecken: sy willen snoepen, ende breken hunne tanden, krijgen den mondt vol vuyligheydt, ende en vinden daer anders niet in als eenen

eenen worm. Waerachtig ja; den knagende worm blijft sitten in de conscientie, als nu de genuchten zijn voorby gevlogen; soo dat ons Sinnebeelt niet dan al te waer is, dat den genen die honigh meent te snoepen, dapper onthaelt wort, ende in plaetse van soetigheyt maer bitterheyt en sal bekomen.

My dunckt dat ghy u hier inbeelt, *Philothea*, als of dit alleen geschiede in ongeoorlofde genuchten, ende dat het in den houwelicken staet waren louter roosjens sonder doornen? ey neen, dien grondt draegt al so wel distelen als den aldersiimsten. Veel bouten die uyt *Cupidoos* boogh vliegen, wispelen; jae sy worden selven ghesteldt tot eenen doel van droefheyt, ongeluck, ende een doodelicke vervolginge. Isser yets kennelicker als den droeven moort van *Paulinus* den Ridder; Den oorsprong van alles is beuselerye, ongegront vermoeden, jalousie, vonken die alle daghen in onsen schouwkens vlieghen. Daer wiert aen den Keyser *Theodosius* op drie Koningen-dagh vereert eenen uytgelesen ende boven maten schoonen appel; den Keyser sich verwonderende over het aensienlick fruyt, dede den selven dragen aen de Keyserinne *Eudoxia*, de welcke den appel aen den Ridder *Paulinus*, die sieck was, tot een verversing dede vereeren. *Paulinus*, die eenen Edelman was ghepolijstert naer de Hoofsche beleeftheyt, en wilde sijn gulsige tanden in het schoon oogh niet drucken, maer stiert den selven door eenen Pagie den Keyser (niet wetende dat sy van hem quam) den selven biddende van die in danck t'ontfanghen, ende met een goede ooghe te bejegenen. Soo ras den Keyser den appel sagh, wierdt hy met jalours vermoeden om het hert geslagen, als ofter eenige vonckxkens van liefde in den boesem van de Keyserinne tot *Paulinum* waren ontsteecken. Hy vraegt

vraegt haer dan of ſy den appel had ontfangen, waer ſy daer mede was gebleven? Sy antwoordt, datſe dien hadd' gegeten: ende anderwerf ondervraeght zijnde, bleef ſer by, ende loochende de waerheydt noch ſtercker. Ja, ſeyde den Keyſer, hebt ghy dien

opgegeten? ſo ſweer ick u by mijn Kroon, dat hy u qualick op ſal komen; ende vertoonende de ſelven appel, kreegh ſy een paer roode kaecken, ende den Ridder *Paulinus* (alhoewel onnoſel) eenen rooden hals. De Keyſerinne moeſt oock uyt het Hof vertrecken. Eenen harden ſlagh voorwaer, en een onverwachte vergeldinge van een vriendelijcke gifte. Hoe kleyne wolckskens zijn 't, die ſulcke ſchoone Son konnen verduyſteren! ende die eenen huwelijk, dat in den Hemel ſcheen ghemaeckt te zijn, ende

vol

vol van ſoetigheyt was, met een alderbitterſte galle komen overſtorten? Hoewel mocht *Paulinus* ſeggen met *Jonathas: Een weynigh honigh hebb' ick geproeft* (ja noch qualick geproeft) *ende ſiet ick ſterve.* Ick ſie wel, *Philothea*, de Heydenen hebben 't voor ons geſien, als ſy *Hymen*, dat, is den Godt van de Bruyloft gekroont hebben, met eenen krans gevlochten van rooſen ende myrrhe. O! die ſpitsvinnige verſtanden wilden ons een leſſe inſcherpen, dat den windt in den huwelijcken ſtaet meeſtendeel Noord-ooſt ten Noorden ſal blaſen.

Doch dat ſulcke buyen naer langen tijden eens op-rijſen, dat en is niet te verwonderen: maer dat het beginſel ſommige wel veel ſou doen ſpelen, koſten ſy: dat is een ſake om ymant een rijp achterdencken te geven. Ende juyſt ſoo liep het af met ons *Claesje*, die door een blinde ſotte kalver-liefde aengedreven, al op korten tijdt Vryer en Bruydegom was, en den ſelfſten dagh dat hy in *trouw* gong, gong hy in *rouw*: ſoo dat naer het ſeggen van dien Philoſooph, het huwelick is gelijck een fuyck: want de viſſen die daer in zijn, ſoudender geerne uyt zijn, en die 'er uyt zijn, ſouden der geerne in zijn, Paſt dit ſelve het huwelijck toe, en hoort hoe dit onſen nieuw gehouden is overgekomen.

GEen genuchten ſonder ſuchten.
Noch geen liefde ſonder pijn:
Koſt men laten honich-raten,
Niemandt ſou geſteken zijn.
V*enus-Boefjen ſpeelt een troefjen,*
Soo geraeckt men aen den dans:
Maer het wijnje wordt azijntje,
Soo verkeert de ſlechte kans.

Onſen

Onsen joncker, onsen proncker
Claesje is dien vremden haen,
Die wou trouwen, en gaen houwen,
't Ventje wouwer goedt rondt aen.
't Was een Vryster, als een lijster,
En gingh met den nieuwen snuf;
Sy kost singen, sy kost springen,
Daer in hadd' ons Claesje puf.
't Wordt besloten, en begoten,
Want het Ja-woort *wasser uyt:*
Hy doet koken, hy doet smoken,
Daer sit Claesje met de Bruyt.
Maer van trouwen *komt het* rouwen,
Schoon de Bruyloft is gedaen,
Sy wil schranssen, sy wil dansen,
En geduurig spelen gaen:
Sy wil slapen, sy wil gapen,
Sy wil altijdt buyten huys:
Och, als doecken draegen broecken,
Dat is voor de Mans een Cruys!
Met friseren, en palleren,
Met de spiegel aen de sy,
En met gommen, en met krommen.
Gaet de heele wech voor-by.
Sietse dragen Fransche kragen,
Riecksse maer een nieuw fatsoen,
Siet daer blijven Claesjens schijven,
Dit is alle daegh te doen.
Wouse winnen, en wat spinnen,

En maer naeyen eene mouw,
Claes sou schryven, en gaen vryven,
Dat hy noch geraken sou.
Sy laet sorgen die haer borgen,
Sy en roert niet eens een handt;
Claes moet sobben, Claes moet tobben,
Is dit niet een luye dant?
Griet die kindert, 't goet dat mindert,
Claes gaet achter alle jaer:
Claes doet hoopen, en verkoopen
d'Een hoev' voor, d'ander naer.
Segt eens Claesje, nobel Baesje,
Staet u desen handel aen!
Waer het Meysjen, noch te eyssen,
Claes en sou het noyt bestaen.
Domme sinnen, als die minnen,
't Schynt in 't eerst al honigh soet;
En sy wagen, blinde slagen,
Die men langh besuuren moet.
Siet met buycken, en met fuycken,
Is 't seer naer den selfsten vangh;
Want dat trouwen, *dat is* houwen,
Eens is voor u leven langh.

Soo is het afgeloopen met ons *Claesje*, ende zoo gaet het hedensdaegs noch met veel andere, die in den aenvangh van den houwelijcken Staet sich niet voor oogen en stellen het oprecht wit van de deught, om daer hunne pijlen van *Liefde* nae te schieten. 't Schijnt datse *Blinde Moeye* loopen, O *Philothea*, ende met den tast sich daer toe begeven, ende den eenen trouwt om d'ooghen, den anderen om d'ooren, den derden om de handen, dat is, om 't goet, om de schoonheydt, om het fraey klappen; al vyerkens van strooy, die eens voor eenen korten tijdt opflickeren, maer ghemeynlick niet langh en bran-

branden. De Liefde die is blindt, ſy gaet daer 't niet en dient, ende is gelijck aen den douw, die alſoo wel valt op den dreck, als op de rooſen. Dat diergelijcke domme jonge lieden naderhant klagen, en is niet te verwonderen.

Jagen, viſſchen, vrijen,
Is altijdt vol lijen: want
Vrijen, jagen, viſſchen,
Dat moet dickmael miſſen: daerom
Viſſchen, vrijen, jagen,
Selden ſonder klagen.

Nu is 't by aldien datter klachten vallen terwijl ſy noch los en ongebonden zijn, ende dienvolgens by hare geruſte vryigheydt konnen blijven, hoe moet het diergelijcke bevallen als den knoop is ghebonden? ſoud by alſulcke het trouſpel niet wel hebben het begin van een ſchouwſpel, ende het eynde van een rouſpel? principalick als ſy malkanderen louter blaeuw bloemkens op de mou ſpeten, ende ondertuſſchen zijn 't twee naekte die malkanderen niet en konnen decken, ſoo dat het ſpreeckwoors niet dan al te waerachtigh wordt bevonden: *Alle gevangenen zijn arm, ende alle vryers zijn rijck.* Tot welcker vordere beduydinge ick ſegge:

SChoon voor doen is wel half verkocht,
Maer 't heeft 'er veel in druck gebrocht:
Dus wie maer ſiet op 't aerdigh kleet,
Gewis die trouwt ſijn eygen leet.
Veel dragen Sijd', Fluweel, Sattijn,
Trots al de geen die edel zijn,
En komen daer ſoo aengeſtapt,
Schoon dat de Vader ſchoenen lapt.
Daer gaenſe proncken ſteegh en ſtijf,
En hebben qualick aen 't lijf,

Alwat'er is moet op den arm
Al bleef 'er t'huys niet voor den darm.
En strijckt ghy vonnis naer den tooy,
Gewis het schijnt een vette prooy;
Maer taelt eens wat naer munt en kruys,
Lief vriendt dan isser niemandt t'huys.
En sulcke vindtmer met dosijn,
Die hier op af-geslepen zijn,
En gaen geveynsen machtig goedt,
En knappen soo een slechten Bloedt.
Maer dit gebeurt dan menighmael,
Dat desen Bloedt *is even kael.*

Ick hebber somtijts gevonden die my beleden, dat de sake met hen soo gepasseert was: namentlijck ben ick indachtigh van een Weduwe die my vertelde, dat sy ten huwelijck brocht eenen stuyver, en haren man seven oort, en so sy getrouwt waren, gingen sy voor twee blancken gebranden-wijn drincken? dat was de Bruylofr die sy hielden. Diergelijcke vryagien en versamingen heet men in Brabandt Leuvensche huwelijcken, Godt wilse altemael gebenedyen, gelijck oock dese twee die ick hier by voege, want sy het wel van doen hebben. Ick segh dan:

TRuyt ons Bruynnetje,
Wist eens een vetje,
En sagh een kansje
Aen weeldigh Hansje;
't Scheen goet van aertje,
En ryck van vaertje,
Want het droeg kleertjens
Als moye Heertjens,
En witte broosiens
Met dobbele roosjens
Een schoone faveurtjens,
Van fraey couleurtjens.
Truyt dan ons Diertjen
Dat stoockt een vyertjen,
Dat leent een rockjen,
Dat vlecht zyn lockjen,
Dat styft syn kantjens,
Dat huurt pendantjens,
Dat weet syn pronckjens
Dat werpt syn lonckjens,
Dat schiet syn suchtjens,
Dat heeft syn kluchtjens:

See

Soo gaet het doeckje
En vrijt het broeckje.
Terstont ons Quantje
Die siet het Dansje,
Met haer fatsoentjens,
En purper schoentjens;
Hy seyt: Dit Truytje,
Dat wort mijn Bruytje?
Want sulcke wijfjens
Die hebben schijfjens,
Dan drinck ick wijntje
Van 't koele Rhijntje
Somma ons Hansje
Sagh self een kansje.
Soo dan dees Gastjens
Die knoopent vastjens,
En geven 't hantje
Tot d'echte pantje:

Nu heeft ons Truytje
Een kael Reyn-uytje,
En nu heeft Hansje
Een mager gansje,
Twee sonder landtje
Twee sonder sandtjes
Twee sonder huysje,
Twee sonder kruysje;
Want siet ons Fentje
Heeft geldt noch rentje,
En ons Klappeytje
Heeft bosch noch wytje
Nu geckt ons buurtje
Met dit partuurtje,
En dees twee hertjens
Zyn vol van smertjens;
En hebben 't geckje
Met het gebreckje.

Dit meen, ick *Lieve Philothea*, sal genoegh wesen aengaende de soete sottigheyt, alhoewel dese ongeluckige parturen soo overvloedig zijn, dat men sich soude verwonderen, noch ick en weet van dit verwerren goet geen ander reden te geven, als datter veel met een verkeerde en verdraeyde meyninge desen staet aenvangen. Het oprecht en geoorloft oogmerck van den houwelijcken staet (om dien ten naesten by tot saligheyt en volkomen contentement dat van duysent niet een en sal bekomen) te genieten, is: *verwecken der kinderen, den troost ende hulpe van malkanderen, de remedie tegen d'oneerbaerheyt, en de gratie van 't H. Sacrament.* Wie van dese wegen afwijckt, die doolt in het verkiesen van sulck eene gewigtige saecke. Ende daer en-tusschen, Godt betecrt, hoe menigh Jonghmans oogh speelt alleen op de schoonheydt, ende dienvolgens op den

luſt hoe menig Ouders talen naer de beurſe? wie verkieſter hedendaegs een *Rebecca*, om dat ſy vlijtig isen meweerdigh om den pelgrim te laven? waer iſſer nu eenen jongen *Tobias* die de drie eerſte bruyloftnachten met *Sara* overbrocht in het gebedt ſonder malkanderen te genaken, en dat om den noodigen Goddelicken zegen over hen te trecken. My dunkt dat het meeſtendeel ſich hier in dragen, gelijck het geſchiede binnen Vranckrijck in eenen Schuttershof, daer de Gilde-broeders ſich met den boog plegen te oeffenen. Op den Doel ſtonden geſchildert verſcheyde prijſen, als tinne ſchotels, wijn potten, heſpen, ende in 't wit eenen gouden duyvel met een deel Franſche kroonen om den hals; ende waren de wetten van den boogh ſulckx, dat yeder een voor prijs hadde daer hy ſijnen pijl wiſt te ſchieten: den eenen vloogh over, den anderen ter zijden, ſommige dreven den hunnen in den wijn pot, ander in de heſpe, het meeſtendeel evenwel ſchoot na den gouden duyvel. Van gelijken in 't verkieſen en aenvaerden van den huwelicken ſtaet, hoe veel en zijnder niet die na 't vleeſch gaen loeren? wie iſſer die ſijn liefdens pijlen niet en ſchiet na eenen gouden duyvel, en na een partuer rijck van middelen? wie iſſer die een oogh aen alle deſe dingen toeſluyt en op de deugt mickt, en om ſijn ſaligheydt met ſijn partuer te wercken? Den Bruydegoms voorwaerde ſtierde
Cant. 7. ſijn geſicht op wat anders, als hy ſeydt: *Hoe ſchoon zijn uwe treden, O Princelicke dochter, in uwe ſchoenen!* Waer op *Clemens Alexandrinus* ſeght, dat eertijts de dochters en maegden plegen onder hare klappijnen te dragen gulde nagels, waer in gegraveert waren vriendelicke woorden, die ſy gaende door het ſand daer op druckten, en wierde van de Serviteurs naderhant geleſen. O blinde en domme jongheyt! gy

ſoud'

ſoud' eerder moeten ſien op de voeten van u Maiſtreſſen als op hare aenſichten , en letten niet hoe ſy gefriſeert en geblancket zijn maer waer dat haere voeten haer dragen , wat Kercken dat ſy beſoecken, wat Godtsdienſt dat ſy hooren, wat Gaſthuyſen ende ſiecken datſe gaen trooſten: wat heymelicke Godtvruchtigheyt dat ſy oeffenen ; heymelijcke ſeg ick, want ick lach met ſommighe die veel in de Kercke worden gevonden , ten tijde dat de vryagien duren; 't en is om *Christus* niet, 't is om *Lazarus* datſe komen. Ik wenſch hier op het leſt, dat alle Ouders in 't opſoecken van een huwelijck voor hunne Kinders, dit navolgende ſochten ten naeſten by te komen , en ick voorſeker hen datſe ſoo veel klachten van hunne beſtede kinderen dagelijcks niet en ſouden moeten hooren. Daer moeſt binnen *Conſtantinopolen* een bruyt en huyſvrouwe voor den jongen Keyſer van *Conſtantinopolen Theophilus* verkoſen werden. Sijn Vrouw-Moeder, wel wetende dat niet alleen ſijn tijdelijck Rijck, maer oock ſijn eeuwige ſaligheydt by eenen goeden keus mocht vervordert worden, heeft in dit geval eenen ſeltſamen, edoch verſtandigen ende loffelijcken raedt voorgeſlagen , door den welken ſy des jongen Keyſers drift en luſt een weynigh ſocht in te binden. Sy dede vergaderen de alderſchoonſte dochters van het geheel Rijck , en gaf aen hem eenen gouden appel , om die te vereeren aen de geene die hy tot ſijne alderliefſte Bruyt ende Keyſerinne ſoude verkieſen. Eer nochtans dit gheſchiede , ſoo waren de ſaken in het Palleys ſoo aengeleydt, dat ſy drie ſaletten hadde doen opſchicken om allen deſen handel ende keus van ſoo groot gevolgh , met wijſen raedt ende met een rijp beleydt tevoltrecken. Sy hadd' dan het eerſte ſalet behangen met de ſchildryen ende contrefeytſels van alle *P. Cauſin.*

de ſchoonſte Damen die oyt in den Heydendom geleeft hadden, als waren *Helena*, *Dido*, *Lucretia*, *Cleopatra*, *Semiranis*? ende deſe hongen in ſwarte ramen omringelt met vlammen. In het tweede ſalet waren te ſien uytnemende ſchoone ſtucken van die het waerachtige Geloof beleeft hadden; als *Rachel*, *Rebecca*, *Eſther*, *Abigail*: *Iudith*, *Suſanna*, *Catharina*, *Cæcilia*, *Agnes*, en hare lijſten waren vergult ende ſy ſtonden en bloncken in de ſterren, die rontſom haer hooft gezaeyt waren. In het derde ſalet was de vergaderinge van alle de ſchoonſte Ioffrouwen diemen het geheele landt door met alle neerſtigheyt had konnen opſoecken en by een brengen. De Moeder dan noot en verwilligt den jongen Keyſer om een aldergratieuſe Keyſerrine te verkieſen: leydt hem tot dien eynde in het eerſte ſalet, en geeft hem volle beduydeniſſe van alle de ſchilderijen: gaen van daer in 't tweede, daer ſy van gelijcken hem onderwijſt van de gene die ſo rijckelijck afgemaelt waren: en daer mede trede ſy in de derde ſalet, daer den appel ende de kroon moſt gegeven worden, alwaer met ſoete ende nochtans rijpe woorden de moeder voor uyt ſprack: Lieve Soone, hier ſiet ghy voor u oogen den roem van alle de beſonderſte, en meeſte begaefde creaturen? 't is in u macht de ſchoonſte bloem van al te plucken: dan op een ſaeck bid ick, dat ghy u geweerdight acht te nemen, of ghy liever een ſoeckt te verkieſen daer ghy inder eeuwigheyt mede ſult moeten branden, gelijck tegenwoordigh doen die in 't eerſte ſalette hangen; of wel dat ghy liever uwe gunſt en affectie op een wilt laten vallen daer ghy u in der eeuwigheyt mede ſult verblijden. Welcke korte, maer krachtige woorden, den Sone ſo diep in ſijn gemoet zijn ingedrongen, dat hy de deugt in acht nemende, ſijnen appel aen de ſchoone

en

en Godt vreesende *Theodora* heeft geschoncken, die hy door dese gifte tot sijn herten liefsten Bruydt en Keyserinne heeft verkosen, die 't om de besondere Godtvruchtigheyt, beter als de andere honighsnoepertjens geluckt is en bekomen. My dunckt ick sou haer mogen toepassen, 't geene in borgerlicke verwonderinge dienstigh is:

Kleyn onderwindt, en dat voordachtigh,
Luttel Woorden, en die waerachtigh,
En goed manieren in doen en laten,
Doen menigh komen tot hooge staten.

Hier mede laet ick de biekorven, en den honigh, en de angels, dat is de ongenuchten, die uyt ghenuchten rijsen, varen, ende komen aen ons:

TOE-MAETJEN.

LEert hier noch op het leste de ongestadigheydt van het ghemoet, ende veranderinghe van affectie. Een Me-vrouw' hadd' de oogen geslooten aen haeren Man, ende schepte uyt dese doodt sulcke troosteloose droefheyt, datse niet alleen de woorde van de vrienden gheen ghehoor en gaf, maer selver weygerden te eeten of te drincken, om soo eerder een lijk ende aen haren Mangelijck te worden. Dagh en nacht satse buyten de Stadt, en weenden in 't graf van haren overleden Man. Ter selver tijdt, niet verre van de selfste plaetse, wierdt'er eenen van den Magistraet opgeknoopt, ende om dat de vrienden dien by nachten van de galghe niet en souden snijden en begraven, stellen sy daer wacht by, om op alle aenslagen van de vrienden te passen. Desen Sentinel hoorende de Vrouwe soo bitterlijck suchten en kermen, gingh een weynighje van

de Justicie plaets om haer te troosten, maekten haer deelachtig van de spyse die hy voor sijn selven hadde mede genomen. En siet, terwijl hy in 't troosten en klappen sijn selven vergeet, soo komen de vrienden en met een gauwigheyt ontknoopen den hangdief, en gaender mede strijcken. Hy siende dat de galge selve bestolen was, vreesende dat de Magistraet de hant op hem soud' liggen, keert weder mistroostig tot het graf, en begint sijn ongeluck en aenstaende perijkel dese Mevrouwe te klagen. Wat geschieter? hy weet haer so te bekouten, datse consent geeft om haren mans lichaem uyt te graven, en in de plaetse van den dief aen de galge op te hangen, om soo sijn onachtsame sorgeloosheydt de Heeren van den Magistraet te ontfutselen. Knoopt dese twee dingen eens by een, *Philothea*; te weten, die groote droefheyt van de vrouwe, en het consent van haren man te hangen. Dat het by so treffelijken Schrijver niet getuyght en wierdt, wie souw 't gelooven? Siet wat dat is, menschelicken ende geschapen liefde, machse niet wel en met recht gheschildert worden met vleugelen? Maeckt dat gy Godts liefde *Philothea*, waerdigh zijt, die en sal u noyt begeven. Ick doe gelijck het bieken, *Philothea*, ick vliegh uyt op alle blommekens, ende ick kruyp in alle klockhuysekens, om tot vermaeck van den goetjonstigen Lezer wat te oogsten, en honingh te rapen. Siet hier wederom een raetje vol aerdige soetigheyt, dewelke, op datse niet te laf en zy, moet ick 'er somtijdts een graentje souts tusschen stroyen.

Een vraegje nopende de Gereformeerde Predikanten.

Waerom hadden de Predikanten sulken groten toeloop inde eerste scheuringe van Nederland? jae meer-

meerderen als die het Roomsch Apostolijck Geloof predickten.

Ick antwoorde daer op met een andre vraeg: Waerom komen de menschen meer gelopen om een Eclips te sien, als wel de Son of Mane alsse hel schijnen?

Ghy seght: hun uytwendigh is soo zeeghbaer, stichtigh, &c. Ick en wil niemandt oordeelen; maer het verrot licht-hout schijnt in 't duyster ook wonder dingen te wesen.

I.

Binnen *Genua* schreef eenen op sijn huys: *Nulli certa Domus*: dat is, *'t En heeft geene seeckeren of eeuwigen Huys heer.* Men seght dat het nu bewoont wort van *Duc d'Oria. O Philothea,* soo wy maer eens in den Hemel een huysken besitten, 't salder voor eeuwigh gaen; men weet daer van geen verhuysen.

II.

Hoort nu eens eenen onbeleefdelik spreken, doch die wel betaelt wierde. Een Edeling hadd' getrouwt een Boerinne. haren Vader gafse beyde de kost, des niet te min den gast was even koppigh, norts, eenen haer-sacker, ende dwersdrijver, Ja en dede schier anders niet als aen sijn Vrouwe verwijten datse een Boerinne was. Op sekeren tijd dan, om dit bedecktelick op haer broot te schieten, so vraegden hy: hoe veel schooven zal u Vader dit jaer wederom op doen voor de beesten? Sy (die dees krappekens moey was, dies te meer om dat al den heyligen dag van haeren kant quam) seyd' met vinnige woorden: Dit jaer doet hy *Verstegen.*

provisie ende voorraet van 450 busselen, dat is, vijftigh meer als op andere jaren, en dat om dat hy nu een beest meer heeft te houden als voor desen. Gesonde hersenen, Philothea *sullen oordeelen datter verstant in dit Boerinneken heeft gesteken: 't is te beklagen dat 'er sulcke onbeleefde worden gevonden. Den Bruydegom der zielen weet wel soete registeren te trecken.*

III.

't Geene ick hier by voege, kan tot troost menigh Vrouw-persoon te pas komen. Eenen Capiteyn getrouwt met een leelijcke Joffrouwe, verachten de selfste met dese woorden: Hoe soud gy my konnen behagen, daer en is immers niet schoons aen u? *Sy antwoorde met korte, maer gewisse woorden:* Soo ick mijnen God maer behagen kan, sal hy my wel eens schoon maken. *Een sappich woordt voorwaer rustende op een Christelijcke hoope, van het gene datter in den jongsten dagh sal geschieden. Ende hier mede sal ick dit sluyten. Laet ons ondertusschen soo leven, dat als de trompetten sullen klincken, wy mogen genieten een salige en schoone verrijsenisse.*

Hier op spreeckt den wereltschen Mensch.

Drie dingen beswaren mijn gemoet,
Het eerste is dat ick sterven moet;
Dat ander beswaert my noch veel meer,
Om dat ick niet en weet wanneer:

Maer

Maer 't derde beswaart my boven al,
'k En weet niet waer ick varen sal.

Dit seggen komt over een met het schrijven van eenen Philosooph.

Desen liggende op sijn sterven, is gevraegt geweest van de vrienden die rontsom het bedde stonden, dat hy hun een slichtige vermaninge voor testament soude achterlaten. Hy, die niet spreken en kost overmits de groote sieckte, schreef met pen en inckt op 't papier twee O. O. hier op wierdt van de omstanders wonderlick geslagen.

Den eersten seyde: *Als men in sijn uytterslen is, dan is alle dingen niet meer als een O in 't cijffer.*

Den tweeden: *In sijn uytterslen light men tusschen twee eeuwigheden.*

Den derden: *Als de ooghen des Lichaems toe gaen, gaen verstandts open.*

Den vierden: *Lichaem ende Ziel hebben haren circkel om geloopen.*

Den vijfden: zult ghy zyn *Philothea*: Wat dunckt u dat den Philosooph hier mede woud' beduyden?

De Vriendtſchappen van deſen tijdt zijn eygen baet-ſoeckigh.

Al broodt-vrienden,
Geen noot-vrienden.

HEt schynt dat niemand hier en woont,
Om dat sich niemandt hier verthoont.
Sa, hola Meester, benje daer?
En wordje niemandt hier gewaer?
Den heelen Winckel is vol volck,
Het komter aen gelijck een wolck.
Past hier een reysjen op gewin,
Het komter met dosijnen in.
Voorwaer ghy wint noch machtigh geldt,
Want 't huys is eerst maer op gestelde,
De vensters qualijck neer gedaen,
En 't komter vol kalanten aen.
Sy sitten rondt-om waerje siet,
Dit is een handt-gift, doet het niet?
Siet hier u saecken alle dry,
Niet een van al en isser vry.
Op 't suycker-broodt en maersepeyn,
Daer vallens' op alwaer 't gemeyn;
Al waer'et roof en goeden buyt:
Ba, slaet dees jacht met lappen uyt,
En maeckts' u met den eersten quyt,
't En is geen volcxken van profijt:
s' En soecken maer haer eygen baet,
Terwijl' het hier vol suycker staet.
Want soo den winckel ydel wort,
En dat men geen siroop en stort,
Dan sit men op een ander neer,
Men weet dan van geen vliegen meer.
En als ick dit te deegh bekijck,
Aen wie dit selschap is gelijck,
My dunkt dat niemandt beter past, *Als*

Als eenen kalen Tafel-gaſt ;
Als mager vliegen, Happigh-goet,
Die ſuygen aen eens anders bloet :
Want ſoo daer yemant renten heeft ,
Soo dat hy rijck en weeldigh leeft ,
En datter wat te ſchaffen is ,
Die krijgt veel gaſten aen den dis ;
Wie maer en ſit een weynigh warm ,
Die treckt tot hem den heelen ſwarm.
Maer als het goedt is opgeteert ,
En dat mijn Heer niet meer en ſmeert ,
Dees quanten zijn flux op de been ,
Daer ſit mijn Heer en kijckt alleen.
Wie vrijdt u tafel en u broot ,
Die laet u ſteecken in den noot.

AEN-SPRAECK.

ALs ghy vermoeyt ſult weſen van uwe lichamelicke oeffeninge, *Neerſtige Philothea*, en als ghy wegh ſult ſtellen u flos ſijde daer ghy een geeſtige bloem af weet te maecken , ofte als ghy de raem ter zijde ſult leggen , daer ghy met een konſtige naelde het fruyt , of een vogeltjen naer het leven weet af te malen ; ick bid ſoo ghy dan hebt een leſend vlaeghje, dat u dan gelieve eens met aendachtigheydt dit te overloopen , en ſoo ghy naer deſe mijne onderwijſinge de vrientſchappen wilt gaen overwegen , ghy ſult bevinden datter aen 't meeſtendeel al veel aſen ſullen ontbreken. Ick ſal dan hier met uwen goeden oorlof , o *Philothea* , de vriendtſchappen deſes tijdts eens gelijck als door een hekel trecken , om te betoonen hoe veel quaet wercx van eygen baetſoec-

kende

kende liefde datter is onder ſchuylende. Ick ſeg dat den Poeët den nagel op 't hooft heeft getroffen, als hy geſeydt heeft: *Vulgus amicitias utilitate colit. Dat den gemeynen man hedenſdaegs voor ſo veel vrientſchap onderhoudt, als die ſelve is ſtreckende tot ſijn profijt.* Veel yveren ſeer, verbinden ſich ſterk, 't ſchijnt datſe voor hunnen vriendt een blaeuw oogh ſouden wagen, en als het op een nijpen komt, dan laten ſy hunnen vriendt in de ſwarigheyt ſteecken. Met een woort geſeyt, de werelt heeft veel *Broot-vrienden*, maer weynigh *Noodt-vrienden*: ſoo dat ons het Frans ſpreeckwoordt een gewiſſe waerſchouwinge geeft in de gelijckeniſſe van een *Meloen.*

Les Amis de l'heure preſente
Sont du naturel du Melon,
Il faut en eſſayer cinquante
Avant que d'en trouver un bon.

Dat is te ſeggen:

Gelijck een goet Meloen ſeer qualijck is te vinden,
Soo gaet het hedenſdaegs in kieſen van de vrinden:
Van vijftigh qualijck een daer mangelt dit en dat,
En ſelden trouwen vriend of daer ſchort altijt wat.

Sy zijnder heel dun gezaeyt die op louter klinckklare liefde een goet jonſtigheyt hunne vrientſchap bouwen, het meeſtendeel leght den grondt ſteel al op eygen baet ende intereſt, 't is wel *Honigh in den mont, maer oock het ſcheermes aen den riem.* Soo langh alſſer wat te drincken, en te klincken is, ſoo ſullen ſy getrouwelijck rontſom u gelijck als een deel vliegen komen ſwermen, ende weten u ſoetjens naer den mont te fluyten:

't Is al Joannis, Joannis,
Soo langh alſſer wijn in de kan is;

Maer

Maer als den wijn daer uyt is,
Dan ſeggen ſy dat Jan een guyt is.

Dat de kat den kandelaer leckt, 't en is niet om dat ſy die geerne ſoude doen blincken, maer om dat ſy het ſmeer ſoekt datter op is gedropen. En datter veel zijn die ſich tot u welvaert t'eenemael genegen toonen, en die u met een gedienſtigheyt ſoo komen den *Bon jour* maken; s'en zijn ſoo ſlecht niet, ſy weten wel van waer den heyligen dagh komt, en die komen ſe t'uwen huyſe vieren. Maer ick bid u, want de kans eens keert, laet ons dan deſe getrouwe vrinden eens aenſpreken, als ghy met een verweert proces tot den ooren toe in den ſack ſteekt, ſpreekt hem dan eens van daer aen te heffen: als ghy ſtaet om te falieren, en om een bancxken te leggen, verſoeckt dan eens een duyſent pont acht of thien van hem verſchooten. Ick vrees ſoo ghy om diergelijcke oorſaecke aen ſijne deur komt kloppen, datter niemant t'huys en ſal weſen: en dit was nochtans dien man, dien getrouwen vriendt daer ghy ſoo vaſt op gingt, dat ghy daer een Kerck op meende te bouwen.

Als yemandt de fortuyne dient,
Dan waeyt hem aen ſoo menigh vrient:
Maer krygt hy ſlagen op den kop,
Zoo zijn de vrienden weer haes-op.

Eccleſ. 6. *Daer is*, ſeght den Wijſeman, *eenen vriendt, medegeſel aen de tafel; maer in tegenſpoet en ſal hy niet volherdigh blijven.* Deſe ſaeck ſaegen de Heydenen oock wel, die uytdruckelick geleert hebben tot verſeeckeringe van een borgerlick leven, dat men geen Swaluwen onder ſijn dack en moeſt laten neſtelen: want deſe blijven ons by in den Somer, ende als het ſchoon weder is, brengen haeren tijdt over

met

met ſingen: maer als den Winter aenkomt, dan gaen ſy altemael verhuyſen, ende en laeten niet anders als hare vuyligheydt by ons liggen. Een waerachtigh Sinnebeeldt van onſe geveynſde vrienden, die ons geſelſchap houden ſoo langh 't goet weder is, ende gelijck als in eenen Somer van voorſpoedt; maer alſſer eenen harden tijdt genaeckt, ende dat 'er ſwarte buyen van verlies ende ongeluck oprijſen, dan ſiet men deſe huysvrienden haeſt verſchuyven, en weten anders niet als een deel vuyligheydt van laſteringen achter te laten; ſoo dat deſe genoegh te kennen geven, door het ſcheyden; datſe niet onſe vrienden, maer vrienden van ons fortuyn waren. *Plinius l.2.c. 24.*

Het is al vriendt,
Soo lang als dient.

Het welck oock den H. *Gregorius* waerſchouwt, als hy ſeydt: Als yemandt in voorſpoedt bemindt wordt, dan is 't twyffelachtigh of den perſoon om ſijnen voorſpoedt bemint wordt, of om ſijn eygen ſelven? By gelijckeniſſe geſproken, *Philothea*, daer gaen op de marckt twee Edelmans wandelen, ende achter hen eenen dienaer, ick vraegh u; Wien van deſe twee is 't ſijn knecht, die hen volght? Ghy ſult my antwoorden, dat ghy de Edelmans noch den knecht niet en kendt. Wat middel dan om dit te weten! Ick moet wachten tot dat deſe twee ſullen ſcheyden, ende als ick ſal ſien wie dat hy volght na het ſcheyden, diens dienaer geloof ick hem te weſen: Zoo oock van gelijcken, als ghy zijt met u officie, een ander is met ſijn goede fortuyn ende rijckdom: neemt *Philothea* is begaeft met hare ſchoonheydt, daer komt dan een die ſeght, ende ſweert:

Monsieur, *Joffrouw*, ick ben uwen dienaer tot de doodt toe, uwen ghetrouwen vriendt wil ick leven ende sterven. Ick bid en laet u door dese woorden niet verleyden: In 't scheyden van de merckt, dan kent men de kooplieden. Sy soecken het uwe, ende niet u: als ghy sult sitten sonder officie, sonder rijckdommen, sonder schoonheydt, dan sult ghy oock sitten sonder vrienden. En dat was 't geene dat eertijdts eens den Keyser *Galba* luysterde in d'ooren
Cor. Tac. l. Histor. van eenen van sijn Faforiten: Wy, seyd hy, beminnen malkanderen oprecht; maer het meeste deel van d'andere beminnen meer mijn fortuyn als mijn persoon, ende worden meer aengedreven door liefde van begeerlickheyt, als door goedt-jonstigheyt. Ick moet hier aen dit propoost noch aenknoopen 't gene dat eenen Scouteth is overgekomen; 't is een geschiedenisse daer wy een nutte lesse uyt konnen trecken ende die eens den aert van de eygenbaet soeckende vrienden sal ontdecken. Den Scouteth dan, (om tot de saecke te komen,) die gingh overwegh, alwaer hy een reviere moest passeren; ende mits de schuyt den stroom was afgesackt, is hy ghedwongen geweest daer soo langh te wachten. Middelertijdt vindt hem daer eenen huysman, den welcken verstaende sijn haestighe reyse, heeft hem sijn dienst aengebooden, ende bereedt ghetoont om door de reviere te dragen. Hy dan hem nemende op sijne schouders, ende gaende door het water dat tamelick breedt was, Mijn Heer, seyd hy, d'een courtoisie is d'ander waert, ick bid u, als ghy eens waghens moet pressen, of datter sommighe van het Dorp geprest worden om te kraweyen, dat u lieden dan gelieve oock met my eens door de vinghers te sien. Waer op hy antwoorde: Mijnen vriendt, ick wildet u gheerne daer mede vergelden; maer u

sal

ſal believen te weten, dat het officie van Schouteth aen een ander is gegeven. Zijt ghy geenen Schouteth meer, ſeyde den Boer, ſoo hebb' ick u langh genoegh gedragen, ende ſmeet hem van boven in het water. Siet eens *Beminde Philothea*, hoe dat alle onſe dienſten riecken naer vergeldinge: men vrijdt hedensdaeghs al aen de kant daer de beurſe hanght: Hebje wat te geven, ſoo hebje veel vrienden ende Neven. Rijcke lieden zijn wijt en breed bemaegh-ſchapt.

Den oprechten Toet-ſteen dan van de waerachtighe ende goedt-jonſtige vrienden is tegenſpoedt; die dan voet by ſteck houdt, die meught ghy vryelijck voor eenen vriendt reeckenen; maer die dan te rugge treedt, houdt die voor eenen vriendt van den tijdt, ende van ſijn eygen baet. Deſen Toet-ſteen gaf eens een Philoſoph eenen anderen in de handt, die ſich wijt beroemde over het groot getal van ſijne Vrienden; doch midts hy doen ter tijdt warmkens was geſeten, ende dickwils gaſteryen hiel, ſoo hadd' den Philoſooph met reden groot achterdencken. Hy ſloegh hem dan deſen raedt eens voor: Ick bidd' u, gaet eens, ſeyde hy, achter in uwen ſtal, ende ſteeckt eens een kalf de keel af, ſmijdt het dan in eenen ſack die het met ſijn bloedt verwe; neemt hem op u ſchouwer by nacht, ende kloppende aen de deur van een van u Vrienden, gheveynſt u of ghy een neerlaegh ghedaen hadt, of yemant vermoort, ende dat ghy het lichaem t'uwen huyſe niet en derft begraeven, of het miſſchien door huys ſoeckinge achter-haeldt wierde: bidt hem overſulcks dat hy 't in een van ſijn kelders onder de aerde ghelieve te ſteecken, ende in deſe gelegentheydt ſult ghy ontdecken wie dat uwe getrouwe ende noodt-vrienden zijn: Want

valſche vrienden zijn gelijck tanden vol pijn, daer men geen herde beetjens op kan breken: Soo geſeydt, ſoo gedaen Ondertuſſchen, *Lieſſte Philothea*, leert hier uyt hoe waerachtigh dat gheſeydt is, Vrienden zijn vrienden: maer wee dieſe van doen hebben. Soo dan in 't midden van den nacht roept hy op een van ſijn beſte vrienden, geeft hem te kennen ſijn groot ongeluck, bid om byſtandt. Deſen treckt ſijn ſchouderen, ende viel hem t'eenemael weygerig, ſeght rondt uyt dat geenſins gheraeden en was om eenen doodtſlagh twee in perijckel te ſtellen; ende heeft hem daer mede door ghelonden. Komende tot den tweeden, kreegh voor antwoordt, dat hy ſelver den eedt ghedaen hadd' tot uytwerckinghe der Juſticie, ende overſulcks, dat het hem niet toeſtondt miſdadighen te verſteken, maer wel in het licht te brengen: ende daer mede heeft hem den tweeden afgeweſen. Den derden betoonde wel een groot medelijden; beklaeghende ten hooghſten het ongheluck dat hem was over gekomen; voorders dat hy ſich die ſake niet en mochte bemoeyen, uyt vreeſe dat den Magiſtraet hem plichtigh vindende, ten minſten al wat hy liggende en roerende hadd', met recht ſoude aen ſpreecken: ende dit was den trooſt die hy van den derden hadd' bekomen. Hier op is hy weder naer huys ende naer den Philoſooph ghekeert, bedanckende hem van de goede onderrichtinge, ende den Toets-ſteen door de welcke hy getrouwe van onghetrouwe vrienden had leeren onderſcheyden. Vrienden in noodt vier en twintigh in een loodt, jae hondert, en twijffel offe d'ander ſchaele noch ſullen op halen Met recht dan vereyſcht den wijſeman een meerdere getrouwigheydt, in voorſpoedt ende in tegenſpoedt: Op alle tijden bemint hy die

vriendt

vriendt is. ende eenen broeder wordt gekent in benauwtheden. Soo dat de oprechte vrienden zijn gelijck het Eert-veel, of Klim, dat sijn selven vlecht ende slinghert om de boomen, niet alleen terwijl dat sy vruchten dragen, maer oock in den Winter, ende als deselve komen te verdorren ende te sterven. Aan yemandt verbonden te zijn, terwijl wy gunste van hem ghenieten, dat en is gheen verseeckeringe van oprechte vriendtschap: maer aen de selve even vast gehecht te blijven als van hem niet en is te verwachten, ende als die hagelbuyen ende wintersche vlaeghen, ons ende hen over het hooft ruyssen; dan de selve by te staen, voor hunnen welvaert te strijden, allen onheyl te verhinderen, de selve met even vasten bandt van ghetrouwigheydt t'omhelsen, ende dat noch met sijn eygen ongbemack: die dat doet, die mach sich roemen dat hy d'oprechte vriendtschap ten naesten by heeft ghevonden. Sulcx geloof ick geweest te zijn de vriendschap die *Ramases* betoont heeft aen *Rostellane*, die hem ten houwelicke belooft was, ende dies niet tegenstaende eenen anderen wierdt gegeven. Soo dese om de verraderye van haren Vader de Leeuwen met eenen was voorgheworpen, heeft sy dien alleen tot waerachtighen vriendt bevonden, die sy met haren Vader tot gewisse vyantschap verweckt hadde. Ick sal u, *Alderliefste Philothea*, de geschiedenisse in dicht stellen:

WEl hoe! mijn swacke pen, gaet ghy u daer begeven,
Daer van twe Leeuwen zijn gebrogt vier om het leven.
Daer Ridders *met haer sweert gevelt zijn in het perck,*
Gaet ghy daer sonder vrees? acht gy dat kinder werk?
Komt Musa *stiert mijn hant, en stijft mijn swacke sinnen,*
Ick breng hier aen den dagh een stuck van bloedig minnen:

Ick wil mijn Philothe *gaen toonen eenen vrient*,
Die voor sijn eygen doodt, een ander leven dient.
In 't machtigh Persen-lant, *daer op den dagh van heden*
De Son *en anders geen voor Godt wort aengebeden*,
Daer lag een Koninks Stad, heel machtig en heel groot
Langs wiens sterke Borgt sijn stroom Hydaspis *schoot*;
't Is Musa *wijt beroemt door al sijn trotse bouwen*,
En buyten so verrijckt met vett' en groen lantsdouwen,
Daer meenigh Lust-hof is, en menigh schoon prieel,
En rondsom waer je gaet een adelick Kasteel;
Want wie zijn in de Stadt van Raedts of oorlogh-saken,
Die komen hunnen geest hier buyten wat vermaken:
De koude keucken volght, daer is een roemer wijn;
Den boogh, in 't kort geseyt, wil eens ontspannen zyn.
Hier had een soet vertreck Sparondas *wel geboren*,
En had een Belveeder geleyt om sijnen toren.
Daer was een schoon fonteyn die uyt de rotsen spronck.
En hadd' den Echo *noch, die van de bergen klonck.*
Den vijver spoelt rontsom daer witte swanen varen,
Daer enden onder een, daer vette gansen paren,
Daer in de galdery zyn pauwen wonder fray,
En in het groot salet den groenen papegay:
Doch neffens aen sijn goet daer komt een ander palen,
Dat buyten luyster heeft, en binnen ruyme salen,
Dat nergens in en wijckt, 't zy in tappissery,
't Zy in een geestigh beeldt, of puyck van schildery;
Dat had een jeuchdig bosch, dat had sijn ader-sprongen,
Daer lagh een bloem-hof aen, met vogels die daer songen.
En rontsom in de haegh geschoren menigh dier,
Hier van een felle leeuw, daer van een wilde stier.
Dat had noch tot vermaeck een Jachtjen om te varen,
Wanneer de jonge jeucht wil speelen op de baren,
En 't vlaghje datter hongh was incarnaet satyn,
Dan voerder 't noch een zeyl van sneeu-Wit armosijn.
Wat dat het oog vermackt, wat dat het hert kan peynsen,

Wat

Wat dat men hier of daer ſoud vinden in Paleyſen,
Dat is hier van de konſt, dat is hier door natuur,
Soo dat hier eenen dagh ſchynt minder als een uur.
Dit hoorde Marſas *toe, dit had hy laten richten,*
En op ſijn eygen beurs van uyt den gront doen ſtichten,
Dit huys was al ſijn vreugt hier nam hy ſijn playſier:
En of de Stadt hem wacht, noch kan hy niet van hier,
Hy laet 'et Hof het Hof, hy laet de eer ſucht varen,
Hy wil geen grijſen kop doen komen voor ſijn jaren;
Hy lacht met al den pracht, hy ſeyt, en voor gewis,
Dat dit is vry en bly, dat, dat een Koningh is.
Hy weet van geen gevley, of Raets-heer te believen,
Hy laet de Procureurs, en Rechters hayren klieven,
En menigh looſen treck, en onbekende fuyck,
En een proces doornaeyt als een gelapte buyck.
Hy laet een fronſel hooft met neuſen vol van brillen
Ver werren onder een, en twiſten in verſchillen:
De ruſt gaet voor de eer, de ſorg wijckt aen 'tgemack,
Hy acht meer gelt in huys, als menigh in de ſack.
Hierom blijft Marſas *uyt, en laet 'et Hof betijden,*
Daer niemant wie ſich wagt van pas en weet te mijden.
Hy neemt een waren vriendt Sparondas *by der handt,*
Dat is ſijn luſt en ruſt hier buyten op het landt.
Sy waren 't ſoo wel eens dats' altijdt ſamen aten,
Twee lijven, maer een ziel, en ſamen doen en laten;
Noch Marſas *had oyt gaſt* Sparondas *waſſer by,*
En wat Sparondas *deed had* Marſas *aen de zy.*
Dees vriendtſchap had geduurt nu ettelicke jaren;
Men ſprack van onder haer een huwelick te paren.
Sparondas *had een kindt dat was een eenigh ſoon,*
En Marſas *oock een ſpruyt, een dochter wonder ſchoon;*
Den Soon hiet Ramaſes, *een kindt heel ryp van ſinnen,*
En Roſtellane *was heel weerdigh om te minnen;*
Want boven haren glans, en 's Vaders machtig goet,
Soo was ſy heel begaeſt, en eerbaer van gemoet,

Maer mits sy alle bey noch minder-jarigh waren;
Soo gingen sy alleen nu op beloften paren;
Tot dat hun swacke jeugt soud' hebben vollen stant,
Daer op gaf Ramases *aen haer een dyamant.*
Soo zyn dees tegen een allengskens op-gewassen,
En Ramases *die leert op haere diensten passen,*
En weet sijn liefste hert te eeren waer hy kan,
En schoon het is een kindt, hy yvert als een man;
Hy weet haer een faveur van aerdigh lint te schencken,
Op dat sy door den strick den bant oock soud' gedencken:
En op den koelen Mey tot teecken van sijn vyer,
Soo plant hy voor haer deur een mantje met laurier.
Wat dat hy elders vindt, wat dat hy kan genaecken,
Daer soeckt hy med' by haer een soeten mont te maken;
Krijgt hy wat uyt de Stadt, dat is tot haer gerief,
Heeft hy wat binnens huys, dat is oock voor sijn lief:
En altijdt heeft hy wat, hy schickt haer sijn presenten,
En geeft haer als het vriest de bloemen van de lenten:
Hy schenkt haer door het jaer de vrugten van den tydt
De peeren als men pluckt, de druyven als men snijdt:
Hy schrijft een minnen-brief met flossy toegebonden,
Daer letters binnen staen die sy alleen verstonden;
En mits een goede liefd' de weder-liefde voedt,
Soo schreef hy sijnen naem oock somtijds met sijn bloet.
Doch sy in tegendeel en wil aen hem niet wycken,
Sy doet met rooden inct oock hare liefde blycken,
En snydt noch uyt een vlecht een klesse van haer haer
En seydt, Ghy zyt het hooft van dit gewenschte paer,
U is mijn echte trouw tot in het graft gegeven,
Ick sterf voor u de doodt, mach ick met u niet leven,
Myn herte is het u, u herte is het myn,
Ghy sult, en een alleen myn uytverkooren zyn.
Soo zyn dees in de min, en jaren opgetogen;
Maer als men trouwen soud', dan is den knegt bedrogen.
Den Vader die seydt dit, de Moeder die seydt dat,
En Ramases *die wort een geck-maar door de Stadt.*

Men

Men schimt dat hy met recht sich vroeg heeft laten knoopen,
Om als het nijpen soud', een blaeuwe scheen te loopen:
En wien dat hy al klaegt, waer henen dat hy gaet,
Men wijst hem achter rug met vingers op de straet.
Als dit Sparondas *hoort, en is hy niet te spreken;*
Hy sweert een dieren eedt dat hy het stuck sal wreken,
Dat Marsas *en de Bruyt sal sterven van sijn handt,*
En steken noch sijn huys en sijn kasteel in brant:
Hy wilt den roden haen daer eens in laten krayen;
En toonen met het vyer, wat dat is vyer versmayen;
Wat dat is breken trouw, en scheyden Echt-verbont,
Dat wilt hy desen keer uyt wetten tot den grondt.
Doch wat hy dreygt of niet, hy moeter op staen kijcken,
Een nieuwe Joncker gaet met Rostellane *strijcken:*
De bruyloft wort gedaen, men noodt de jonge jeucht,
Sparondas *is vol spyt, en* Marsas *is vol vreugt:*
Dit duurde korten tijt, want naer een weynig mallen
Is onsen Bruydegom met koortsen overvallen:
Hy lagh als in een vyer, den brant sloeg aen het hert,
Hoe voormaels meerder vreugt, hoe namaels meerder smert.
Men hiel een groot consult, men riep 'er veel Doctoren,
Men vinter al geen hulp, de man die is verloren.
Die heel het huysgesin tot blijdschap had verweckt,
Die heeft de bleke doot haest op het strooy gereckt.
Hier mee ist niet genoeg, wat swaerders doet 'er schromen:
Men segt, noyt ongeluck en placht alleen te komen:
Hier is een donder-vlaeg, op wie die storten sal,
Al stond hy noch soo vast, hem naekt een grooten val.
Den Koning heeft bewijs, en kan hem klaer betyen,
Dat Marsas *plichtig is van 's Rijcks verraderyen.*
Wat dienter meer geseyt? men heeft sijn eygen hant,
Dat hy voor seker gelt verkopen wil het lant.
Men maekt hem kort proces, daer is niet veel te dingen,

Al is hy noch soo groot, den vogel die moet springen:
Men grijpt hem by de kop; sijn goet dat staet myn aen,
Den Advocaet Fiscael die dringt noch stercker aen.
't Proces dat is gestelt, men hoort des Konings Raden,
Den eenen seydt dat hy moet in de oly braden;
Een ander, dat hy zou gerabraeckt moeten zyn;
Een derden weeght het stuck, en spreekt van meerder pijn,
En dat men Marsas *sou tot riemen moeten snijden,*
En daer noch sout en eeck, en pekel in doen lyden?
Ia d'een wil dat men hem met peerden trekt van een,
En breken sijn gevricht oock tot het minste been.
Maer 'tmeeste van de Raet dat heeft voor goet gevonden
Dat hy van Leeuwen sou zyn levendig verslonden,
En dat de selfste straf oock op sijn eygen vrouw,
En op sijn eenig kint met een vervallen sou.
Dit vindt den Koning goet; men doet aen Marsas *lesen,*
Wat doot dat heel den Raet heeft op het feyt gewesen.
Den dagh die wort gestelt, de weet die wort gedaen,
Daer komt tot dit gerecht een kleyne werelt aen.
Soo ras Sparondas *heeft dees blijde maer vernomen,*
Is hy met Ramases *in aller yl gekomen:*
Het doet Sparondas *deught, dat hy sijn wreet gemoet*
Veel meer als eenen Leeuw versaden sal met bloet.
Daer was een ruyme plaets met balcken afgeschoten,
Waer in een eycken kot de Leeuwen zyn gesloten,
Dat noch van buyten is met platen overwerkt,
En tegen all' gewelt en ongeluck versterckt.
Hier brengt men Marsas *in, hy komt heel droef getreden;*
Sijn vrouw versterft van schrick, en vlecht haer om sijn leden,
De dochter heeft terstont haer doode verf gestelt,
Eer dat sy in het perck haer derde voetstap telt.
s'Enspreken met geen tong', hun woorden dat syn suchten
Die hun benouwde ziel laet tusschen bey gaen vluchten.
De vrouw siet haren man, den vader siet sijn kint:

O wat

O wat een ſware doot voor dieſe beyde mint!
Wie ſal den grooten druk.wie kan hun tranen ſchrijven?
En dan hun bang gemoet dat onbekent ſal blijven?
Hy ſlaet ſijn oogen op, hy ſiet den Koning aen,
En bid dat hy 't alleen mach met den doot ontſtaen.
Maer daer is geen genaed met bidden te verwerven,
O dood, ô bitter doot, daer een moet drymael ſterven!
En daer een anders wond, en daer een yeders ſmert
Een derden even diep, komt ſnijden door het hert.
Terwyl ſy ſtaen verſchrikt, den hand-boom wort getogen
De Leeuwen allebey die komen aengevlogen,
En brieſſchen met geluyt, en vallen haer aen 't lijf,
Den eenen op den man, den tweeden op het wijf:
Den eerſten oogenblick verſcheurt hy haer in ſtucken,
Soo diep komt hy in 't vleeſch zyn felle klauwen drucken.
Hier loopt het ingewant, daer ſchiet het edel bloet.
Dit ſiet Sparondas *aen, en al met bly gemoet:*
Doch meeſt ſit hy en vlamt, en ſter-oogt den verrader,
En ſwelt op van fenyn, en gift, gelyck een ader:
Het kermen van den menſch; het huylen van een beeſt,
De pyn, het bloet, de doot, die trooſten hem het meeſt,
Hy wenſcht dat hy ſich koſt met Marſas *bloet gaen laven,*
En dat hy met ſijn hant het hert hem uyt mocht graven:
Hem dunckt, had hy een ſtuck, hy freſtet op uyt ſpijt,
Soo groot is ſijnen haet, ſoo bitter is den nydt.
Het ſmert hem dat het ſpel ſoo weynigh tydt ſal duuren,
Hy wouw dat hy dees pyn moeſt jaren lang beſuuren.
Dan ſiet hy na den Bruyt, en heugt ſich in haer doot,
En ſeydt: dit is ons feeſt, hier toe zyn wy genoot.
Terwyl hy op haer ſiet, den Vader is verſlagen,
Den Leeuw met eenen ſcheut komt op de dochter jagen;
Hy ſchut ſijn manen op, ſijn klaeuwen ſpreyt hy uyt,
Hy tiert, hy huylt, hy brieſt, hy brult met groot geluyt;
Hy treſt haer in den nek, hy klaut haer ſchouderbladers;
Daer ſpuyt het purper bloedt uyt al de open aders.

En siet (O wonder saeck) Sparondas *sit verhert*,
En sijnen liefsten Soon beweeg't dees groote smert:
Die vliegt van boven neer, en komt tot haer gesprongen,
Hy komt van achter aen hem op den hals gedrongen,
En met een stercken erm, en door een hellen schreeuw
Krijght hy de klaeuwen uyt, en lost den fellen Leeuw
Hy schiet hem selver in, en doet hem wacker ruymen;
Men siet het grousaem dier uyt heel het bakhuys schuimē
Hy boort hem in den buyk, het swéert gaet deur en deur;
De noot, en niet de lust, toetst eenen Serviteur.
H. da' Ramases *alsdan sich uyt de doot begeven*,
En hy, en die hy lieft, die hadden blyven leven:
Maer neen, den eerstē stryt, daer toe dat jeuchdig bloet,
Die geven hem het spoor, soo dat hy vechten moet.

Hy valt den tweeden aen, en komt vast op hem dringen;
Men siet door 't vinnig stael, 't vyer uit sijn tanden springen:

Maer

Maer soo hy eenen steeck niet diep genoegh en gaf,
Vliegt hy hem in 't gesicht, en ruckt een schouwer af.
Doch eer hy neder viel, en eer hy was geweken,
Heeft hy met alle kracht hem door den buyck gesteken,
Soo dat sy alle beyd' gevallen zyn op een,
En bleef den lof en prys, haer beyde in 't gemeen.
Den Coningh die dit siet, en soo veel duysent menschen,
En hoort men anders niet als om sijn leven wenschen
En seggen altemael dat Ramases *betoont,*
Dat voormaels in sijn hert heeft trouwe Min gewoont,
Den Koning wil het stuck in silver laten dryven,
Op dat den Campioen onsterffelijck soud' blyven,
Behalven dat hy noch tot sijnder eere schenckt,
Dat Rostellane *niet in 't minste zy gekrenckt:*
Men wenscht haer veel geluks van 's Konings goe gena-
den,
Men geeft haer weder moet, men is voor haer beladen;
Maer sy is buyten troost, en sit gelijck een doodt;
Haer smert en felle pyn is boven maten groot;
Al waerse uyt een klip, of noch van harder steenen,
Al waerse enckel stael, noch souse konnen weenen,
Haer spraekeloose mondt sit naer de locht en hijgt.
De kleyne droefheyt klaegt, maer grote droefheyt swygt.
Het is een harden slagh 't verlies van eenen Vader,
Maer noch is 't meerder swert dat hy is een verrader;
En dat een Moeder scheyt, 't is voor de Dochter pijn,
Maer nog is 't dieper wond' als die verscheurt moet zyn.
Doch bey haer ouders doodt die souse konnen dragen,
Maer niet dat Ramases *daer leyt voor haer verslagen;*
Het leven datse heeft, 't is soo, dat komt van haer;
Doch als sy is gebaert, wie liet sijn leven daer?
Maer dat sy is bewaert, en dat sy weer mach leven,
Dat is haer niet door lust, maer door de doodt gegeven:
Wat tranen sy dan stort voor yeder van hen al,
Men siet dat Ramases *wel krijgt het meest getal.*
Sy leyt hem op den schoot, sy neemt hem in haer armen,
En geeft den vollen toom aen een rouw-hertigh karmen;

Sy siet waer hy den beet voor haer ontfangen heeft ,
En sijn verstorven mondt om wiens wil datse leeft.
Nu leertse wat dat is den naem met bloedt te schrijven ,
En dat , dat is gescrydt voor yemant doodt te blijven ;
Maer 't swaerste dat haer perst , het meeste dat haer rout.
Is , dat sy niet met hem , is naer bespreck getrouwt.
s'En wil dan sonder hem , 's en kan niet langer leven ;
Gaf hy sijn leven haer , sy wil 't haer weder geven :
Sy sagh noch eens de wond' daer op verscheen haer ziel ,
Soo datse nessens hem voor doodt daer henen viel.
Men heeftse alle bey naer 't selfste graf gedragen ,
Twee liefden volgen 't Lijck bly geestigh sonder klagen.
Een yeder draegt de pees van sijn boogh in de hant ,
En hebben alle bey de Leeuwen aen den bant ;
Men strooyt 'er op het graf maer Lelien en Roosen ,
De schoon granaten bloem , de vyerighste in 't bloosen ,
Met Thymis , Roosmarijn , en ander jeughdig kruyt ,
Ter eeren van den Helt , tot çiersel van de Bruyt.
De Herders alle jaer die komen rontsom danssen ,
En vlechten op hun graf twee groene Lauwer-kranssen ,
En singen menigh liedt ter eeren van dit paer ,
En seggen Blijft gerust tot tegen 't ander jaer

Wat dunckt u van dit feyt , *O Philothea?* voor my ick houd dit onsterffelijck merck weerdigh te wesen om aen alle aenkomende eeuwen tot eenen spiegel van getrouwe vrientschap opgehangen te worden. Hoe ? een affront een injurie, onderstaen te hebben, de grootste die eenen Edelen jonghman , (heeft hy eer in sijn lijf) oyt kan over komen , ende voor dese niet tegenstaende sijn eygen leven te pande te stellen voor sulcke ondanckbare vrienden ? ick segg' , die dat doen , dat die met recht onder *David* ende *Jonathas*, onder *Pylades* ende *Orestes*, onder *Pytthas* ende *Damocles* gerekent worden.

Vriendt

Vriendt te willen zijn, of ſchijnen alſſer gheen ſwarigheyt en is, dat kan al dewereldt. Soo langh als den waghen effen gaet, ſoo wil yeder een daer op ſitten; maer als die begint te hellen, ende in perijckel is van te vallen, dan wilder yeder een afſpringen. 't En is dan gheenſints te gelooven dat dierghelijcke oprechte vrienden zijn, want ſy en ſoecken ons niet, maer hen eygen ſelven: daerom houd ick voor een aerdigh ſtreeckje, dat *Alphonſus* Koningh van *Sicilien* gaf aen ſijn Hovelingen. Hy was met ſijn Edelman t' ſcheep, en wachtende naer den windt om af te ſteken Ondertuſſchen ſoo ſy te water hunne maeltijden hielden, ende ſomtijts yet van de brockelinggen rolden in de baren, de Meeuwen die daer op afgeveerdight waren, vlogen, ende vochten onder een om dit aes op te halen ende den Kooningh bemerckte altijdt, dat de gene die yet bekomen hadd', te Zeewaert in vloogh, ende liet de vloot de vloot, ende den Koning den Koningh weſen: maer d'ander vogels bleven gedurigh ſwieren rontſom de ſcheepen, ter tijdt toe dat ſy oock een proyken bequamen, ende vlooghen terſtondt dan uyt hun oogen. *Alphonſus* hadd' het ſelve verſcheyden reyſen ghemerckt, ende dit toepaſſende aen ſijn pluymſtrijckers, ſeydt hy: My dunckt dat het geene ick hier eens ſie op de ſcheepen, dat'et dagelicx in mijn Hof gebeurt. Daer zijnder al veel van die doortrapte vogels, die my ſo lang by woonen als ſy wat verwachten? maer als ſy tot hunne begeerte gekomen zijn, dan laten ſy *Alphonſum* varen. Soo bejegende deſen ſijne naloopers ende inkruypers. Ende op den ſelfſten kam ſou men mogen ſcheren die tafel vrienden: die ſoo ſchoon voor den mont praten, en Godt weet wat ſy al achter ruggh' gaen ſmaelen. Wy zijn hier in de gelijckeniſſe van

Panor. l. 1 de rebus. Alphonſ.

de

de voghels; laeter ons noch een by ſetten, het ſal dienen tot vermaeck van ſommige, ende tot waerſchouwinghe van veel. *Hannon* hadd' veel voghels doen op vanghen, ende die in ſijnen hof den wilden ſangh afgheleert, ende dede haer daegelijcks voorſegghen deſe woorden: *Hannon is Godt.* Soo hem docht dat ſy 't vaſt hadde, liet hyſe wederom het lant doorvliegen, ſich inbeeldende dat dees vogels anders niet als deſe woorden ſouden roepen, ende de godtheydt van *Hannon* verkondigen. Maer ſiet, ſoo ras als de voghels wegh waren, hebben ſy haere les vergeeten, ende begonſten als voor, haeren natuerlicken ende wilden ſangh te ſingen. *Liefſte Philothea*, alſſer veel de voeten onder de tafel hebben, dan gaet het al wel: ende als dees vogels den vollen back hebben, dan weten ſy yemandt ſoo aerdigh naer den mondt te fluyten; maer ſo de kanſe keert, ſoo keeren ſy het blaeyken den rugh, en gaen ſtrijcken.

De Bruyn. Och hoe vernuft ſchoot dat een Joffrouw op het broodt van eenen Edelman, eenen oprechten welgemaeckte tafel vrient. Sy ſchonck hem een Schilderijtjen, daer op afghemaelt ſtondt eenen hondt met een doodts-hooft onder ſijn pooten: Op den ſin van dit preſent, vielen verſcheyde opinien. Sommighe ſeyden, dat de Joffrouw hier door woude te kennen geven, datter veel zijn wiens ghetrouwigheyt doodt is en geſtorven. Andere waren van gevoelen, dat den wakenden hondt met het doodtshooft, ons vermaende van altydt de doodt te verwachten. Maer ſy, die hier door een ſteecksken gaf, verweet den hondt, dat is den tafel vriendt, die nergens meer als ontrent de ſchotelen ende ſpijſen quiſpel-ſteert, dat hy oock tot de doodt toe haer hadd' moeten getrouw zijn ende beſchermen.

Och

Och hoe veel zijnder die men ſoo met recht wel een verwyt ſteecksken in 't Salet ſou mogen ophangen? Dan, dat is de wereldt, en ſoo ſal 't blijven, en als 't ſo niet meer en ſal gaen, dan ſal de wereldt, de wereldt niet meer weſen.

So dan wie ſalſe weygeren te prijſen, de gene die Godt kieſen voor hunnen getrouwen vriendt, die in voorſpoet en tegenſpoet niemandt en verlaet, niemant ſijn hulp en gratie ſal weygeren? Is 't niet voorſichtiger gedaen, ſijn Ancker te laten bijten in eenen onbeweeglijcken grondt, als dien uyt te werpen op vlottende korck, om altijt ongeſtadelijck te dryven, ſonder op eenige vaſtigheydt te konnen ſteunen. *Laet dan den Heere uwen Godt, zijn u hope ende en ſteunt niet op yemandt anders als op deſen; maer dat den Heere zy al u betrouwen. Veel hoopen van Godt ryckdommen, veel hoopen verganckelycke eer, andere yet anders dat Godt niet en is; maer ghy ſoeckt Godt voor al; verlaet t' zijnder opſicht alle andere liefde, wat hy, die Hemel en Aerde geſchapen heeſt, is ſchoonder. Salig is hy wiens hope is den naem des Heeren, en die niet om en ſiet na de ydelheyt en bedriegelijke ſottigheden* Seecker ick moet om deſe en diergelijke reden bekennen, dat my boven maten wel bevallen is de lofwaerdige en ſtichtelijcke antwoorde van eenen Edelman op ſijn doodt-bedde aen de omſtaenders gegeven. In het Hof van *Inſpreuck* was een van de Hovelingen ter doodt toe kranck, die in deſe ſijne ſieckte beſocht wiert van ſijne beſte vrienden: den eenen trooſtede hem, een ander gaf hem moedt, eenen derden ſocht hem te dienen, rondtſom het ledekant ſtonden die waren van ſijne beſte kenniſſe, en van ſijn getrouwſte kameraden; hy begeerde dat men hem eens te drinken ſoud' geven om ſijnen dorſt weynigh te laven: het wordt hem gedient, ende ſeggen hem;

Auguſt. in Pſ. 39.

P. Drex. Prodro. Ætern.

hem: *Godt zegeut*, wenschende dat hy sijn gesontheyt daer aen sou drinken; doch voor allen dat hy 't eerst eens aen sijnen alderbesten vriendt soud brengen, van de gene die daer tegenwoordigh waren. Hy keert sijn selven een weynigh, slaet sijn oogen op de gene die daer rontsom stonden, hy sagh jonge Cavalliers, schoone Joffrouwen, met de welke hy dickwils vrolijck was geweest: welcke altemael sterelings besien hebbende, seyde hy: *Moet ick 't dan brengen aen den geenen die ick voor mynen besten vriendt houde, ende die het oock is, soo brenge ick het u, O Christe Jesu.* Endekeerde sich daer mede nae het *Cruycifix* toe, en heeft den roemer uytgedroncken. Ick segge dan met
August, in Man. c. 24 den H. Bisschop van *Hippone*: *O myne ziel, bemint dien van den welcken ghy soo bemint zyt: kiest dien vriendt boven alle andere vrienden, den welcken als d'andere u sullen verlaten, u altydt getrouw sal zyn, ende volherdig blyven.* Dit is een soete ende lieffelicke bedenckinge, O *Philothea*; hier mede wil ick onsen *Aenspraeck* oock sluyten, sonder dat, soo had ick noch een lustjen om de politijcke vrienden, die met een dobbel aensicht wandelen, een wynig te beschrijven. Dese hebben het hert op de tonge, en den moort
2 Reg. 20. priem in de handt, ende komen ons met een *Joabsche* groetenisse goeden dagh wenschen; min of meer gelijck de koren-maeyers op het veldt, met de eene hant hebben se de haeck, ende trecken 't al naer hen, ende schijnen 't te omhelsen, en in d'andere handt swiert de sickel daer den slagh met wordt gegeven. Dese gelijckenisse is van haer eygen selven klaerder, als dat mijn toepassinge daer op vereyscht kan worden.

BY-WORPJE.

DIt tegenwoordige; *Philothea*, sullen veel dochters verwonderen, weynigh (soo ick geloof) naer-

naervolgen. 't Is geschiedt buyten ons landt, maer niet verre buyten onsen tijdt. Een arme weduwe leefden met hare eenige houwbare dochter Dese was soo seer begaeft met schoonheyt, als de moeder gebreck hadd' van middelen om te leven. Nu, gelijck den honger is eenen quaden Raetsman, soo was de moeder van sin de eerbaerheyt van haer dochter ten besten te geven, wendende haer tot dien eynde voor niet alleen droeve suchten, lauwe tranen, maer oock een uytgehonghert ende verstorven aensicht. Dit altemael scheen soo veel kracht te hebben op 't gemoedt van de dochter, datse hare moeder so veel als het ja-woordt gaf van desen pandt te versetten, met bespreck nochtans van eenen dagh respijt, om sich op soo een gewichtige saecke een weynighje te beraden. Hier mede heeftse haer een weynigh vertrocken, ende staende voor den spiegel, daer sy haer gout-geel hayr in sagh (het welck weynigh aen dat van *Absalon* moeste wijcken) ende met eenen nemende de scheer in de handt, sprack dese oft diergelijcke woorden:

Ianus Nicius.

Is 't dat ick snyd' mijn gout-geel haer,
Dat schiet weer uyt voor 't ander jaer;
Maer soo ick eens verlies myn eer,
Eylaci! die en wast niet meer.

Hier op lietse de scheyr door hare locken ende vlechten loopen, ende gaf die aen de moeder om te verkoopen. Dese sittende daer mede op de marckt heeft terstondt besienders ghehadt, namentlick een rijck man die sich inbeelden als of het hayr geweest hadde van een' die geestelick was geworden: maer verstaende den grondt van de saeck, ghetaelt oock hebbende naer de kuysheydt van de dochter, ende

beweeght door d' uyterste armoede, heeftse voor sijn huysvrouw verkosen, tot groot genoegen en welbehagen van sijnen Vader, die meer achte de deught sonder rijckdom, als rijckdom sonder deughden. Wat seght ghy hier van, *Philothea*? is dat niet puur een maetje geset voor onse Hofsche Quicken: dan 't is verre van daer datse haer eygen hayr souden afsnijden, sy gaen noch ander schoon vrouwen hayr in knopen om te proncken: ja ick verstae, datse wijnbrauwen van muysevellekens weten te fatsoeneren. Siet eens waer toe dat die spronk-sucht is gekomen! ick vrees', soo den duyvel sijnen steert te marckt brocht, daer soud' gelt voor geboden worden.

Laet ons hier by voege sommige aerdige grepen ende verstandige invallen.

I.

Eenen kalen Ioncker had lustig geroeyt in de pap schotel, en evenwel op de straet koterden hy sijn tanden, seggende, datter de patrys beentjens noch tusschen saten. Ick geloof wel, schoot een ander daer op uyt, want ick sie de pluymen noch op uwe lob hangen. Nota, *'t was een kladdeken pap dat hy gestort hadde.* Al ydelen verwaentheydt met de reste.

II.

Dit naervolgende is scherper, ende bytachtiger. In Hollandt was eenen aen een smeerigh officie geraekt, voegende daer toe syne vernuftheyt, wierdt inkorten tyd soo ryck als 't water diep is: so hy daerom by sommige met scheel oogen aengesien wierdt, soo dede hy schrijven op een groen poortjen van sijn speel-hof:

Gunst baert nijdt.

Maer datelick wierdt 'er bygestelt:

Ende soo is 't Landt sijn geldeken quijt.

De waerheyt hier van laet ick Godt ende den meulder

derscheyden: soo veel isser af, dat men vint arme Koningen de welcke hebben rijcke Ministers.

III.

Daer is een vinnigh spreeck woort dat dapper slaet op diergelijcke spoedige en overvloedige rijkdommen, te weten:

De rievieren die op korten tijdt seffens soo opswellen, ende hoogh wassen, die hebben altijt veel troubel waters. Is't niet alsoo?

IV.

Nu een trecxken voor u, *Philothea. De H. Franscisca á Jesu, Carmelitersse, had eenen bovenmaten grooten yver om het Woords Godts te hooren, ende op dat het vruchtbaer sou wesen, besproeyden sy't met lauwe traanen. Hare Mede-susters verwonderden hen daer van, dies te meer, om dat sy even neerstig toe luysterden, al waren 't somtijdts Predikanten die geen welsprekentheydt ende kleyne gratie hadden in het seggen. Maer sy antwoorden haer met een hemelsche wijsheyt, seggende: Wie isser die eenen lieven vrient heeft, ofte eenen beminden serviteur, ende die niet blijd' en sal zyn brieven van hem t'ontfangen, al zynse oock qualick geschreven?* Hadden wy 'er die waerdeeringe af, wy soudender oock dien smaeck in vinden.

Hier voegh ick noch een spreeck woort op als een maelslotjen, om alles te versekeren. Het raeckt alle staten ende menschen:

Sonder sterven,
Wellusten derven,
En eygen wil begeven,
Dat is oock al een Martelaers leven.

Couragie dan, *Philothea*, konnen wy geen rootrocksken krijghen, ten minsten laet ons, ons beste doen om een root boordeken te verdienen.

Verwaende Hovaerdigheydt.

't En is maer ſchijn,
Hier groot te zijn.

W*El kleynen Nobis, slimmen guyt,*
Hoe steeckje dus u bultjen uyt,
En u rapierken naer ae muur?
Ey lieve siet eens dit postuur!
De schaduwe die van hem schiet,
't Is Reusen-werck, doet het niet?
Doch schoon dat dit verheven staet,
Ghy zijt een Naentje metter daet,
Ghy zijt een Buts, *'t is al te klaer,*
En Duymken *was u beste-vaer,*
En Heyltjen Dwergh *dat was u Peet,*
Wat meenje of ick't niet en weet?
Maer siet, door dese keers en schijn,
Soo schijnt het kleyn wat groots te zijn.
Al toont ghy dan een groot gesel,
Ick segg' noch eens, men kent u wel.
Wat siet men Quidams *op de straet,*
Met wie het noch al slechter gaet?
s'En zijn het niet, en willen 't zijn;
Sy gaen gekleedt in armosijn,
Met een kout yser op de zy,
Daer toe een bonte levery;
Het huys dat hangt vol goude leer,
Den Vader is Monsieur mon Peer,
En voor Monsieurens *moeders deur*
Daer ligt den vuylen mest hoop veur.
En of hy heel in 't muskes gaet,
Dit stinckt noch al de heele straet.
En wie en loeger laestmael niet,
Met onse los verwaende Griet:
Sy hada' de peerlen aen den hals,
En hier geseyt, sy waren vals,
En Cypers poeyers in het haer,
Al of het een Princesse waer,
En droegh een Kruys van Dyamant,

En hadd' den waeyer in de handt ;
En daer noch mouchen op haer vel :
Wat dunckt u eens, gingh dat niet wel ?
Nu heeftse witte schoentjens aen,
Daer zyn blaeuw roosjens in gedaen,
Sy draeght oock Leopoldus *stof,*
Waerachtigh, Griet, *dat gaet te grof,*
Wat meynje dan wie datje bent ?
Men heeft u over langh gekent,
Als ghy met een root lyfken ginckt :
Foey ! dese hoovaerdy die stinckt.
Al gaeje nu wat Hoofs, en net ;
Al zytje soo wat opgeset,
Al gaeje proncken als een kauw,
Al zyt ghy mooyer als een pauw,
Al zyn u locken gefriseert,
En heel u kleedt geparfumeert.
Ghy zyt, en blyft ons oude Griet:
Dat maer is schynt, en is men niet.

AEN-SPRAECK.

HEbt ghy wel ghesien in het *Sinne-beelt*, *Beminde Philothea*, hoe dat onsen *Floris* met de keers staende voor *klyne Goosje* met den bult, hem tot eenen reus op de muer door sijn schaduwe is vergrootende? *Gooyse Lief* isser soo mooy mede, ende 't is een ydele verwaende hoveerdigheydt die hem doet ghelooven dat hy nu een man is trots de beste. Siet eens hoe yeder een steeckt om een grooter schaduwe te werpen als hy selven van leden is. Hier op (om ons *Goosje* en *Grietje* niet alleen by d'ooren te vatten) soo valt my in een aerdige Quinck-slagh. Seecker Prelaet hadd' gheerne een rooden hoedt gehadt ende Cardinaal geworden;

den; sijn ampt was doen veel leeger, ende naer sijnen staet droech hy eenen groenen hoet, ten minsten die groen gekareelt was. Om dan tot sijn voornemen te geraken, soo vierden hy seer den Neef van den Paus, geloovende datter niemandts voorspraeck soo veel gewichts by *Sijn Heyligheydt* soud' hebben. 't Gebeurden effen datter eenighe tot Cardinaelen souden verkosen worden? Desen *Prelaet* die dapper in den wint sagh, dit vernemende, heeft dadelijck sijn toevlucht by den voorseyden *Neef* genomen, ende hem toe-ghesonden een schootel met groene kriecken, daer by voegende dese woorden, *dat hy syn eenighe Son was die de kriecken kost, ende moest root maecken*; dat was te segghen, dat hy sijnen groenen hoed in eenen roode kost veranderen, als het sijn goede jonst alleen soo beliefden. Den Prelaet wierdt beantwoort in deser voeghen; dat alles wel gheluckt soude hebben, maer dat sijn kriecken te seer stonden in de schaduwe van veel andere Prelaten, die door stercker brieven van recommandatien ende eyghen verdiensten voor hem gestelt waren: so dat hy sich met sijne groene vruchten voor dit mael noch sou moeten gedulde. Hy bleef dan die hy was, Misschien was 't hem zaliger: want men kan wel Staten geeven, maer geen wijsheyt, veel min ootmoedigheyt. Want dat *Hondeken* van *Laet-duncken* heefter veel gebeten, die meynen dat sy den Hemel dragen, ende en peynsen niet eens datse met hun voeten gaen op de aerde. Och wy staen terstondt soo wel in onse eyghen gratie, soo dat wy datelijck ghelooven dat wy 't zijn. Wassen wy dry duymen in weerdigheyt, wy schieten dry ellen op in hooveerdigheydt; soo dat het verre van daer is dat wy andere souden kennen, wy en kennen dickwils ons eygen selven niet. Ick en geloof niet

Toneel der veranderinge.

als datter aerdigher treck gevonden kan worden als het verſtandig Sinne-beeld, daer *Areſius* den Eer-
Areſius. ſuchtigen mede voor oogen ſteldt: Hy ſchildert een Kemel ſich vernederende om datter de packen te gevoegelicker ſoude opgeleyt worden. Maer ſoo ras als 't beeſt ſijnen laſt heeft, ſoo recht het ſich op, ſtaet verheven, ende ſietſe altemael over 't hooft. Sijn deviſie is: *Donec accipiat. Tot dat hy ſijnen vollen laſt heeft.* Hoe menigh Kemels gemoet worter hedenſdaeghs in de Republijcke gevonden? ſy verootmoedigen hun ſelven, ſtuypen ende neygen ter aerden toe, ſoo lang als ſy een officie, ſtaet, oft laſt van regeeringe vervolgen, ſy ployen ſich als een viſchroede, en gelijk dien Romeynſchen Schrijver ſeyde: *Omnia ſerviliter pro dominatione.* Want ſoo raſch als ſy voorſien zijn met den laſt, ſy rechten ſich op, ſteken de hoorns in de locht, noch ſy en kennen geen kleynen lieden meer, noch arme vrienden.

De Eeren
Bederven de Heeren.

En wat iſſer doch van onſe eer? of wie weeter van onſe eer, en weerdigheydt veel te ſpreeken? hoe veel duyſent menſchen zijnder in de wereldt die niet en weten datter eenen Keyſer is in Duytſchlant? ende eenen Koning is in Spaignien? Ende willen wy onſen roock by hun vyer vergelijcken? Ick en geloove niet datter thien zijn in de ſtadt, die *Vencatapadino Ragiu* hebben hooren noemen, en liet ſich voorſtaen datter niemant en was oock in d'uytterſte hoeken des werelts, die niet met vollen monde van hem en wiſt te ſpreken. Hoort eens hoe den verwaenden Quant opſnijdt, als hy ſijn tijtels gaet regiſtreren.
Jaricus in Theſauro Indico. *Den Bruydegom van de goede fortuyn, den Koningh van de groote Provincien, den Koningh van de alder-grootſte Koningen, den God van de Koningen, den Heere*

Heere van alle de Ruytèrye, Meester van de gene die niet en konnen spreken, Keyser van de drie Keysers, Verwinner van al dat leeft, Bewaerder van al dat hy won, den schrick van de acht deelen ende hoecken des werelts, Verdrucker van de Mahometaensche legers, Heer ende Meester van den Oosten, zuyden, Westen ende Noorden, Jager van de Olifanten. Wat seght ghy van dese tytels, *O Philothea?* hy meent dat hy soo bekent is als de Sonn' selver, ende niemant van ons en heeft'er oyt af gesproocken, oft af hooren spreken. Ende gelijck desen niet vermaert en is in *Europa*, soo en is *Keyser Carel* met sijn *Plus-oultre* oock niet bekent in *Asia*, en de vremde landen. En gaet het so met sulcke vermaerde Keysers, wat sal van ons zijn? met hoe enge palen sal een handt vol eer, die wy hebben, oft meynen te hebben, besneden wesen?

Arme fleckskens als wy zijn! hoe geerne waren wy uyt ons gekronckelt huysken! gedurigh soecken wy die horentjens op te steecken, en ons dunckt dat wy so moy zijn, als wy een noot hooger mogen singen als d'andere. Dat was den roem van een suster, die van haer ander wel overtreft wiert in middelen, beleefde kinderen, voorspoedt: maer dese seyde: *Evenwel je marche devant.* Eenen schoonen *Marche devant*, doet het niet? *Carolus* V. soude dese eens bejegent moeten hebben, gelijk hy eertijts dede twee eersuchtige Me-vrouwen, die gedurigh krakeelden om de eerste plaetse, ende desen ydelen *Marche devant.* Den Keyser siende datter geenen *kom af* en was, seyde ten langen lesten, en streeck vonnnis met dese woorden: *Die de sotste van u twee is, sal voortaen de eerste plaetse hebben*, wel gevonde waerachtigh voor die hoveerdige Mallooten. Maer hoe verre waren die twee Me-vrouwen van het gevoelen, en genegentheyt van den selfden *Keyser Carel*: *Lux E. vang. Ex. gelg.*
die

die niet alleen door alle ſijn tijtels en kroonen, en eer niet op en ſwol; maer honck ſelven al deſen luyſter en glorie, die hem toequam, als tuſſchen vier muuren van vergetentheyt begraven, wel ſtraffelick verbiedende dat hem niemandt voortaen met den naem van *Keyſer* of *Koninck* en ſoude begroeten.
Scave dra. Hy dede 't geene verſtandelick Sinnebeelts gewijs betekent wordt, door eenen Arent die het bellieken bijt van zijn klauwen, met deviſe: *Fama nocet.* Wy eylaes! Kinderen van *Adam* en *Eva*, ſmaecken heel vaets, en raſen noch naer dien, *Dominamini*, die hun
Gen. 1. in 't Paradijs eens klonck in d'ooren.

Dit ſal 't hem ſo wel doen, *O Philothea*, aengaende ons Goosje, ende deſe verwaeyde eerſuchtinge. Laet ons nu eens een weynigh de andere handt in ſlaen, en eenen ſekeren wegh banen, om tot een gewiſſe eer, en lof te geraecken. d'Eer, *Philothea*, is gelijck een ſchaduwe; volght ghy die, ſy vlucht; vlucht ghy die, ſy volght. Eenen duyſteren nacht doet de ſterren veel ſchoonder glinſteren, ende een doncker ſtof doet eenen koſtelicken ſteen veel helder ſchynen. Het kleyn gevoelen, dat wy van ons hebben, is oorſaeck van het groot gevoelen dat d'andere van ons krijgen. *Moſes* ſagh den doorenboſch branden, en ſeyde: *Ick ſal gaen en ſien dat groot viſioen, hoe dat den bramboſch is vol vyer en vlam, en dat hy niet en verbrant*; en dat hy noch behoudt ſijne voorige groenigheydt en aengename jeughdigheydt. Ick ſegh het is een groot viſioen dat ſelden geſien wordt, dat yemandt geraeckt in eer, ſtaet, verheventheydt, in grooten aenſien is, ende doorluchtig, ende dat hy nochtans is even ootmoedigh als van te vooren, en liefgetal, even mewaerdigh: ſulck een en verdient niet alleen, dat men voor hem den hoedt af doe, maer oock gelijck *Moijſes* dede, dat men de ſchoenen

voor

voor hem fouden uytfchieten; welck een manier van groeten is onder de Chinoyfen. Hoe loffelijck en heeft al de wereldt niet gefproken van *Benedictus* den XI. Paus van Romen, die meer gedachtigh was hoe kleyn dat hy was geweeft, als wel hoe groot hy was geworden; foo dat hy oock weygerde kenniffe te doen aen fijn eygen Moeder, 't en waer datfe quame in haere fchamele klederen; ende hy liet fich voorftaen dat het hem meer eer was, gelijck het oock was, dat hy fijne Moeder eerde in een root lijfken, als dat hem eerden de Cardinalen in hunne purpere klederen. Den Koninck *Agathocles* was een Potbackers Sone, en daerom en gebruyckte hy over tafel geen filveren fervies, maer alleen aerde fchotelen: hy koft rijckelicker eten, maer niet loffelicker. Ia felver dien wijfen Koninck *Salomon*, en heeft hy niet op de muuren van den Tempel doen graveren, en fnijden verfcheyde flingers, om fich de memorie van den flechten ftaet fijns Heer Vaders te ververfchen? Ende foo verre is 't van daer, dat defe hier door by de menfchen yet van hunnen lof hebben verloren, dat fy 'er grooter eer door hebben verkregen. *Ootmoedigheydt in de eer, is de eer van de eer, en de weerdigheydt van de weerdigheyt.* Doch wy bevinden datter diergelijcke dun gezaeyt zijn. Dun? eveneens gelijck men feght, van de huyfen in het *Landeken* van *Cafande.* Want

Bernardus.

Als niet
Komt tot yet,
Dan en kent yet
Sijn felven niet.

Soo langh als het Paerdt van *Alexander de Groote* in de Stal ftondt met eenen flechten halfter aen, en-

de

de een geelen lap op hadde, dan liet het sich berijden van de Palfrenieren: maer als het gongh op eenen kostelicken toom, met gevlochte manen, ende droeg eenen geborduerden sadel met twee goude stegelrepen, dan en kende 't niemant als *Alexander*. Neemt een merckelijcke gelijckenisse van eenen oogslagh. Yemant krijgt eenen slagh in 't gesicht, 't oog swelt wel, en wort grooter, maer hy en siet so wel niet als van te voren; van gelijcken, yemant staet naer een officie, hy heeft goede vrinden in 't spel: hy verstaet hem van kuypen, (gelijck men in den *Hage* spreekt) den slag wort gegeven. Den man sit op 't kussen, hy swelt op en wort groter, maer 't gesicht is verkrenkt, hy en kent geen vrienden. Wy hebben oock soo een diergelijcke verwaentheyt in een Pagieken van den *Prins van Parma*, by sijnen tijt Gouverneur van de-
Bonart. in Eccl. 41. se Nederlanden. Het was een Boeren kindt van afkomste; maer soo ras als hy sijn selven bevond in de schoone livrye, en dat het silveren passement in sijn oogen blonck, soo wierde hy soo blindt, dat hy sijn Vader niet meer en wou kennen, ter tijt toe dat dit ter ooren quam van sijn *Hooghcydt*, die hem dede uytsnieten, en lustig affmeren, en naderhant sijnen lijne broeck, ende 't boeren wambays wederom geven, en leerde hem so weer kennen. Och hoe veel zijnder, God betert? die sich hun slechten vrienden schamen, en hun ouder wel derven lochenen? op de selfste manier als den Muyl ezel dede. Den Vos vraegde hem wat hy voor eenen was? hy antwoorde dat hy was een schepsel Gods. Dat weet ick wel
Nyssено. sonder vragen, schoot den Vos daer weder op, want wy zijn altemael Godts creaturen: maer van wat geslacht, en partyen zijt ghy? Hy schaemde sich te seggen dat sijnen Vader eenen Ezel was, maer indachtigh dat sijn Moeder in het Hof geveulent en

gewor-

geworpen was, ſeyde hy: Ick ben Couſijn van het zadel-peert van ſijne Majeſteyt. Soo bedeckt een yegelijck de verworpentheidt van ſijn geſlacht en van ſijn af komſte. En wat geſchiet 'er dan? een yegelijck wordt dan meer den mont geopent, men gaet onderſoecken van waer hy komt, van wie dat hy is geboren, wat dat ſijne Ouders deden, min of meer gelijck men doet met de vliegers of de papieren vogels: Het vlieght boven in de locht, het ſchijnt wat wonders te weſen, het ſwiert daer met ſijnen langen ſteert; maer als men den draet of het koordeken eens opwindt, dan ſiet men dat het maer papier en is, of lijnwaet dat daer boven den meeſter ſoo ſcheen te maken. Van gelijcken domineerter hedenſdaegs menigh menſch, en ging men de linie van ſijne afkomſte onderſoecken, wouw men den draet van ſijn geſlacht eens inhalen, 't ſoud op papier, of lijnwaet uyt-komen, dat is, op Ouders die in de winckel geſeten hebben. Het waer te wenſchen dat diergelijcke, die ſoo op komen, hunne vorige nederheydt ſomtijdts indachtigh waren, en deden gelijck de Hovenieren, als ſy Roſmarijnen op den Autaer ſetten; Sy vinden t'eenemael geraden, ja nootſakelijck, dat de wortel blyven in d'aerde daer ſy in zyn opgeſchooten, om ſo aengenamer groenigheyt te behouden. Ootmoedigheyt is eenen vetten gront, daer d'eer oock wel in ſal waſſen ende groeyen. Dit is het geene, *Ootmoedige Philothea*, dat my op het Sinne-beeldt te voren is gekomen, om ons in te drucken een liefgetale meweerdigheyt tot onſe oude vrienden, ende goede kenniſſe, als wy verheven zijn. Het is ook niet al gout datter blinkt, neen ſeecker *Philothea*, geen kroon, of daer ſtaet een kruysken op.

Noyt

Noyt Heer, noch Eer, Was sonder seer.

Dit wil ick hier in twee of drie parceeltjens van dichten noch eens aenraken, ende als in het voorby gaen aenwijsen. Ick segge dan:

IS de Wereldt niet wel kindts,
Datse voor een handt vol windts,
En voor eer van korten tydt
Menigh paert den hals afsnijdt?
Datse voor wat eb en vloedt,
Gaet versetten goedt, en bloedt?
Werelts eer, en Werelts pracht
Zijn maer ys van eenen nacht;
Die geveynsen vasten schijn:
Daer geen balcken onder zyn.
Als men aen de beecskens drinckt,
Daer men tot den enckel sinckt,
Al en vat men geenen tack,
Daer en valt geen ongemack;
Maer wanneer een machtigh Vorst
Wil gaen blussen sijnen dorst
Ievers op een steyle ree
Aen den oever van de Zee,
Slibbert hem maer eenen voet,
Hy gaet storten in den vloet;
Daer en is geen bidden aen,
Dese moet te gronde gaen,
Hoe men spertelt, hoe men slaet,
In den val dan is't laet.

Wasser yemandt meer in credit als *Aman*? men hanght hem op, en men knoopt hem aen een gal-

ge, 40 cubitus hoogh, om van verder gesien te worden. Eenen *Absalon*, na dat hy het Hof in alarm gestelt hadde, en het Rijck in scheuringe, wordt in de netten van sijn eygen hayr ghevanghen en met drie lancie door-reden. *Pompejus* die goude bergen in sijn triumph had doen voeren, kreegh qualijck vijf voeten slechte aerde voor sijn begravenisse. Doch waer toe dese oude protocollen? siet een in Engelant eenen *Buckingam*, in Duytslandt eenen *Walsteyn*, in Vranckrijk de *l'Ancre* en *Biron*. Wie wasser sachter verheven, wie isser harder gevallen? geenen bergh sonder dal, noch geen rotse sonder valleye. Ja terwijl als ick dit schrijf, hoe staen die gekroonde Hoofden aen *Europa* en waggelen? den Grooten Turck is gedoot, den Koningh van Vrankrijck moet vluchten voor sijn ondersaten, den Koning van Engelandt het Hooft van de H. Kercke, (so sy seggen,) is schandelick onthooft. En isser noch yemant die sal twijfelen oft de grootste bliksems slaen op de hoogste torens? de vroomste eycken-boomen siet men scheuren, een nederigh rietjen ontgaet het al met buygen.

Voorts soo gaeter machtigh goedt
Tot een trots, en hoogh gemoedt,
Niemandt weet in sulcken staet
Watter niet al op en gaet.
Daer zijn Joffers drie of vier,
Yeder met een Camenier:
Daer zijn peerden voor den pracht,
Daer zijn vogels voor de jacht,
Daer zijn winden in het kot,
Daer zijn jagers op het slot,
Daer zijn knechts en Palfreniers,
En het huys vol Officiers.

P *Die*

Die sijn hof vol koolenplant,
Krijgt veel rispen in sijn lant.
Of ghy Graef *zyt, oft* Marquis,
Schoon ghy draeght het gulde Vlies,
Overlegt wel uwen staet,
Eer dat ghy te gronde gaet.
Icarus *nam 't eens te hoogh,*
Als hy boven masten vloogh:
Maer sijn veeren dropen af,
Soo dat hem de vleugh begaf.
Siet wanneer daer yemandt gaet,
Hooger als sijn eygen staet,
Die wordt oock op korten tijdt
Al sijn beste pluymen quyt.
Als men aen een groote mast
Grooter zeyl wil maken vast;
En dat op een kleyne schuyt,
Dat gaet recht toe naer Reyn-uyt.

Ick bid u, *Lieve Philothea*, vergeeft my de vryigheyt en gemeynsaemheydt, ick moet uyt u naeykussen een gelijckenisse haele, om dit boven verhaelt, mede te binden. Ghy hebt daer een klouken van gouden draet, of van zijde; ick beken dat blinckt schoon in d'oogen, en 't is sacht in de handen, maer als het klouken afgeloopen is, wat isser binnen als een beschreven papier van *Items*. *schulden*, en swarigheyt? Dat is verloren geseyt, koken moest kosten, en vette keuckens maken magere erven: soo dan den grooten staet dat is eenen kancker en goedt:

Noch heeft dit des werelts eer:
Selden is sy sonder seer,

Selden

Selden is sy sonder druck,
Oock in 't midden van 't geluck,
Is 't dat uwen staet bedydt,
Ghy wort over al benydt,
Hoe dat yemandt hooger raeckt,
Hoe hy meer scheel oogen maeckt.

Wie isser die groot geworden is, die niet een schaduwe heeft geworpen? Een geschiedenisse sal ons hier borge blyven voor veel andere. In 't Hof van Denemarcken was een uytheems Edelman, verciert met natuurlicke gaven, die de gratie van hare Majesteyten door een soete kracht en aengenaeme bevalligheyt had gewonnen. Dese was de rest van de Hovelingen t'eenemael in den wegh; want gelijck men seyt: *Het is den eenen hond leet, dat den anderen in de keucken gaet.* Ergo wat doense; sy gaen eenstemmelick uytstroyen, dat hy van geen edelick bloet en was, en diesvolgens dat hy sijn selven met bedrogh voor sulckx hadde aen ghegeven, bevestigende hun uytgeven met een seeker herkentenisse van de Leeuwen, de welcke het edel bloet altijt wisten t'onderscheyden: daerom wilde hy blijk doen van sijn geslachte dat hy behoorde sijn selven bloot en ongewapent by den Leeuw te voegen, die als dan het vonnis over sijn Adel soude strijken. En voorwaer dese Quanten drongen so sterkt aen, als eertijts geschiede tegen *Daniel* selver; den Koningh gebiedet dan, en hy moet gaen in 't kot van den leeuw, om hem een stuck vleesch voor te werpen. Hy gaeter in, siet den leeuw aen, dient hem het vleesch, en keert onbeschadigt weder te rug tot spyt van sijn vyanden, en tot verwonderinge van de gantsche wereldt. Maer desen Edelman en viel doen oock niet slincks; hy begeerde van *Syne Koninckliche Majesteyt*, dat gelyckerwys hy sijnen Edeldom betoont hadde, naer het

vleesch daer in te dragen, dat d'ander oock also den hunnen souden bevestigen, met het vleesch daer uyt te halen, maer die achter bleven dat waren sy: niemant en kickte noch en mickte meer, als sy sagen dat sy door de redelicke billickheyt vervielen in de selfste straffe diese hem besteecken hadden. Tot ons propooſt, de eere die hy ontfangen hadde, heeft eenen haet, ende afgunst verweckt gehad in de gemoederen van dese Hovelingen, ende heeft daer in gelijck geweest aen alle d'andere, dat hy met scheel oogen is menighmael begroet geworden, dat moetense verwachten.

Maer het slimste noch van al,
d'Eer die vlieght gelyck den bal.
Kryght ghy eenen slincksen slagh
Daer het heele spel aen lagh,
Ghy vat alle dingen quaet,
En daer leet den heelen staet.
Soo dan, met een woordt geseydt,
Wacht u als de werelt vleyt;
Wacht u als sy streelt, en troont,
En het soetste wesen toont:
Hoese yemandt hooger heft,
Hoese yemandt harder treft,
Leser slaet hier op een oogh;
Al wie klimmen wilt om hoogh,
Die legg' af, en eer en goet,
En stae daar op met den voet.

Overloopt eens met u gepeynsen de Princen boven, ghy sult bevinden hoe menigen Favoriet de ballen heeft moeten betalen. Den blicksem en den Nijdt die gaen de kleyne huyskens voorby, en slaen alleen de hoge torens. Daerom is 't wel geseydt:

Ick

Ick hadd' mijn zeyl te hoogh gestelt,
Een kleynen windt heeft my gevelt,
Nu zeyl ick met een kleynen spriet,
Nu grooten windt en deert my niet.

Wy moeten zyn, *Philothea*, gelijck de huysen binnen de Citadellen, en forten royalen, dat is nederig ende leegh, soo hebben wy den rugh van de wallen, en wy zyn buyten gevaer van het vyandts Canon, en batteryen.

Maer *Philothea*, hoe verre van eersucht en hooveerdigheydt was de zalige *Ioanna*, Princesse van Portugael? dese naer het verhalen van *P. Vasconcellus*, had op den brief van haeren spin-rock, daer sy het vlas mede toebondt, geschreven dese woorden van Christus: *Discite à me quia mitis sum & humilis corde*; dat is, *leert van my, want ik ben sachtmoedigh, en ootmoedig van herten*, en soo dickwils, geloof ick, als sy een fijn dun draeyken trock uyt het vlas seyde sy: Och *waer ick so kleyn in mijn oogen, en in de oogen van de werelt, gelijck dit draeyken onsienbaer is. Philothea*, sy was een Reusinne door haer Koninklick geslacht, en wenschte een onbekent naenninneke te wesen, en onse verwaende Griet en het nantje souden geerne so groot als Reusen verschynen.

TOE-WORPJEN.

AL de wereldt roept om het seerste *Philothea* dat 'er slappe en kleyne neeringe is, en dat den borg so groot is. Hoort wat *Simon Cronaca*, *Florentijnschen Koopman* maeckten, om dit lest te verhoeden. Hy dede op sijn uythang-berd schilderen sijn boecken liggende rondtsom in vlammen. En alsser aan yemant quam die hem eenige waren op tijdt wou afkoopen, en dat hem gelieven sou een poosjen te bor-

gen; soo toonden hy datelijck sijn uythangh berdt, en seydt; dat hy 't niet en kost opschrijven, om dat sijn boecken in 't midden van den brant lagen. Desen *Cronaca* wou vast gaen. Want wat geschieter hedensdaegs? Veel

Alsser wat te gelden is zijn 't Koopmans,
Maer als 't te betalen is zijn 't Loopmans.

Sy leggen een bancxken, en speelen schuyvagie, na Luyck, of naer Vianen.

I.

Zijt niet besorgt Philothea, dat gy my sult moeten borgen, siet ik betael u met gereet gelt, en hier is 't geestelick puntjen dat ik u hier op 't lest schuldig
P. Rhe. *bleef. Ten huyse van Condé de Lemos was een balet, onder andere genooden was'er een Godvruchtigen Graef, desen midden in het spel wierd indachtig dat het aen dagh van de weeke was, wanneer hy sich placht een discipline te geven? Wat* doet hy? *hy vertrekt hem in een secreet doncker kamerken, en disciplineert sijn selven lustigh met de goude ketenen daer hy mede gedanst hadde. Dat is immers een goe nieu mode, 't waer te wenschen datter veel dit navolghden.*

II.

Drie gediertjens al hoe wel kleyn, nochtans nae hun doot gebieden sy geheele Koninckrijcken. Het Schaep, de Ganse, ende de Bie. Het Schaep geeft het perkement, de Gans geeft de penne. De Bie geeft het wasch tot den zegel, en soo worden 's Konincks brieven en Placcaten gemaeckt, die yder een moet reverenderen, en gehoorsamen. Ick wensch datter een penneken waer *Philothea*, dat mijnen naem schreef in den Boeck des Levens. By

III.

By de voorgaende moet ik dit navolgende ſtellen *Leure-dann.*
In't Turkse-boek Curaam, ſtaet aldus: wiſt yemant en verſtont hy wel hoe Goddelicken werk dat het is om Godts-wil te geven, hy ſou ſijn eygen lichaem in ſtucken ſnyden, en die onder de arme behoeftige uytdeelen. Spreeken die ſo Philothea, wat moeten wy Chriſtenen dan ſeggen, en doen? Godt geve daer en tuſſchen dat op niemant van ons en paſſe 't gene ſeyd' eenen Sotſage, ten huyſe van een Groote in Engelant! want ſo hy ſtont in 't ſalet daer twee deuren waren, een waerachtige, en aen den anderen kant een geſchilderde op de muur, ſo ſeyd hy: door de eerſte komt het goet in, door de tweede gaen de aelmoeſſen uyt. *De Bruyn*

Voorts is 't wel geſeydt:

Da tua dum tua ſunt, poſt mortem tunc tua non ſunt.

Noch een Raetſeltjen voor het leſt.

't Is in de vrouw, 't en is de man niet,
't Is in Peeter, 't en is in Ian niet,
't Is in Claar, 't en is in Ann' niet,
't Is in den Voor-naem, 't en is in den Van niet,
't Is in 't bier, 't en is in de kan niet,
't Is in 't koren, 't en is in de wan niet,
't Is in de ſtruyf, 't en is in de pan niet.

Een kint ſou dat raden, maer over dit navolgende wil ick wel eens mans oordeel hooren.

Drolleken-Drey
Liep over de hey,
Daer quamen dry Landts-heeren
En koſten Drolleken-Drey niet keeren.

Ydelheyt des Wereldts.

Het geluyt
Wijſt het uyt.

SOo ghy wilt weten metter daet
Hoe dat het in de Werelt gaet,
En wat daer al te vinden is,
Soo let op dees' beduydenis.
Cupido *klopt hier aen den bol,*
Den bol die klinckt al waer hy hol,
En schijnt te seggen door 'tgeluyt;
Wat kloptghy hier, 'tis hier al uyt:
Daer ghy naer vraeght, en woonter niet.
Daer ghy na schiet, en vlieghter niet;
Dat ghy hier soeckt, en isser niet:
Ghy siet doch wel het is bedroch,
En klopt ghy op de Werelt noch?
De Werelt is een ydel-tuyt,
Dat hoort ghy stracks aen het geluyt:
Want datter 't minste binnen waer,
Ghy wierdt 'et aen den klanck gewaer.
Den Kuyper weet na eenen klop,
Dat vat dat heeft noch soo veel op;
Ja recht soo veel, noch meer, noch min;
Dat 't meeste bomt, heeft 't minste in.
Nu Boefken staet een weynigh stil,
En hoort eens wat ick seggen wil:
Gelijck het met de tonnen gaet,
Als ghy die met den vinger slaet,
En speuren kont wat haar ontbreeckt,
En datter niet veel in en steeckt;
Soo kont ghy oock door vast besluyt
De Werelt kennen aen 't geluyt:
De Werelt die soo klinckt en vleyt,
En heeft niet in als ydelheyt;
Ja ydelheyt, en anders niet,
Of isser wat, het is verdriet:
Van buyten is 't wel schoonen schijn,

Maer binnen niet als druck en pijn;
Van buyten is het honingbraet,
Van binnen niet als gal en quaet:
Van buyten blijtſchap en genucht,
Van binnen iſſer ſucht op ſucht:
Van buyten heeftſe bloemen aen,
Van binnen vint men dorens ſtaen.
Ick ſegg', van buyten ſoet getal,
Van binnen quaet, oft niet met al.
Ghy Philothea, *liefſte kint,*
Ick bidd' u dat ghy noyt en mint
Dees weerelt, die ſoo klaer bedrieght,
En die ſoo platte leugens lieght,
En ſtoſt alleen op wat geluyt;
Daerom, ick bid u, blijſter uyt.

AENSPRAECK.

DAer en is nimmermeer een kindt ſoo recht gedoopt geweeſt, als de *ydele-werelt*: om dat haren naem ſo effen paſt op haer weſen. De *Liefde* die haer ydelheyt aenwijſt en den man met den boog en de blaſe (die op alle kermiſſen is) die gy in 't beeldeken ſiet, zijn daer van maer alleen een ſlechte ſchetſe. Het gaeter al anders, op haer gheluyt en ſnaren en valt niet veel te danſen. Laet ons dan eens, *Philothea* op haer eer, goedt en vreughden, dat is op hare bedriegelicke ydelheyt een weynighjen oogmercken. En voor het eerſt, ſoo valt my in hoe dat eenen ongeluckighen Koopman de water-ſchelpen van ſijn fonteyn omgedraeyt hadde, ſo dat de ſtralen op den rug af-ſpoelden: ſijn diviſie was: *Het loopt hier al verkeert.* Och hoe menigh ſchelpje ſtaet verdraeyt, hoe menigh fonteyntjen ſpringhter verkeert? wy meynden onſe backxkens te vullen met ruſte, genoegen, vreughden, vermaeck, en 't hert met contente-

ment,

ment, en wy sitten met drooge, ydel drooge schelpen. Het loopter verkeert, de *werelt* heeft gelogen, en bedrogen.

Over sulcks soo lacche ik met de inventie van die een kindt schilderden met een kroon in d'een hant, en met een papier vol cijfer-okens in d'ander handt, seggende: *Aut Cæsar, aut nihil*, dat is:

Of Keyser, en al,
Of niet met al.

Ick laccher mede segg' ick, want hy had in d'een handt effen soo veel als in d'ander, 't zijn altemael okens, *Nieten*, ydelheden.

Of isser yet,
Het is verdriet.

Diogenes in zyn ydel ton meynden dat hy meer besat als *Alexander* in al zyn Rijcken; behalven dat hy seyde: dat *Diogenes* slaven, waren *Alexanders* Heeren. Hy stack op de onverzaetheyt, begeerlickheyt, ongenuchten, droefheyt; eersucht, afgunst, creve-cœur, en duysent andere ellenden, daer de *ydele werelt* tot den krop toe af vol is, en dat in geen andere, zyn de goederen die in haer zyn te vinden. Eenen *Jan Potagie*, dunckt my, heeft desen nagel eens op't hooft geslagen. Want als *Matthias* met de Keyserinne, en het Hof tot *Regensborgh* was, soo wasser eenen Boesson, ende had een Loterye opgestelt voor de Hovelinghen, maer in den pot daer de briefkens moesten liggen, had hy eenen Egel, oft yseren verken met sijn pinnen in verborgen, soo dat 't hen al te mael quetsten, die quamen om een briefken te trecken. Ende op datse niet alleen souden begekt worden, soo en ontdeckten zy het bedrogh niet. *Beminde Philothea*, dat ick seyde dat dese Loterye de *werelt* waer, dunckt u dat ick qualijck soude segghen? want hoe ghy meer treckt, hoe dat ghy

vinniger

vinniger wort onthaelt, en meer gesteken. 't Is lacchens weerdigh d'oorsaeck te hooren, waerom eens een onnoosel knechtjen heeft gekreten. De moeder sond hem uyt om stijssel of yet anders te koopen: Gaende dan voorby een loterye, en siende dat kleyn en groot inley om een briefjen te hebben hy waegt oock het geldeken van sijn bootschap, en het lot viel soo dat hy trock den tweeden oft den derden prijs, te weten: een groote silvere schotel. Men stack de trompetten naar gewoonte, en men gonck den jongen met dit gheluyt t'huys leyden. Den lecker gedwongen te volgen, weenden seer bitterlick, want niet wetende watter geslagen was, liet hy sich voorstaen, datmen hem gonk beklappen van dat hy sijn gelt verspeelt hadde, en dat men hem suycker onder het hembde sou geven Tot mijn propoost; dit geschieter in de Looterye van de *Werelt*, dat hoe ghy grooter staet of eer treckt, hoe gy meer oorsaek hebt, en stof van swarigheyt, ellende en droefheyt te maken, soo dat ick van de werelt wel hebb' geseyt:

Van buyten heeftse bloemen aen,
Van binnen vindt men doorens staen,
Van buyten blyschap en genucht,
Van binnen isser sucht op sucht.

Eccl. 13. Hevet ons *Salomen* niet so wijt en breet, so duydelick bekendt, dat men 't sou konnen tasten; *Ick heb geseyt in mijn herte*, en hy hevet oock te keur gedaen; *Ick sal gaen en overvloedelick hanteren de wellusten, en nemen mijn plaisier. Ick heb mijn wercken groot gemaekt. Ick heb voor my huysen getimmert, en wijngaerden gheplant. Ick heb hoeven, ende boomgaerden gemaekt, ende die beplant met boomen van alderley nature, ende watergroeven heb ick voor my gemaeckt: dat ick ververschen sou de bosschagien der was-*

wassender boomen. Ick heb beseten Knechten, en Dienstvrouwen, ende ick heb een groot Huysgesin gehadt, oock Runderen, en groote kudden van Schapen boven al die voor my hebben geweest in Jerusalem. Ick heb voor my met hoopen vergadert silver en gout, en rijckdommen, van Konin en, en van Landtschappen. Ick heb voor my gemaekt Sangers, en Sangeressen, en wellustigheden van de kinderen der menschen, nappen en schenkpotten in den dienst, om wynen te schencken, en ick heb in rykdommen te boven gegaen al die voor my hebben geweest in Jerusalem, en al dat myn oogen begeerden, dat heb ik hen niet geweygert, noch ik en heb myn herte niet verboden te gebruycken alle wellustigheydt. Seght my nu eens, *Salomon*, was 't vaste vreught, was 't bestandige blijdtschap? wat volle verzaetheydt ghy daer in hebt gevonden? Weet ghy wel wat hy antwoordt, *O Philothea! Yaelheyt der Ydelheden, en altemael Ydelheyt.* Kander grooter, stercker, waerschijnelicker getuygenisse gegeven worden, als dese? Siet als wy midden in 't woelen eerst komen, en als wy eerst aengelockt worden van onse sinnen, en van onse driften, dan oordeelen wy daer af met eenen vergrootende bril, soo dat wy daer wonder saecken af maecken: maer soo ras als den moedt verkoelt, ende onse begeerlickheden tot haer selven komen door een misnoegende verzaetheydt, ende walginge, dan wort 'er by ons, gelijck *Salomon* dede, een ander von nis gestreeken. Ghy hebt immers wel gesien (om een gelijckenisse by de handt te vatten) in de keucken, als men in eenen grooten ketel wat soete melck overhanght, de welcke, als den brandt groot is, den heelen ketel vult, ende doet overloopen, daerder nochtans seer weynigh in was gegoten. Siet als den brandt groot is, dan oordeelt men van de ydelheydt,

Petrus ad Boves.

heydt, en genuchten, datſe ons konnen verzaden ende vervullen: maer komen wy naderhant tot ons ſelven, wy ſien datter weynig af wort gevonden, alleen miſſchien wat opgeblaſen ſchuym, die den brand heeft opgejaegt en doen ſwellen.

Och hoe haeſt is het menſchen hert aen 't ſieden! hoe lichtelyck worden wy geſtoockt; hoe ras bobbelen op, en loopen over onſe driften, ende blinde begeerlijckheden; en midden in de dompen en konnen wy de valſcheyt en het bedrogh van de *Ydelheyt* niet ontdecken. Maer dieſe naderhandt doorgront, en in de onvervalſchte weeg-ſchael ophangt, die ſal ſien datter niet gewichtigs in en is te vinden. Voor my (ſeyd eenen, ſpreeckende van de *Werelt* en haer *Ydelheit*) ick legh'ſe uyt door de vier letteren die daer ſtonden op de Vendels van de Romeynen S.P.Q.R. dat is:

Luc. Euangelica.

Si peu que rien.
Wie dat de wereldt wel beſiet
Vondt noyt ſijn leven ſchoonder niet.

Nero hadd' hier van by nae het ſelfſte gevoelen, 't welck hy oock aen andere door eenen aerdigen treck woud' in-drucken. Want ſoo hy gaſten genoodt hadde, dede hy hunne ſtoelen heel ryckelyck behangen, de kuſſens daer op ſeer verheffen. Waer onder hy hadd' doen liggen groote blaſen vol wints, die hy tot dien eynde van leer hadd' doen maken. En als deſe verheven Gaſten op het vrolickſte waren, dan gaf hy een teken aan zyn Pagien, die behendelick ſpellen ſtaken in de blaſen, en deden deſe hoogh-geſeten Quanten ſincken ten ooren toe tuſſchen de ſtoelen. 't Gene dat doen ſpeels-gewys van *Nero* aen geſtelt wierde, dat is de dagelykſche Tragedie van de *Werelt*, want hoe hoogh datſe yemant verheft, ſoo en ſit hy maer alleen op een ydel blaſe

Laureda-nus.

vol winden, die hem ontſchieten ſullen, oock door het minſte gaetje van diſgraciken.

Hoe wel ſeyde dat den Edelman, daer ons den *H. Augustinus* afſchryft, als hy met ſijn medegeſellen buyten *Trier* ging wandelen, terwijl den Keyſer ſat in de ſchouſpelen. Soo deſe Hovelingen gingen om in de boſſchen zich wat te vertreden, zyn ſy gekomen in een Eremijts hutteken, en vindende in ſijn Celleken het leven van den *H. Antonius*; ſoo den eenen ſommige bladeren daer met aandacht in geleſen hadde, en van binnen door Godt beroert wierde, ſprack met deſe woorden? *Ick bid u, ſeght my eens, wat dat het doch al is, dat wy in het Hof door ſo veel arbeydt ſoecken te verkrygen? kan onſe hope groter zyn, als dat wy vrienden van den Keyſer worden? en hoe ſorgelyk ende peryckeleus is dat? ende door hoe veel peryckelen loopen wy miſſchien tot eenen grooter perykel van onſe ſaligheydt te verlieſen?* Met goede reden, *O Philothea*, oordeelt hy het Hovelinghs leven vol arbeydts te weſen. Den eerſuchtigen wordt meer vermoeydt, als die ſpitten en delven; als de geene die ſmeeden ende ſware ambachten doen: ſy moeten naeuwer toeſien, als de Bootſgeſellen ende Matrooſen, die maer op weynigh winden en hebben te paſſen; maer in het Hof zyn duyſent klippen, en winden, die ons konnen te gronde zeylen. Ende dit is een leven daer men zeyldt ſonder hope van haeve. Sy moeten hunne beſte middelen daer in beſteden, winnen, ende ſich verbinden aen die ondanckbaer zyn, thoonen een vriendelyck aengeſicht aen hunne vyanden, ſpreecken een yegelijck na den mont; hebben anders niet op de tonge, als: *Uwen dienaer myn Heer*: Ende dat om een weynigh eer te verkrijgen. *Ende wanneer ſal dat weſen*! De jonckheydt gaet voor-by, onſe beſte jaren ſchietender in,

August. l. 1. Conf. l. 16.

in, den ouderdom ſtaet voor de deur; *En als wy 't al hebben, hoe broos is onſe eere ende ons geluck; wat een ongeruſtigheydt ende onſtantvaſtigheydt in alle die ſaken?* duyſent perijckelen zyn daer, duyſent tempeeſten, duyſent ſchip-breuken: die grooter zyn als wy, ſullen ons verachten; die kleynder zyn, ſullen ons benijden. 't Is altemael brooſer, als dat tot glas is geblaſen. Is 't wel de pijneweert ſo grooten ende gedurigen arbeyt voor ſoo korte, ende ongeſtadige eer, voor eenen wint te beſteden?

Is dit den loon van alle mijnen arbeyt? is dit den trooſt van alle mijn ſweet? is dit de vergeldinge van ons loopen en hoopen? een ongeruſte, woelende, onſtantvaſtige, periculeuſe, ydele, volwindinge, brooſe ende verganckelicke kenniſſe met den Keyſer? O neen! *Van dage, is 't dat ick begeere, kan ick vriendt worden van Godt Almachtigh.* O wat een verſchil tuſſchen den vrientſchap met de menſchen, en de vrientſchap met d' Engelen; tuſſchen de ſtantvaſtigheydt en ongeſtadigheyt; tuſſchen den nijt ende goedtjonſtigheyt! *Is 't dat ick begeere* (O menſchelick verſtant! O wille! O memorie! overlegt dit eens, en weeght dit) *ick kan worden vriendt van Godt.* Voorwaer deſe gepeynſen zyn ſoo krachtigh geweeſt by deſe twee Hovelingen, dat ſy op ſtaende voedt de *werelt* en hunne twee vryſters, die ſy hadden, verlaten hebben, en het Palleys van den Keyſer verandert in een Celleken, de ſtadt in een Wilderniſſe, hunne zyde kleederen in een grove pye, hunne leckere ſpijſen in wortelen en wilde kruyden.

Hoort dan eergierigh hert, wil ick u eens verhalen,
Hoe dier de eerſte ſtaet? wat gy noch moet betalen?
Komt, leert eens uyt dees proef, hoe dat het eeuwigh goet
In verre na ſoo veel den menſch niet koſten moet.

Ghy

Ghy hebt daer voor betaelt veel ſlapeloose nachten ;
Van dat de eerſucht eens verheerde u gedachten ,
Den hooft ſweer ſonder eynd' , en moey en matte lee ,
En onluſt overhoop , dat rekend ick niet mee.
't Koſt duyſent drupp'len ſweet ,'t koſt wel drie duyſent hijgen ;
En altijdt een bloot hooft , en 't koſt ſluypen en nijgen ;
Het koſt beloofden dienſt , en menigh Serviteur.
Is dat niet dier gekocht , als ghy u daer geeft veur ?
Het koſt u haet en nijd , het koſt u veel ſcheel oogen ,
Die ghy zijt door gezeylt , en boven 't hooft gevlogen ;
En menigh helſchen vloeck die krijghje na den kop ,
En of 't u ſmaeckt of niet , 't moet al voor ſuycker op.
En als ghy die al hebt , wat meynje dan te hebben !
't Is altemael niet meer als ſpinne koppen webben ,
Zijt ſeker dat de geen die in de werelt zaeyt ,
Dat deſen niet als wint , en ydelheyt en maeyt.

Dit wilden ons te kennen geven de Geleerde, als ſy verciert hebben , dat *Jupiter* het menſchelick geſlacht vereert hadde met een ſchoone edele Joffrou , rijckelick gekleet , die genoemt was *Joffrou het geluck* , hy meynde door deſe gifte , en goet gunſtigheyt de herten der menſchen te winnen , maer yder een is'er ſoo op verſot geworden , datſe *Jupiter* met ſijnen hemel daer hebben gelaten , ende geen offeranden meer en hebben gebrocht aen *Jupiters* autaren. Deſen ſake is de Goden ſoo qualick bevallen , dat het meeſtendeel der ſelver beſloten heeft , dat *Jupiter* het menſchelick geſlacht om de groote ondanckbaerheyt moeſt vernielen *Vulcanus* was bereyt dagh en nacht blixem te ſmeden , om de *wereldt* in kolen te ſetten ; *Neptunus* gaf ten beſten alle ſijn golven , ende baren van den groten Oceaen ; *Pluto* wou d'aerde doen ſcheuren , om de menſchen te doen verſinken : andere waren van gevoelen dat men *Joffrou het geluk*

de menſchen alleen ſou ontnemen, dat men moeſt wat door de vingeren ſien om de groote krankheyt, en dat men voor d'eerſte reys der menſchen gebreken ſoo hart niet en moeſt uytwetten. Deſen raedt goedt gevonden zijnde, is tot dien eynde *Mercurius* afgeveerdight: maer nedergedaelt zijnde, bevont hy, dat alle de menſchen rontſom haer danſten: en ſoo hy die midden uyt den dans wilde halen, ſoo vatten haer den eenen by de handen, den anderen by de mouwen, den derden by de kleederen; ſo dat *Mercurius* door begeerte van *Jupiter* eenen looſen vont heeft moeten ghebruycken, en heeft op eenen oogenblick, ſonder dat het den danſſers gewaer zijn geworden, het *Geluk* getrocken uyt deſe Joffrouwen kleederen, en in haer plaetſe geſteldt het *Ongeluck*. Ondertuſſchen ſy danſten, en bleven danſſen; en daer ſpringhter noch veel op den dagh van heden, dewelcke meynen dat ſy het meeſte gheluck van de werelt voor handen hebben, en zijn door den uytwendighen valſchen ſchijn t'eenemael bedrogen. Niemant en weet als die 't proeft, onder de damaſten tabbaerts, onder de ſattijne vliegers, onder de geborduurde Caroſſen, onder de koſtelicke pavillioenen, en Ledikanten, hoewel niet alleen ydelheden, maer oock ſwarigheden daer gevonden worden. Hoe dickwils herſuchte *Urbanus* den V I I. als men hem onder andere Pauſelicke kleederen, aenſchoot het Rockelijn? hy ſeyde gemeynlick: Wie ſou gelooven dat onder ſo fijnen doek ſulcke grove, en ſware laſten van ongenuchten ſouden ſteken? en niemant van de menſchen en is hier in tolvry, geenen ſtaet en is hier at ontſlagen.

Soo veel Heeren, ſoo veel ſeeren,
Soo veel honingh, ſoo veel gal
Soo veel deughden, ſoo veel vreughden;
Soo is 't hier en over al.

Soo dat my dunckt dat ick wel nóch eens mach ſeggen:

't Is ydelheyt en anders niet,
Of iſſer wat, het is verdriet.

Ick vrees *Philothea*, dat ghy wel door het langhduurigh leſen, in ſlaep ſoud vallen: om u dan wacker te houden, ſal ick hier een dichtjen in voegen.

W Ereldt *ghy zyt ſchoon van buyten,*
Maer dat ick u koſt ontſluyten,
En dat ghy eens open ginckt,
Niemant ſou u meer beminnen!
Maer nu ſteelt ghy noch ons ſinnen,
Om dat ghy van buyten blinckt.
Let eens op de Werelts *ſaken,*
Hoeſe maer den boba maken,
Daer men noyt af wort verſaet:
Veel gelooven weynigh geven,
Doet dén ſot in vreughden leven:
Gecken die zyn haeſt gepaeyt.
Hoort de Werelt, *hoortſe rallen,*
Siet hier dienaers hoeſe mallen,
Over al is 't vreught en ſpel.
Daegs ſoo houwen ſy banquetten'
's Nachts ſoo danſen ſy baletten,
Rontſom klinckt de luyt en vel',
Van de ſweepen en kleiſcoren
Wort men doof in bey ſyn ooren.
d'Ydelheyt die maeckt geluyt.
Veel die ryden, en die rotſen,
En ſy proncken in Carotſen,
Tot ſy ryden achter uyt.
Siet eens loopen ſoo veel Graven;
En de knechts die achter draven,
En ſtaffieren om de koets,
Ander' gaen heel jaren toeren

Op het sweet van d'arme Boeren,
Want daer was te luttel goets.
Al de weelde van de landen
Komen van de stroye handen:
Dat is nu een Heeren Mijn.
Wilje rijden, spelen, danssen,
Soo als doen de groote Hanssen,
Ghy moet ergens Heer af zijn.
Doch men vindt oock kael gesellen,
Die nochtans de pijpen stellen,
Die verslempen al hun goet:
En s'en weten van geen scheyen
Voor s'en hooren 't haentje kreyen,
En den tap steeckt op de hoet.
Ja gaet buyten op de Dorpen,
Geen soo slecht, oft soo verworpen,
't Isser Kermis, oft een Bruyt,
Claes *die moetselt*, Aerd *wil springen,*
Hannen *danst, en* Lijs *moet singen,*
Want den beessem steeckter uyt.
Maer is 't dat de satte Boeren
Hooren eens de Trommel roeren,
Daer is 't eynde van den dans;
Saeght ghy eens ons Lijs *en* Hannen
Packen ketels, pot en pannen,
En doen in een boeren schans,
Ziet hoe haest dat hier gaen vluchten
Al de spelen en genuchten,
En s'en keeren nimmer weer.
Wat is blijdtschap van de steden?
Ydelheydt der Ydelheden;
En oock niet een briesel meer.
Laet dan vry de werelt rasen,
Dat soo teert zyn sotte blasen,
Daer en is niet in als windt,
Geen genuchten of vergingen,

Als

Als alleen daer d'Engels singen;
Daerom Godt altijdt bemint.

Siet dit is het ydel geluydt, en het dol geraes van de werelsche saken. Veel geschreeuws, en weynigh wol. Ende dies niet teghenstaende soo worden de sinnen van de menschen daer door soo verleydt, als de kinderkens door de klaterkens die men hun in de handt geeft, om daer mede te spelen.

Ick seyde te voren dat de werelt is als een Loterye vol van ydel *Nieten*: belieft u hier van eens het brietjen te sien datter van een dochter uyt wiert getrocken, waer door sy leelick is bedroghen, en noch veel leelicker blijven sitten. Ick sal 't altemael in een ghelijckenisse van *Gijs* voorstellen, die op de merck eenen vogel gekocht hadde.

ALs Gijs eens hadd' een gans gekocht,
(Eer hy die in de Keucken brocht)

Soo badt hy de Pollierst ers vrou,
Dat sy in 't kort eens schrijven wouw,

De saus die daer wordt opgedaen,
Hy wist daer niet med' om te gaen.
Gijs *steeckt het briefken in de sack,*
En gaet naer huys op sijn gemack,
Terwijl dat hy wat lanterfant,
En draegt den vogel in sijn handt,
Daer komt een bracksken achter naer,
Die wordt den vogel haest gewaer,
En volgt hem op den soete geur,
En maeckt den Vryer wel te keur,
En springter toe, en springter van,
En eer het Gijs *wel mercken kan,*
Grijpt hy het gansje met gewelt.
Daer Gijs *sich weynigh tegen stelt:*
Want Gijs *sagh om, en keecker op,*
En knickte soo wat met den kop,
En seyd' hem: Rekel, gaet vry, gaet,
Gh'en weet niet wat op 't briefken staet,
Loopt met den vogel slechte bloet,
Gh'en weet niet hoe men 't koken moet.
Wat dunckt u doch van desen kal,
Seght eens wat 't briefken baten sal?
Ghy slechten Joppen *als ghy zijt,*
Je bent den vetten vogel quyt.
Och lieve Gijs! *u ongeluck*
Brengt menig' dochter oock in druck.
Daer komt den Linckaert *diese vryt,*
En wilse nemen spijt die 't spijt,
Hy seydt, dat hy van liefde brant;
Soo streelt, en vleyt den loosen Quant,
Dat sy in sijn gedachten leeft,
Dat sy sijn hert gesloten heeft,
En waer hy rotst, en waer hy reyst,
Dat hy gedurigh op haer peyst;
Dies schenckt hy haer sijn lyf en goet,
Of anders dat hy sterven moet.

Hy wachtse schier van straet tot straet,
Oock als sy naer de kercken gaet,
En of de mis schoon is gedaen,
Noch weet hy niet van wegh te gaen,
En blijft soo lang als sy daer sit,
Ick laet u peynsen wat hy bidt.
Op't lest als sy wil gaen naer huys,
Dan maeckt mijn Ioncker oock een kruys,
En stuypt, en neygt soo seer voor haer,
Als of het een Santinne waer,
En leydt Me Ioffer uyt de kerck:
Dit is de Jonckers morgen-werck.
Hy komter weder naer den noen,
Dan weet den gast soo veel te doen,
En sit en draeyt, en leyt en kalt,
Tot dat hy op sijn poorten valt,
En sweert haer duysent mael sijn trouw,
En wil haer nemen voor sijn vrouw,
En suyckert soo sijn soet gevley
Met menigh quinck slagh tusschen bey.
„*Wanneer de Weyman soetjens fluyt,*
„*Dan raeckt het vincksken in de muyt.*
Hy sucht, hy smeeckt, hy streelt, hy vleyt,
En doet meer als hier dient geseyt.
Sy krijgt een briefken van sijn handt,
Daer med' treckt hy in verre landt.
Wat volghter naer? Den lichten Guyt
En peynst niet eens meer om sijn Bruyt.
Och dochters; dochters zijt doch wijs!
Want anderssins ghy vaert als Gijs.
En of dees Ioffer 't briefken heeft,
En altijdt noch op hope leeft;
Die op een handt-schrijft is gevrijt,
My dunckt die is den Vogel *quijt.*
En voor haer eer en heeftse niet

Als een papiertjen datse siet.
O Werelt *ydel loterij.*
Maer vol van alle schelmerij,
Dat steeckje ons al in de handt?
En laet ons seffens in den brandt.
Wie dat voortaen aen u gelooft,
Die is van sijn verstandt berooft:
Want ghy zijt ydel, en vol list,
Die van u doolt, heeft wel gemist.

Alle des wereldts ydelheden en sottigheden, beneffens haer missagen, en sal, noch en kan ick hier niet byvoegen. Het schrift sou te wijt loopende sijn selven verliesen. Twee sal ick 'er aenraken die wy dagelicks sien voor onse oogen. Den *Teerlinck* en den *Toeback*, waer in goedt, tijt en bloet, by veel versmoort worden; en daer sommige soo verduyvelt sot op zijn, datse liever souden sterven, als die derven. Soo dan om dees *Borsten* een van ter zijden te groeten, soo segg' ick:

TEERLINCK-KAERTJEN.

Die Sondagh slaet het quakel-been,
En in de weeck den teerlinck-steen,
En Somers vischt. en 's Winters vinckt,
En heeft geen kuyp daer 't vleesch in stinckt.
En sulcke gilden vindt men veel,
Die zijn genagelt op het speel:
En sitten heele dagen t'huys,
En gaen in Kercke noch in kluys.
Men kaert, en dobbelt, en men schaeckt:
Wanneer men by zijn knuysen raeckt.
Men smockel biert daer aen den hert,
Men weest daer aen het ticktack-bert,
En somtijdts met een losse handt

Ver-

Verspeelt men al sijn landt en sandt,
Gewis wie dat Processen drijft,
En heele dagen tuyscht en schrijft,
Die mach de beurs vry open staen
En hangh' daer noyt geen maelslot aen.
Want pillen, en den teerlinck steen,
Die hebben t'samen dit gemeen,
Dat sy purgeren beurs en maegh,
En dit bevindt men alle daegh,
Hoe menigh vrouw' waer heden ryck,
En hadde qualyck haer 's gelück?
Maer midts den man een Tuytscher was,
En die verspeelde heel den bras,
En honck alleen aen eenen worp
De schoonste hooven van het dorp;
Soo gaet sijn vrouw' nu sonder keurs,
En hy sit met een platten beurs.
Wilt dickmaels naer het ticktack loopt,
Weet dat die selden renten koopt.
Het spel mach wel oft qualick gaen,
Het Gasthuys hanght de Tuyschers aen.

Daer zijn drie A. A. A. die aen de menschen veel goedts belooven, en niet als schade en geven; *Astrologia*, *Alchimia*, *Alea*. Dat is: Sterre kijckerye, Al gemisterye, en den Teerlinck. Van 't leste, seyde *Franciscus Borgias*, Vice-Roy van Cathalonien, naderhandt Religieus van de Societeyt JESU, dat men met den Teerlinck vier dingen verloor, den tijdt, het geldt, de Godtvruchtigheydt, ende de conscientie. Soo veel als het geldt belanght, is 't al te klaer. Eenen rijcken Koopman had eenen Sone die sich niet wel en schickte: hy heeft hem by eenen anderen Koopman gestelt, peynsende dat hy onder

vremde aenſichten ſich een weynig beter ſou weten te wachten. Den Vader ſprack voor hem, en gaf hem credit, borge voor hem blijvende, ſoo dat hy den ſleutel van de kaſſe daer ſou hebben. Maer ſiet! onſe gaſt gaet ſijn oude gangen, begeeft hem wederom tot het ſchencken en drincken, ende tot het ticktack bert: daer ſtont van nu of eenen grooten boom van geborgde ſchulden. Op eenen tijt gaet hy uyt om geldt voor ſijnen Meeſter te ontfangen, 't welck hem getelt wiert in twee ſacxkens: den eenen draegt hy in de herberge, betaelt daer mede ſijn ſchulden: en heel miſtrooſtigh t'huys komende, gebaert ſich datter twee fielen hem het geldt hebben ontnomen: men gelooft hem, daer geſchiet huysſoeckinge, de Magiſtraet doet ſijn neerſtigheydt; maer al te vergeefts. Den Vader, wel wetende de oude fuycken van ſijnen Sone, roept hem alleen, vraegt naer de waerheydt, naer den tijdt, plaets en ſtont, en in 't beſonder hoe die gekleet waren. en of hyſe noch wel ſou konnen kennen. Waer op ſo den Sone antwoorde, dat ja, ſoo heeft den Vader twee dobbelſteenen uytgetrocken, ſeggende: zijn dit de twee rabouwen niet? Deſen Sone weenende, viel door de mande, ſeyde: Och vaerken! ſy zijnſe ſoo gelijck, of ſy 't ſelver waren,

Een tuyſſchers handt,
Een ſlockers tandt,
Een ſuypers mondt,
Die gaen te grondt; maer
Een neerſtigh handt,
En ſparenden tandt,
Die nooden gaſten
Als ander vaſten.

Ja den Teerlinck loopt noch al verder, want men hangter niet alleen ſijn gelt aen, maer ſomtijts oock het

het leven selfs. Soo gebeurdent ten tijden van *Duc d'Alve*, alsser van weersijde geen quartier gegeven en wiert. Want so daer sommige gevangenen moesten spelen om de galge, eenen Enghelsman wierp sijn selven los en vry, doch verkocht sijn voordeel voor een stuck gelts, en speelende ander-werf om de strop, kreegh even gewenschte ooghen, die hy sich wederom voor eenen kleynen prys liet uytsteken. Siet soo verspeelt men, en verspilt men sijn bloedt en sijn vleesch met beenderkens en teerlingen: den geluckighsten worp dan van al is, als men die in 't water smackt, om daer nimmermeer mede te spelen. Maer hoort eens wat sommige tuysschers aen hunnen Confrere gedaen hebben. Na sijn doot hebben sy van sijn beenderen Teerlingen gemaeckt, en van sijn hemden Caerten, soo dat hy levende en doot moest spelen, en blijven spelen.

Wat belanght het Kaertspel den Boeck van 52, bladeren, als die anders als tot recreatie, en dat by wijlen alleen gebruyckt wort, soo is hy schadelijck, namentlijck voor de Jonckheyt, die het gelt sal stelen om by te setten. Dat is verwonderens weerdigh in dit *Spel*, dat daer alle boecken maer in een tael verstaen en worden, desen wort begrepen in alle talen, van alle Natien. Het beginsel hier van en is niet Kruysken *leert wel*, maer *Kruys en Munt verkeert snel*. Groot en kleyn vatten terstont den in hout van dit Handt-boecksken,daerder nu ter tijt soo veel duysenden in studeren, ja duysende. *Facilius*, seght Lauredanus,*invenies domum ubi desit charta adscribendum quam chartæ ad ludendum.Verder salmen huysen vinden daer een gebed-boeck sal ontbreken,als eenen kaert boeck.* En het slimste van al is, het meeste deel van de Scholieren zijn boven de roede ghewassen. Den A.B.C. van den Teerlinck is desen.

A *Alea.*

A. Alea.	*Dobbel-steen.*
B. Blasphema.	*Blaspkemien.*
C. Contentio.	*Crakeelen,*
D. Dolus.	*Bedrogh.*
E. Egestas.	*Armoede:*
F. Furium.	*Dieverye, &c.*

Ick kome tot den Toeback, waer in jaerlicx binnen Londen over de dertigh hondert duysent guldens vertiert en verteert wierden, en dit wordt ooghblijckelick bewesen.

TOEBACK, DRONCKENSCHAP.

VAn den Toebak sterven de verkens, te weten als den back toe is; en de menschen varender niet veel beeter af. Ick seg dan op mijn voornemen:

ALs het gaetje van den keel,
Al is het kleyn, noch kost het veel.
Rogier bon-temps *die heeft in't fijn*
Begoten menigh voeder wijn:
Soo dat hy sonder mantel gaet,
Die oock al in den Lombaert staet:
Voorseeker die geen renten heeft,
En die maer van sijn handen leeft;
En die noch daer toe allen dagh
Wil vagen uyt het heel gelagh,
En evenwel den Waert betaelt,
Seght eens waer hy het geldt al haelt?
Ick kender een in onse straet,
Die al de selve gangen gaet:
Als d' oogen qualijck open zijn,

Soo

Soo ſiet hy in de brande-wijn:
En vat hem dien dan by den kop,
Hy ſetter een nat zeyltjen op.
Dan ſmookt hy eens, dan eens geſnuft,
En ſpouwt, en nieſt, en geeuwt, en puft;
Dan drinckt hy weer eens dat hy hyght!
Wat wonder dat die ſtuypen krijgt?
En of het ſchoon is midder-nacht,
En dat ſijn vrouw hem ſit en wacht,
Hy ſchynt genagelt op de dranck,
En gaet daer roncken op een planck,
Oft op een tafel die hy vindt,
En ſtinckt een vaedem tegen windt.
Daer leyt hy als een beeſt verſmoort,
Soo hy ſijn luſt en ziel vermoort.
Hoe meenigh wierd' een gryſen man,
Dit deê den Toeback en de kan?
Want veel die doen, gelijck men ſiet,
Sy drincken, en s'en eten niet,
En ſpoelen loos en longer af,
En gaen al vroeger naer het graf.
Maer wiens neus van den Toeback roockt;
En als een backers oven ſmoockt,
En dan noch poeyert ſijnen ſnuyt,
Die blaeſt zijn ziel ten neuſen uyt.

Uyt deſe dronckenſchap: ende de herberghen rijſen veel ongbemacken: Ten eerſten, dat vrouw en kinders de heele weecke winnen dat verteert eenen Slampamper, eenen door-ſlagh, op eenen Sondagh oft verlooren maendagh, en ſijn eygen huyſgeſin

gesin moeter na vasten. Seker de Revieren van het Paradijs, die besproeyden eerst de binnenste kruyden van 't Paradijs, en daer na gaven sy de vochtigheyt aen de buyten gelegen planten: soo behoorden vrouw en kinderen te gaen voor de vremden. Ten tweeden, soo ontstaender uyt den dranck veel kijvagien, verwijtingen, verschillen, gevecht, doot-
P.Beza. steken en moorden d'Oude boecken hebben somtijts op den kant van de bladers staen een handt, die soo veel wilt seggen, als *Noteert*, daer is een merckelijcke pagie. Soo oock alsser een handt staet ontrent den maeltijdt van *Balthasar*, die wijst ons daer aen een aenstaende ongeluck van drincken, dat lichtelijck soude gebeuren. En genomen datter geen krakeel en rees, den overdaet en de dronckenschap vermoorter meer als messen oft rappieren. Die so sterven sou men met dit Grafdicht konnen vereeren:

Il est mors pour les trais-passées.

Dat is om de gepasseerde teugen en trecken die hy gedaen heeft; die niet alleen schadelijck en zijn aen het lichaem, maer dickwils aen ziel en zaligheyt.
Engel Soo dat op de silvere schuytjens (die sy gebruycken om den wijn uyt te drincken) daer sy doen graveren, en snijden:

Vaert wel.

Somtijts soude konnen gestelt worden:

Vaert naer de hel.

Op dat dese roemertjens en fluyten soet souden in loopen, en minder geweygert worden, so gaense op de gesontheydt van *Sijn Koninck lycke Majesteyt*, van *Sijn Keyserlijcke Hoogheydt*, van het Geselschap Dan het zijn al *Gesontheden* vol ongesontheden. 't Is waerachtigh geseyt:

Quo tibi potarum plus est in ventre salutum,
Hoc minus è potâ ventre salutis habes,

Utê

Uta salus potis nullam potare salutem,
Non est in pota vera salute salus.

'tIs ongeloovelijck wat al kluchtige haenen datter by wijlen onder dat volckje niet ghevonden en worden. Eenen van dese kelder-koorts sieck zijnde, so hem sijnen vrient quam besoecken, en wijs wilde maken, om den brant te temperen, en te matighen, water te drincken, soo seyd' den siecken datelijck daer op: Dat is regel-recht tegen d'ordonnantie van mijnen Doctoor, want hy heeft my allen stercken dranck verbooden, en daer en is geenen sterckeren als Revier-water, want dat doet eenen heelen meulen drayen. Siet *Philothea*, waer sy 't soeken, en hoe datse niet alleen met hun gelt, maer gesontheyt spelen. Noch brengen sommige tot ontschuldinge by hunne goetjonstigheyt. Sy seggen dat andere menschen Goddeloos leven; want die moorden benemen anderen het leven; die stelen, rooven het goet; die quaet spreecken, snijden yemant sijnen naem en faem af; en soo voort: maer wy, seggen sy, wy en doen niemant quaet, wy doen ons selven goet, wy doen den Weerdt deught, wy zyn de beste die der leven; so dat Godt moet ons sijnen Hemel geven, want den Hemel en is voor de Gansen niet ghemaekt. Dit redeneren sommige,en so kallen sy. Doch dit argument, en de slot reden verdraeyde en verkeerde yemandt eens in deser voeghen: 't Is waer, 't en is voor de Gansen niet. De Gansen die waggelen, soo doen de dronckaerts oock? de Gansen die worden levendig gepluymt, so doen de dronkaerts ook, de Gansen gaen barrevoets, so doen de dronckaerts oock; de Gansen hebben roode neuse, so doen de dronckaerts oock. Den Hemel en is voor de Gansen niet: ergo den Hemel en is voor de dronckaerts oock niet. So dede hy, segg' ick, doodt, de

op-

opgesochte reden die sy in vrolicke by-een-komsten plachten op te werpen. Een woort noch *Lieve Philothea* want ick vrees dat ick anders het geselschap sou stooren: het past op onse materie. Eenen Engelsman van goeden geslachte, doch wat te seer geneyght tot den dranck, om noyt smoordroncken te worden, hadd' in sijn salet hangen de schilderijen van de Keysers van Roomen, ende als de groote santeen wat langh om gegaen waren, hadd' hy altijt een oogh op sijn schilderijen, daer naer onverwacht opstaende, kost men hem tot geen drinken, of bescheet doen meer aen porren, gevende altijt voor reden: Het gaet nu wel, dit sal 't hem so wel doen, ick heb mijn Keysers al sien wandelen. Dan docht hem dat het meer als tijt was van op te houden. Gelijck het seker meer als hoog tijt was, en hy had selver van te vooren moeten op staen, en gaen wandelen. Het welck so wy deden, wy souden een gestadiger en lanckdueriger gesontheyt, en leven winnen.

GRAF-DICHT van S. V. S.

Siet hier leyt Steven van der Stappen,
Die droncken doodt viel van de trappen:
Soo ghy u dronckaers niet bekeert
Soo wordt ghy oock geattrapeert.

Den Jongelinck, segt den Wijseman, *en sal niet afwijcken van den wegh die hy eerst heeft gewandelt.* Dat siet men merckelick in de genen die hun van jonks af tot den dronck gewennen Want dat is niet alleen een schadelicke, maer een onafleggelijcke gewoonte: 't gaet met die gelijck die van den duyvel zijn beseten, al kapt men die eenen erm of been af, den heelen duyvel blijfter in sitten. Soo oock al kapt ons den Tijdt de Jonckheyt af, daer naer de mannelijcke jaeren, &c. Desen bier-duyvel

velt ſit in 't lijf tot den ouderdom, en blijfter in ſitten. Voorſichtige Ouders ſullen dat quaet van hunne kinders weeren, ende naer den regel van matigheydt opvoeden.

TOE-MATIEN.

ICk ſal dees ſmokers, en dronckers laten varen, *Philothea*, en liever een uytgeleeſen blommeken voor u gaen plucken, den reuk daer van is goet tegen die hooveerdige dompen. Ick heb gekent, ſegt den Schrijver, en menighmael te peerde ſien paſſeren eenen Jongman binnen de ſtadt van Romen. Maer gelijck het peert hem, ſoo vervoerden ſijn hert oock een ſtercker paſſie van liefde, die hy veel minder in toom koſt houden. Deſen vervolghden een Edel Godtvruchtighe dochter, die alſoo ſchoon was om haer eerbaerheydt, als om haren glans, en wel ghemaeckte leden. Dit amber trock dat licht ſtrooy ſo tot hem, dat hy daer niet een oogenblick af en koſt geduren. Het was nu twee dagen geleden dat hy ſe niet geſien en had, en het docht hem twee jaren te weſen. Ergo dan gheen langer uytſtel konnende verdragen, ſoo is hy den derden dagh ghegaen om haer te beſoecken. De gelegentheyt van den wegh viel ſoo, dat hy door een kerck moeſt paſſeeren, ende daer in zijnde, ſiet hy dat men beſigh is met een lijk te begraven; hy gaeter by, uyt nieuwſgierigheyt, en hy verſtont dat het effen is de Joffrouwe die hy ſoo ongelooflick beminden. Deſen onverwachten ſlagh trof hem ſo diep in 't hert, dat hy verſtierf op ſtaende voet, en ſijn doodt verwe ſette. Naderhandt tot ſijn ſelven, en t'huys komende, ſloot hy ſich op, en in de eenigheyt gingh hy eens mediteeren op de ſnelheyt des doodts, op d'onſtantvaſtigheyt van wereltſche

Iarus Niceus *Exemp.* 16.

ſaken, op de broosheyt van de ſchoonheyt der vrouwen. Welcke bemerckinge vergeſelſchapt met een Goddelicke ſtraele, ſijn hert ſoo ontroerden, en van het tijdelick ſo afgeſneden, dat hy, al wat hy hadde, eer, goedt, welluſt, ja ſijn eygen ſelven heeft verlaten, ende ſich in een van de ſtrenghſte Ordens begeven. *Philothea*, ſoo ghy yemant te ſeer bemint, ſoo rieckt eens aen dit blommeken dat op twee daghen ſijn purper root veranderden in *Feuille-mort* van de doodt, het ſal een konfortiefken teghen uwe blinde amourrettekens weſen.

I.

De Slecke verſocht van Jupiter datſe in 't veranderen van wooninghe haer huysken ſoude moghen mede dragen, ende Jupiter haer vragende de reden, gaf ſy voor antwoort: datſe niet langer en begeerden te woonen neffens onbeleefde gebueren. *Philothea*, hoe veel gheluckigher is een ziele die onghestoort woont in eenigheydt, en een liefhebſter is van de *Heyligen t' Huys*.

II.

Dit naeſtvolgende houde ick bondigh geſproken te zijn. Eenen knecht woonende by eenen rijcken, maer houvaſt gierigen meeſter, endie den armen noitbermhertigheydt en dede, deſen gevraegt zijnde van ſijnen vriendt, hoe 't al in huys ging? antwoorde: Och men ſieter ſo ſcherp toe, men ſou een naelde in een hooy tas ſoecken, daer en gaet niet met alle verloren, als alleen mijn meeſters ziele, *Philothea*.

Conc. Euang. Gaz.

Goedt verloren weynigh verloren:
Maer ziele verloren al verloren.

Hen-

III.

Henricus Suso hoorden op eenen tijdt in sijn gebuurte een droef geschrey, en een bitter jammeren: hy gonck derwaerts om te sien wat ongelijck datter mocht gebeurt zyn. Komende in 't huys soo vont hy een vrouwe groot misbaer maken, om dat sy een naelde had verloren. *Eylaes!* sey *Suso* tot sijn selven, *hoe waer 't mogelick dat aen den mensch kruykens souden gebreken, is 't dat het verliesen van een naeldeken sulcke overvloedige tranen kan veroorsaken?*

IV.

Philothea, laet my hier noch twee rijck-sinnige spreek-woorden byvoegen.

Wie windt, of vindt
Een trouwen vriendt,
Die heeft sijn dagh-loon wel verdient.

Noyt vogel en vloogh oyt soo langh, of hy moest sijnen kost op d'aerde halen.

Voorwaer het is alsoo.

Waer zijt ghy opgeblasen mensch? die den Hemel meynt te dragen, terwijl ghy kruypt langst der aerde. Leert van de vogels de plaetse van u broetsel en voetsel kennen.

Ongeruſtigheyt van een beſwaerde Conſcientie.

't Is geſtilt,
Als ghy wilt: } Want { *De Bicht,*
Die verlicht.

Ick

ICk hebb' geproeft, dat in 't gemack
Het ongemack oock binnen ſtack.
Dit uure-werck hadd' ick gekocht,
En hier in het Comtoir gebrocht;
Want d'halven tijdt ſat ick en las,
En niemant wiſt wat uur het was.
Dit ongemack is nu gedaen,
Nu weet ick hoe de uren gaen;
Maer onder die ſchuylt deſe plaegh,
Waer over ick met reden klaegh,
De onruſt rammelt nacht en dagh,
En geeft geduurigh ſlagh op ſlagh,
En nimmermeer en ſtaet ſy ſtil,
Genomen dat ick ſchryven wil:
Of dat ick met een ryp verſtandt
Vat myn papieren by de handt,
Of als ick nu wat ruſten ſouw,
Dan rolt dit raetel taey-getouw,
En tuckt, en ruckt, en ſweeft, en weeft,
Dat 't niet een uur'ken ruſt en geeft.
'k En hadd' mijn leven noyt gelooft,
Dat dit ſoo yemandt brack ſijn hooft.
En daer en is geen ſtillen aen,
Voor dat 't gewicht wort afgedaen.
Dit nam ick læſtmael onder af,
Doen ſagh ick dat het ruſte gaf.
Och leeſer! dit is uuren-werck,
Maer 't mijn dat gaet noch eens ſoo ſterck,
Dat heeft geduurt nu jaren langh,
En houdt altijdt den ſelfſten gangh;
't Zy dat ick ben in Compagnie,
Of ſcherm in ons Academie,
Of wil mijn Luyt een weynigh ſlaen,
Dees onruſt hoor ick altijdt gaen;
Daer is altijdt wat dat my jaegt,
Daer is altijdt wat dat my knaegt,

Daer sit wat binnen in t gemoet,
Dat teert mijn jeugdigh vleesch, en bloet.
Wat raet? want ick en kan niet meer,
Dit smert, en prangt my al te seer.
Liev' vriendt soeckt ghy gerustigheyt?
Verlicht u van de swarigheyt,
Ghy weet wat datter in u woelt,
Ghy zyt het die het beste voelt,
En voelet nu soo langen tydt.
Ay! maeckt u desen serck-steen quyt,
Couragie eens een kloecke Bicht;
Ick sweer u ghy zyt stracks verlicht.

AEN-SPRAECK.

ALs ghy in dit Sinne-beeldt siet de *Onrust* boven, het gewicht onder, en de tandekens binnen in malkanderen gedurigh wercken, dan siet ghy een afbeeldinge van een beswaerde en ongeruste *Conscientie*, die niet en is te stillen voor al eer het gewicht de sonden door een oprechte biechte ontbonden wort, en afgenomen. Soo dat desen Monsieur, wijsende op dit uur-werck, te kennen geeft watter om gaet in sijn ongeruste ziele, die haer wel bedrogen vint als sy soo onverwacht dese knaginge hoort rammelen. *Victor. Carnot. Lib. de pœniten. c. 5.* De conscientie, sey dien, by dewelcke nimmermeer en sterft al wat wy doen, die beschuldigt ons in onse quade wercken; en al isset sake datse geen gebruyck en heeft van spreken, soo en heeftse nochtans geen manier van swijgen. De conscientie klapt dan by wijlen, en komt yemant te verraden. Ick bidd' u, segt my eens, hoe stont dien Edelman by den *Keyser Carolus* V. verslagen, als hem sijn behendige dieverye soo onverwacht wierde overtuygt? Sijne Majesteyt was een lief hebber van kleyne horologikens, had'er ordinaris een goet getal voor sich op de tafel liggen, om te sien hoe punctueel datse met den tijdt

over

over een quamen. Soo den Keyſer den rug eens gekeert hadde, en het naeſte ſalet was ingetreden, deſen Hovelingh ſtack ſijn vingeren wat te verre uyt, peynſende dat dit om de menigte niet en ſoude gemiſt worden. Doen den Keyſer weder-keerde heeft terſtont gemerckt dat den wolf gheweeſt was onder ſijn ſchapen, ondervraegt opſtaende voet alle ſyn Hovelingen, welcke, gelijck ſy onnooſel waren, hebben door hunne eenvoudige onſchuldinge, des Keyſers vermoeyen met voldoeninghe lichtelick verſtelt: maer den geenen die plichtigh was; ſoo hem de ſake oock voorgehouden wiert, en nu heel beſig was en bekommert om de ſuſpitie van hem af te weeren en af te ſchermen, in 't kloekſte van ſijn loochenen, is 't horologiken los geſprongen, de raderkens ſyn afgeloopen, 't hamerken begonſt te kloppen, 't klocxken begonſt te klappen. Met een woort, *Philothea*, den *Quant* ſtont daer met een paer roode kaken als overtuygt van ſyn dieverye. Tot onſen propooſt, daer is, en daer ſteekt yet in den boeſem van eenen ſondaer, dat hy wel voor eenen korten tijt miſſchien ſal verſtompelen, maer als hy 't minſte verwachten ſal, dan ſal het onruſt beginnen te ſpeelen, en ſonder groot gerucht en ongenucht en ſal 't niet afloopen. Laet vry *Cain* de eerſte ſtadt bouwen, hooge en dicke veſten oprichten, en dat tot geen ander eyndt, als om dat hy uyt ſyn huys den acker niet en ſou ſien, daer die wreede Broeder-moort in volbrocht is; ja dat hy tot verſekeringhe (ſoo hy meynt) van ſyn boos voornemen, gaet ſoecken in 't velt roode aerde, om dat het bloedt tegen den witten gront niet en ſoude afſteken. Wat ſal doch alle deſe ongeluckige neerſtigheyt? Wat ſal deſe blinde voorſichtigheydt baten? aengeſien de ſonde hem als eenen dogge aen de deure ſynder *Conſcientie* ſal blyven liggen baſſen; als

Mendoza in l. Reg.

Surius in vita.

als een onruſt ſalſe hem ontwaken, als een klocxken ſalſe hem verraden en verklicken. Seker den *H. Medardus* kan getuygen, dat den dief, die ſijnen os by nacht had geſtolen, en den koeybel met cattoen bewonden, op dat ſy door het geluyt den dief niet en ſoude verraden, ſoo is gevaren: want, naer dat het feyt was bedreven, ſcheen hem dees koey-bel aen ſijn eygen ooren te hangen, ſo dat hy den *H. Medardus* te voet is gevallen, en ſijn onrechtveerdigheydt heeft beleden. 't En kan niet anders geſchieden, ſegt den Wijſeman, want *aengeſien de boosheydt vol vreeſe is, ſoo geeftſe ſelven getuygenis van haer ongeluckigh vonnis: een conſcientie die weet dat haer ſaken niet effen ſtaen, vreeſt altijdt dat het met haer ſcherp ſal afloopen*. Sy ontſtelt en verraet haer eygen ſelven.

Eer wy de ſonden beginnen, ſoo verbloemen wy deſe ongeruſtigheyt en knaginge, wy beelden ons in datter noyt haen naer en ſal kraeyen. Maer hoe dickwils gebeurt ons, dat een oneerlicke Joffrouwe over quam als ſy beſigh was met hare boosheden, want ſoo ſy drie hanen t'huys hadde, ende dat den eenen kraeyden, ſo vraeghden ſy aen de Maeght wat hy wou ſeggen? ſy gaf voor antwoort, *dat hy quaet weer kraeyden, en dat het onklaer was*. Waer op de Vrouwe geboot dat men hem den hals ſou omvringen. Maer terſtont kraeyden den tweeden, en die ſeyde dat de *ſonden (hoewel die in duyſterniſſen geſchieden) eens met de Son ſullen oprijſen*. Deſen moeſt het oock met de doot bekoopen. Hier over kraeyden den derden haen, alhoewel met een bevende keeltje, en dat om de doodt van ſijn kameraden, de Maegt gevraegt zijnde wat deſen wou ſeggen, gaf voor antwoordt dat hy kraeyden:

Gesta Rom.

Audi, vide, tace,
Si vis vivere pace.

Dat

Dat is te ſeggen:

Dat hy ſie, hoor, ſwijge ſtil.
Die in vreden leven wil.

De haen van onſe Conſcientie, *Philothea*, die kraeyt wel als deſe, maer en kan niet bevreeſt, noch vermoort worden, als deſe, in geenderhande manieren. Het zyn korte, maer treffelijcke woorden daer ick dit mede beveſtige: *Conſcientia ante peccatum eſt frænum, & poſt peccatum eſt flagellum. De Conſcientie is eenen toom eer men ſondight, maer als men geſondigt heeft dan is ſy een geeſſel, ja een ſweert, eenen moort-priem*; ſoo dat ick van haar mach ſeggen, 't geen *David* ſeyde tot lof van het ſweert van *Goliath, datter geen van ſo goeden ſnee en wierde gevonden*. Ende dit doorwont, ende doorboort het hert van binnen, ſoo dat Godt leeft met den ſondaer gelijck de Juſtitie met den miſdadigen, die op de ſelve plaetſe dickwils de ſtraf, en de doodt ordonneren, waer hy het feyt te voren had bedreven. Aengeſien dan de ſonde meeſt in het hert is geſchiedende, wat wonder is 't dat een en de ſelve plaetſe van de menſch gebruyckt wort tot ſonde, ende van Godt tot ſtraffe? *Juſtus Lipſ.*

Ende deſe ongeruſtigheydt, dit ſmerten, deſen hert-ſweer, dien worm en ſal niet ophouden ter tijdt toe dat de oorſaecke, te weten de ſonden, daer voor allen eerſt wordt verdreven, en uytgeworpen. Wat baettede doch aen die benouwde Matrooſen? dat ſy pompten, en de Koopvaerdye in Zee ſtorteden, en de ſwaere baelen over boort ſmeten, de zeylen inbonden? de Zee ginck hol, en bleef hol gaen; den ſpriet ende de maſten kraeckten, het ſchip helde om te ſincken, niet tegenſtaende al hun verlies, arbeyt, konſt, gebeden, het tempeeſt dat duurde, tot datſe *Jonas* uyt het kiel hebben op-genomen, en een voet-ſpoelingh gegeven. Daer

en baet danſen noch ſpringen, kaerten noch dobbelen, ſchermen noch tournoyen, jagen noch vluchten; datter binnen in 't hert ſchuylt dat moeter uyt, ſouder een ſtilheyt en ruſte, ſonder een ſoet weder en blydſchap in u gemoet konnen opryſen. Dit ſoo weſende, gelijck het waerachtigh is, ſoo en kan ick my niet genoegh verwonderen datter ſommige ſich laten voorſtaen al of ſy met eenen teugh wijns deſe ſwarigheyt ſouden konnen af ſpoelen: ick wenſchte dat diergelijcke eens letten op 't geene *Savanarola* getuygt, binnen *Ferrarien* gebeurt te weſen. Daer was eenen Jongman, ſchoon van weſen, rijck van middelen, ſterck van complexie, evenwel een korte ſieckte hadde hem wegh geruckt ende naer het graf geſleept, ſonder dat de Medecijnen d'oorſaeck van deſe ſijne haeſtige doodt koſten achterhalen. Door gemeynen raet dan is goet gevonden deſen open te ſnijden en t'ontleeden: ſy vinden de edelſte partyen in 't minſten niet beſchadight; dan open ſnijdende het hert, vonden daer eenen worm in kruypen; en dat te verwonderen is, ſy leyden deſe worm in bier, in wijn, evenwel bleef hy leven; dan geleydt in het ſap van Ajuyn, is hy terſtont geſtorven. Dat ick ſey dat deſen worm, en dien van een knagende *Conſcientie* van een weſen waren, my dunckt dat ick my niet t'eenemael en ſou miſgrijpen, Want ſoo wel den geeſtelicken, als deſen lichamelicken, en ſal door wijn, of bier, dat is, door maeltijden en banckettten niet verdreven worden, maer alleen door een bittere vocht, en rouwhertigh nat van tranen en leetweſen.

P. Crombe, aeperfelt. Ick kan tot beveſtinge hier by voegen een geſchiedeniſſe, ſeer na van onſen tijt, ten minſten van onſe landen, hoe dat oock een Koopman geſpeelt, gedanſt, gerotſt, gereyſt heeft om deſen worm t'ontloopen.

oopen. Maer hy en overdocht niet eens 't geene *Isidorus*, in diergelijcke voorvallen als eenen gront-regel stelt: *Alle dingen kan den mensch vluchten, behalven sijn eygen hert, want niemant en kan sijn eygen selven ontlopen: waer hy reyst of niet, de conscientie die plichtigh is, en sal hem niet verlaten.* Het is te vergeefs het peert met spooren gesteken, *want de swaermoedigheyt*, na het seggen van den Poëet, *blyft vast achter den Ruyter sitten.* Siet wat hy niet en dede: nu was hy te Londen in Engelandt, dan te Parijs in Vranckrijck, van daer naer Madrid in Spaignien, voorts in Italien te Romen, te Napels, te Venetien, te Florence, te Weenen in Ostenrijck tot Praegh in Bohemen, en so weder in sijn Vaderlant: maer hy quam soo gerust als hy was getrocken, en waer hy gonck of niet, hy was en bleef Gods, en sijn Conscientie gevangen; want dese knaegden, en bleef knaegen, de gepeynsen stormden, en het duyfken met den olijftack en kost op die stinckende sonden niet komen rusten. Siende dan dat al sijn rotsen en reysen anders niet en was, als het loopen van een Enck-hoorentjen, dat men in de winckels siet loopen en draeyen in een wieltjen sonder yet te vorderen, of uyt te rechten, als dat het sijn selven is vermoedende, en t'eynde aesem loopende: is hy tot sijn groot gheluk gevallen in handen van eenen van de Societeyt, alhoewel mistroostig en wanhopigh, (want hy sijn selven den naervolgende nacht verhangen sou hebben) desen heeft hem met een behendigheydt getroost, verlicht, genesen en gesontheyt naer de ziele beneffens een volle gerustheyt door de Biechte wederom gegeven. Daer wast te halen; en noch het geselschap, noch de vremde landen, noch wellusten en kosten dese *onlust* stillen: dien bassenden hont en was den muyl met geen stuck vleesch te stoppen.

Lib. 2. Sint. c. 26.

Horat.

Hier hebt gy in eenen de knaginge van altemael, ſulck eenen worm leefter binnen in hunne zielen. Niet dat ick wil ſeggen dat'er niet ſomtijdts een blijde ure tuſſchen beyde ingeſlagen, en mede vermengelt en is, maer dat de *Conſcientie* weder hare tijden heeft, op de welcke ſy door deſe beſchuldinge, hert-ſweere, en knaginghe aengegrepen, placht gepijnight, en gewont te worden. De peerden die den rugh vol ſtinckende, en etterachtighe wonden dragen, en daer in gebeten en geſteken worden van de vlieghen en weſpen. die ſullen wel eens door de groene tacken loopen, en ruyſſchen tuſſchen de bladeren, om deſen ſwerm te verdrijven; maer 't is al maer voor weynigh tijts: want ſoo ras als ſy uyt het groen komen, en ſich weder bloot gheven, dan komenſe van alle kanten wederom daer op gevlogen, en ſteecken alſoo kloeck als van te voren. En meynen wy in een glorietteken, of ſomer-huysken de horſels, by manier van ſpreecken, van onſe *Conſcientie* ſoo te verjagen, datſe ons buyten het geſelſchap niet weer en ſtaen en wachten? ſeker neen. Ia ſelver in 't ſpel en bancketten ſmaecken ſy dit bitter ſausken, ghelijck ick uyt ſommighe verſtaen hebbe. Hunnen lach en daeldt niet onder hunne kin, en midden onder het accoort worter een heymelijck krijterken gehoort. Sy doen gelijck de kinders die 't nachts over het kerck-hof gaen, die niet uyt genuchte, maer uyt enckel vreeſe en benauwtheydt fluyten, ſeght Seneca, *&* *variis terroribus obnoxiæ*, dat is, *Hunne genuchten zyn vol vreeſe, en vermengelt met verſchrickinge*, ende hertknaginge.

1. Tim. 4. Maer wat ſal ick ſeggen van de gheene daer den *Apoſtel Paulus* af ſchrijft in deſer voeghen: *In de laetſte tyden ſullen ſommige af-treden van de gelove, luy-*

luysterende naer de geesten der doolingen, en leeringen der duyvelen, in geveynstheydt logenen sprekende, hebbende hunne Conscientie met een brandt yser geteekent? Dese zijn 't die haer ghewis onderdruckt en vermoorden. Ick en sal, hoop ick aen Martinus Lutherus geen ongelijck doen, als ick hem onder diergelijcke stelle: want hy plagh selver te seggen, dat, gelijck de Griecken tien jaren langh, de stadt *Troja* belegert hadden, en ten langen lesten door een houten peerdt hadden overwonnen, soo had hy oock tien jaren lang sijn wederspannighe *Conscientie* beoorloght, en ten langen lesten door een peerdt, dat was sijn lichaem, soo hy seyde, oock overwonnen. En wat isser van diergelijcke anders te verwachten als dat sy naer de uytgebluste reden voortaen leven als beesten, soo dat op die soude passen, al oft naer hun lijf gemaeckt waer, 't seggen van eenen scherpsinnigen Oversten. Desen straffende sijn volck, die soo hem docht, allenskens verflauwden, en ruymer wierden, en hun quade wercken met slimmen trecken sochten te verdedigen; desen seyde dan: Onse Voor-vader gouverneerden, sich *Conscientia*, dat is, naer het uytwijsen van yders goede conscientie: wy komen tot *Scientiá*, dat is een politijck leven; wat resteerter als dat wy worden *Antia*? en leven gelijck als beesten, die van Godt noch sijn gebodt en weten te spreken? En desen dans, dunckt my dat leyden de *Atheisten* en *Machiavelisten*, die niet meer en ghelooven als sy en begrijpen met hunne vijf sinnen, en loochenen d'onsterffelijckheydt der zielen, d'eeuwigheydt der helsche pijnen, de waerachtigheydt van Godt Almachtigh.. In welck ghevoelen, hoe blindt en onberaden dat sy voortgaen, sal ons kennelijck maecken, eenen Graef, die ick sal heeten *Leontius*, discipel van *Machiavellus*; welcke ge-

Rebenstock.

P. Zeb. tuer Primont ma la Spi.

geschiedenisse men segt in het Italiaens beschreven te zijn, en is somtijdts op 't Toneel binnen *Engelstadt* vertoont geworden, tot verwonderinge van de geheele Universiteyt, die daer toe quam geloopen. De sake is dan soo gelegen, *Philothea*, gelijck ick dien hier in dicht ga vertellen.

HOort goddeloose School, hoort eens Machiavellisten,
Hoort toe hartneckigh zaet, hoort duyvelsch' Atheisten,
Hoort wat dat Cicero, hoort wat een Heyden schrijft,
Terwijl ghy in den nacht, en diepe dolingh blijft:
Geen soo verwoest gewest, noch geen soo wilde Landen,
Soo onbesneden volck, noch geen soo rouw verstanden,
Of sy belijden dit, als door natuur geleert,
Dat daer is eenen Godt die 't altemael regeert.
Dit sal ten jonghsten dagh door 't slaen van sijn trompetten,
Als Rechter bieden op, de schenders van sijn wetten,
En wegen in een schael wat datter is misdaen,
En salse met het zweert van sijne gramschap slaen.
Ick neem tot mijn getuyg' den Graef die is verzoncken,
Die eerst uyt Machiavell' had sijn fenijn gedroncken,
Die tot sijn ongeluck, en tot eens anders baet
Doet blijck in sijn persoon van het aenslaende quaet.
Wel aen dan mijne ziel, hier dient wat aengevangen
Daer 't altemael op rust, daer 't eeuwigh aen zal hangen:
Komt Philothea, *komt, leert uyt dit ongeval,*
Wat dat een Atheist hier naer besuuren zal.
Ick wil dan in het kort, ick sal hier gaen vertellen,
Wat overkomen is den Graef met sijn gesellen,
Hoe dat hy in de vreucht, en midden uyt het spel,
Van eenen droeven gast gevoert is na de hel.

Den

Den Graef Leontius gingh hier en daer wat gapen,
En wat de maegh' hem port om appetyt te rapen:
Het was doen op dien dagh tot sijnent gastery,
Daer onder ander volck was Machiavellus by.
Den Graef was aen de Kerck daer sagh hy dorre beenen,
Die lagen overhoop gewentelt onder steenen,
En buyten d'anker lagh een doodshooft in het gras,
Daer niet een taye pees of hayrken aen en was.
Hy spreeckt het doodts-hooft aen, en gaet'er mee staen spotten;
En seyt: Wat ligt ghy hier? 't is meer als tyt van rotten:
Sa voort weer na de put, flux packt u naer u graf.
Waer toe hy met de voet noch herde stooten gaf.
Doch seg eens eerje gaat, is 't waer dat ander leeren?
Dat naer het dooden rif de ziel sal weder-keeren?
Seg of verrysen sal dat been dat ick hier raeck?
Of is het maer alleen een praetje voor de vaeck?
Voor my, dit houd ick staend', en hier op wil ick sterven,
Dat die verscheyden is, noyt aessem meer sal erven.
Ay, dat is kinder-klap, daer is doch naderhandt
Geen ziel die overblyft na 't scheuren van den bant.
Of isser noch den geest die in u plach te leven,
Die wil ick neffens ons een plaets aen tafel geven,
Komt vry wie datje zijt, ick noode u te gast,
Of soo het u belieft, maeck datje ons verrast.
Soo sprack Leontius; dit waren al sijn reden.
Daer op is hy gekeert, en weer na huys getreden.
Het was omtrent den noen, de gasten altemael
Die quamen na 't bespreck verschijnen op de sael.
De spijs wort aengedient, en sonder Godt te dancken,
Kiest yeder sijnen stoel, en vallen aen het bancken;
Gelijck de verckens doen, die noyt en sien om hoog,
En geven die haer slaet, de eeckels niet een oogh.
Sy vallen op de spijs, het gaet'er aen een schranssen.
De Speelmans zyn gehuurt, de maskeraden danssen,

Het

Het huys ſtaet heel in roer, het iſſer volle feeſt;
Men ſchenckt, en drinckt, en klinckt; men teerter om het meeſt.
Wat dat men hoort en ſiet, zyn aengename ſaecken,
Die eenen milden weert, en blyde gaſten maecken:
Sy gecken met de doot, en met de helſche pyn,
En dat het maer bedrogh, en enckel fabels zyn:
Als't ſpel was op ſijn beſt, als de ſantéen vlogen,
Als nu den ſtercken wijn was in het hooft getogen,
Soo nu het laeſt gerecht heel aerdigh toegevrocht,
Wierdt van de gauwe knechts't ſalet al ingebrocht.
Als't nu was volle vreught met deſe bly geſellen,
Soo ſtaeter aen de poort een die begint te bellen:
Daer wort ſtraks op gepaſt, den knegt gaet aen de deur,
En ſoo hy open doet: daer ſtaet een monſter veur.
Hy wort geheel verſchrickt, hy ſtelt het op een loopen,
En is vol anghſt en vrees, tot by den Graef gekropen:
En luyſtert in ſijn oor dat daer een grouwſaem dier,
Een wonder ſeldſaem ſpook maekt aen de poortgetier.
Den graef die is verbaeſt, daer ſiet men aen ſijn weſen,
Daer is in al ſijn doen een bleecke vrees te leſen,
Hy ſendt hem wederom, en dat hy ſeggen ſal:
Hy wacht geen gaſten meer, hy heeft ſijn vol getal.
Noch doet hy boven dat rondſom de deuren ſluyten,
En wilder met gewelt den dooden houden buyten;
Maer ſiet, in tegendeel, 't geraemt houdt ſterker aen,
En ſeyd': Het ſal, het moet, het wilder binnen gaen.
Hy quam Leontius *gewiſſe tyding geven*
Van datter naer de doodt geſchiet in't ander leven.
Daer op ſo breeckt het deur, en dringt tot in de zael,
En met dat ſy dat ſien, verſchrickt hen altemael.
Het is recht toe recht aen tot by den Graef getreden,
En op den naeſten ſtoel gevoegt ſijn mager leden;
't En wil geen breek-ſpel zyn, het vat daer op een fluyt,
En brenghtſe rond' end-om, en drincktſe ſuyver uyt;

De gasten die het sien, beginnen heel te schromen;
En hebben altemael uyt anghst de vlucht genomen;
Ja Machiavellus *self, den spotter van de doot,*
Die leet in dit gevaer, soo't schynt, den meesten noot:

Dies siet hy naer de deur, om oock med' wegh te sluypen,
Of wist hy een diep hol, hy wouder in gaen kruypen,
Soo jaeght hem sijnen pols, soo is sijn hert bevreest,
Door't aansien van het Spook, door't horen van de Geest.
En wat de Graef hem bid, met kermen en met suchten,
Op dat hy niet en sou in sulcken tydt gaen vluchten;
Wat dat hy smeeckt of niet, hy vint een open gat,
Soo dat hy daer alleen nu met 't geraemte sat.
Doen quam het koude sweet hem op het aensicht hangen,
Doen sag men eerst sijn vrees, en sijn verstorven wangen:
Dies koos hy ook de vlucht; maer neen, hy hiel hem vast,
En seyd': Hoort wie ick ben, en kent eerst uwen gast:

Ick heb om uwent wil dees reyse aengenomen;
Ick ben om uwent wil hier uyt de Hel gekomen,
Van onder uyt de vlam, daer peck en solpher blaeckt,
Daer was ik heden noch, als ghy myn beenen spraeckt.
Ghy meynt wanneer den mensch in d'aerde is begraven,
Of dat hy is verbrant, of g'eten van de raven:
Ghy meynt dat't met den Geest dan seffens is gedaen,
En ghy en Machiavel *ghy lieghter beyde aen.*
Het gaeter anders med', ik moet 't eylaes! betreuren,
En soo het is begost, soo sal het eeuwigh dueren.
Daer is, geloovet my, daer is een Rechter stoel,
Daer is een eeuwigh vyer, daer is een helschen poel,
En dit is mijn vertrek, daer liggen wy en branden,
En maken droef gehuyl, en knersseling der tanden;
Voorwaer ick ben verdoemt, ick brand' in 't eeuwigh vyer,
Al is het vleesch verrot, jae oock al ben ick hier,
Ghy sult beneffens my daer heden noch verschijnen,
En sult diep onder my noch lijden swaerder pijnen;
Ghy sult stracks selver sien en proeven met der daet,
Hoe dat het naer de doodt in d'ander wereltgaet.
Weet ghy wel wie ick ben? ghy mochter vry op roemen,
Ghy moet my, want ick ben't, u Beste-vader noemen;
Ghy zijt mijn rechten Neef, *ghy zyt myn naeste bloet,*
Daerom hael ik u in, en al op staende voet.
Hier op valt hy hem aen, en grypt hem in sijn armen,
Leontius *roept moort, en vult de zael met karmen;*
Het onbermhertig Spoock dat vringt den Graef in een,
En met een harden slagh verplet hem op de steen;
De leden altemael die scheuren door het smyten,
Het bloet schiet hier en daer, de herssens op tapyten:
Het ongeluckigh Lyck wierdt naderhant gemist,
Soo datter niemant noyt een hayrken van en wist.
Waer steeckt ghy Machiavel? *blyft ghy nu in de hoecken?*
Verdedigt hier u leer, doet stant aen uwe boecken;

Of

Of wilje wijser doen, siet dat ghy u bekeert,
Eer desen Meester oock u doolingh u verleert.

So is het afgeloopen, ***Philothea***, met den Discipel van *Machiavellus*, eenen droeven uytgangh voorwaer, die een goddeloos mensch de ooghen sou behooren te openen, om in sijn ghevoelen voor te gaen, met ryper en ghewisser vonnis, nopende de toekomende werelt en 't ander leven. Om sijn misverstant wat meer noch te ontdecken, so argumenteer' ende reden-kavel' ick in deser voegen: Of de ziel is onsterffelick of niet? Is dit sterffelick, ende ghelooft hy met ons dat die onsterffelijck is, daer en sal naderhandt niet quaets af komen: Maer is de ziel onsterffelijck, en ghelooft hy maer alleen datse sterffelijck is, soo siet men dat hy in sijn gevoelen tot sijn eeuwigh leet en verdoemenisse is bedrogen. De Romeynen voorwaer, alhoewel Heydenen, sagen dese onsterffelijckheyt, en droegen op hunne schoenen kleyne maentjens, daer door ghetuygende dat hunne zielen van Godt quamen, en weder naer den Hemel soude keeren. Jae men vindt eenige graven by hun, daer boven op de sercken, deuren en poorten zijn met beytels ingehouden, tot teeken dat de ziel daer niet in en bleef besloten.

Siet, ***Beminde Philothea***, hoe verre dat my de Atheisten (die geen conscientie en hebben, ende die geen geloof en geven aen het toekomende) my afgeleyt hebben van mijn eerste voornemen, daer ick de ongerustigheyt van de conscientie, en haerder beswaringe ontdeckt hadde; de welcke den mensch by blijft soo langh als de sonde daer als in een spelончke kan schuylen. 't Is het gheene dat ons het Sinnebeeldt uytdruckt, te weten, dat de onrust van een uurwerck niet eer en sal stil staen, voor datter het gewicht onder wort afgenomen; ende het tem-

 peest

peest en sal niet eer op houden, voor dat ghy uwen verborgen *Jonas* gelicht ende gebiecht sult hebben. En dit is den aert van de wercken der duysterheydt, en de natuure van dit fenijnigh gebroetsel, dat niet en weet te leven, of het moet sijn eygen Moeder doen sterven. En dit niet tegenstaende, hoe veel en zynder niet die sich verloopen by nachten, en het licht schouwen, op dat hunnen boosen handel ende wandel niet en soude ontdeckt en berispt worden? Belieft u dat ick tot vermaeck eens een regisster laet trecken, en dat icker eens een half dozyn van dese nachtegaels laet hooren? My dunckt dat dese partye niemant beter en sal passen als *Hanneken-uyt*, die salder ons wel een passagie, in 't licht en in dicht konnen stellen. Laet u dan voorstaen dat ghy den Man selver hoort spreken:

ALs yeder is in huys, en als de Son is slapen:
Dan ben ick op de been, dan ben ick in de wapen;
Als 't rontsom is in rust; als 't over al is stil,
Dan doen ick mijnen tour, dan ben ick op den dril:
Dan roep ick: Hannen-uyt, de klock is een geslagen,
Mijn honden ley ick med', want siet ick moet gaen jagen,
En met mijn Hellebaert stoot ick op yeders deur,
Ick sie of daer het slot is met de grendels veur:
En als ick Hannen-uyt *den tour doe achter straten,*
Dan doet 'er veel den tour die 't vry wel mochten laten:
Wat loopter niet by nacht, gesnor en quaet gespuys,
Hier Moorders van u ziel, daer Rovers van u huys;
Wat gasten vind'ick dan; al vogels sonder pluymen,
Die ick naer mijnen last de straten moet doen ruymen.
Sy leven als 't fenijn dat schuylt den heelen dagh,
En als het duyster is, dan schiet et wat het mach?
Want als het duyster is, en als 't begint te waeyen.
Dan loopt het overhoop, dan backen sy de vlaeyen,

Men

Men segge wat men will', ick hebb' soo menigh proef,
Van daegs een eerlik man, en 's nagts een grooten boef.
't Is alle nacht te doen, dat ick vind' snoy gesellen,
Die dingen sonder gelt, en meten sonder ellen:
Men bieter noch men looft, sy halen 't op crediet,
En stellen 't op den kerf, diem' op 't Terney-velt *siet,*

Ick vont laest aen de merckt op 't hoecxken sitten duyken,
Dat eenen kap-diej was van mantels en van huyken,
Die hy dan naderhant voor een treus-neusje gaf,
Of maeckte daer voor hem een broeck of wambas af.
De sterr' beschijnen 't al, wat datter wordt gesponnen,
Dan blaeut men hier en daer, den wijn met heele tonnen.
Accijsenaers sie toe, en houdt vry beter wacht,
Den Brouwer en den Weert die lossen heel den nacht.
Dan weet ik nog een huys, maer ik en mag 't niet wijsen,
Want daer mocht ongenucht en groot krakeel uyt rijsen.

Ick quam daer by geval, ick keeck door 't selve gat,
En sagh 'er daer een paer die saten voor het vat;
Den Meester was in slaep, de Vrouw' begost te roncken,
Doen heeft de Meyt den Knegt eens ruyterlik beschonken;
Terwijl dan heel het huys was in sijn volle rust,
Doen wierdt den Spaenschen wijn eens achter d'oor gekust.
En daer nu seyde Lijs *(hoort eens dat vrolick Proyken)*
Sa Hansken *voor het lest, dit gelt nu eens een troyken,*
En stack noch in 't gelas een lecker snee bisquiet,
En seyd': Daer lieve Hans, *ons Vrouw en siet dat niet.*
En als men nu het vat soo haest moet onderleggen,
Dan gaet dat arrigh vel noch tot haer Joffer seggen,
Dat d'afgesteken wijn vermindert op den tap,
En deckt haer boevery met sulcken snooden klap.
Lijs *is een sober Maeyt, 's en mach geen Spaense wijnen,*
By daegh is 't al regael, maer 's nachts goe Medecijnen:
Want soo haer Joffer laetst eens eenen roemer gaf,
Foey (seyd'se) Spaense wijn! mijn hart dat walgter af.
Sy stelde dat op rent', haer schaey weets' in te halen,
Schelt sy den roemer quijt, het vaetjen sal 't betalen:
Een teugsken wijns geborgt dat winter twee of dry.
Wat dunckt u valsche Proy, is dat geen woeckery?
Noch sie ick alle nacht de dronckaerts achter straten;
Ick wou dat ghy dan eens dees' borsten hoorden praten:
Ick vonter lestmael een, die sey, 'k moest met hem gaen:
Om dat hy voor 't gelagh sijn seyl had laten staen;
En soo hy sagh sijn wijf, wou hy sich gaer verschoonen,
Sijn Vrouw verstont het wel, en gaf hem kloppers bonen.
En stracks ten huysen uyt, eer sy hem voorder krout;
Want 't roockte daer te seer, by 't vyerken van groen hout:
Daer sat den koelen Jan, *en bleef soo knipper-tanden,*
Daer was 't hem veel te heet, hier blaest hy in sijn handen:

Ick

Ick sprak noch tusschen bey, doen was't krackeel gedaen,
Maer hy moest sonder dranck en eten slapen gaen.
Dat Jan *eens gaet te bier, dat sou noch al passeren,*
Maer dat is veel te grof, dat Claes *gaet courtiseren,*
En in een anders huys blyft sitten heel den nacht,
En maeckt Trijn'*s morgens wys dat hy komt van de wacht.*
Ick ken die quanten wel, hoe heym lick sy sluypen,
Soo valsch en zynse niet, ick kanse wel bekruypen.
Hoort vrouwkens altemael, en Trijn *onthoudet wel,*
Als sy soo gaen te wacht, staet ghy dan sentinel.
Had't Mantjen in de Maen een tong om uyt te spreken,
Wat feyten siet hy niet? wat sonden en gebreken?
Al swoer ick't noch soo dier, ghy en geloofdes niet,
Wat dat den Hannen uyt'*s nackts vremde geesten siet;*
Ick kens' in't doncker wel, ick kan dan onderscheyen,
Welck is een eerbaer maecht, en wie zyn vuyl pasteyen.
't Is al te dick te doen, dat ick by nacht bevint,
Dat voor een anders deur een dante leyt haar kint;
En op een ander straet en doet men niet als tieren,
Daer zyn de degens uyt, daer klincken de rapieren,
Daer blyfter eenen doot, wat een broot-dronckenspel!
Soo loopt men donckerlings recht toe, recht na de hel.
Daer knielter altemet oock op de lange trappen,
En kom' ick op hen aen, soo gaen de quanten stappen;
Al schynen sy devoot, de schelmen zyn soo vals,
Sy baden Godt van 't kruys, en mantels van den hals.
Dit volxken is myn jacht, ick ken dees arge fielen,
Ick ben se over al soo schielick op de hielen.
Het steelen wordt een kunst, 't geboeft wort soo gemeyn;
Dat voor de helft van die, de Steen-poort waer te kleyn.
Soo gaet het op de straet, als 't zyn de donckere uuren;
Maer in een duyster hol, en tusschen blinde muuren,
Waer ick daer Hannen in, *daer quamen brocken uyt,*
Soo leelick en soo grof! 't is beter dat ick sluyt.

Wat dunckt u, *Philothea*, van dit verhael van *Hanneken-uyt*? gaet het niet waerachtigh soo, dat 't geene men meynt te wesen verholen, dat, dat loopt achter straten? Dan, genomen dat men der menschen oogen kost bedriegen, Godts aenschijn ster-ooght op onse wercken, ende sijn goddelijck gesichte en kan met geen doecxken verbonden worden, die sal ons op sijnen dagh beschuldighen ende overtuyghen. Ick segge dan:

Het is waerachtigh soo, 't komt uyt al metter Sonnen,
Wat midden in de nacht in 't duyster wordt gesponnen.
Hoe eensaem dat ghy zijt, wat venster dat men sluyt,
Al isser niemant by, de kraeyen brengen 't uyt.
Let op Susanna *eens; Twee sonder luy te roepen,*
Die sluypen in den hof, en gaen daer om te snoepen:
Daer was niet eenen mensch, noch wierden sy betrapt;
De boomen van het hof die hebben haer beklapt.
Versteeckt u waer ghy wilt, kruypt in de diepste hoecken,
Waer dat ghy u verliest, daer weet u Godt te soecken;
Al sat ghy op een slot, met water om een wal,
En trock de brugh noch op, Godt siet u over al.
Godt is eenen Pauwen-steert, hy steeckt rontsom vol oogen,
Hoe verr' dat ghy vertreckt, hy is u voorgevlogen;
Elck oogh staet op een pen, en wat 'er wordt gedaen
Dat stelt hy voorts te boeck, en schryft het wacker aen.
Ofschoon ghy dan het stuck en handel soo al draeyde,
Dat noyt daer mensch af wist, noyt haen daer naer en kraeyde:
Daer staet noch voor den deur, daer staet de jonghsten dagh,
Die ons ontdecken sal al dat verborgen lagh:
't Is hier al winter-dagh, de sneeuw bedeckt de wercken,

Waer yeders meſthoop legt en kan men niet wel mercken:
De Son is onderweegh, waer eens de ſneeuw vernielt;
Men ſagh de vuyligheydt, waer van den meſt-hoop krielt,
Ghy zyt het, jonghſten dagh, ghy ſult ons al verraden,
Die hier ſchyn-heyligh zyn, gelyk de maskeraden.
Wat baet het dat wy gaen als ſchapen achter ſtraet,
Is 't dat wy in het hert zyn wolven met der daet?
Godt ſal ten laetſten dan Jeruſalem *doorſoecken,*
En met lanteernen gaen, eens in die doncker' hoecken.
O ſondaer, zyt ghy wys, peynſt doch eens op dien dagh;
Die brengen ſal in 't licht, al wat in duyſter lagh.

Dit altemael dan moet ons dienen tot eenen toom, om onſe quade genegentheden in bedwangh te houden; want behalven onſe eygen Gonſcientie, ſoo moet ons wederhouden het opſicht der menſchen: maer boven al is krachtigh Godts tegenwoordigheydt, onderſoecker ſelver van onſe herten ende nieren; *Soo dat wy ghenootſaeckt zyn wel te leven, om dat wy alle dinghen doen voor het aenſchyn van onſen toekomenden Rechter.* Een nacht-raef, eenen diſcipel, eenen ſoldaet, een kindt, een meydt konnen wel yet doen achter ruggh', ofte in den doncker, dat *Hanneken-nyt*, hunnen Meeſter, Capiteyn, Vader, Vrouwe niet en ſal weten; maer den ſondaer en kan niet bedryven dat voor Godt onbekent ſal blyven: want geen plaetſe ſoo diep of hy daelter, geen plaetſe ſoo hoogh of hy klimter, geen plaetſe ſoo verre of hy komter, geen plaetſe ſoo doncker of hy ſieter. Hy ſagh door de ledikanten van *David*, door de Cantooren van *Zaccheus*, door de kelder-mueren van *Thais*, door de dans-ſchoolen van *Magdalena*, door de ſomer-huyskens ende

gloriekens van den *Verlooren Soon*. Ick wensch, O *Philothea*, dat hy in u anders niet en siet als deuchden, ende dat ghy van hem anders niet en hebt te verwachten als vreuchden ende glorie. Dese verseecker ick u, niet alleen namaels hier boven, maer soo ghy u conscientie suyver houdt oock hier beneden. Geloovet my, dat *Manna* kan noch alle daegh vallen, ende een geruste conscientie is een gedurigh bancketteren.

TOE-MATEN.

Siet hier, *Philothea*, op datje van alle vruchtjens een rariteytjen soudt hebben, soo sal ick dit navolgende uyt eenen Konings Hof gaen lesen. Den Koningh *Abner* wou sijnen Soon in een geduurige blijdtschap opvoeden, sonder dat hy met een ghepeyns van droefheyt oft misnoegen soude gequelt worden, dede oversulcx hem alle vermaeck hebben in een Konincklick palleys, in het welck niet en gebrack dan bly gheselschap, van leckernije, van Musieck, van speelen, van peerden, van vogels, van jachten, van duysent genuchten, die een kleyn *Godeken* in eenen aertschen hemel (by maniere van spreken) sou konnen besitten oft mogen wenschen: en evenwel in dit bly gemoet, en in dit vrolick hert, is de droefheyt noch ingekropen: want naer het verloop van ettelicke jaeren, begeerde hy van sijnen Vader buyten te rijden: welcke vrage den Vader op eenen kruys-wegh stelde, niet wetende wat hy sijnen Soon hier in soude toelaten oft weygheren; want hy overpeynsde by sijn selven aldus: Laet ick mijn Soon buyten niet speelen rijden, slae ick hem sijne begeerte af, soo sal hy dat sonder twijffel gevoelen, en sal hierom met eenige droefheyt bevan-

gen

gen worden, die ick tot noch toe van hem heb soecken te weeren. Laet ick het hem ook toe, so stae ick oock in 't selve perijckel; want gelijck de werelt is vol miserien en ellenden, so sal het qualick konnen geschieden, of hy en sal yet hier of daer sien, dat sijn blymoedigh herte sal misnoegen. Evenwel den Vader sloot den oorlof aen sijnen Soon te geven, belastende ondertusschen aen sijn dienaren, datse hem soo bly souden t'huys brenghen, alsse hem souden wegh voeren. Maer te vergeefs; want recht buyten komende, sagh hy eenen bedelaer, daer naer eenen melaetschen, ende een weynig vorder een stockoudt manneken, dat langhs de straten gelijck een slecke voort kroop op sijn krucken; door welcker aenschouwen den jongen *Prince* is beroert geweest; en verstaende dat dit den mensch in sijn leven was onderworpen, heeft genoeg bevonden, dat den raet van den Vader niet bestaen en kost, en dat niemant so de deur aen de droefheydt en kan sluyten, of sy weet een venster te vinden, daer sy haer selven op 't onverwachtste weet in te dringen. Pure blijdtschap sonder droefheyt en wort hier nimmermeer gevonden; maer pure droefheydt sonder blijdtschap alle dagen.

I.

Neemt hier noch een verciering e toe, om jock ende ernst by een te voegen. Den Wolf *om sijn dieverijen tot de galge veroordeelt, was verbeden op sulcken bespreck, dat hy soude hangen d'eerste keer als hy noch vleesch soud' stelen. Zijnde dan in 't velt, siet hy een schaep op de kant van de Revier weyen: Het backhuys begost hem te wateren, maer de galge dede hem den lust vergaen.*

Edoch,

E dochgelijck de occasie den dief maeckt, soo grijpt hy 't by den hals, en slepende dat door de Riviere, seyd' hy: Kom Cabeljaeuken. Philothea, *diergelijcke geschiet alle dagen, wy weten ongeoorlofde saken soo te doopen, ende eenen anderen naem te geven, ende wy gaen daer mede deur sonder daer beenderen in te vinden.*

Eerst gedaen, en naer bedacht,
Heeft menigh in 't verdriet gebracht.

II.

By den Wolf *sal ick* Reyntjen de Vos *laeten*
P. Drex. *komen. Desen wiert geleyt naer de galge om sijn vogel-dieverye, ende evenwel soo hadt hy voor 't lest dat men hem door de ganse-straet soud' leyden. Galgen berouw is een slecht ende onvolmaekt berouw. Het fabeltje leert*, Philothea, *dat die in quade gewoonte van sonden staet, eer der het leven sal laten als de boose genegentheden.*

Van Vogelen, Honden, en Vrouwen.
Voor een vruchtjen seven rouwen.

III.

Philothea, *dit sal dienen de geene die so haest zijn op hun paerdeken.* Philippus den II. *had den heelen nacht een brief geschreven aen sijn Heyligheyt. Hy eyschte sant om het geschrift te droogen; maer de Pagie slaperachtich zijnde, ende de oogen*

vol vaecks hebbende, heeft den inct-pot genomen in plaets van het ſant, en den heelen brief beklat ende overgegoten. Philippus *en gaf niet het minſte teecken van ontſteltenisse, noch men hoorden niet een woordeken van berisping. Waer zynſe nu, die terſtont naer de tange of eenen klippelvatten, ende ſlaen op hun dienſt-boden of het beeſten waren, ende dat dickwils om kleyne oorſaecke, ja om beuſeleryen, om datſe korſel zyn, ende veel met het verkeeren hebben verlooren?*

Het is al goet
Wat dat hy doet,
Die men bemint:
Het is al quaet
Voor die men haet,
Wat hy begint.

Diſtelen en doorens ſteken ſeer,
Maer quade tongen noch veel meer.

De ſcherpſte maenders,
Zyn de quaetſte betaelders.

Doch dit naervolgende ſal een weynighje beter op u paſſen. Ick noode u om een reysje te ſpiegelen.

De Passie *Christi* is den besten Spiegel, van een Godt-minnende ziel.

Siet hoe hy,
Niet hoe ghy.

Wat

WAt ſtaet ghy hier den heelen tyt,
En ſiet hoe ghy geſchildert zyt?
Smyt uwen ſpiegel in aen hoeck,
En ſpiegelt u in deſen doeck,
Siet hier vry tot het minſte haer,
En ſpiegelt u tot d'ander jaer.
Ick ſweer u, ſoo ghy u bekyckt,
Ghy vindt hoe weynigh 't u gelyckt:
Want ghy ſteeckt vol van hoovaerdy,
Stelt ſijn ootmoedigheyt daer by:
Het is met doorens heel gekroont,
Als ghy u ydel hooft vertoont:
Ghy draeght juweelen langhs het lijf,
Syn lichaem ſtaet van wonden ſtijf:
Als ghy u aenſicht verven doet,
Dan ſwemt hy in ſijn dierbaer bloet:
En daer men u de kuskens gaf,
Daer loopen hem de tranen af.
Dat ſult ghy ſien, en noch al meer,
Soo ghy wel ſiet op uwen Heer.
Doch ſchoon ghy 't ſiet, en wel beſiet,
Het ſien alleen en helpter niet.
't En zy dat ghy u wereltſch hooft
Van al ſijn Moden eens berooft,
O, dat u hayr waer gepalleert,
En op ſijn doorens gefriſeert!
Waert ghy met tranen geblancket,
En met ſijn bloedt dan geroſet!
My dunckt ghy geckte dan voortaen.

Met

Met al die ſoo hooveerdigh gaen;
Ghy leghde af den ſijden rock,
Ghy bondt ſtracks in die ydel lock.
Dit ſoudt ghy doen (geloovet my)
Saeght ghy hoe hy, en niet hoe ghy.

AEN-SPRAECK.

MEn ſeght gemeynelick, *Philothea*, ende het ſou wel waer zyn:

Dochters die tot elven ſlapen,
En veel in de venſters gapen,
En langh voor den ſpiegel ſtaen,
Laten 't huys-werck ongedaen.

't Is ſoo, den Spiegel is eenen grooten dief van den tijt, en menighmael verlies van de ziele. Maer den ſpiegel daer ick af ſal ſpreken, O dat is, een profijtigh glas! en men paleerter ſich voor wel op een ander *Mode*. Ick bid, neemt deſe beveſtinghe een hier voor uyt, eer wy verder van het Sinne beeldt oft plaetjen af wijcken; my dunckt dat het geene daer gheſchildert ſtaet, dat ick dat vinde in een Hiſtorie die deſe twee ſoo paſt, offe op haer lijf gemaeckt waren. In *Vranckrijck* was een Godtvruchtige Weduwe, dewelcke had twee dochters, weynig verſcheydende in jaren, maer veel in manieren. Sy preeckten haer daghelicks en ſtampten haer de zeeghbaerheyt in, wenſchende datſe ſouden in den Goddelicken ſpiegel ſien:

La Neuf.

Niet hoe ſy,
Maer hoe ghy.

d'Oudtſte gaf ghehoor aen haer Ma mere; voeghende ſich tot Godtvruchtigheydt, ootmoedigheydt, verſmadinghe van den wereldtſchen pracht

ende

ende hoveerdigheydt: maer de andere die een welgemaeckte *Ydel tuyt* was, wiert alle daegh een dagh ouder, en twee daghen sotter: jae, sy sou wel haer Suster uyt gelacchen hebben, om datse beneffens haren spiegel een Chrucifix had hangen. Maer siet watter by nacht aen de moeder vertoont is: Haer docht in den droom datse sagh haer jongste Dochter soo leelick en afgrijselick als een monster; ende in tegendeel de oudtste soo schoon en uytnemende verciert al of het de *H. Agnes* geweest hadde. Welke cieraet niet uyt de poeyerdoos, noch uyt den friseerpriem, noch van de mouchen, noch van het blanketten en quam; maer alleen van 't purperen bloet vanden gekruysten JESUS; daerse haer dagelicx voor quam spiegelen. Dit is eenen oprechten ende onbedorven aenwijser van onse smetten en gebreken, die de rijke niet meer en sal vleyen als de arme, en aen een edel Joffrouw hare gebreken alsoo vrymoedig sal ontdecken, als aen een slechte Boerinne. Doch het en is in het spiegelen niet alleen gelegen, maer veel meer in 't verbeteren, en in 't behagen.

De Godinne *Pallas* sat eens op den groenen boort van een fonteyn, en speelde op de schalmeye; dan so het riet wat hert gongh, ende datse gewelt moest doen om het geluyt door de schalmeye uyt te dringen, 't gebeurde dat sy eens beneden sag in de gront van de silvere wateren, alwaer sy haren weerschijn ontdeckende, sagh het aensicht soo ontsteken, en de kaken so onbetamelick opgeblasen, dat sy, over haer eyghen selven beschaemt, het instrument heeft om verre ghesmeten. Dat kosten de wateren veroorsaken, en wat sullen doen, die vijf bloedige fonteynen als men daer op sijn meditatie is geseten? Noch vinde ick eenen anderen spiegel, maer die aen teere Joffrouwen min sal bevallen. Daer was eenen Religieus

gieus op een dorp by *Parijs*, den welcken soo hy den Vasten gepredickt hadde, en wederom naer de stadt keerde, van een Joffrouw ghebeden is, dat hy haer tegen 't jaer eenen spiegel naer de *Mode* van *Parijs* soude mede brengen: 't welk hy haer belooft en gedaen heeft; want wederkeerende brocht hy mede een doodts-hooft van een Soon van een Edel gratieuse Joffrouwe, die was overleden. Desen schonck hy haer, om wat in te spiegelen, en naer desen schijn een weynig het hooft te speten, te vlechten, te krullen, te poeyeren, en te palleren. Sy heeft dien by der hant genomen, den selven sich voor gesteldt, en haer soo gepalleert en opgeset, datse een Bruyt van den opperften Koning is geworden. Ick en sal met geen fonteyn-water, noch met geen doots-beendederen aenkomen, maer ick wensch datje staet voor een droevigh *Passie-beeldt*, *Philothea*, *die is de wittigheyt des eeuwigen lichts, den spiegel sonder vlecke van Gods Majesteyt, en het beelt van sijne goetheyt*, den gekruysten JESUS, van den welcken seydt den *H. Drogo*: *O Heer! ghy hebt van u lichaem ghemaeckt eenen spiegel voor mijn ziele*. Den *H. Bernardus* maeckte den sijnen van alle de instrumenten van de *Passie*. Maer ick heb goedt ghevonden alleen den doeck van de *H. Veronica* in een swerte ebben-lijst te stellen, ende voor u op te hangen; 't is den selfsten (geloof ick) daer de *H. Agnes* menighwerf haer voor geblancket en gefriseert hadde, als sy seyde:

Uyt sijnen mondt
Heb ick gesondt
Honigh en melck ontfangen,
En met sijn bloet
Heeft hy seer soet
Doen blosen mijne wangen.

Dit

Dit is den Spiegel, in den welcken een Christen ziel hare ydelheyt en onvolmaeckheyt moet gaen ontdecken: desen gebruykte *Rudesindus Bisschop van Compostellen*, den welcken in sijn wapen voerden een kruys, en op den eenen arm een Spiegel, op den anderen van 't kruys een Passer, om daer als mede af te meten het lijden en sterven *Christi*; en den Spiegel, om daer dan sijn eygen werken te sien, op dat hy so sou weten en ontdecken, hoe verre hy was van de voetstappen *Christi*, ende waer in hy sijne wercken hadde te beteren, ende sijn leven te versterven. Die sijn selven voor desen Spiegel stelt, die sal lichtelick met den *H. Bernardus*, segghen, *Ick schaeme my te worden een delicaet lidmaet, onder een hooft gekroont met doornen.* Hierom weygerde den Godvruchtigen en victorieuse *Godefridus Bollonius*, naer dat hy *Jerusalem* hadde inghenomen, met Koninckliek çieraet door de Stadt te gaen, seggende, dat het niet en betaemde dat hy met Scepter ende Kroon soude gaen langhs de straten, die sijnen Salighmaker betreden hadde, gekroont wesende met doorens. *Hy toonde dat hy liever had te wesen eenen gouden Koning met een houte kroon, als eenen houten met eenen goude.*

Ende op dat ghy niet en peynst, *O Philothea* dat desen alleen is gheweest voor mans-persoonen, soo wil ick hier oock by voegen de *H. Elizabeth*, dochter van den Koningh van *Hungarijen*; de welcke als ick noem, soo bidd', ick u, dat ghy het exempel van dese triumphante Princesse ten minsten eens aendachtelick wilt overwegen. Dese dan in haer Koninklick cieraet, met eenen grooten sleep van Staetjofferen en Hovelingen komende inde Kerke, heeft haer oogen geslagen op een beweeglick beelt, daer Christus aen het kruys was ghehangen, ende begonst daer door terstondt in traenen te smelten,

en in haer gemoedt t'eenemael ontstelt te worden: en als sy eenen tijt lang op den gekruysten JESUS *In vitâ.* gesien hadde, gestoort op den pracht, en op't Koninckl ick cieraet: Siet eens, seyde sy, mijnen Godt en Saligmaker sterft moeder naeckt aen een galge, en ick blinckt in 't gout, gesteente, en purpere klederen; hy draegt een doorne kroone, en ick een goude; Mijne vingeren glinsteren van diamanten, en sijne handen zijn doorboort met ysere nagels? ick blanket mijn wangen, en hy hangt daer met blaeu geslagen kaken; ick poeyere mijne locken, en sijn hayr is door sweet en bloedt in een gebacken; hy wordt van sijnen hemelschen Vader om mijne sonden berooft van alle troost der werelt, en ick neem noch mijn vermaeck in tijdelicken pracht en ydelheydt des werelts. O ellendigh mensch als ick ben! die so qualick mijnen Salighmaker naervolge, die so veel de werelt hebbe geacht; en den geenen die de werelt en al wat in de werelt leeft, heeft geschapen, en verlost met sulck een schandige en pijnelicke doot, die heb ick verlaten. Dit geseyt hebbende, is door gewelt van droefheyt en leetwesen in onmacht gevallen en besweken ter aerden, en nauwelicks tot haer selven gekomen, versakende voortaen haer Hofs en prachtigh leven, heeft op staende voet besloten den ootmoedighen, naeckten en gekruysten JESUM naer te volgen. 't En kan niet anders ghesschieden, *Philothea*, of daer soo groote veranderinge is gheweest van buyten, daer moet een wondere beroerte gewerckt hebben van binnen.

Wanneer u huys in vlammen staet,
Dan werpje al u goedt op straet.
Maer als een ziel in liefde brant,
Die werpt cieraet en pracht van kant.

Hier

Hier op wil ick een gevoelen van *Aristhenes* aentekenen Ick moet uyt desen Heydenschen schryver een Christelijck bedencken in het voorby gaen mede nemen ; 't sal dienen tot bekrachtinge van de Historie, die ick ingeset hebbe Desen schrijver sagh een deel bomen t'eenemael jeugdigh, dicht van tacken, groen van bladeren, bly van couleur, behalven de vogels die op den boom saten, en met haren soeten sangh de toehoorders seer vermaekten. *Aristhenes* siende al dit uytwendig schoon loof en aengename gedaente, sprack haer aen in deser voegen: *O boomen! seght my eens, gy lieden die hier soo jeughdigh staet engroeyt, en u aengename loof en tacken soo mildelick zijt uytspreyende, isser oock eenigh vyer in u lieden hert? de wortels, waer langs gy u vochtigheyt trekt en suyght, weten die van geen vlamme van binnen te spreecken? My dunckt wel neen; want waer der heet vyer van binnen, daer en waer geen koele groenigheyt van buyten.* 't Selve mach men sluyten van den mensch die oock by de Philosophen eenen boom ghenoemt wordt. Isser overvloedigheyt van uytwendigh cieraat, soo mochter van binnen wel weynigh vuur van de Goddelicke liefde branden; maer is diergelijcke vlamme in 't hert, gewijs dat groen loof sal *Fueille-morte* worden, en dien overtollige pracht moet af-rijsen Hoe haest veranderen de jonge wereltsche Joffrouwen, daer ons *P. Barry* affschrijft? Sy gevoelde qualick weynigh glinsterkens van binnen, en sy is terstondt geklommen boven op haer Cabenetjen, ende gingh met een byl al haer hooft en hals-cieraet in stucken kappen.

P. Sabio
P. Aguado.
P. Barry.

Wat dunckt u, *O Philothea*, van dit kloeck voornemen? van dese veranderinge? van dese volkomen versoeyinge der ydelheydt? het was een teecken van de gratie Godts, en eenen Heyligen Geest

in de Godtvruchtige ziele was ſpeelende. Gelijck men yemant, die langh in ſijn uyterſten heeft gelegen, ſoo dat men twijffelt of daer noch aeſſem in is, een pluymken op den mondt leyt, om te ſien of het weg geblaſen ſal worden, welck een ſeker teken is, dat daer noch in den ſiecken is: Soo oock als ymant verdrijft en verfoeyt de pluymkens der ydelheyt, en den lichtveerdigen pracht verſaeckt, 't is een gewis teecken dat den Geeſt Godts, en ſijne gratie diergelijcke ziele noch is bywoonende en beſtierende. Dit ſelfſten ſien wy aerdighlick verbeelt in veel printen van de *H. Magdalena*, dewelcke voor een *Crucifix* biddende, en met eenen Heyligen yver tegen hare voorgaende ſonden ende aertſche genoegen ontſteken zijnde, haer eygen lichaem gaet beroven, afruckende allen ydel cieraet haerder leden; als faveuren, ſtricken, mouchoiren, waeyer, ſpiegel friſeer-priem, blanketſel, poeyer-dooſen, goude ketenen, juweelen, pendanten, braſeletten, perelſnoeren, baggen, minne-brieven, conterfeytſels, en met het *Crucifix* in de handt, en traenen in d'oogen, ſoo ſchijntſe hare voorgaende ydelheyt, ſo my dunckt, met diergelijcke klachten te beweenen:

Ziel laet ruſten uwe luſten,
En verlaet eens uwen pracht:
Sult ghy minnen, en beſinnen
Al wat deſe Werelt *acht?*
Gaet beſnoeyen, en verfoeyen
Al dit ydel hooft-cieraet,
Ciert u leden, naer de reden,
Siet hoe uwen meeſter gaet,
Hy quam geven, ons ſijn leven,
Hy quam ſterven onſe doot,
En door 't lijden, ons verblyden,

Ons

Ons geluck brocht hem in noot.
Troost der menschen, die wy wenschen,
Laeghde ghy voor ons op 't stroy?
Moest ghy dragen, Noortsche vlagen?
Wasser dan voor u maer hoy?
Wulpsche leden, die betreden
Ledikanten van Damast,
U tapijten, die verwijten,
Dat het op geen kribb' en past;
Sult ghy voeren, peerle-snoeren,
En juweelen op den toon?
Sult ghy rocken uwe locken,
Als hy draegt een doorne kroon?
Ghy met ringen, mooye dingen,
En met stricken van sattijn?
Daer sijn handen, vast met banden
Op den rug gebonden zijn?
U palleersel, u friseersel
Wilt ghy weten hoe het staet?
Siet het schijnen, in sijn pijnen,
Daer hy vol van wonder gaet.
Ons blancketten, zijn souffletten,
En ons poeyer dat is sweet;
Onse sonden, dat zijn wonden,
Desen doen hem 't meeste leet.
Peynst dees smerten, met der herten,
Die gaen proncken stijf van goudt;
Dat u Moden *zijn als* Joden,
Die Godt kruysten op een hout.
Och! dat beken, quamen leken,
Had ick nu een tranen-vloet!
Wou nu weenen, 't hert van steenen,
Ick ging storten oock mijn bloet

Siet eens, *O Godtvruchtige Philothea*, hoe dese Heylige Sondaresse gebruyckt heeft den spiegel en

den paſſer, om 't groot verſchil tuſſchen haer leven en het leven Chriſti meerder te doen blijcken; ſoo dat ſy oock lichtelick koſt grondeeren de leelickheyt haerder ſonden uyt de ſwaerheydt ſijnder pijnen. Op welcker maniere oock ſeer vernuftelick verſtaen kan worden de *Maxime* oft ghemeyne *Spreucke* van d'oude Rechts-geleerden: *Non intelligitur nigrum, n ſi legatur rubrum. Dat men het ſwert niet en kan verſtaen, oft men moet het root geleeſen hebben.* Sy wilden ſeggen, dat men den ſin van een Capittel, dat met ſwerte letters gedruckt was, niet en koſt vatten, het en waer ſaken dat men eerſt den tijtel daer van las, die met roode letters pleegh geſtelt te worden. So ſegh ick oock, *O Philothea*, men verſtaet nimmermeer beter het ſwert ende leelickheydt onſer ſonden, dan als wy eerſt leſen het root, dat is, het dierbaer bloed en de pijnen van de *Paſſie Chriſti*, ende al het gene dat hy voor ons geleden heeft.

Anton. de Carceret.

Deſen rooden *Tijtel* en dit ſwert *Capittel* was de Leſſe van de zalige *Angela de Fulgino*: dewelcke van haer eygen ſelven belijdt, dat ſy, ſtaende voor het *Crucifix*, merckte, dat *Chriſtus* ſijn eygen oogen ſloeg op ſijne wonden: en dan keerde hy die naer het hooft, de zijde, en handen van *Angela*, of hy had willen ſeggen: Is het mogelick dat de menſchen noch niet en vatten d'ydelheyt hunner wercken, ende de ſwaerheydt hunner ſonden; daerſe ſien dat ick ſoo grondelooſe pijnen om hebbe moeten lijden! waer door *Angela* ſoo ontſteken wiert, datſe hare wangen verbrande, en genootſaeckt was die met kout water te leſſchen.

P. Barry c. 2. devot. 9.

Soo dan, *O Philothea*, den naeckten en gekruyſten JESUS is een ſterck en krachtigh beweeghſel, om inwendelick alle genuchten te verſaken, en uytwendelick alleen ydelheydt te verfoeyen. Waer 't noch-

tans

tans, dat ghy om gewichtige reden u niet t'eenemael van een wereltſch kleed en koſt beroven, maer gedwongen wierdt van uwen ſtaet, oft yet anders, het ſelve naer de manier en loop des tijdts rijckelick en koſtelick t'aenveerden; dan waer van u te wenſchen, dat ghy ten minſte geene hooghmoedt, trotsheydt, oft hoveerdigh hert daer op ſou willen dragen. De ſchoone en oormoedige Koninginne *Eſther*, alhoewel ſy boven maten koſtelick verciert was en boven alle d'andere van *Aſſuerus* bemint, die haer oock tot dien eynde de Koninckliicke kroon op het hooft had doen ſtellen; ſy niet te min was ſo verre van haer hert door dit uytgeleeſen cieraet, en Konincklicke pracht te verhoveerdigen en te laten opſwellen, datſe placht Godt daer af tot getuygen te nemen, ſeggende: *Ghy weet, O Heere, dat ik geen genuchte en neme in dit teecken van hoovaerdye en glorie dat ick op mijn hooft drage, op die dagen als ick voor al de werelt in grootdadigheydt moet verſchijnen.* Niet veel min, alhoewel in minder fortuyne en ſtaet, dede de Huysvrouw van *Jacoponus*; dewelcke noch boven dien onder haer wereltſch kleet, datſe droegh alleen om haren man te believen had een ander van ſcherp hayr geweven; met het welck ſy haer teer vleeſch temde, op dat het ſich door den uytwendigen ſchijn niet en ſoude verydelen. Diergelijcke weet ick datter noch hedenſdaeghs zijn, oock al van qualiteyt, die nochtans onder haere kleederen ſtrenge penitentie ende lijf-kaſtijdinge verdragen; ja, ick en twijffele niet, *O Philothea*, of ghy pleeght dit op ſommige tijden oock te gebruycken. Doch ick keer weder tot ons eerſte propooſt, en ick wil noch eens voor oogen ſtellen den ſpiegel van den gekruyſten Jeſus, en betoonen dat menigh ydel hert daer door wordt beweeght. De bewijſinge ſal ick doen in een zalige

Eſth. 24.

P. Radent.

Dochter, die vry al wat te trots was op hare schoonheydt, ende diesvolgens al te seer geneghen tot het ydel cieraet ende palleren.

't Is een erffond' van de vrouwen
Diese naer den doop behouwen,
Altijdt maken, altijdt breken,
Altijdt van de Mode spreken,
En heel' morgens blijven cieren,
Zijn dat perten, oft manieren?

Dese dan heeft sich op eenen seekeren tijdt voor haren spiegel gestelt: dan, gelijkse uytermaten vies was, en al te nauwkeurigh, soo en kost sy haer selven geensins voldoen: hare locken en krulden niet gelijckse begeerde: hare wangen en bloosden niet gelijck sy wenschte: hare wijnbrauwen en waren niet gespannen, en veel diergelijcke visevaserijen dochten haer hooft t'ontbreken: so dan sy dede en herdede alle dese dingen vijf-en-twintig mael, en noch en wou 't niet lucken; waer door sy soo vermoeyt wierdt, datse ghenootsaeckt was op een stoeltjen te gaen rusten. Daer sittende, leyd' sy haer ydel, ende nochtans swaer hooft op haer handt, en bleef van spijt so sitten fantaseren. Ondertusschen herwaerts en derwaerts hare oogen omdraeyende, zijnse ghevallen op een *Crucifix*, dat op het bufet stondt; het welck aenschouwende, wiert sy soo diep in haer gemoet getroffen, dat dese weemoedige en rouwhertige klachten uyt haren boesem gevlogen zijn. Ick bidd' u *Lieve Philothea*, siet eens of sy de waerheydt niet en bekent. Is 't oock by aldien dat ghy daer yet in vint dat u raeckt, gelijck ghy eene regel of twee wel sult vinden, neemt het in danck, want het u met een gunstige penne geschreven wort. Hare klachten dan beginnen aldus:

Wie

WIe ſal eenen tranen-vloet aen mijn geſigt verleenen,
Om met myn oogen ſelfs myn oogen te beweenen?
Wie ſal uyt elcke vlecht doen ſpringen een fonteyn?
Wat droefheidt die maer ſucht, die is voor my te kleyn,
Ick wil dit ydel hooft van hayr tot hayrken waſſen,
En dan eens wederom beſtroyen dicht met aſſchen:
Ick wil van heden af gaen in een hayren kleet,
Tot dat dit weeldig vlees ſal ſwemm'in't roode ſweet;
'k En kan my nimmermeer te harde wetten maken,
Al koos ick van nu af een vyer om in te blaken:
Dit wulps en werelts hert dat moet geſuyvert zyn,
Godt geve door wat ſtraf, Godt geve door wat pyn.
Den koſtelyken tijdt, en myn verloren dagen,
Hoe kan ick ſondigh menſch ten vollen die beklagen?
Doch dien goeden Godt is dickwils haeſt voldaen;
Als hy ſiet uyt een oogh maer rollen eenen traen.
Dies wil ick met geklagh in't kort eens gaen verhalen,
Hoe ick tot noch toe ging in eenen doolhof dwalen:
Ick wil met herten-leet eens brengen aen den dagh,
In wat een diepen ſlaep van Ydelheydt *ick lagh,*
Wanneer de morgen-ſon op haren gulden wagen,
De werelt weder ſchonk de nieuw geboren dagen;
En dat het blinkend' hooft ſoo hoogh gereſen was,
Dat het diep in de zael ſchoot ſtralen door het glas:
Als buyten op het landt de oſſen gingen ploegen,
Als al de Bracken los, als al de Winden joegen,
Als yeder in het ſweet had uuren over bracht,
Dan was't tot mijnent noch geen eynde van de nacht,
Ick ſliep tot thienen toe, dan quam de Maeght getreden,
En ging geſtolens wijs met ruchteloose ſchreden,
En quam tot in't gemack, tot aen myn leatkant,
En nam my in den ſlaep heel ſoetjens by der hant;

En

En bood' my goeden dagh , en sey my goeden morgen ;
Hier was den aenvangh eerst van al myn ydel sorgen ,
En soo ick hadd' gedroomt , soo moest ick zyn gehult ;
Soo moest ick zijn gespeet , soo moest ik zyn gekrult ,
Al soud' ik uuren langh daer hebben sitten kijcken ,
Al soud' ik uuren lang daer hebben sitten strijcken :
De maeght en hadd' geen rust , al was sy moe van staen ,
Of ick en was voor eerst oock tot een hayr voldaen ,
Dan gingh naer Godes dienst , de Misse *van de slapers ;*
Ja , soo 't hy 't wel bevroedt , de Misse *van de gapers.*
Godt weet hoe menigh oogh daer vyerigh leyt en spelt ,
Terwijl een rouwigh hert , stort tranen met gewelt.
Hoe selden heb ick daer met aendacht Godt gebeden ;
Maer sagh nu hier , nu daer , wie uyt , wie in quam treden ;
Wie gingh in wit sattyn , in pan , oft swert fluweel ,
Daer vloogh mijn oogh en tydt wel voor het meesten- deel.
En als het was gedaen , en dat wy gingen scheyden ,
Doen rees daer groot verschil , wie ons sou t' huis geleiden
En twisten onder een , en op den staenden voet
Bestenden sy een plaets , en al met koelen moet.
Soo isser menighmael om ons krakeel gesproten ,
Soo heb ick meer als eens onnoosel bloedt vergoten ;
Ick hiet het trouwen dienst , ick noemde 't vryery ,
En het was metter daet maer louter moordery.
Soo wierdt het midder-noen , men ging de spysen rechten ,
Daer stont tot onsen dienst een heel deel gauwe knechten ,
Daer wierdt de gasten eerst gedient van het begin ,
Een kostelick lampet met roosen water in.
Als yeder een nu sat , soo moest men vrolick wesen ,
En wasser tot dien eyna' oock alles uytgelesen ,
Soo van gesoden spys , als alderhand gebraet ,
Van wilt , en kort gebeent , tot lust en overdaet ,
En soete confituur , en lecker marmeladen ,

En

En alderhande fruyt, enschotels volsuccaden;
Daer toe den koelen wyn die gingh gedurigh ront,
Die altydt in het ys den heelen Somer stont.
Hoe menigh dertel tongh en ongesoute reden,
En swerten achter-klap en wierdt daer niet geleden?
En veel broot-dronckery, en onbeschoft geluyt!
Want daer den wijn gaet in, daer gaet de wysheyt uyt.
Dan ging men in't prieel, of met een jachtjen varen,
Om nieuwen appetyt te scheppen uyt de baren;
Oft wel in een Karos*, soo gingmen naer den noen,*
Den Tour *van* à la Mod', Venus *processi doen.*
Soo quam den avont aen, dan ging het op een singen,
Dan ging het heel den nacht op danssen en op springen,
Op losse vryery, die qualik dient geseyt:
De moeder van het quaet, dat is de duysterheyt.
En quam het by geval, dat wy daer niet en waren,
Soo gingen voor ons deur by nachten dese snaren!
Den speelman op de straet die maeckten eengeluyt,
Dat menigh mensch stont op, en keek te venster uyt.
Hier hebt ghy, myne ziel, eens in het kort beschreven
Den loop van uwe tijdt, en u voorgaende leven;
Maer is dit oock den wegh. des Hemels rechte baen?
Is 't hier langs dat een ziel moet tot den Schepper gaen?
Of Christus *heeft gedoolt, of seker ghy moet dwale;*
Die hangt de Ydelheyt *eens in een beter schale,*
En weegt met u verstant, wat hy ons daer af leert:
Den mensch en doolt niet heel als hy ten halven keert.
Al had ick soo geleeft gelyck veel Edel Maeghden:
Dies naer de Ydelheyt *of lusten niet en vraeghden;*
Sal ick't dan zyn alleen, die naer de Werelt *loop;*
Daer ick voor minder prijs den Hemel vind te koop?
Sal dit onaerdigh bloet dan altijt achter wycken,
Als meenig teeder Maagt *gaet met de kroone strycken?*

Wel

Wel aen dan slappe ziel, 't is tijt dat ghy begint;
Den Minnaer *die ghy hout, is lichter als den wint,*
Al schynter yemant schoon, men heefter meer gevonden,
Die schoonder schoonheydt noch met eygen handen schonden:
Het speet haer dat den glans ook Keysers had behaegt,
En seker die Godt dient, dat is de wyste Maegt;
En heeft Lucia *niet haer oogen uytgestooten,*
Die stralen, soo ky sey, in 's Koninghs herte schooten?
Sy was haer oogen quyt, en speelt op sijn gesicht,
En als sy wiert geblint, dan wierdt den Vorst verlicht.
Brigitta *moest haer eer, oft schoonigheyt verliesen,*
Sy gaet een leelik vel voor korten lust verkiesen:
Sy haelt haer wangen op, en schent den schoone glans,
En seyt: Die is voor Godt, niet voor onsuyvre mans.
Hoe scherp heeft den Tyran sijn vinnigh stael geslepen,
Als hy heeft Agatha *de borsten afgenepen?*
Nu siet ghy wel, myn ziel, hoe dat een ydel Maeght
Haer eygen ongeluck in haren boesem draeght.
Seght Apollonia, *wat hebt ghy al verdragen*
Als u uyt uwen mondt de tanden zyn geslagen?
Al waert ghy doen mismaeckt, en uwe tanden uyt,
Gy waert doen aldermeest voor God de schoonste Bruyt
Dit is het hals cieraet van soo veel trotse Maeghden;
Daer sy in hare jeught den Hemel met behaeghden;
Men sagh'er niet met al dat aen haer leden blonck,
Als 't sweert dat door den hals, oft hare borsten gonck.
Nu zijn sy altemael daer boven in genuchten,
Terwyl de tijt, en jeugt, en schoonheyt van my vluchten;
Terwyl ick ligh en woel in trouweloose min,
Daer niet als slim bedrog, en valsheyt en steeckt in.
Ick hebbet al gesien, en het sal noch gebeuren,
Dat een meyneedigh hert steeckt in de Serviteuren.
Den List *is nu een deught, 't* Bedriegen *dat is eer,*

Men maeckt van valschen Eed' *nu geen conscientie meer.*
En weet ick niet genoegh, hoe datse met ons leven?
Hoe datse ons alleen maer schoone woorden geven?
En sweeren menighmael een vast en echte trouw,
En spelden soo de jeucht blauw bloemkens op de mouw?
De menschen zijn niet meer gelijckse eertijts plegen,
De tong is van het hert al verder nu gelegen:
Oft wordt het eens gemeynt, het is soo haest gedaen:
Wie kan doch op een riet, Wie kander vast op staen?
Al beeter dan voortaen Monsieur Adieu *gegeven,*
Soo kont ghy sonder schand', en sonder opspraeck leven:
Soo mijde ghy 't bedrogh van alle Ydelheyt,
En houdt de rechte baen van uwe saligheyt.
Is't dat ghy hebt een hert genegen om te minnen,
Is't dat een stadig vyer speelt in u teere sinnen;
Besiet een Koninghs Soon, die daer genagelt hanght,
Die is't die naer u hert, en uwe ziel verlanght.
Siet eens wat dat hy heeft voor uwe gunst geleden;
Hy lagh in eenen stal, en wierd voor u besneden,
Gegeesselt en gekruyst, doornagelt en doorwont,
Om dat ghy in sijn hert soo diep geschreven stont.
En sult ghy dan niet eens u danckbaerheyt betoonen,
En liefde met de liefd', en hert met hert gaen loonen?
Wel aen dan mijne ziel, seght eens met kloecken moet
Aen eenen die voor u heeft uytgestort sijn bloet:
Ick schenck' u Jesu *soet, ick schenck' u duysent herten:*
Ick gev'u, lijf en ziel voor uwe pijn en smerten:
Ick bid' u, neemt my aen, ontfanght my voor u Bruyt,
Ick gae de Werelt *af, ick sweer ick scheyder uyt.*

Och, *Lieve Philothea*! wat kracht heeft een inspraeck van Godt Almachtigh; als die een weynigh tijdts hen alder-ydelste hart van binnen mach gaen roeren Waer blijven wy dan met soo veel hondert Sermoonen, vermaeningen, Goddelicke inspraken?

ſpraken? hebben wy wel een ſpelleken minder ge-ſpeelt als van te voren? hebben wy wel een hayr-ke ydelheydts uyt ons hooft getrocken? Soo verre is 't van daer dat onſe ydelheydt ende wulpsheydt ſoude verminderen, dat wy de ſelfſte dagelicx noch voor de handt ſien aenwaſſen. Wordender niet ge-vonden die 12 uren langh beſigh zijn voor den ſpie-gel? ende dien koſtelicken tijt verquiſten in 't pal-leren, om in een bancket drie uren begaept te wor-den? Dat diergelijke hadden gevallen in de handen van *Thomus Morus*, dien ſtandtvaſtighen, ende om ſulcke doodt, onſterffelicken Cancelier, ſou hy die niet wel met de ſelfſte woorden hebben mogen be-jegenen, met dewelcke hy eertijds een Ydel tuyt ſtrafte? de welcke ſoo ſy uren lang voor den ſpiegel

Cap. 3. geſtaen hadde, ſeyde hy: *Ioffrouw, want u Godt voor allen deſen uwen arbeydt de helle niet en geeft, ſo doet hy u groot ongelijk, want waer 't dat gy de helft deedt te ſijnder eeren, hy ſou u ſijnen Hemel ſchul-digh weſen.* Ende 't gene by *Thomas Morus* ghedreygt wierdt, ghebeurde binnen *Roomen* aen een Wedu-

Ianus Nicius exemp. 172. we. Deſe gong over ſtraten in een ſtil zeeghbaer kleet, maer in haer huys ſchoot ſy de Weduwe uyt, en-de trock aen de jonghe Dochter; overſulcks was ſy be-hangen met geſteenten, parel-ſnoeren, pendanten Ses uuren ſtondt ſy dagelicks voor den ſpiegel, dan met den friſeer-priem, dan met de poeyer-doos, dan met het blancket in de handt; maer boven al, was ſy haer vlechten ende locken fatſoenerende, hadde oock een konſtje van het hayr eenen gulden ſchijn ende glans te geven. Doch Godt, in wiens teghen-woordigheyt dit altemael vuyligheyt was, ende een walge, die heeft deſe Weduwe met ſijn handt oock eens gheraeckt, ende heeft het wit aenſicht met ſulcken afgrijſelijcken ſwerte ſchorſe overtrocken,

ende

en de tonge hongh soo leelijck, de oogen so ront opgeswollen langs de kaecken, dat sy de duyvels moeder scheen te wesen. En in dit pareersel, en in dese gestaltenisse heeftse gegeven eenen schroom aen de omstaenders, een vermaninge aen de dertele Weduwen, en een ziel, maer aen wie, is Godt bekent, die kan 't weten.

Nu sien ick waer dat henen wil eene gelijckenisse van eenen treffelijcken Schrijver, den welcken (berispende sommige weeldige Weduwen in *Spaignien*, daerse rouw in 't wit dragen) segt, datse gelijk zijn aen de popelier blaeders, van den eenen kant heel wit, van den anderen heel groen, dat is, datse over een dooden wenen, en naer den levenden verlangen; en hopen het coleur van droefheyt in blijdschap noch eens te veranderen. En om hier toe te geraecken, so volgen sy de voet-stappen van dese Romeynsche Joffer, die sich inbeelde, dat *Schoon voor-doen, half verkocht is*. Edoch om dese vrouwekraem op te setten, wat en doense niet, sy sullen 't dickwils uyt haren mont verspaeren, om beneffens een ander in satijn en fiuweel te gaen, en de *Mode* trots de beste uyt te voeren. (Ick bidd', *Philothea*, geeft my den oorlof van hier een weynighje af te rijden.) So gingt met die arme Weduwe, die haeren noot klaegde aen *Elisæus*. Den Propheet vraegde haer, of sy geen middelen en hadde, of voorraet van gelt, of het huys met meubels wel gestoffeert was, of den solder vol graen was, den kelder vol wijn, &c. Sy antwoorde dat sy in haer huys anders niet en hadde, *als een weynigh Olie om haer daer mede te salven en te smeeren*. De schappraey was ydel, daer en was t'eten noch te breken. Soo gaet het met die slechte hooveerdighe Sloorkens: winnen sy een stuyverken, acht of thien, dat moet in een waeyerken,

Avendano.

4 Reg. 4.

 ken,

ken , in een pluymken , in een ſijden rocksken , in poeyer , in blancketſel , ſy moeten wat hebben om te ſmeeren , al ſouden ſy 't met vaſten wederom winnen en inhalen. Ick denck dat ſy 't geleert hebben van den Sijd-worm , die ſpint oock uyt ſijnen mond een ſijden huysken om daer in te liggen : ſoo gaen 't deſe uyt haren buyck verſparen , om dat ſy oock eens een ſijde rocksken ſouden dragen.

Al op den arm ,
Niet in den darm.

Hoe dat dit in deſe onſe eeuwe met de waerheyt over een komt , dat laet ick een ander oordeelen , noch ick en geve my niet uyt voor yemants Rentmeeſter , om ſijne middelen t'onderſoecken ; veel minder luſt het my in ymants keucken te ſnuffelen ; ick kan ſonder dit mijn woorden ſtant genoeg doen met de voorgaende tijden. Ick en moet maer alleen eens open doen den boeck van de *Levens van de Medegeſellen van den H. Franſciſcus* , en ick ſal daer vinden een gheſchiedeniſſe tot beveſtinge van 't geene wy hier handelen. *F. P. Theodorus van Munſter* , die grooten dienſt gedaen hadde onder de Borgerye van Bruſſel , ten tijde van de peſt , die wiert eens van eenen Edelman genoot , om by hem te komen eten ; 't welck *Theodorus* toe ſeyde om gewichtige reden. Over tafel ſittende , ſoo alle dingen overvloedighlick aengedient wierden , ſeyde *P. Theodorus* tegen den Edelman: *Mijn Heer , hier is een groot getal van ſchotelen , en een meenichte van ſpijſen ; dat het u Edelheyt geliefde , men ſou hier yemandt af konnen deelachtig maecken.* Deſe woorden , ſoo ſy van den Edelman niet gevat en wierden , zijn naderhandt van *Theodorus* noch eens voorgeſlagen : waer op als doen den Edelman gaf voor antwoort : 't Is my lief , U Eerw.

Eerw. doet dat u believe, ick ſtelle het in U Eerw. goedt-duncken. Hier op heeft *P. Theodorus* een ſchotel genomen, en daer over geſpreyt een ſerviet, die gegeven aen den knecht, hem belaſtende dat hy die door de ſtraet ſoude draghen, en dat hy op het huys ſoude letten, tegen 't welck de ſerviet af ſou waeyen, en daer de ſpijs ſou indragen. Den knecht gaet, draegt de ſpys, de ſerviet waeyt af, hy ſiet naer het huys; maer om dat het al te eerlijck volck was die daer woonden, derfde hy, ſoo hem dacht, hen niet beſchaemt maken; over ſulcks keert wederom met de ſchotel. *P. Theodorus* hem ſiende, vraeght oft alle dinghen beſtelt waren, oft de ſpijs gedragen was: Maer den knecht ontſchuldight ſich; ſeggende dat het huys ſo degelijck was, dat hy hem niet en koſt inbeelden dat de ſchotel daer moeſt gedragen worden, ende over ſulcks dat hy de ſpijs wederom heeft met hem naer huys genomen. Evenwel *P. Theodorus* ſent hem anderwerf door de ſtraet, met bevel als vooren: ende ſiet, de ſerviet waeyt wederom af voor het ſelfſte huys: doen heeft ſich den knecht verſtout, is met de ſpijs gegaen recht in, en heeft daer ghevonden een huyſgeſin dat rijckelick gekleet was, en armelick at? miſſchien vont hy de kinderkens met ſatijne mouwen, die den draf aten uyt houte ſchotels. Is dat niet een hoveerdye en grootsheydt, weerdigh om uyt gelacht te worden? Seker my dunckt dat hy aerdig heeft geſproken, en den nagel op het hooft geraekt, die geſeyt heeft deſe ſpreucke:

Fluweel en ſijd' is ſeldſaem kruyt,
Het bluſt het vyer te keucken uyt.

Welcke woorden my een ſneedige bemerckinge indachtigh maken: want nopende dat fatſoen van de *Arcke* van *Noe* iſſer een verſchil dat wy hier toe konnen trecken. Sommige ſeggen, dat ſy is langh-

werpigh geweeſt, en niet verheven, op het fatſoen, ſeer naer van eenen troch, ofte moelie: andere zijn van gevoelen, dat ſy was op gemaeckt ghelijck een kleer kaſſe, dat is,ſmal en verheven: watter af is, of niet, was ſy gelijck een kleer-kas, ſo en was ſy niet gelijck een moelie: of was ſy gelijck een moelie, ſo en was ſy niet gelijck een kleer-kas. Wat dient hier meer geſeyt, *Lieve Philothea*? Overloopt eens d'ydele werelt, ſiet of ghy dit altemael in ſommige huys-geſinnen niet ſult bevinden. Is het eenen troch, ſoo en is 't gheen kas, ende is 't een kas, ſoo en is 't geenen troch. Dat is: Iſſer veel te kleeden, ſoo en iſſer dickwils niet veel te backen, noch te brouwen: ende ſoo ghy oordeelen ſoud naer den uytwendighen pracht, ghy ſoud ſegghen dat het al Princeſſen waeren, die geduyrigh open Hof hielden, ende eylaes! den buyck meynt dickwils dat de keel ghehanghen ende geſloten is.

Een handt volleken aerdighe punt-redenen.

ICk laet deſe Ioffers met haren ſleep paſſeren, en de ſtraet vaeghen; ick ſal hier een bedenckinghe voorwenden op het ſteertjen van ons leven. O! wat een rijck ſinnige bemerckinghe wordter ghenomen op een ſerpent, dat rincks gewijs gheboghen is, in ſijnen ſteert bijt: 't is eene leeringhe voor alle menſchen, dat wy het eyndeken van ons leven moeten door-knouwen; ofter gheen fenijn van doodt-ſonden in en ſal ſteecken. Wy zijn bedroghen ſoo wy hier in ons eyghen ſelven ſtreelen: want daer is eertijdts ghekomen eenen Eremijt in een Koop-ſtadt, en is recht naer de peerde merckt ghetreden; daer weſende, heeft hy aen de Roſkammers gevraeght, oft ſy niet een peerdt te koop en hadden, kort van lijf, breedt van borſt, kleyn

van

v̄an hooft, ſchoon van manen &c. en achter met een Pauwen-ſteert? waer op ſy antwoorden, datter diergelijcke niet te vinden en waren; Den Eremijt dan hen vattende in hun woort, heeft tot de omſtanders geſeyt: Sulck peert en iſſer niet te vinden, en nochtans meynt ghy-lieden, als ghy t'huys zijt, diergelijck een op den ſtal te hebben; want gy lieden leeft als beeſten, uytgheſtort in alle vuyligheydt ende vleeſſchelijcke ſonden: en naer deſe genuchten en blijdſchappen meynt ghy lieden noch eenen Pauwen ſteert, dat is, een goet eynde, en een vrolijck ſcheyden te beſitten. Dat zijn de wenſchen der goddeloofe, *O Philothea*, als het klouwen van hunne blijdſchap ten eynde is gelopen, om daer boven in den Hemel d'eeuwige ghenuchten te beginnen, als hunne tijdelijcke hier beneden komen t'eyndigen.

I.

Hier moet ghy, Philothea, *al vijf ſinnekens ſpannen, om deſe raetſeltjens te treffen. Dat gy op den kant van een Revier had een wolf, een ſchaep, een kool, en dat gy die een voor een moeſt met een ſchuyt over ſetten, ſo nochtans datter geenen vyant by den anderen ſoud' blijven, dat is noch wolf by 't ſchaep by de kool: hoe ſoud gy dat in 't werck ſtellen, en wat ſoud ghy eerſt: wat de tweede, wat de derde overhaelen? Ghy verdient een beeldeken*, Philothea, *ſoo ghy dit weet te paſſen.*

II.

Dit voorgaende is te ſoecken, maer dit naer volgende is gevonden, ende het is vol aerdigheydt ende trecken. Men vertelt datter te Romen *een pasquille aengeplakt wierdt ten tijden van* Carolus V. *met afbeeldinge van ſeven perſoonen. Daer was geſchildert den Paus gevende de hant aen den Keyſer, ſteunende op eenen Acker-man, die ſeyde :* Jo ſoſtento los dos. *Aen de ſijde van den Keyſer was eenen Koopman* Robelledo.

met devise Jo robe los tres. *Aen de kant van den Paus was een Rechts geleerde, die sey:* Io en ganno los quatro *Een weynigje onder was Doctoor* Medicus, *en sprack.* Io mato los cinquo. *En boven stont een geestelik persoon, en sey:* Io absolvo los todos. *Verstandige lieden sullen oordeelen, dat hier vijf nagelen op 't hooft worden geslagen.*

III.

Hoort eens een wonder worp'e met den teerlinghsteen. Seker misdadigen was veroordeelt tot de galley om te roeyen. Hem wierden gegeven twee dobbelsteenen (want hy mocster soo veel jaren blijven sitten, als hy oogen sou werpen) hy smackte dan; en den eenen steen ging staen op den anderen, en den bovenste was eenen ezel, en soo mocht hy nae een jaer verlost worden. Dat was immers een kramers kansje!

IV.

Om dat ick hier aen de schepen geraekt ben, soo moet icker een by voegen, dat ontrent het water gebeurde. Een Koopman had de heele werelt om gevaren, en was al de perijckelen van schip-braeck ontkomen, en den selven naderhandt weder gekeert zijnde in 't Vaderlant, is in een schuytjen op sijnen vyver verdroncken. Siet de doot leeft met ons gelijck de struyk-rovers met den reysenaen man, sy bespringen hem daer hy 't minste vermoede. Saligh was hy die in
Sap. 4. *sijn comtoir doot gevonden wiert, met den vinger*
Helcos in *wijsende op dese woorden van* Salomon: Is 't dat den
Sap. rechtveerdigen van de doot verrascht wordt, zijn ziele sal wesen in verkoelinge. *Och, dat mijn ziele aan sterve de doot der rechtveerdige! Om daer toe te komen moeten wy oock leven der rechtveerdigen.*

Toe-

Toeſicht der Ouderen over hunne Dochters, ende hunne converſatie.

Het is gewermt,
En beſchermt.

MYn Dochter heeft een tertiaen,
s'En mach daerom niet buyten gaen;
Sy moet haer houden van de ſtraet,
Op datter niet wat toe en ſlaet;
Sy mocht wat krygen in de kou,
Dat ſy daer naer beklagen ſou.
Want ſiecke lien zijn wonder teer,
Haer let het minſte mottigh weer:
Daerom houd' ickſe by den haert;
Want daer en ben ick niet vervaert.
De maeght die op haer dienſten paſt,
Die heb ick oock genoegh belaſt,
Dat ſy haer wel ſou gade ſlaen,
En ſtoocken 't vyer van 's morgens aen,
En onderhouden 't heel den dach,
Op dat ſy haer wel wermen mach.
Sy heeft een ſchermſel in de handt,
En die bevrijdt haer vãn den brandt:
Soo ſit myn Dochter wel en wermt,
En is oock van de vlam beſchermt.
Ick wou dat yeder, als men mint,
Droegh ſulck een ſorge voor ſijn kindt;
Beſonder als een jeughdigh dier
Blyft ſitten by Cupidoos vyer.
Een kranck hooft viel daer licht in ruſt,
Een kranck hooft ſchoot in vuylen luſt,
Een kranck hooft kreeg dan wonder ſin,
Een kranck hooft vielder ſeffens in.
En als men nu gevallen is,
Dan ſiet men wat dat mallen is:

En

En 't ſpeeltjen wierdt daer mee ge-eynt,
Myn lieve Dochter is geſcheynt.
En waer af komtſe in dit verdriet!
Dat ſy, en ghy niet toe en ſiet.
Bewaertſe dan op alle kant,
Dat ſy haer wermt en niet en brant.

AEN-SPRAECK.

AL is 't verſtandt eygen aen de Mans, *Philothea*, ende de ſchoonheyt het deel der vrouwen, ſoo geſchiet het evenwel datter gevonden worden die in alle beyde treffelick zijn, en uytmunten; jae ick en ſien niet aen wie datſe in aerdige greepen en ſinrijcke inventien ſomtijts moeten wijcken. Neemt hier een ſtaeltjen, en beveſtinghe van mijn ſegghen. Seker Joffrouw was langen tijdt aengeſproken; beſocht, geliet-kooſt van haren Serviteur: maer gelijk de liefde met ſijn vleugeltjens een Quickelſteertjen is, den trouweloofen gaſt liet de jonge dochter ſitten, die van hem niet anders en behiel als eene leelijcke rugge-ſprake. Sy, om hem de valsheyt en het ongelijck door de neus te vryven, ſchonck hem een gouden rinck, met een valſchen dyamant, waer in geſneden ſtont dit woort: *Lamaſabathani*. Hy ſloeg naer het beduytſel, gelijck den blinden naer het ey; ter tijdt toe dat hem eenen gaeuwer den eygen ſin uytgebrieft, ende de uytlegginge daer af gegeven heeft; ende was deſe: *Picartus.*

Di Amant faulx, Lamaſabathani?

Segt valſchen Minnaer, waerom hebt gy my verlatē?

Ick en ſie niet wie deſen aerdighen treck ſoude konnen verbeteren, en haer den eerſten prijs afwinnen. Alleen is te beklagen, dat ſy het ſtof ende het geluck niet en heeft gehadt van op een aen-

genamer materie te ſpelen. De ſchult daer van is te geeven ten deele aen haer te licht geloovende ooren, ten deele aen de wachtlooſe ooghen van de Ouders, die deſen Quant al te veel ontijdighe aenſpraek gedoogden, waer door hy gelegentheyt vont om ſijne ſnoode rancken te beleggen. Dit en duyſent diergelijcke ongelucken, die wy dagelijcks met eenen natten vinger ſouden konnen wijſen, vereyſſchen dat ick dit Sinne-beeldt met deſe aenſpraeck hier tuſſchen ſoude planten.

Ick ſegg' dan, en ickſpreeck hier u lieden aen, Vader en Moeder: Heeft u Godt in den houwelijcken ſtaet vruchten verleent? queektſe op in de vreſe des Heeren. Zijn 't Dochters? ſlaetſe wel gaede in hare wanckelbare jeught; 't is ongelooffelijck hoe licht een voncxken in het vlaſch komt te vatten. Noch en bedriegt u niet door die rijpigheyt en zeedbaerheyt van u kindt: 't is meer als eens gheſien dat de ſluypende katjens het vleeſch uyt den pot ſtalen De Jonkheyt (ſegt eenen ſeer wel) is gelijck het quick-ſilver, dat het minſte gaetjen dat 't ſiet gebruykt om uyt te loopen, en als 't geſtort en gevallen is, wie kan 't ſonder vuyligheyt op rapen? Ergo dan is 't tyt een oogh in 't zeyl eer het ſchipje op een zant-plaet loopt, en komt te berſten. Den voorſichtigen *Job* ſal u hier de handt geeven, ende tot deſe ſorghvuldigheydt aen leyden. Deſen, als ſijne Sonen ende Dochteren maeltijdt hielden (daer onghetwijffelt veele andere Jonghmans ende Joffrouwen by waren, want hy groote, ende naer het getuygen der H. Schrift, de rijckſte middelen hadd' van den gheheelen ooſten,) dan, ſeggh' ick, ſtondt hy 's morgens vroegh op, ende ging Godt bidden, ende offerde ſlagh-offeranden tot verſoeninge, vreeſende of ſijn kinders miſſchien Godt (gelijck het veel plagh te geſchieden) door

door over-daet ende wulp-heyt vergramt hadden: ende missschien oock om te verbidden, dat dese versaemingen hen geen oorsaeck van toekomende sonden en souden wesen. Is dat in der waerheyt niet een lesse voor u ô Vader, van sorghvuldigheyt te dragen, ende acht te nemen op de conversatie van uwe dochters, en te letten offer misschien niet een lonksken en vonckxken is geresen? Wat doet eenen waekenden huysman, die in sijn schuur werck lieden gehadt heeft, die het graen dat door den dag gedorschen en uyt-geslagen is, by de keers in den langen avont hebben staen wannen? Al is hy nu ontkleet, ja al is hy nu slaepen, so staet hy even-wel op, en gaet noch eens in de schuur sien of daer niet een glinsterken van de keers afgevallen, of eenen dief afgedropen en is, die het droog stroy tot sijn groote schade, en eeuwige verderffenisse in brant mocht steecken. Die in diergelijck ghevaer sorgeloos is, die sal in 't midden van den nacht *moordt* ende *brandt* hooren roepen, als wanneer het ongheluck soo verre sal toe ghenomen hebben, datter met geen menschelijcke kracht oft vernuftheyt en sal wesen te stutten.

Waeckt Vader, waeckt, 't en is geen spel,
Ick bidd', en maeckt hier niet den blinden;
Want een getrouw en heusch gesel,
Waeyt ons niet aen met alle winden.
De eerbaer jeught,
Die tracht naer deught,
Is by veel vryers niet te vinden.

De wacht dan, ô Vader is u bevolen, ende uwe slaeperachtigheyt en sal by den recht oordeelenden gheen ontschuldinghe oft verschooninge vinden. *Den Dochter*, seght den Wijseman, *is een verborghen wacht van den Vader*, die tusschen licht en doncker, als men soo langh aen de deure staet en

fefelt,

fefelt, eens moet roepen: *Qui va là*; geen fentinelle en kan hier te wakende en te neerftig wefen. *Io* wierde bewaert van *Argus*, die 100. oogen in den kop hadde, en noch iffer *Mercurius* met een fluitjen ontrent gekomen, en heeft hem de dochter geftolen. O lieven Vader, voor die danffen wil is't haeft genoeg gepepen *Hebt ghy dan dochters, bewaert haer lichaem.* Ia de vrijagie en aengeboden trouwe laet die op u belet ruften, niet op hare driften en blinde amourettekens afloopen. Een huwelijck t'aenveerden is een fake van groot gevolgh, daer niet een weynig ervarentheyt toe vereyfcht en wort, die van de jonge jaren en teere jeught niet en kan zijn ondervonden. Laet ons dit eens beveftigen met yet aerdigs uyt de Landt-wapenen getrocken. Wy fien dat Hollandt voert in eenen fchilt den Hollantfche Thuyn: daer in fit een Maegt, beneffens haer een Leeu met feven pijlen in fijnen klauw. Dit wapen getrocken op het tegenwoordigh Sinne-beelt, fal my dienen tot een beveftinge, en aen den Vader tot eene leeringe Den Tuyn beduyt de wacht en de bewaringe, de Maegt is de dochter? door den Leeu verftae ik den Vader? de pijlen zijn de vrijagien, minne brieven, &c. Siet ghy hier uyt, hoe dat ghy de pijlen niet en moet ftellen in haer handen, noch in haer oordeelen ende goet-duncken. Het ftaet u toe, die t'ontfangen ende t'onderfoecken: een vaderlijcke forgvuldigheyt moet dit altemael tot fich trecken, of het ftaet te vreefen datter van de blinde liefde oock blinde flaghen fullen ghefchieden: want fonder defe toeficht ende wackerheyt, fo komt de dertele ende onervaren jonckheyt foo verre, datter daer naer geen falve aen en is te fmeeren. *Sigifmunda*, Dochter van *Tancredus* Prince van *Salernen*, al jockende en fpelende hadd' een minne briefken ghefchreven,

en

en dat opgerolt en gesteken in eenen rieten pijl, en die vereert aen eenen sekere *Guiscardus* Hoveling, al hoe wel van slechte afkomste. Den pijl die hy met de hant ontfong, quetstede hem in het hert, en gelijck de schichten met haeckskens voor aen, lichtelijck in, en niet lichtelijck uyt en gaen, is desen in sijn ghemoet blijven steken, en heeft daer binnen sulcke vlam verwekt, dat sy malkanderen beginnen liefde en weder liefde te ontdecken: daer toe wast een vryigheyt: sy vergeet haer geslagt en edel bloet, waegt haer eer; sonder eens te peynsen hoe dit by den Vader sal genomen worden *Tancredus* doet terstont *Guiscardus* by den kop grijpen, het hooft voor de voeten leggen, het hert uyt het lijf rucken, en dat in een goude lampet aen sijn Dochter vereeren, seggende, dat hy haer een gifte schonck die hy wist dat by haer in weerde gingh, boven alle kostelijcke gesteenten. Sy ontfong het met een geveynsde en gemaeckte blijdschap, seggende: Mijnen Heer Vader heeft verstant dat hy een gouden hert in een goude schotel weet te doen legghen. Soo brack zy hare woorden af, om dat de droef heyt en oprijsende tranen haer niet toe en lieten langer reden voor te brengen. Openende dan de sluysen van hare oogen, besproeyt niet alleen het hert, maer den gheheelen vloer met tranen. Doch so de droef heyt door het bitter weenen geensins uytgestort en kost worden, werpt sy haer op het ledikant, en in d'een hant hebbende regael, in d'ander het hert, naer dat sy daer duysent kussen op geleydt hadde, seyd' met een bevende stemme: *Van dit lief hert, komt al mijn smert.* Daer op inswelgende het fenijn, badt voor het leste haeren Vader, die, van het ongeluck ghewaerschouwt, ten aen-gangh quam, dat hy haer soud' vergunnen, dat die t'saemen op een bedde levendigh

A Burgundia.

vendigh niet en hadden mogen ſlapen, dat men die t'ſamen in een graf ſoud' willen laten ruſten, en is ſo van het fenijn gheborſten. Dit is den droeven uyt-gangh van onſe blinde en al te ſeer verliefde *Sigiſmunda*. Iſſer eenen bedeckten ſtrick, daer de jongheyt in wort gevangen, dat is deſen: hier is 't dat menigh mans kints fortuyn blijft haperen. Eenen opgetoyden Joncker, met ſijn geſuyckerde woordekens wint de oor van de Dochters, en daer langs het hert: hy ſteelt haer ziel, zy wort op hem verſot, en al is het ſaecke dat hy haer noch in af komſte, noch in middelen gelijck en is, ſy gaeter met ſtrijcken, en later den onachtſamen Vader op kijcken. En als het te laet is, ende het Kalf verdroncken, dan wil men den put gaen ſtoppen. Hy hadd' van te vooren moeten over peynſen, *dat daer ſchoone katten z n, dat men daer geen Bondt-werckers aen voet in huys en mach geven*. Want de vryigheydt waſt allenghskens aen de ſchaemte vermindert, de ſottigheyd vermeerdert, de liefde vonckt tuſſchen bey loop oock een kamenier, ende blaeſt het vyerken: wat kan der af komen, als dat diergelijck ſich leelijck komen te verbranden? Beter dan al *gewermt ende beſchermt*.

Ick vrees, *O Philothea*, dat dit ſommighe van de jongheyt maer half en ſal bevallen: en even-wel het is ſo, die wachtlooſe verkeeringe ſal de vuyl bruyt maecken. Soo ſiet men de muggen den heelen dagh in de Son danſſen, en onder een ſwieren; en 's avonts

Geneſ. 3. 4 komenſe leelijck in de keerſſe vliegen *Dina* gonck uyt enckel nieuſgierigheydt beſien de mode van de dochters van het landt, daer ſe met hare Vader ende broeders was gekomen; ende ſiet, om datſe ſonder wacht uytging, in wat handen ende ſchade datſe is vervallen! Ende wat en heeft Vader ende Moeder niet te vreeſen, daer occaſie is die den dief maeckt?

maeckt? daer de jongheydt is die blindt is, daer de liefde is, daer onse broosheydt is, daer een stercke bekooringe is, die al-te-mael haer soo sullen omcingelen, dat sy sullen worden gevat en verwonnen? Hoort hier op eens een aerdige gelijckenisse.

De Poëten vercieren, dan eene schoone Maeght, met naeme *Athalante*, van veel Jonghmans versocht wiert; maer dat sy aen niemant haere jonsten wilde geven, als die haer in de loop-baen soud overwonnen hebben, doch met sulcke conditien, dat die sy verwon, niet alleen haer, maer ook sijn eygen leven moest verliesen. Het welck dickwils gebeurde, overmits sy gelijck eenen pijl snee door de winden. *Hippomenes* nochtans heeft het gewaeght, en den strijdt met sulck een hert bespreck aengevangen; nemende by sich dry goude appelen, om die in de baen haer voor te smijten, en soo haren snellen loop door het opvatten te vertragen. Wierp over sulcks den eersten in het begin, den tweeden in het midden, den derden op het eynde: de welcke sy op nemende, is van *Hippomenes* overwonnen. Dat *Athalante* geschiedt is, dat ghebeurt aen onse ziele: sy is wel snel in het loopen, ende gaet op eenen oogenblick met haere vliegende gepeynsen naer *Parijs*, *Italien*, *Indien*, jae tot de Hel, en de Hemel: maer den duyvel, die tegen haer strijdt, die werpt haer voor dry schoone appels, eenen in de jonckheydt, ende is den gouden appel der wellusten; den tweeden in den voort-gangh, ende is den gouden appel van de eer; ende den derden in den ouderdom, ende is den gouden appel der rijckdommen ende begeerlijckheden: met de welcke hy onse zielen soo besigh houdt, dat hyse somtijdts komt verrasschen. Namentlijck den eersten die lacht de Jonckheydt soo soet aen, ende doet den mondt soo wateren.

Petrus ad Boves.

Desen

Desen wierp de Huysvrouwe van *Potiphar* aen *Joseph*, maer hy viel weygerig aen so snoode begeerte, beschermende en wapende sich met het *corselet* de *vreese des Heeren*; doch wat hy repareerden of niet, sy en hiel niet op van de eene bekooringe om de andere te setten, en haere boosheydt meer en meer te verdubbelen, om de stantvastigheyt van den suyveren Jongelingh te breeken; ja hoe hy hare beweginge en aenvechtinge meer verstiet, hoe sy stijver wederom quam aengevallen: min oft meer, gelijk men siet in het kinder-spel, daer eenen sit in een touw, oft zeel, om te touteren en te schockelen, achter wiens rugh een ander staet, die het daer in geseten kindt voorts is stootende, en den vollen swier gevende; en hoe hy dat met meerder krachten van sich dout en stoot, hoe dat terstont oock met meerder gewelt komt te rugg' gedreven: Soo oock hoe dat *Joseph* dese oneerlijcke Vrouwe meer verstiet, hoe dat sy stercker op hem quam aengevallen, ter tijdt toe dat hy de vlucht nam, om dat hy door dese Meremin in geen voorder perijckel loopen en soude. Waer op eenen Schilder, die dese ghe schiedenisse at gemaelt hadde, met groote letters daer onder wel heeft mogen stellen dese woorden: *Men sal meer sulcke Me-vrouwen vinden, als sulcke Knechten.* Waerachtigh ja, meer sulcke Me-vrouwen sal men vinden, als sulcke *Josephs*. Hy thoonden door sijn antwoorden, dat men de vreese des Heeren te hulpe moet roepen, soude onsen strijt ter eeren wesen.

Genes. 39.

Siet, als'er twee, *O Philothea*, tegen malkanderen staen in een duel, ende dat den eenen een stockade acht oft thien op sijn bloote borst ontfanght sonder gequetst te worden, dan sluyt men daer uyt, dat sulck eenen *Hooghe Naem* over sich moet draege. Soo is den vroomen Campioen ghelijck als

herdt

herdt geweest tegen die venijnige steecken van dese arghlistige en eerloose *Hexe*. Soo dat de vreese des Heeren maeckt een maeghdelyck hert onwinbaer en scheut-vry tegen *Cupidoos* pijlen. Als men met de Goddelijcke *Vreese* ghequetst is, dan en voeltmen geen wereltsche scheuten. Ick moet een treffelijcke ghelijckenisse hier op voordienen. Als eenen Soldaet sich qualijck heeft ghedragen, ende om sijn schelm-stucken moest ghearckebuseert worden, eer hy aen den staeck gebonden is, bidt hy een van sijn beste kameraden, dat hy onder d'eerste wilde los branden, en hem eenen hert-scheut jonnen, op dat hy naderhandt d'andere koghels die hem door den buyck, of erm, oft beenen gejaeght worden, niet en soud' gevoelen. Soo gaet het van gelijcken met eenen Godtvruchtigen mensch, als die eens in het hert van Godts liefde getreft is, dan spot hy met al die hem willen schieten. Ende sulcke was de ziel daer den *H. Richardus de S. Victore* af seyt: *Dunckt u niet dat, dat herte door-schoten is, als den brandende schicht gepasseert is door het binnenste, ende door het mergh der beenderen, haer ziele soo beweeght heeft, datse haer selven niet meer en kan bedwingen, noch haren brandt verberghen? sy haeckt ende smaeckt, sy brandt ende vlamt, sy sucht ende weent van blijdschap, ende roept anders niet, als datse door syne Liefde soo diep is ghewondt geworden, datse niet en kan gerusten.* Richard.

Deese vreese hadd' *Iosephum* dan tot den slagh toegerust, soo dat hy, *Verwinner* alleen zijnde, Verwinner uyt den strijdt ghekeert is. Maer, gelijck den Schilder seyde, diergelijcke zijnder weynigh te vinden. De Jonckheydt doorgaens en is hedensdaeghs soo niet, voorwaer neen, wy sien 't voor ons ooghen d'ongheluckén die daghelijcks over al gheschieden, den val van jonge Dochters, haere

broosheydt kan men over al met natte vingers aenwijſen. Segt dan niet: Mijn kinders zijn Godtvrugtich, eerbaer, kuys, onnooſel in het geſelſchap en converſatie, &c. Seght dat niet, ſegg' ick, want ghy zijt den Vader wel, maer niet den Bicht-Vader. Van u ende uw's ghelijck ſtaet: *Dicunt & non faciunt*: maer van haer *Faciunt & non dicunt*.

Over-ſulcks ſoo waerſchouw' ick u hier Vader en Moeder, u biddende datje wilt een leſſe en achterdencken vatten van *Salomons* Tempel, den welcken boven op de hoogſte colommen, *Lelien* dede ſtellen, en netten daer ronds-om ſnijden, om u in te ſcherpen, datter gheen *Lelien*, noch kinderen ſuyverheyt, noch eerbaerheyt, noch onnooſelheyt ſoo verheven is, en verſeeckert; of wel daer zijn netten gheſpannen, liſten en laegen gheleydt, die u ſoetſte en ſuyverſte Dochters kennen vanghen, bedrieghen, onteeren, ende ſchenden. Ergo dan, ons Sinnebeelt, *'t Is ghewermt ende beſchermt*, ſal van daghe, ende voortaen uwe leſſe weſen.

Een worpjen op den hoop toe.

BElofte maeckt ſchuldt *Philothea*: ſiet, ick voldoe mijn vrywillighe op-ghenomen verbinteniſſe van altijdt op de manier van *Seneca* van *Licilius* yet aerdighs in het leſte toe te werpen; al hoe wel dit ſchromelijck is.

Den Koningh *Jacob Almanzor* hadd' door een nederlaegh van Koningh *Frederick* Spaignien ontweldight, 't ſelve in peys ende goede wetten gheſtelt, en ſondt jaerlicks tot meerder verſeeckeringhe derwaerts noch ſommighe perſoonen, daer hy meeſt op betrouwde. Onder ander wierdt voor eenen Gheſandt af-gheveerdight *Abraham Mahama*, een wijs ende verſtandigh man, daer ſijne Ma-

jeſteyt

jesteyt in had een groot bevallen. Desen komende in *Spaignien*, niet verre van *Cuadix*, vint in het eensaem bosch een schoon Joffrouwe, sonder datter geselschap by was van eenige Kamenieren: dit docht hem, gelijck het een yegelick soud, niet voorsichtelick gedaen te wesen, overmits hare eerbaerheyt by de moetwillige gevaer kost lijden. Hy vraegde haer dan, hoe sy so stout derfde zyn, datse in sulck een plaets alleen gingh wandelen? Sy gaf voor antwoort: Soo langh als onsen machtighen Koningh *Almanzor* sal leven, so sal een schoone Joffer alleen door een woestyn mogen trecken, sonder dat haer yemant sal hinderen. Desen Gesandt verwonderde sich hier over ten hooghsten, en weder gekeert zynde by den Koningh, vertelde hem alle ghedenckwaerdighe saken die hy in 't Rijck gesien hadde; namentlijck den onverwachten voorval met dese Ioffer. Den Koningh vraeghden hem; Wat hebt ghy haer geantwoort; Hy seyd', 't geene dat yeder een daer op soud' uytschieten, te weten: dat sy in perijckel, langh soud' roepen naer den Koningh *Almanzor*, eer hy haer soud' konnen beschermen. Den Koningh, ghevoelende dese antwoorde in 't diepste sijns ghemoets, doet hem op staende voet wederom ghereet maecken tot de tweede Ambassade: ende geeft hem mede eenen brief van *Urias*, om in handen van den Vice-roy te leveren: den welcken hy scherpelick belast den Brenger des selfs op d'eyghen plaetse te leyden, ende aen eenen scherpen dael te speten, ende dat den Scherp-rechter voor alle de Wereldt soud' uyt-roepen, dat desen was plichtigh van ghequetste Koninghs Majesteyt. om dat hy sich verstout hadde met een Joffer alleen in een boschagie te spreecken, ende door sijn woorden de authoriteyt des Koninghs, daer sy

op betrouwde, in twijffel trecken: Och waren doen de wildernissen, bosschagien, heggen en hagen soo versekert? dat onse lust-hoven, gloriettekens, ick laet staen onse saletten, die bewaringe en vrydom hadden! 't Is verre van daer, ende dies volgens, gelijck ick seyde, soo is aen Vader ende Moeder de wacht bevolen. En noch sal 't qualick ghenoegh gaen, want daer is verraet van binnen.

I.

In den leger van *Xerxes*, die in 1000000. koppen bestont, en wasser maer eenen die aen den Koningh de waerheydt durfde verklaren. *Philothea* seght liever met dien:

Die my seet
Dat my misteet,
Is mijnen vriendt, al ist my leet.

II.

Hoort nu eens, *Philothea*, (sout ghy wel soo vernuft geweest zijn;) op wat maniere de Koninginne *Saba* proeve nam van de wijsheyt van *Salomon*, naer het seggen van de *Rabbinen*

Sy nam ses Knechtjens, en ses Dochterjens, diese kleeden uyt eenderhandt, en versocht van hem of hy die soude weten te onderkennen.

Voorders so hadse een natuurlicke bloem geplukt, ende een van sijde gemaekt naer het leven, die malkanderen geleken gelijck twee druppelen waters, en stellende die op het eynde van het Koninklick salet. Vraegden of hy sou weten te raden welk de gewassen, welk de gemaekte bloem was?

Hy liet een Bieken vliegen, en die gong sitten op de waerachtige bloem. En hy dede een silvere

becken

becken met water brengen, en geboodt de kinderkens hunne handen daer in te wasschen: en siet, uyt het plaeyeren in het water, daer d'een grover mede te werk gong als d'ander, heeft hy weten te onderscheyden d'een van d'ander. En den wijsen Salomon, Philothea, *die is soo leelik gevallen, om dat hy op ons Sinnebeeldt geen acht en hadde genomen.*

III.

By de Koninginne voeg ick een kloeke Keyserinne.
Dese had vermaeck in drie saken:
In een Leger staende in slagh-orden,
In eenen Choor vol Musikanten,
In een galg vol Dieven.
Want door het eerste seyde sy worden de frontieren versekert,
Ende de landts-lieden bewaert.
Door het tweede Godt gelooft.
Door het derde mach een yegelijck gerust woonen, slapen, reysen, koopmanschappen, &c.

IV.

Gregoria, Suster van *Margreta Austriaca*, liggende op haer sterven, seyde sy: Ick hope dat mijnen Hemelschen Bruydegom my een Edelder Rijck daer boven sal geven, als my sijn Konincklicke Majesteyt van *Spaignien* hier op der aerde vereert sou hebben. Sy seyde seer wel, *Philothea*, want daer is het voor goedt in overvloedigheyt van alle Hemelsche goederen en blijtschap, ende hier zijn de Rijcken ghebouwt in valleyen der tranen.

V.

Steden en Rijcken,
Hebben hun Lijcken.

VI.

Ick sluyt met een aerdigh gifjen *Philothea*, wenschende in u de selfste miltheyt, en die noch op een verhevender maniere. Als *Lodewijck* den XI. sijn blijde inkomste dede binnen *Doornick*, onder menigvuldige wellekom-tekenen, quam hem in 't gemoet een Dochtertjen soo rijckelick gepareert, ende soo schoon van aensicht, datse den Koning niet genoeg en kost verwonderen. Desen offerden op sijn Majesteyt een gouden Hert, in het welck noch konstigh gemaeckt was een silvere Lelie, seggende: *Het Hert van de Doornicksche Maeght is alleen voor u Heer Koninck open.* Om yet diergelijcks aen een sterffelijcke Majesteyt te doen, dat en sal u, *Philothea*, nimmermeer gebeuren. Maer om u hert op te offeren aen den Koningh der Koningen, dat kan alle daegh ge-schieden: dese ambitie oft eersucht alleen is geoorloft. Soo dede die trotse Joffrouwe die alle Serviteurs van der handt wees, seggende, datter een Konings Sone sou moeten komen. Dese by geval in de Kerck haer oogen slaende op een *Cruycifix*, waer boven stont geschreven: *Jesus van Nazareth Koning der Joden.* Soo sy het woort *Koning* gewaer wierdt, seyse: *Hier is den Serviteur en Konings Sone gevonden.* Ende aen die heeft sy uyt een gouden hert van liefde, de silvere Lelie van suyverheyt geschoncken.

Rise tom. 2.

Ick bid wat ick bidden mach, *Philothea*, laet hem in u open hofken oock dit blommeken plucken.

Voor de Rechts-geleerde.

Sulcken heeft Godts straf te vreesen,
Die Weduwen verdruckt en Wesen.

Voor

Voor de onbedachte.

Eer, geloof, en oogh,
En lijden geen schaers.

Voor de geswörene.

Geldt, geweldt en gunst,
Breeckt recht, regel en kunst.

Voor de stantvastige.

Noch om doodt,
Noch om noodt.

Voor u *Philothea.*

Lichter is de werelt noyt te kennen,
Als de werelt te ontwennen.

Voor de lasteraers.

Die quaet seydt eer hy quaet noch siet,
Al sweegh hy stil ten schade niet.
En die soo op een ander spreeckt,
Merckt selden wat hem selfs gebreeckt.
Daerom spreeckt van een ander niet,
Maer denckt wat u al is geschiet.

Dit is een profijtige lesse, *Philothea*, maer die by weynigh onderhouden wordt. Al de werelt siet uyt, en niemant en siet in. 't Schijnt als wy in eens anders hofken mogen onkruyt plucken, dat het terstont by ons zijn al suyvere beeldekens. Maer laet ons een stappeken voort treden, en een blaeyken keeren.

Ongeluckige, twee-drachtige, verwarde Huwelijcken.

Quaet Huysgesin,
Duyvels gespin.

Een

En die geduerigh ſit en ſpint,
En ſoo den ſchralen koſt al wint,
En noyt van ſpinnen op en hout,
Die wint noch qualick broodt en ſout.
Maer ſoo daer yemandt 't garen breeckt,
Of 't vyer in hare ſpin-rock ſteeckt,
En willens brodt een heel bobijn,
Dat moet een arme Spinſter zijn.
Siet eens wat ſpel een duyvel maeckt,
Als hy ontrent het garen raeckt.
Lijs ſpint hier aen den heelen dach,
En Lemmen *haſpelt wat hy mach,*
En even wel noch ſonder baet,
Om dat den duyvel vat den draet,
Al ſpon ons Lijs *noch eens ſoo ras,*
Al hadſy noch ſoo fijnen vlas,
Al waer haer draetje noch ſoo ſterck,
Het is doch al bedorven werck.
En dit ſtaet Lemmen *geenſints aen,*
Daer ſal het op een kijven gaen:
En Lijs *die oock heeft haren kop,*
Die ſalder tegen zeylen op:
En dan ſal deſen derden Maet,
Soo dapper ſtrooyen vuyſte-zaet,
Tot datſe beyde zijn geſcheynt,
En tieren 't buerſchap over-eynt,
Om hun te helpen uyt den twiſt,
Als vlas en dagh-loon is gemiſt.
My dunckt voorwaer dat diergelijck
Te vinden is in 't huwelijck.

In't eerst als't vlasje wert gerockt ,
Het gaet al of het waer gejockt
Het spint soo fijn gelijck een sy ,
Men weeter van geen twistery ,
Maer naer dit soet en lief gevley
Soo komt den Droes-kop *tusschen bey ;*
Die maeckt dat 't spin-rock en het hert
Van bey door twist ontsteecken wert.
Dan berst het uyt in vuyl rumoer ,
En scheldt haer voor een prey , en hoer:
En dickwils (dat heel leelijck staet)
Men hoort dat hy sijn vrouwe slaet ,
Die oock een koppel sleutels haelt ,
En met de selfste munt betaelt ;
Soo datse hem wel dapper slaet ,
En lustigh aen sijn garen gaet ;
En maecken samen sulck gebaer
Als of het in de helle waer.
't Schijnt dat den duyvel en sijn moer
Haer wooningh' hebben in de vloer :
Soo vloeckt en tiert men dagh en nacht ,
Dat dickwils oock de Ratel-wacht ,
Hoort eys'lijck roepen moort *en* brant ,
En vringt de messen uyt hun bant ,
En is bevreest dat Man en Vrouw
Den eenen d'ander herten sou.
De vrienden komen tusschen twee ,
En maecken weder peys en vree ,
En bidden datse nu voortaen ,
Doch sonder twist en scheuringh gaen,

En leven in den Echten-ſtaet
Soo effen als een ſijen draet,
Maer watſe bidden ofte niet
Daer is en blijft een huys-verdriet;
Noch daer en ſal zijn noyt kom-af,
Voor datſe ruſten in het graf.

AEN-SPRAECK.

WAt ſegg' ick, *Ruſten in het graf*? Het ſchijnt datter oock eenen afkeer en tegen ſtrijdt gewortelt ſit in de beenderen, alſſe in de doodtkiſt genaegelt worden en uytgedragen Want ſeker Eremijt vindende boven op eenen bergh het graf van twee diergelijcke gehouden perſoonen, die in hun leven qualijck waeren gheweeſt ingheſpannen, heeft de twee doodts hoofden van alle beyd' uyt de kiſt genomen, ende die den bergh doen onder af-rollen, ende nederſtorten. Ende ſo hy ſagh dat het een liep Ooſt, ende dat het ander rolden Noorden, ſoo ſeyd'hy: *Wat wonder is't dat deſe twee verſchilligh waren in het leven, aengeſien ſy oock naer hun doodt niet en willen over een komen.*

Om diergelijcke ſwarigheden te mijden, en om 't H. Sacrament van den Houwelicken Staet in peys en vrede tot ziel en zaligheyt te beleven, ſo dunckt my dat naer de deught wel het eerſt en 't principaelſte doel-wit in de vryagien behoorden te weſen, gelijckigheyt van humeuren. Noch ick houde voor goedt het ſpreeck-woort dat binnen *Loven* ergens op een poort ſtaet geſchreven:

l'Amour fait rage,
l'Argent mariage.

Noch den Houwelijcken-ſtaet en plachte oyt geſchildert ende beteeckent te worden door twee beurſen, maer wel door twee herten die op malkanderen

kanderen passen. Gelijck *Plinius* seyd', datter geen
Lib. 17. beter entinge ofte inlijvinge onder de boomen kan ghesc hieden, als die ende op den selfsten tijdt rijpe vruchten draghen, en vruchten van de selfste amperheyt of soetigheyt, beneffens een over-een-kominge der schorssen. Anders ints isser vreese, dat den Bogaert man noch bloessem, noch vrucht en sal winnen. En dit dient veel nauwkeuriger in het paeren der menschen onderhouden, als het menghen der planten. Of seker het staet te duchten dat het Houwelick alleen dorre *klip-tacken* sal hebben, en de soete vruchten van peys en liefde en sullen in dien hof niet wassen. En nochtans hoe nodig en is dese over-een-kominge niet? en wat een spel en placht desen weder wil niet te maecken? *Och* (seyde een seecker Joffrouw versch getrouwt, en ghevraeght hoe 't al gongh) *het heeft soo veel snaps in, eermen van thien sinnen vijf kan maecken*! Soo dat niemant geen kat in de sack en magh koopen, maer moet wel neerstigh van te vooren in de wint sien, om den aerdt, genegentheydt, ende in-borst te ontdecken. Want al had men hedensdaeghs *Argus* ooghen, noch kan men bedrooghen worden, en vervallen in leelijcke faelgrepen, om dat de Jonghmans soo schoon weten voor te doen, ende het gecksken in de mouw te houden, ter tijd toe datse t'samen zijn verbonden.

En als de Bruyt,
Is in de Schuyt,
Lief Schippertjen dan is 't vleyen uyt.

Nu de ongenuchten, die hier uyt rijsen, legh ick de Ouders ten deel, ten deel de Ionghmans te laste. Laet ons, *Philothea*, om wat lichts te winnen, een passagie uyt de *H. Schrift* trecken. De Kinderen der Propheten, dat is, de Leer-jongelingen, soo het dieren tijdt was saten in hongers noodt met ydele

schapraey',

schapraey', en hadden t'eten noch te breecken. *Elisæus* die het bevel daer over hadde, geboot even wel den grooten pot over te hangen. Middeler tijt gaeter eenen in het velt om moes te snijden, en valt terstondt in groote plante, daer hy terstondt sijnen mantel vol af heeft gesneden. En dadelijck heeft men 't gekapt, geschorven, gesoden, en opgedient ter taefel. Maer soo ras sy het proefden sagen sy 'er soo vies uyt, en walgden, en riepen: *Vir Dei mors in ollâ. Man Godts de doodt is in de pot*: 't Is onmogelijck dat men 't soude eten. Dit is de geschiedenisse, *Philothea*; laet ons die nu een weynigh uytpluysen, en onse voorgaende reden toepassen. Daer is ergens een soet aerdige Joffrouwe, die onder de bestieringe en het beleydt haerder Ouders desen Staet soude aenvangen. Vader ende Moeder wat doense? Sy sien naer den *Gouden Duyvel*; dat is, sy overloopen de Jonghmans van de Stadt, ende letten op de groote blaedinghe, taelen naer de geene die den uytwendigen schijn van rijckdommen hebben, sich inbeeldende dat sy 't met het geldt altemael hebben bekomen. Dit houwelijck wordt aengedient, sonder voorder ondersoeck op sijn genegentheden. De Ouders van beyde kanten die maecken het mengel-moes, hangen den pot over. Ende als Me-Joffer is ghetrouwt, ende de wilde rancken begint te proeven, dan is 't suur sien, ende walgen ende roepen, datse haer den droes kop in de pot gesoden hebben. Noch de Ouders en konnen naederhandt ('t geene *Elisæus* dede) de bitterheydt versoeten: Maer sijn stuurigheydt ende onstuyme perten nemen dagelijcks aen, stelt het huys in roeren, smijt alles over-hoop, wort eenen deur slagh, ende eenen oprechten slampamper, die het goedt van weer-sijden te schande maeckt, ende wat sijn Vrouwe

Lanuza.

we bidt of smeeckt, wat de vrienden seggen, hy gaet sijn gangen, en hy schuddet op sijn tanden. Och hoe verre zyn diergelijcke van den zaligen raet *Pauli: Maer bemint uwe Huysvrouwen, en wilt niet bitter over haer wesen.* Noch met het gesicht, noch met praten, noch met woorden, veel min met vuysten, seecker neen: want menschen vleesch is so nood' geslagen. So dat ick hem houde voor een Barbarisch mensch, die seyd: *Ick weetet Godt danck en mijn vuysten, dat ick een goede Vrouwe hebbe.* Wat dunckt u, ***Philothea***, van den vuylen leer-touwer; soud' die selver niet wel eenen spanriem om de ooren verdient hebben? Desen, en diergelijcken en wisten niet dat de Heydenen selfs uyt de Bruylofts slaght-offerhanden de galle plachten te nemen, op datter geen bitterheyt en moet toegelaten worden.

Colos. 3.

Euseb.

Nu al is het saecke dat de Mans wel het meeste plichtigh zijn, soo en kan ick evenwel niet ghelooven of hier ende daer worden somtijdts oock al Vrouwen gevonden, die met recht de schuldt van oneenigheyt ende crakeel opgeleyt soud' konnen worden. Als ick 's noens of 's avonts t'huys kome, seyd' dien, dan vinde ick altijdt, *Een preutel-pasteyken met een suer sausken.* Eenen anderen die oock achter woonden, soo hy eenen vriendt ghenoodt hadde, badt hy sijn Vrouwe datse immers in sijn teghenwoordigheyt hem niet beschaemt en soud' maecken, 't welck sy oock beloofden. Even wel soo sy op het eynde van de tafel op stondt om den kaes uyt het schappraey te halen, het welck stondt achter den rugh van den ghenooden Gast, so thoonden sy haer vuyst noch aen haren Man; ende seyd', *Wilt ghy van dien kaes hebben?* En wie en heeft niet gehoort van dien die verdroncken wiert, ende met het hooft al onder het water was, even wel noch

stack

ſtack haer armen uyt, ende tot ſpijt en verwijt knipten noch als luyſen op hare duymen? 't Is waerachtig ſoo, *Philothea*, daer zijn die wel verdienen den ſadel te dragen. Seecker dierghelicke ſouden wel by *Rebecca* moghen ter ſchoolen gaan, om een leſſe te halen: want ſoo deſe nieu-getrouwde gevoert wierde in de tegenwoordigheydt van haeren Bruydegom, heeft dadelyck met een koove ſich gedeckt; willende onder andere dinghen leeren, dat een Vrouwe haer hooft niet en behoort te thoonen. *Geneſ. 24.*
't Is aerdigh ende geeſtigh geſeydt:

Zijt ghy ſchamel, zyt ghy rijck,
Breng ht geen hooft ten houwelijck.

Edoch door de bant en zijn 't geen dulle *Ieſabels*, of ſpytige *Xantippen*; neen 't, maer vint diſcrete *Abigails*, lang ſinnige *Monicæ*, verduldige *Saræ*. 't Waer alleen te wenſchen, datſe eenen bequamen tijdt in acht naemen, als wanneer ſy hare Mans over de gebreken en dronkenſchappen en tuyſſcherijen willen beriſpen. Want ghelijck men het zaet niet met alle licht der Mane, noch met alle winden en zaeyt in de hoven, ſoo moeter oock een bequaem ſayſoen uyt-ghekipt worden om vermaninghe te doen beklijve. Den raet van *Raphael* aen ſijn jongen *Tobias*, ſo hy wel gevat wiert, ſoud' de Vrouwen in de principaelſte voorvallen konnen dienſtig weſen: want ſo den viſch met gewelt de Jonghelingh quam in geſchoten, ſo geboot den Engel dat hy hem met een behendigheyt ſou vatten, en uyt het water op droogh ſant trecken, het welk nauwelijcks gedaen en was, of begoſt voor ſijn voeten te beven. Siet, terwijl de Mans in 't nat ſitten ende droncken zijn, ſoo en iſſer niet aen te komen: maer beſtelt ſe te ruſten, ende als de kelder-koorts is uyt-gheſlapen, doet dan eens met behendigheydt *Tob. 6.*

een

een huys-sermoon, en het moet wel eenen harden kop zijn, die sich op dese maniere niet en sal laeten
1. Reg. belesen. *Nabal* selver wiert op diergelijcke maniere
25 so beroert, dat hy 'er de doot schier aen gehaelt soud' hebben. Neemt hier van een gelijckenisse dieje dagelijcks hebt voor oogen: Ghy siet somtijs als het rouw waeyt, en dat het *Schelt* wat hol gaet, de *Heu* van *Brussel* komt snellijck aenzeylen voor wint en tijd', sy gaet schier als eenen pijl uyt eenen boogh gevlogen, en in desen geweldigen loop komt sy de kaey te naerderen, het schijnt dat sy haer selven, en de byleggende schepen te bersten sal loopen. Maer wat doet den Stierman? Hy draeyt sijn roer, keert het schip, set het in de wint, en op een oogenblick al de kracht is gebroken; sy laet haer met een touken binden, en al de werelt over haer gaen, en heeft haer buyen al vergeten. Daer is oock soo een behendigheydt van doen, als wanneer den Man met een nat ende een vol zeyl komt aen-gedreven, ende potten en pannen, ende glasen in stucken wil loopen. Dan is het roer een discrete Vrouwe bevolen, de welcke met een sonderlinghe gheswintheydt alles ten besten moet keeren, soud' de Noortsche grammoedigheyt haer selven doodt loopen.

'tIs seecker dat een behendige Vrouwe hier met stil swijgen, daer met soet te spreecken veel krakeelen kan verhoeden. Die met het waterken in haren mondt gongh, was verwondert dat den Man soo tijdigh ophiel van graeuwen en knorren. Een ander die 't haeren Man nimmermeer te pas en kost koken: (want wasser ghesooden op taeffel, soo begeerden hy gebraden, ende wasser ghebraden soo begeerden hy ghesoden) op seeckeren tijdt so hy seer preutelden eer hy de spijse noch gesien hadde, ende veel-stancks maeckten datse hem altijdt d'een

voor

voor d'ander koockten, ſoo ſeyd ſy: *Lief en wilt u niet ontſtellen, want ghy ſult van daegh geſooden ende ghebraden uyt eenen pot eten. Nota*, de Maert hadd' hem verſuymt ende laeten aenbranden: Soo wiſt ſy met een abelheyt ſijnen mondt ende ontijdighen appetijt te ſtoppen.

Het ſtil ſwijghen, gelijck ick ſeyd', is altijdt dienſtigh, en dickmael noodigh. Want gelijckerwijs dat alſſer een venſter tegen een deur open ſtaet en ſterk treckt, dat dan een keers lichtelijck uyt-waeyt, of ten minſten ſeer verloopt; ſo oock is 't dat de Vrouw in het kijven met den Man wil choor houden, ſy ſullen malkanderen grauw en blauw verwijten, en met duſdanighe ſchelt-woorden bejegenen dat den peys verdwijnen ſal, en 't ſalder dadelijck ſtaen in volle batallie. Soud' het wel gaen, ſeyd' den Koningh *Alphonſus*, ſoo moet *d'een ſonder ooren*, *en d'ander ſonder oogen*, ick voege daer by, *en dickwils ſonder tonghe zyn*; om dieſwille dat deur en venſter ſo veel niet en trecken; als twee open monden. Het mis-ſtaet oock, dat de Vrouwe wijſer wil weſen als de Man; ende het woordt voeren in ſijn teghenwoordigheydt, veel uyt de Boecken ende Hiſtorien bybrenghen. 't Heeft al ſijn reden waerom Godt van *Sarai Sara* ghemaeckt heeft, ende van *Abram Abraham*. 't Scheen teghen de betaemelijckheydt, datter meer letteren in de Vrouwe als in den Man ſouden ſteecken, ende dat die den Meeſter ſoud' maecken. Doch 't en is van heeden noch van giſteren niet, van dien tijdt af, dat is, als het grondt-houwelijck van Godt is ingeſtelt, als *Eva* ghemaeckt is van beenderen, die ghemeenlijck veel plachten te rammelen ende te raetelen, ſoo hebben de Vrouwen haer altijt geerne laeten hooren. Waer in ſommige ſich te buyten gaen, en willen den Man over- *Geneſ. 2.*

krayen en van hem als eenen *Hennen* maecken. Het welck een groot misverstant is, want verkleeninghe van de Man, is een versmadinghe voor de Vrouwe, ende in teghendeel sijn eer is haere glorie: sy is de Maen die van hem, als van de Son alle schijnsel moet ontfanghen, van haer selven en kanse niet als een twijffelachtigh licht voortbrengen.

Ick keer weder tot het principaelste punct, ende daer het altemael op berust, te weten: dat het onmogelijck is datter peys en vrede sal wesen, 't en sy dat de korsele hoofden malkanderen losse vlagen en vreemde luymen weten te vieren, en so malkanders gebreeken een weynighje weten toe te geven. *Cato* was vry wat korsel, en als sy 't in haer hoofdeken kreeg, so en had sy 't in haer voeten niet. *Reynier* was oock eenen dwars-dryver, en hadde een viese kop, en sijn herssenen gheraeckte oock soo haest wervel los: En sy thoonden hare verdrayden voorschoot, tot teecken dat haer stuypen begosten te rijsen; hy sijnen scheeven hoedt tot loose van sijn oploopende sinnen. En 't eene mes hielt ander in de schee: *Cato* vierden *Reynier*, *Reynier Cato*, alle buyen passeerden sonder buyen.

En dit tot noch toe van de huys krakeelen, van de gemeenlicke hoofden die onder de viese Planeten zijn gheboren, dewelcke soose by dese waerschouwinge geen baet en vinden, soo wil ickse eenen anderen Meester in handen leveren, diese naer eysch en behoren herbacken sal in sijnen *Oven à la Mode*. So datse daer sullen uytkomen sonder eenig gebrek, of geen gelt. Dan hoort den Man selver spreken:

SA Iongens blaest den hooren wat,
Blaest over hoop de heele Stadt,
Gaet heenen, en roept wyt en breet,
Langhs al de straten: Heet, al heet,

Voor

Voor kleyn en groot, en wie 't belieft,
Te zijn naer eysch en wensch gerieft.
Godt zy gelooft ick heb een handt
Trots eenigh Meester van het landt;
Dies groeyt de winning' dagh op dagh,
En back wat dat ick backen magh,
Is daer wel Backer in de Stadt
Die sulcke neering' heeft gehadt?
Ey siet eens hoe dat Volckje loopt,
Hoe al de Wereldt van my koopt.
Waer zijn kalanten als de mijn?
Kijck, heel de Stadt wil by my zyn.
Maer wat is 't wonder dat ick win?
Ick doe daer sulcken gestjen in,
En heet den oven soo van pas,
Het backt al oft geschildert was.
Godt geeft hoe quayen hooft het zy;
Betrouwt het aen myn backery.
Al waert een hooft vol grillekens,
Al waert een hooft vol willekens,
Al waert een hooft vol spits, en trots;
Al waert een hooft heel vies en schots;
Al waert een hooft heel fantastyck,
Al waert een hooft heel colerijck,
Al waert een hooft van sijnen sin,
Daer muyse-nesten steken in,
Al waert een hooft dat altydt suft,
Daer al de herssens zyn vermuft,
Al waert een schaeps-hooft noch so slecht;
Bestellet maer door mynen knecht,
Soo ghy my in myn konst gelooft,
Ick sal herbacken yeders hooft.
Maer weet daer naer de hoofden staen,
Dat 't oock soo met den loon moet gaen;
Ick eyssche van een Kieckens-hoot

Dry dubbeltjens, of ſeven groot.
Wie wou doch om ſoo kleynen gelt
Met ſlechte hoofden zyn gequelt?
Tien ſtuyvers van een dick verſtant;
Soo goedcn koop? het is een ſchant.
'k En deed mijn leven noyt daer veur;
Maer ſiet de meenicht draget deur.
't Herbacken hooft van onſe Lijs
Moet weder koſten hooger prys.
Want hoofden die in hullen ſtaen,
Daer valt veel fatſoeneerens aen.
Een hooft waer in geen reden ſteeckt;
En daer memory by gebreeckt,

En daer het oordeel dickwils faelt,
Is 't wonder dat het meer betaelt?
Hoe dat het meer moet zyn herkneet;
En langer in den oven leet,

Hoe

Hoe 't meer moet geven navenant:
Siet hier heb ick vast onderhant
Bot-muylens *hooft, ghy kent hem wel,*
Dien Ezel in dat menschen vel,
Den toot van voren is te lanck,
En 't bollement is veel te kranck,
En schoon sijn herssens altemael
Geen once weegen naer mijn schael,
Soo is dat Lumen *noch soo prat*
Of Salomon *daer binnen sat.*
Wat dunckt u, heeft dat plomp fatsoen
Den oven niet seer wel van doen?
Dies of het hem is lief of leet?
Ick maeck den oven vast gereet,
Want 't is van nood' dat ick den geck
De dompen uyt de herssens treck.
En spreeckt my dan eens naderhant,
O wat een kloeck en fraey verstant!
Wat Rechts-geleerden *sal het zijn?*
Dan sal hy spouwen het Latijn.
My dunckt ick sie de Boeren al
Met hamels komen uyt de stal,
En met kapoenen swaer en vet,
Die langen tijdt zijn opgeset,
En met ducaten in de tes,
(Het styssel van een swack proces:)
Hy sal byloy, aen die het raeckt,
Advijsen geven dat het kraeckt:
Had hy den oven onderstaen,
Hy waer het katje van de baen.
Laest heb ick noch een Meesiers stuck
Tot mijn gebuurmans groot geluck,
Gevrocht aen Griet *sijn echte wijf,*
De sloor die stont van perten stijf,
Het was de allervuylste Sloef,

Veel erger als Mary Pantoef,
Dan hadſe noch een ſwaer gebreck,
Griet *was te rijp in haren beck*,
En dit Juweel *dat derſde kloeck*
Een blaeuw oogh wagen voor de broeck;
Ick ſey aen Gooſſen *mijn gebuur*,
Foey deſen muyl is al te ſuur !
Gedult alleen een weynigh tijdt,
Ick maeck dit hooft ſijn ſtuypen quyt,
Ick ſal't herbacken op mijn trouw,
Dats' weſen ſal een ander Vrouw,
Griet, *ſeyd' ick, ſit een weynigh neer*,
Het wordt nu oock eens uwen keer;
En ſoo ſy maer het kap-mes ſagh,
Sy ſchreeuwden eerſe kreegh den ſlagh.
Ick heb het hooft haer af-gevelt,
En daer een ſluyt-kool op geſtelt,
En kneedend doen wel eens te deegh,
't Was wonder dat een Wijfs-hooft ſweeg;
Ick ſtreeckt met eyers wel te keur;
Hier met ſoo kreegt een bly coleur,
En als men 't nu herbacken ſagh,
Griet *gaf ſoo aengenamen lagh*,
En Griet *bleef altijdt ſuycker-ſoet*,
Siet wat den oven niet en doet?
Doen ſeyd' ick, Gooſſen, *lieve vriendt*,
Is 't geldt daer niet wel aen verdient?
 Och waer nu mijnen oven gaer,
Want ſiet daer wachter weer een paer,
Twee ſuyver dieren, jae gewis,
Soo ſuyver als een vis-mand is;
En altijdt fraey, en altijdt jent,
En dat noch ſonder geldt, of rent.
Hoe licht raeckt ſoo een trotſe Sloor
By Jonghmans in 't verkeerde ſpoor !

En

En als men ſich verloopen heeft,
En ſonder geldt en eere leeft,
Geraeckt dan weer eens op de baen,
Ick ſweer u dat heeft moeyten aen.
't Is haer geluck geloovet vry,
Dat ſy zijn in mijn backery.
En mits het is bekoorigh werck,
Ick ſalſe backen vry wat ſterck,
Noch ſy en backen oyt te lanck,
Want Ydel tuyte *zijn te kranck,*
En principalijck ſoo een Sloor,
Die moet wat hert zijn in de oor.
Siet eens mijn handen bey gebleynt,
Daer is meer wercks aen als men meynt,
Het lichtſte hooft van een Malloot,
Is meerder laſt als roggen-broot.
Nu peynſt hoe dapper dat ick ſweet,
Als ick den oven dickwils heet;
En eenen heelen achter-noen,
Tot eenen Mans-kop *heb van doen.*
Ick heb geproeft ſoo menighmael,
Eer ickſe kreegh op mijnen pael,
Eer ickſe ſtelden in poſtuur,
Voorwaer het viel my byſter ſuur!
Wat arbeydt heb ick niet gedaen
Alleen op 't hooft van Cypriaen?
Voor 't eerſt hy liep heel in het wilt,
Eer ſulcke perten zijn geſtilt:
Daer gaet wat toe, dat ſweer ick jou,
Dat is een hertſweer voor een vrou,
Dan ſat hy in de brande-wijn,
En dronck hem ſat gelijck een ſwijn;
En goot heel ſtoopen biers in 't vel,
Hy ſey, ſijn buyck-leer reckten wel:
En viel ſijn Vrouw het minſten uyt,

Soo touwden hyse stracks de huyt,
Noyt dagh dat hyse niet en sloegh,
Soo datse staegh blaeuw oogen droegh,
'k En had mijn leven noyt gelooft,
Dat yemant had soo quaden hooft,
En evenwel ick heb 't geklaert,
En Ian *is nu soo wel gepaert,*
Noch hy en raest naer brande-wijn,
Och neen, de Man is nu soo fijn,
Of hy gesift waer door een trap,
Hy peynst niet eens meer op den tap:
Maer siet geduurigh op 't getouw,
Het is een blijdschap voor de Vrouw.
Haer dunckt dats' in den Hemel woont;
Dient desen arbeyt niet geloont?
Nu Ouders hoort eens dese saeck,
En treckter vrucht uyt, en vermaeck:
Ghy kent Jan Jacobs *immers wel?*
Hy, en sijn Huysvrouw Peternel,
Die quamen in den maent van Mey
In mijnen winckel alle bey;
Ick vraeghde watse quamen doen?
Sy seyden: Om een goedt fatsoen.
Daer is ons dochter Antonet
Haer hulsel staet soo bont geset,
Sy kleet haer als 'k en weet niet wie,
En wy en zijn maer ambachts-lie,
Sy gaet gestrickt, en soo gelint,
Het schijnt sy heeft alree een quint,
De huyck die doetse niet meer aen,
Maer wil gelijck de Joffers gaen;
Met siide Kooven achter straet,
Met kanten boven haeren staet,
Wil spelen rijden langs de stadt,
Al offe duysent midd'len hadt;

Wil

Wil's morgens voor den ſpiegel ſtaen,
Wil's avonts op baletten gaen.
Sy gongh veel nutter in de Kerck,
En ſat dan kloeck aen 't ſpelle-werck.
Siet meeſter dit is ons verdriet,
En ſoo ghy daer den dagh deur ſiet,
En backt haer tot een zeeghbaer kindt,
Den nieuwen hoet die is verdient.
Noch hoord ick laeſtmael aen mijn deur
De klachten van een Procureur:
Sijn Wijf was oock een vuyl Laudaet,
Die gongh kommeeren achter ſtraet,
Terwijlen ſit de Maagd en ſpint,
Dat ſy den ontbyt qualick wint,
En hier light dan een Kindt beſnot,
En daer raeckt uyt de ſeu, den pot:
En als hy 's middaegs eten wou;
Moeſt ſelver koken in de ſchou;
Siet daer, den Man was ſoo ontſtelt,
Dat hy my paſten ſtracks het gelt,
En bad my dat ick Man en Vrouw,
In 't eerſte backſel ſchieten ſouw.
't Is wonder hoe een yeder klaeght,
Die met quaey-hoofden zyn geplaeght.
En deſe zyn in alle ſtaet,
In Raden, en in Magiſtraet:
Maer decken hun gebreck en leedt,
Tot dat mens' op de teenen treedt,
Dan zynſe ſtracks te peert, en knack,
Al of het hooft vol poeyer ſtack:
En gaet het niet naer hunnen ſin,
Het ſchijnt daer ſteeckt den droes-kop in.
Ja, ja, in zijd' en in ſattijn.
Ick ſweer u datter koppen zijn.
Maer om dat yeder een die acht,

Soo back ick dese maer ly nacht;
En zijn herbacken eer ghy't siet,
Soo bliist ons Heerschap *in crediet.*
Daer backt den oven weder sterck,
Doch dit is meest dozijnen werck.
Daer is het hooft van onse Truy,
En hoofden van veel lecker Luy,
En't korsel hooft van onse Claes,
En't ydel hooft van Joncker Vaes;
En't luysigh hooft van scheel Margriet
Wat wonder sy en sietse niet;
En 't koppigh hooft van onse Acht,
Die samen kijft, en samen lacht;
En 't preutel-hooft van onse Trijn,
My dunckt s'en drinckt niet als azijn.
Dit wordt een backsel dapper groot,
Want Raes-kop *brengter oock sijn hoot;*
En Kameniertjen Iiebou,
Die geern' de Joffrouw speelen sou,
My dunckt de pluym en haeren hoet,
Dat die oock in den oven moet:
Nu is den oven effen vol
Met 't hooft van eenen Sottebol.
Ick laetse backen tot de noen,
Sy hebben 't seecker wel van doen,
Soo wel den Dienaer als mijn Heer,
En Vrouw en Man al even seer,
En jong, en oudt, en wijs, en geck,
Want yeder hooft heeft sijn gebreck.
Nu gaen ick weer, en Man en Wijf,
Hun hoofden stellen op het lyf.
Sa jongen weert een yeders kool,
Maer dat ick hier doch niet en dool,
En't een hooft voor het ander stel,
Dat waer weerom een arger spel.
Want stel ick 't hooft van Claes *op* Trijn, *Dat*

Dat won een fraey Comedie zyn:
En gong Lijs *met de broeck naer huys,*
Dat waer voor Hans *een eeuwigh kruys:*
Want siet 't is daer geheel verdraeyt,
Daer 't Haentje swijgt, en 't Henn'ke kraeyt.
Maer neen, sy zyn al wel gestelt,
Sa borsten geeft eens Backers *gelt.*
Daer is een dagh-huur aen verdient,
Als ghy u soo gebetert vint:
Want siet alleen maer uwen Ian,
Is dat niet wel een ander Man?
En Griet *die toornigh was en gram;*
Die is sachtmoedigh als een lam;
En Ioffer bint haer locken in,
Of sy een Klopjen had in 't sin.
Maer kijck hoe Lemmen *staet en siet;*
My dunckt hy kent sijn selven niet:
Hy siet de herrebergen staen,
Hy wil, en kan niet binnen gaen.
Den Weert die roept, en noot hem weer,
't Is waer het kittelt Lemmen *seer:*
Maer Lemmen *strijt gelijck een Helt,*
En hy blijft meester van het velt,
En hy bewaert sijn gelt en goet,
Siet wat een uurtjen backen doet!
Terwijl ick hier my roem en praet
Daer komter eenen, maer te laet,
My dunckt het is een vremt humeur,
Hy derft wel buyssen op mijn deur:
Hy neemt mijn huys met forse in,
't Is Tiribus *naer mijnen sin.*
Lief vrient het is verloren moet,
Wat dat ghy om den oven doet:
Want is yemant sot geboren,
Wat men backt het is verloren.

Wat

WAt dunckt u, *Philothea*, dat de hoofden altemael so lichtelick waren te herbacken, als het licht is om te seggen, wat menighte van kalanten soud' desen Meester *Pieter* niet krijgen? Dan 't en is geen anders Mans werck, een yeder moet sijnen eygen Backer wesen; dat is, yeder behoort sijn korsel hooft te breeken, en sich selven tot een gevoeghsame en vriendelijcke by-wooninge te buygen; ontmoetende elkanderens krankheyt met een Christelijcke lijdsaemheydt, sonder daer tegen te rucken of van den dijck te dringhen. Ick wenschte voorwaer dat alle gehoude soo aen malkanderen weecken gelijck de twee schaepjens deeden, die d'een d'ander op een lang en smal brughsken sekeren tijt ontmoeten. Het een knielden op sijn pootjens neer en gaf bequame gelegentheydt aen het ander om daer over te springhen. *Het buygen van d'een, is het breken van d'ander*. Soo sal men de hertste keyen alderbest op een sacht kussen morcelen. Noch de *H. Monica* en hadd' immermeer het stuer en norts hooft van hare Man sonder dierghelijck soet onthael en een vriendelijcke gedienstigheyt konnen winnen. Och hoe souden de swaere lasten vanden Houwelijcken Staet versoet worden, waer 't dat de Echt-genooten malkanderen so wisten te vieren! Sy souden voorwaer malkanderen in alle voorvallen ende swarigheden, daer dien Staet mede besaeyt is, stercken en verkloecken, ende souden alle de pijlen op eenen algemeynen schilt ontfangen: ende als sy langen tijdt in een vreedsaemigh leven, Kinderen in de vreese des Heeren opgebrocht souden hebben, dan soumen diergelijcke af-lijvigh wesende ende begraven zijnde, dit kort, maer gewenscht *Graf-dicht*, eertijdts by de Heydenen gebruyckt, op hunne Serck mogen snijden:

Pacifiè

Pacificè vixerunt.

Dat is,

Sy hebben geleeft in Vrede.

T O E - M A T I E N.

ICk en kan u hier ſoo niet laeten gaen, *Philothea*, oft ick moet dit hier by-voeghen, om den wegh tot het naer-volghende *Sinne-beeldt* te baenen. Eenen Eſel trock een waeghen daer 4. a 5. menſchen op ſaeten, ende daer ontrent was een Karoſſe met vier Peerden, die maer eenen Monſieur voor vragt en hadden. Soo ſeeckere hier op oogh merckten, ende de onghelijcke inſpanninge van deſe Peerden ende Eſel miſpreſen, ſeyd' eenen Grauwert: De Peerden hebben noch het quaetſte, want deſen Monſieur heeft ſoo veel Cruycen ende ſwaerigheden, datſe alle andere ghewicht in de ſchael ſouden op-haelen, 't Is ſoo, ende gelijck men ſeght:

Hoe grooter viſch, hoe droever water.

Soo oock:

Hoe grooter Heer, hoe meerder ſeer.
Hoe grooter huys, hoe meerder Cruys,

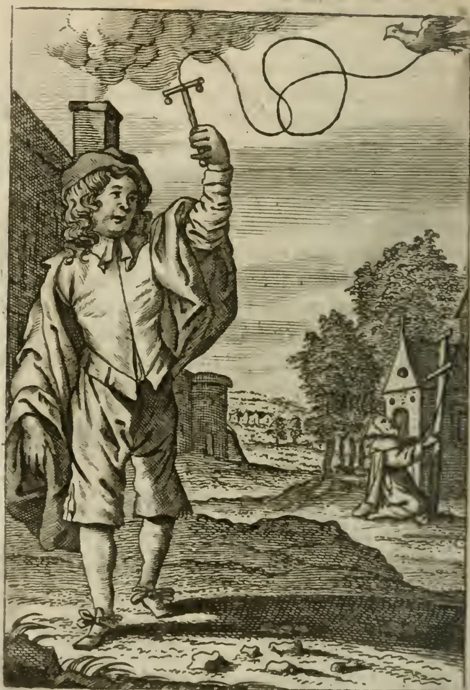
Met een woordt, daer zyn dickwils ſwarigheden die *Hans* heeten.

Noch een dichtje, om gheen ydel plaatſe te laten.

Men ſeght: De kleeding maeckt den Man,
En ſeecker daer is vry wat van;
Maer om in 's Lands-dienſt wel te treden,
Soo moet den tabbaert van ſatijn
Van binnen wel gevoeyert zijn,
Met vromigheyd, verſtandt, en reden.

De

De waerachtige ruſt is te vinden in het Kruys.

Of ick wil, of niet en wil,
Ick ſit alleen op 't kruysken ſtil.

DEn Ionghman die hier voor u staet,
Die leert ons hoe de Wereldt gaet,
En wat sy doet of niet en doet,
Waer op alleen sy rusten moet.
Hy nam dit krucksken in de handt;
En 't vincksken vloogh aen alle kandt;
En nerghens vondet waer het socht
Een plaetsken daer het rusten mocht,
Tot dat het naer het kruysken quam;
Al waer het volle ruste nam.
Wel! is in 't kruysken dan de rust?
En is die niet in 's Wereldts lust?
De ware rust is verr' van daer,
Dat wierd' ick lestmael eerst gewaer.
Ick sagh een trots een moedig Heer,
Die opgheblasen was van eer,
En hadses peerden in de koets,
En dan 'k en weet niet hoe veel goets;
En Heerlijckheden twee of drij,
En gaf de schoonste Leverij,
En hiel bancketten door het jaer,
Al oft een Graef oft Prince waer.
Ick seyd': Die heeft sijn vollen lust;
En noch en had sijn hert geen rust.
Ick sagh daer eenen aen sijn gelt,
En hadden heelen nacht getelt,
En telde noch, en hadt soo breedt,
En ley de sommen al gereedt,
En docht hem eenigh geldt te licht;
Dat hongh hy in het goudt gewicht,
En sat en woegh van boven neer,
En spotten t'samen even seer:
En sey soo met een drooghe lagh,
Dat is al voor den ouden dagh,
Als wy eens worden oudt en koudt;
Dan dient ons wel goet onderhoudt;
Want wie niet wat in tijts en spaert,

En

En soo van langer handt vergaert;
Die sal van honger noch vergaen,
't Is nu al om het gelt gedaen
Daer op soo kusted' hy den sack,
Die vol van Souvereynen stack;
Ick sey: die heeft sijn volle lust;
En noch en hadd' sijn hert geen rust.
Ick sagh hier laest een Hofsche quant.
Dan met den vogel op de hant,
En met de wey tesch aen de sij;
Dan weder in de picquerij;
En dan geduurigh naer den noen,
Den Tour *van* à la Mode *doen.*
't En waer hy sat in een prieel,
Want buyten had hy sijn Kasteel,
Gelegen in een groen valley,
Omringelt met een vette wey,
En boven dien oock wel beplant
Met schoone dreven t'alle kant.
Ick sey: Die heeft sijn vollen lust;
En noch en had sijn hert geen rust.
Soo sagh ick laestmael in de Maen,
Een vreyer aen de venster staen,
Die dickwils sat heel nachten lanck,
Bevrosen op een steene banck,
En knippertande voor de deur;
Daer stont den koelen Serviteur:
En wat hy smeeckte, wat hy riep,
Het licht was uyt, de Ioffer sliep;
En als hy 's morgens haer verweet,
Soo kreegh den Bloedt noch slecht bescheet:
Sy loeger med, dat kreegh hy toe,
Hy stont en sagh 'k en weet niet hoe,
En peynsde. Wel joffrouw Mary!
Wel wat is dit voor courtoysy?
En was noch bly toe dat hy sweegh,
Eer dat hy noch wat drooger kreegh.

Ick laet u peynsen hoe den gast,
Dit boeren wambeys heeft gepast:
Hy meende dat de soete min
Niet anders hadd' als boningh in.
Soo soeckt een yder over al,
Waer dat hy sich vermaecken sal;
Maer vinden niet als groot verdriet,
De ware rust en isser niet:
Want eer, en geldt, en vryery,
En hebben niet als slaverny,
En stooren dickwils menigh huijs,
De seecker rust is op het Kruijs,
Waer datse vlieght, of niet en vlieght,
Ghy siet hoe daer de Wereldt lieght:
Verfoeijt dan alle snoode lust,
En ick beloov' u vaste rust.

AEN-SPRAECK.

DE voghels, *Beminde Philothea*, die haer pluymen ende pennen leenen om boecken te schrijven, die konnen selfs oock wel nutte lessen aen den mensch voor houden. Soo leeren wy van den Haen, een waeckende oogh te hebben; van den Oyevaer, de gedienstigheydt ende liefde tot onse Ouders; de suyverheydt van de Tortel-duyven; de ootmoedigheydt van een Winter-koninghsken, d'opheffinghe der herten tot hemelsche saecken van den Paradijs-voghel; niet en soo slecht, of 't en leert ons door sijnen sangh Godt dancken en loven. Somma, daer en is geen gebreck van goede Meesters, waeren wy maer alleen bequame leerjongers. Gheloooft my, daer waer groot profijt uyt haere onderwijsinghe te trecken, ende soo wy haere tael kosten, of wouwen verstaen, sy souden ons tot afstant van het quaet, tot volherdigheydt van het goedt verwecken. Ende wat een groot gheluck

en was het niet voor dien miſtrooſtigen *Novitius*, of *Proevelingh*? dat hy een rijpe ende noodtſaeckelijcke, jae ſalighe bemerckinghe vattede van een vogeltjen. Hy had' de venſter van ſijn Celleken ſtaen ter ſijde van een groen veldt, van waer hy de luſtige boſſchagien ſagh, de ſchoone beecken dwalende door de geklaverde weyden, behalven de jaeghers die hy dickwils hoorde ſteecken. Dit lagh hem ſoo dickwils in d'ooghen, dat hy een miſnoegen kreegh van ſijn levende graf, dat is, van ſijn celle. Op eenen tijt dan, als hy lagh in ſijn venſter, en al fantaſerende gingh practiſeeren hoe hy de vlugt beſt ſoude in 't werck ſtellen: ſo hy diep ſtack in deſe gepeynſen, ſo komt voor hem op den naeſten boom een ſchoon vogeltjen ſitten ſingen en ſpringen, en ſcheen met ſijnen ſangh en blijde gheſchal ſijn geluck en vryigheydt te verheffen. Waer op den *Novitius* terſtont uytſchoot, en ſeyd': Siet eens, ô mijne al te vroegh bedroefde en gevangene ziele! wat contentement en geruſtheyt dat het is, oock voor een onredelijck dierken, buyten allen bedwangh te leven, en ſijn groene jaren in de groene boſſchagien te beſteden? ende ick die de ſoete Lenten van mijn leven eerſt ben in ghetreden, ſal ick my hier begraven eer ick doodt ben, ende my van de vryigheydt ende blyigheyt (die oock de minſte ſchepſelen niet en willen derven,) gaen berooven! konnen die vogheltjens Godt in het groene veldt loven, waerom en kan ick hem oock in de Wereldt niet dienen? daer zijn immers ſoo veel Godt-vreeſende menſchen, die de vryigheydt is een verweckſel tot de deught, ende eenen toom tegen de ſonden. Den houwelijcken ſtaet is ſoo wel voor my, als voor een ander een H. Sacrament: of ſoo ghy dien wegh niet en wilt in ſlaen, daer is oock al menige ſchoone Lelie van

Bernard. de Villeg.

ſuyver-

ſuyverheydt, al en ſtaetſe niet tuſſchen vier mueren beſloten. Waer toe dan langher hier in deſen pijnelijcken Kercker gebleven? Is 't dan al gewonnen als ick door melancholie en ſwaermoedigheyt in wanhopinge en deſperatie mijn benouwde ziel daghelijcks ſal verſmooren; ſo dat ick noch van tijdelijcke vreught, noch van de eeuwige genuchten en ſal weten te ſpreken? Al genoegh van dit ongeluckigh leven, 't is hoogh tijdt dat ick een eynde maeck van mijn droefheyt; ick wil heden noch, jae op ſtaende voet, dit vogeltjen in vryigheyt naer gaen volgen. So hy dit opſet maeckte, en het vogeltjen van den eenen boom op den anderen ſoud' vliegen, ſo komter onverwacht eenen Kieken-dief, en die klaut het arm dierken, drukt hem de nagels in ſijn teer vlees, ſo dat de pluymen ſtuyfden en ſtoven in de locht, van de welcke ſommighe door den wint tot aen het venſter van ſijn Celleken gedreven wierden. Doen veranderde hy van thoon en van ſin, en ſeyd': Och lieve beeſtjen! my docht ghy waert ſoo geluckigh dat ghy naer uwen luſt in het wout, en groen velt mocht over al ſwieren; maer nu ſie ick dat het u veel nutter geweeſt ſou hebben in een gayooltjen opgeſloten te zijn, en in een verſeeckerde gevangeniſſe te ſchuylen. Voor my, ick verandere van opſet, en van reſolutie, ende ſal my in mijnen aengevangen roep gedulden: hebb' ick wat minder vryigheydt, ick heb meerder ſeeckerheydt. Wie is 't die 't al naer ſijnen ſin kan hebben? Voor een booſwicht is Hemel en Aerde te kleyn, en voor een Godtvreeſende ziel kan een Celleken worden ſoo groot gelijck een Wereldt. Al is mijn lichaem beſneden met enghe paelen, de gepeynſen van mijn hert die gaen wandelen door die groote ronden der Hemelen: s' En zijn niet al vaſt die beſlooten zijn, en s'en zijn

niet al vry die loopen onghebonden. Adieu dan perijckeleuse Wereldt, adieu ghevaerlijcke ghedachten, 't is my beter in een eenigh Celleken saligh te worden, als in de woeste Wereldt perijckel te loopen. Dat was de Leeringhe die desen *Novitius* trock uyt het ongheluck van dit beestjen. Is dat niet 't geene men de Kinders wijs maeckt: De vogheltjens sout op het steertjen leggen: dat is met verstandt sijn profijt daer uyt trecken?

Sal. Sapientia.

Dit vogheltjen dan gaf een lesse van de gheluckighe eenigheydt; maer het vogheltjen daer het Sinne-beeldt af spreeckt, is eenen Leeraer van de verduldigheydt. Want het druckt uyt in sijn eygen selven 't gheene daghelijcks met ons geschiedt, dat waer dat wy vlieghen, hoe hoogh dat wy 't nemen, oft hoe leegh, dat het Cruys is de kruck, en dies volgens de eenighe plaetse om te rusten.

Om hier een weynighsken dieper in te treden, *O Philothea*, soo dient bemerckt, dat de Wereldt is vol Kruycen. Want de zee wordt door-zeylt met Kruycen, de locht wordt door-vlogen met Kruycen, de straeten ligghen vol Kruycen, het plaveysel vol Kruycen, de taefels vol Kruycen, het dack, de mueren, de glaesen, vensters, het lijnwaet, 't is al te mael vol Kruycen, jae den mensch self uytstekende sijn ermen sal een merckelijck Kruys wesen. Ende dese lichamelijcke ende uytwendighe Kruycen al zijnse overvloedigh in 't ghetal, soo dunckt my nochtans, dat de inwendighe ende gheestelijcke haer niet en hoeven te wijcken: ende soo yemandt daer eenen inventaris at geliefde aen te teeckenen, ick en twijffel niet of hy en souwer al meer en swaerder bevinden. Tot een staeltjen van dese souden mogen dienen dese navolgende: want het zijn altemael Kruycen; eenen winckel sonder neeringe

eenen

eenen Koopman vol bancqueroeten, een houwelijk sonder vrede, vol jalousie; Edeldom sonder goet, goet sonder Edeldom, huysgesin sonder kinderen, kinderen sonder verstant, verstant sonder middelen, middelen sonder gesontheydt, gesondheydt sonder contentement, &c. Jae een van de grootste Cruycen is, geen Cruycen in de beurse te hebben.

Den Tyran van Japonien dede eens uyt-roepen dat al de gheene die Martelaer wilde sterven, een Cruys voor haar deur souden planten, en 's anderdaegs stont het over al vol Cruycen. *Lieve Philotea*, dat al de gene die Martelaers zijn in de Wereldt, beneffens alle de Martelaressen, 't selfste moesten doen, ick geloof datter niet Timmer-lieden ghenoegh en souden gevonden worden, om daer aen te arbeyden. Of ghy het u hebt, *O Philothea*, dat en weet ick niet, of gy het uw' sult krijgen, dat weet Godt; missschien ja, zijt mijnder waerschouwinge gedachtigh, als het u sal overkomen. Doch tot uwen troost: Is het Gods kruysken, so is het Gods huysken En dese Cruycen ghelijk sy menighvuldigh zijn, so en kan 't niet anders geschieden, of een yder moeter al een goede portie af hebben. De inwoonders van *Creta* meenden dat sy buyten alle andere menschen daer af souden hebben behooren ontslagen te wesen, om dat *Jupiter* in hun landt was geboren: hem docht dat dit geluck voordeel sou hebben moeten jonnen aen de landsmannen. Maer *Jupiter* sloegh het stracks af, seggende, dat dat ginck boven de conditie van het menschen leven, dat altijdt vol miserien ende Cruycen moet blijven, vorders wouden sy van Cruycen veranderen, of met yemant mangelen, dat hy hem desen oorlof jonde, ende datse tot dien eynde op de alghemeyne Kruys-marckt souden verscheynen. 't Welk soo oock gheschiede, yeder quam met

ſijnen ſack, en met ſijn Kruys. Doch ſoo ſy al d'ander daer tegen opgewogen hadden, bevonden ſy hunne eygene noch al van de minſte te weſen, ſoo dat yder een goet vondt met ſijn eygen Kruys weder te keeren, en was alleen beſorght om het ſijn voortaen met verduldigheyt te verdragen. Hier en valt geen mangelen, noch geen ontvluchten, *want die een Kruys wil ontloopen, ſalder twee gemoeten.* 't Is gelijk, over al, t'allen tijden moet lijden. Gelijck in Egypten geen huys en was ſonderlijck ten tijde van den uyt-ganck van de Kinderen van Iſraël, ſoo en iſſer geen familie, of huysgeſin, of daer worden
Exod. 12. tegenſpoeden, ongenuchten, en Kruycen gevonden; ſoo dat het *Solon* ſoo qualijck niet voor en hadd' als hy eenen van ſijn vrienden leyde boven op den hoogſten toren van de Stadt van *Athenen*, en hem thoonende alle die trotſe gebouwen, ſchoone Palleyſen, midtsgaders de huyſen van de Rijcke Koop-lieden, en andere Borgerye. *O! wat menichte van ongenuchten, wat ſwarigheden en ellende en ſchuylen niet onder alle deſe daecken die wy hier van boven met ons geſicht rondſom overloopen!* De Kinders *Philothea*, geven malkanderen een raedſeltjen uyt, wat datter meeſt in huys is, en het minſte geſien wordt, en ſy ſeggen dat het zijn de voetſtappen. Ick wil dit de Kinders geerne toeſtaen; doch met ſulck beſpreck dat ick dan de naeſte plaetſe voor de menichte van de Kruycen mach bewaren. Die een lutteken weet watter in de Wereldt om gaet, gelijck voor het meeſtendeel, de Biecht-vaders konnen ondervonden hebben, die ſullen lichtelijk gelooven dat de Kruys-daegen van de Wereldt het heele jaer door duuren. *Soo dan, geen eer ſonder ſeer, geen hert ſonder ſmert, geen huys ſonder Kruys.* Daer was in *Indien* een Vrouw die de Afgoden langh gebeden hadde,

om

om een Vrucht in de houwelijken ſtaet te verwerven. Sy hadd' gebeden 't een jaer voor en 't ander naer, ſonder dat de Afgoden haer de vrucht verleenden, 't Quam ter ooren aen eenen van de *Societeyt*, die haer in het waerachtigh geloof onderwees, en datſe hare toevlucht tot een *Cruycifix* ſoude nemen. 't Gebeurde dat ſy nae het verloop van negen maenden is bly-moeder geworden, en heeft haer Kindt in den doop *Cruysken* doen heeten: het tweede jaer volherde ſy in haere voorgaende gebeden voor het *Cruycifix*, als wanneer wederom gebaert heeft, en het tweede Kindt gelijck het eerſte *Kruysken* doen noemen. Soo hadd' deſe Vrouwe in haar huys twee *Kruyskens*. Dit is wel in *Indien* geſchiedt; doch ick vinde noodeloos te weſen ſoo verre Kruycen te halen, en die op te ſoecken in *Aſia*, ſy zijnder in *Europa* in alle Rijcken en Landen, in alle Steden en Huyſen, genoegh te vinden. *Littera Annua.*

Alleen reſteerde tot uytlegginge van ons Sinnebeelt vordere bewijſinge, hoe en op wat manier de ruſt in 't Kruys te vinden is. 't Is ongelooffelijck hoe den *H. Andreas* ſich verheught heeft in ſijn Kruys, met wat een blijdtſchap *Paulus* heeft in de gevangeniſſe geſeten, en wat vreught d'Apoſtelen vertoonden in hun aenſicht, als ſy van de Tyrannen de ſententie des doodts hadden ontfangen, om dat ſy wel wiſten dat dit de heyrbaen was, daer hunnen Meeſter en Koningh was op ſijnen triumphanten wagen des Kruys, tot vreugt gereden. De blijdtſchap die ſy gevoelden was daerom ſoo groot in de ziele, datſe qualijck ghevoelden de tormenten in het lichaem, en terwijl dat hun vleeſch braede, en kiſte op de gloeyende kolen, ſoo waren hunne gepeynſen al boven in den Hemel: ſoo dat ickſe nergens beter by en kan vergelijcken als by het huys van *Jubal*, daer

men in d'een kamer niet en hoorde noch en ſagh als ſmeden, het ghedreun van de hamers, vyer en gloeyendt yſer, en in d'ander kamer was ſoet muſiek, en alderhande lieffelicken klank der Snaren. Maer om dies wil dat de Cruycen van Martelie ſoo gemeen niet en zijn, ſo wil ick die gheerne voorby gaen, en van andere ſpreken. Hoe veel en zijnder niet die de ſaken niet naer het inwendig en oordeelen, maer alleen naar d'uytwendighe ſchorſſe vonnis ſtrijcken? die meenen, en met volle monden daer af ſpreken, dat een Kloosterlijck leven ofte de ſuyverheyt is een Kruys om niet te verdragen. Ick beken 't geerne dat het ſijn ſwarigheyt al heeft, want ſijnen wil te verſterven, eenen anderen altijdt te gehoorſamen, ſich t'onthouden van ſpijs en van genuchten, en diergelijke vijf en twintigh, ongetwijffelt het zijn Cruycen, maer ick ſegge met den *H. Bernardus: multi vident cruces noſtras, qui non vident conſolationes noſtras. Veel ſien onſe Cruycen; die niet en ſien onſe vertrooſtingen.* En deſen trooſt, en Goddelijke ſalvinghe is oorſaeck, dat niet alleen Princen en Graven, Hertogen en Koninghs Soonen, en Broeders, maer ſelver teere Maeghden, Edele Joffrouwen, Doorluchtige Princeſſen, de ſchoonſte die men vondt, de rijckſte die men wiſt, de Edelſte die men kende, dat die door het midden van hare Serviteurs quamen ghedronghen, om in alle verſmaetheydt, ende armoede den naeckten, ende bebloeyden *Bruydegom Chriſtus Jeſus* te omhelſen, welcke oock in haer Godtvruchtig leven, ende in haeren heylighen roep met genuchten ſchepten, als de wereldtſche in alle hunne wellusten: ſy diſtilleren haere bittere Cruycen tot ſoete wateren, daer in teghendeel den hou ſiecke Joffers de blijſchap druypt door de vingers, ende beſitten een vaſte droefheydt van haere

Geneſ. 4.

vliegende

vliegende ghenuchten. *Maer altemael en vatten ſy dit woort niet.* Die blinde amourettekens die leyender veel aen den dans met blijdtſchap, achter de welcke de droefheydt haeſt komt ſpringen. De velen gaen voor, en de krijterkens volgen Nu gelijck ick het voordeel geef aen de ſuyverheyt tegen den houwelijcken ſtaet, ſoo is het oock ſeeker dat het Cruys van ootmoedigheyt ſachter is voor Gods dienaers, als het kuſſen van de eere voor de liefhebbers van de Werelt. *Diogenes*, die maar den uytwendighen ſchijn en hadd' van zedelijke deughden, woonde in een houten ton, die groot genoegh was om *Alexander* met een jaloersheyt te tergen, ſoo dat hy ſelver bekende: *Waer ick Alexander niet, ik ſoud' willen Diogenes weſen.* Wat ſal 't dan zijn van een Chriſtelijke vernederinge, die nootſaeckelijk vol van vreugden moet weſen? daer in tegendeel de hooghe eer, en ſtaet dikwils op moeten ſtaen kijken. *Als ick Religieus was, ſy dien wijdt-beroemden Bellarminus, doen en wiſt ick niet wat dat droefheyt, en nu ick Cardinael ben, en weet ick niet wat dat is blijdſchap.* En ſeker, wat gevoelen kan mijn hert hebben meer van een purperen kleedt, of goude Croon op het hooft; als van een grove pij, of ſtroyen hoet? het moet van binnen komen, ende het hert kittelen 't geene dat ons eens voor goedt ſoud' doen lacchen. Het wilt velt riedt ſtondt en wies beneffens een ſuyker riedtjen dat heel kleen bleef, daer het ander op korten tijdt ongheloofl ijck was opgeſchooten, ſoo dat het ſich oock volmondigh beroemde over ſijn groenigheyt ende verheventheydt; maar het ander kleen en verſmaet riedtjen ſeyd': De grootheydt en hebb' ick niet, 't is waer, maer het mergh van binnen dat is vol ſoetigheydt en ſuycker; en al het voedtſel dat ik trek, en verdwyijnt niet in een deel ydele

Mat. 19.

Invita

Cyrillus.

ſcheuren, maer ick verkoock dat , ende verander het in een alderſoetſte ſubſtantie. Laet ons dit van de planten eens paſſen op de menſchen, *Xaverius* roept dat hy in ſijn Cruycen ſwemt in ſoethertige ghenuchten, in Hemelſchen trooſt; dat den vloet ſo groot is, dat hy daer in ſal verſmachten , ick vraeg *Philothea*, iſſer wel eenen *Salomon*, of *Sardanapalus* die 't hem kan naer doen, en die eens op ſijn ruſt in ſijnen luſt kan ſtoffen? Den arbeydt, den tegenſpoed, den honger, verſtervinghe , vervolginge, het Cruys hebben , eens gheweeſt vol pijnlijckheyt ende droefheydt ,. maer naer dat Chriſtus alle deſe dinghen ghediſtilleert heeft, by maniere van ſpreeken, en dat hy daer de bitterheyt heeft afgenomen, ſoo is het Cruys ſonder Cruys , vervolginge ſonder vervolginge, verſtervinge ſonder verſtervinge, en de droefheydt ſonder droefheyt gebleven , min of meer gelijck de wateren veranderen van ſmaek, om de mineralen daerſe door loopen: ſoo oock naer dat alle deſe ſwarigheden door 't H. Lichaem van Chriſtus ghepaſſeert zijn , ſoo zijnſe verandert van natuer, en hebben een Goddelijcke ſoetigheydt ende trooſt behouden. Veel gelooven die ſoo niet te weſen , maer die het geproeft hebben , kennen daer af oordeelen.

Raderus. 't Is een gheneuchelijcke gheſchiedeniſſe die wy hebben van twee *Jan Potagien*, naderhandt twee uytnemende Heyligen. Sy hadden langen tijdt in verſcheyde ſteden op Kermiſſe ende bly-dagen hunne perſonagien gheſpeelt, en waeren van alle marckten weder gekomen. Eenen kreegh miſnoegen in deſen ſijnen handel, en wou eens een partye ſpelen om Godt te behaghen ; over ſulcks vertrock hy ſijn ſelven , en verſtack ſich buyten de wete van ſijnen mede geſel in een rotſe. Ondertuſſchen waſſer

ſer een groote Kermis voor de deur , daer ſy om den toeloop des volks eenen moyen penning koſten op ſteecken ; maer ſou het ſpel volmaekt zijn, ſo moeſten ſy beyde malkanderen helpen. Hy vraeght dan herwaerts en derwaerts ofter niemant en is, die hem weet te ſeggen waer dat ſijnen Compagnon is verſtoken of vervlogen. Ten leſten verſtaet hy van eenen Ackerman, dat hy een ander manier van leven heeft aengevangen, leyt hem tot de plaetſe daer hy ſich vrywillig hadde laten inſluyten. Daer komende begint hy ſijnen mede-geſel te bidden en te ſmeken dat hy doch deſe viſe-vaſeryen ſoud' laten vaeren, dat het narre-ſtucken waren diergelijke ſaken aen te rechten; hy wiſt immers genoeg dat dit geenen duer en koſt hebben, en over ſulcks dat hy de oude vriendſchap en konſten wederom ſoud' hervatten. Maer die van binnen ſprack als eenen Predicant, ſeggende datſe al lang genoeg den Sot geſchoren hadden, en dat het meer als tijt was een ander oogh, die alle dingen ſiet, te behagen. Vorders dat gelijk hy medegeſel was geweeſt in alle ydelheydt, dat hy behoorde nu oock te blijven ſijnen Compagnon in de penitentie, en ſtrengigheydt. Maer dit was voor een doove Mans deur geklopt; eerder waer de rots daer hy in ſit te bewegen, als deſens verſteent herte te beroeren. Soo hy dan even weygerigh bleef, en van gheen Eremijts leven wou horen: geveynſt den opgeſlooten al of hy met hem weder ſou keeren, laet ſich tot dien eynde met een ſeel optrecken, komt boven, gaen met malkanderen. Onder wegen ſegt hy, dat hy ſijn beurſe met gelt in de ſpelonck heeft laten liggen, keren wederom om die te halen: dan ſo hy ſich verſchoonde van daer in te gaen overmidts ſijn ſwackheydt door 't vaſten en penitentie, ſo laet hy den anderen af met koorde,

den

den welcken qualijk benede was als den anderen boven, de spelonck met eenen grooten steen heeft toegesloten, seggende: of het u lief of leet is, gy sult Kluysenaer leven en sterven. Desen meende in het eerst dat het maer spel en jock was, maer als hy merckten dat het voor goedt gingh, doen begost hy te vloecken en te sweren, en riep aen alle de duyvels uyt der hellen. Welck getier ettelijcke dagen duerde, tot dat hy allenghskens quam tot kennisse van sijn eyghen selven, wierdt daer naer verduldigher, ten lesten vondt hy 'er smaeck in, en troost, en lust, en rust, ende en heefter nimmermeer willen uytkomen. Die de netelen soo teerkens aenraecken, die wordender afgesteecken, maar diese in de handt vrijven, die en weten daer niet meer af dan oft het waeren onnoosele groene kruyden. Soo gaet het met een Godtvruchtig leven, met verstervingen, met ootmoedigheydt, met de reynigheydt; dat is gheseydt, soo gaet het met het Cruysken, waer op alleen ons hert dat wilt vogeltjen kan, en moet, en sal rusten. Alleen, segh ick; want packt rijckdommen op rijckdommen, voeght ghenuchten by genuchten, vermeerdert eer en staeten met kroonen en throonen, en leght daer boven op u hert, en noch en sal 't niet stil konnen liggen. Soo dat my dunckt dat eenen Edelman, scheydende uyt de Wereldt om de rest van sijn daghen af te slijten in een Eremitagie, desen adieu wel met recht in de schorsse van eenen van de buytenste boomen heeft moghen snijden, tot waerschouwinge van alle die 't soude lesen.

ADieu, o Wereldt *snoode Vrouw*,
U blijdschap steekt vol spaey berouw:
Adieu ghenucht schijn-koningh soet,
Ghy vuit met gal ons heel gemoet.

Adieu eer suchtigh purper-kleedt;
Ghy deckt, maer beelt geen herten leedt.
Adieu rijckdommen lief verdriet,
Ghy steeckt, maer thoont u doorens niet.
Adieu geselschap dat noch lacht,
Weet dat de droefheyt u verwacht.
Adieu mijn lief, wordt vry de Bruyt,
Voor my ick gae, ick scheyder uyt.
Adieu mijn bloedt en Aed'lijck huys,
Daer is geen rust als in het Kruys.
Hier me treck ick langhs Bergh en dal:
Een slaef van Godt, is Heer van al.

Hier hebje dat, beminde *Philothea*, het eynde van mijn Boecksken, en daer dese Eremijt is ghescheyden, daer wil ick oock een eynde maecken, Al langh genoegh waer 't goet genoegh. Even-wel so vindt ick my genoot saeckt, een *versieringh* hier by te voeghen, 't sal my dienen om de afgunstighe vonnissen te versetten. Vonnissen segh' ick. Want

Wie kan 't al passen
Als die het kooren doet wassen.

Eenen Vader dan vergeselschapt met sijnen Sone, reysden over wegh met een Esel, die hoe sy 't weynden of keerden, nimmermeer die gene die hun ontmoeten, van pas en kosten doen, of behagen.

DIt stel ick u hier voor oogen,
Hoe sy voeren alle dry;
En daer by sal ick betoogen,
Wie van 't Esels maeghschap zy.

Als den Sone op den Esel alleen geseten was, soo vinden sy een deel schuyffel-boeven; van de welcke eenen;

Riep terſtondt met luyder ſtemmen,
Siet eens deſen handel aen;
Op den Eſel ſlingert Lemmen,
En den Ouden Man moet gaen.

Dit was d' eerſte handt-gift die ſy ontfanghen; waer uyt ſy lichtelijck konnen giſſen wat Kooplie dat ſy noch hadden te verwachten. Evenwel den Vader wil het in de beſte ploy ſlaen, en ſal voor deſe reys het huycxken naer de windt hanghen.

Klappers tongen moet men mijden,
Dacht den goeden ouden Bloedt;
Hansje ſeght hy, laet mijn rijden,
Loopt ghy liever wat te voet.

Het welck oock datelijck gheſchiede.

Nu ſal immers yder ſwijgen,
Want het joncksken iſſer af:
Och! hy ſal het anders krijgen,
Als men 't eerſt aen Hansken gaf.

Heele ſtraten roepen t' ſamen:
Siet den Ouden Crol eens aen,
Hy behoorde ſich te ſchamen,
Dat hy rijdt, en 't kindt laet gaen.

Den Ouden Man, ſiende dat ſy hem oock niet en verſchoonden, maer dat hy al even dapper met de tonge geſlagen wierde, is oock van den Eſel ghetreden.

Want om peys, en vree te houwen,
(Sey hy) Soon 't is beſt gedaen,
Dat wy onſen Eſel ſtouwen,
En daer wat beneffens gaen.

Den Vader dan ende den Sone zijn nu alle beyd' afgeſeten, ſy gaen te voet, yeder heeft de oorſaeck van ſijn eygen verwijt wegh genomen; ſal het nu voortaen mogen paſſeeren ſonder tol te geven? Och neen, daer komen wederom andere in 't gemoedt. en die grauwen alſoo kloeck als de beſte

van den hoop, ſy beginnen al van verre te roepen; en te ſeggen:

Sietſe gaen daer met hun drijven,
Siet hoe hy den Eſel mindt,
Wilt den ouden Grieck niet rijden,
Dat hy rijden laet het kindt.
Yeder wiſt het ſijn te ſeggen,
En dat dee hen groote pijn.
Hoe ſy 't heffen, hoe ſy 't leggen,
Alle man die ſeyd' het zijn.

Doen ſag den ouden Patroon, dat hy veel breyns moet hebben, die een yeghelijck de mondt wil ſtoppen: doch om te thoone dat hun lieden ſchimpen koſt met de ſelfſte munt betaelt worden, en dat dees dwers-drijvers met het ſelfſte ſop van laſteringe koſt overgoten worden, ſeyd' hy in deſer voegen:

't Wil hier al ſijn vonnis ſtrijcken,
Oft een yeder Rechter waer,
Maer wilt ghyſe wel bekijcken,
Sy zyn oock van 't Eſels haer.
Is het wonder datſe ſorgen?
Sey den ouden ongeſtoort;
Sy en konnen 't niet verborgen
Dat ſy oock zyn lanck ghe-oort;
Sy en konnen 't niet gelyden
Dat men op den Eſel ryt;
Twee op hunne Broeders ſchyden,
Dat doet hen te grooten ſpyt.

Dat

Dat en was immers noch ſoo onaerdigen greep niet voor eenen ouden Man: hy toont dat als hy 'er toe geſeten waer, hy ſouſe ſonder veel daer op te ſtuderen oock wel door den moſtaert konnen ſleypen: maer hy dunckt, gelijck het waer is; dat men lang tegen eenen oven ſal gapen, eer hy geſtopt ſal worden. Om dees keffers dan niet voort op te hiſſchen, gaet hy ſe voorby, en overlegt eens een ander middel, waer door hy van die ſpot-vogels mochte bevrydt weſen: Daer en reſteerde nu anders niet als dat ſy onder hen beyde den Ezel ſelver ſoude dragen. Dat doenſe; maer

Sooſe beyde ſchier beſweken,
(Want het beeſt dat was te ſwaer)
Al de geen die hen bekeken,
Geckten wel te keur met haer.
Zijn dat niet twee groote ſotten;
Siet doch eens den handel aen;
Mach men dees niet wel beſpotten,
Die hier ſoo geladen gaen;

Doen verloor Beſtevader de patientie en verduldigheyt, en hy en koſt die geemelijcke ſchimpers, en die ongeſoute ſcheiders niet langer gedoogen: ſiende dan dat hy over al was gevallen in een deel viſe Planeten, daer doch genen rechten vogel mede was te ſchieten, ſeyd' hy:

Och het zijn ſoo ſwaere vrachten,
Als men Eſels dragen moet!
Schoon de laſt u quam verſmachten,
Hy krijght ondanck wat je doet.

Zijn dat niet wel Ezels trecken?
Doen de Ezels deught in als
Die daer na noch met u gecken,
Zijn 't niet Ezels door den hals?

Hier eyndt dit fabeltjen met den Vader, ende met my? doch ick en ben van een klyn geruchtjen niet verveert, en Smidts kinderen zyn gewoon voncken te ſien vliegen. Ick ſegg' dan tot beſluyt van deſe vercieringen, en tot mijn eygen vertrooſtinge.

Hoe dat ghy 't heft, hoe dat ghy 't vat,
De menſchen hebben altijdt wat;
Hy is geruſt, en anders geen,
Die 't oordeel Godts ontſiet alleen.

O O R L O F,

Aen den Goedt-jonstigen Leser.

ICk weet niet dan al te wel, *Beminde Leser*, dat ick aen den wech timmere. De laeck-suchtige Passagiers, sullen waerschijn'lijck mijn strooyen hutteken eenen jou geven. Dan 't is lichter een saeck te verachten, als te verbeteren. Mijn voornemen alleen is een gemeen en mee-gaende verstant, als het heeft een Lesend'-vlaeghje, de ydelheyt des *Wereldts* aen te wijsen: Gefronselde hoofden, die dickwils meynen datse wijs zijn, alsse vies zijn, die sal 't altijt te kort oft te lank wesen. 't Is my genoegh als uwe goedtjonstigheydt dit in een goede plooye sal slaan, ende dit met soo vriendelijcke handt sal ontfangen, als het is geschreven. Hier mede den Almogende bevolen.

Ad Majoram, Dei Gloriam.

L I E D E K E N,

Om den tegenwoordigen tijdt waer te nemen, ende den toekomenden te vreesen.

Op de wijse: *Herderkens al soetjens*, &c.

Superius. NU heb ick het leven adieu, adieu geseydt,
En tree in d'eeuwigheydt,
't Lichaem is nu een lijck,
Bassus. Ja morgen stof en slijck,
Superius. En in mijn edel bloedt,
Bassus. Licht nu den worm en vroet,
Och menschen 't leven loopt gelijck een stroom!
Och menschen 't leven vlucht gelijk een droom!
Superius. Och die hier naer het scheyden, naer sijnen laetsten snick!
Hadd' maer een oogenblick!
Och Tijdt waer zijde ghy?
Bassus. Die is nu al voorby,
Superius. En al mijn jaren groot?
Bassus. Die heeft de bleecke doodt.
Och menschen neemt doch uwen tijt hierwaer!
Och menschen daer is geen respijt hier naer!
Superius. Nu moet ick (eylacy!) voor mijnen Rechter staen!
Nu gaet mijn vonnis aen!
Worde 't daer al gehoort?
Ia oock een ydel woort.
Bassus. 't Quaet dat verborgen waer?
Superius. Komt dan in 't openbaer.
Bassus. Och menschen peynst doch op u laetste uur!
Och menschen 't valt ons hier daer naer so suur;
Nu wensch ick een bergh, oft heuvel op my viel,
Soo schroomt en beeft mijn ziel.

O berm-

O bermbertigheydt! .
O Godts rechtveerdigheydt!
Iſſer dan geen genaa!
Neen, het is al te ſpa.
Och menſchen peyſt op't vyer en helſchen ſtank!
Och Eeuwigh, Eeuwigh, Eeuwigh is ſoo lanck!

LIEDEKEN,

Tot het Nieuw-gebooren Kindeken

JESUS.

1. O Herderkens al ſoetjens en ſonder getier,
Meſſias ruſt alhier:
Na, na, na Kindtje kleyn,
Na, na, na Kindtje reyn:
Slaept bloem van Ieſſe ſtam,
Nu ſlaept onnooſel Lam,
Slaept nieuw-gebooren Vorſt van Iſrael,
Slaept kleynen Koningh, ſlaep Emanuel, *Na, na.*

2. Goey-liedekens van buyten al ſtillekens al
Die komt in deſen ſtal:
Na, na, na Kindtje kleyn,
Na, na, na Kindtje reyn:
Slaept bloem van Ieſſe ſtam,
Nu ſlaept onnoſel Lam,
Slaept nieuw-geboren Vorſt van Iſrael,
Slaept kleynen Koningh, ſlaept Emanuel. *Na, na.*

3. Houd op van u ſtormen ghy Noorden windt
't Is uwen Heer dit Kindt. *Houd op.*

Na, na, na Kindtje kleyn.
Na, na, na Kindtje reyn:
Slaept bloem van Jesse stam,
Nu slaept onnoosel Lam,
Slaept nieuw-geboren Vorst van Israel,
Slaept kleynen Koningh, slaept Emanuel. *Na, na,*

4. Nu JESU nu slaept, nu isser al gestilt.
Nu slaept alsoo ghy wilt. *Nu* JESU
Na, na, na Kindtje kleyn,
Na, na, na Kindtje reyn:
Slaept bloem van Jesse stam,
Nu slaept onnoosel Lam,
Slaept nieuw-gebooren Vorst van Israel,
Slaept kleynen Koningh, slaept Emanuel. *Na, na,*

Van den Stal ende Herders die JESUM besochten.

Op de Wijse: *O debonnaire* JESU!

1 OCh! daer en is in desen stal
Niet met al;
Onder dit kleyn dack
Is geen gemack.
JESUS ligt hier
Sonder vyer,
In den windt,
Gelijck een kindt,
Vol van druck,
En vol van ongeluck.
Siet, hy ligt daer op stroy;
En hy is gedekt met hoy,
Is dit voor een Konings kindt niet moy? *Siet.*

2. Een

2. Een yegelijck die gaet ter ſy,
Oft voor-by,
Daer is geen beſoeck
In deſen hoeck;
Noch aen de deur
Staet Monſieur;
Noch Me vrouw,
Sy vreeſt de kouw,
Daer is hier
Noch Maegd, noch Camenier.
Ioſeph die gaet op en neer,
Ioſeph die gaet wegh en weer,
Ioſeph dient den nieuw-gebooren Heer. *Ioſeph.*
3. Ick ſag daer maer wat Herders by,
Twee of dry,
En beſijden ſtondt
Den Herders hondt;
d'Een die brocht aen
Melck en ſaen,
d'Ander quam
Met een wit Lam,
'tDerde ſchonck
Het Kindt een Duyve jonck.
En doen namen ſy hun fluyt,
Maeckten t'ſamen ſoet geluyt,
Daer mee gingen ſy den ſtal weer uyt.

F I N I S.

BLADT-WYSER.

de

De Mode

Gierigheydt.

On-

Straf-

EYNDE.

[illegible]